Overzicht teksten van (en over) **Leo Niehorster** en krantenknipsels. Bron *Provinciale Geldersche en Nijmeesche Courant*, indien niet anders aangegeven

9 08-08-1907 "Zigeunerstreek" - Lustspel in Plasmolen, tekst artikel van Leo Niehorster
10 08-08-1907 "Zigeunerstreek" - Lustspel, tekst Leo Niehorster (onbekende krant)
11 00-00-1909 Beschrijving van Plasmolen door Leo Niehorster, in: "Op den Uitkijk", 1909, blz. 1
12 00-00-1909 Beschrijving van Plasmolen door Leo Niehorster, in: "Op den Uitkijk", 1909, blz. 2
13 06-08-1909 Noordbrabantse Courant. Kunstnieuws, van Niehorster verkocht "het late licht".
14 19-07-1910 Tentoonstelling schilderijen Leo Niehorster in Atelier Méryhorst, Plasmolen
15 29-07-1910 Over Leo Niehorster, "Quo Vadis", atelier "Méryhorst", hoge kunstidealen. "Maannacht", "Gezicht op de veenplassen", reeds in Amsterdam tentoongesteld: St. Lucas Gilde
16 19-11-1910 Aankondiging in de krant van de Plasmolententoonstelling
17 24-11-1910 Reclame Kunstzaal Prakke, toegang vrij.
18 24-11-1910 Kunstzaal Prakke, Werken van Leo Niehorster; sommige werken "misdeeld met licht", "diepzinnige kijk op het leven", "ernstige levensbeschouwing".
19 01-12-1910 Reclame Kunstzaal Prakke, toegang vrij.
20 02-07-1912 Leo Niehorster wordt genoemd, "kunstig schilderwerk" voor een tentoonstellingspark in Nijmegen.
21 14-07-1912 Leo Niehorster wordt genoemd. "... hangt een knoteik van de jonge schilder van den Plasmolen. Dit doek, waarin de artist zijn gevoelens in kleur en licht heeft willen uitspreken en dat dus een decoratieve strekking in zich houdt, heeft verdienstelijke kleureigenschappen. Ook staat de imposante knoteik goed in het plan van de kleurrijke, bloeiende weide met het verre en fijne verschiet". Namelijk genoemd werk: "Voorjaarsmorgen".
22 00-00-1914 Adresboek 1914-1915. Cox, van Mourik, Niehorster en Ocker
23 15-02-1914 en 22-02-1914 vermelding bijdragen voor tijdschrift "de Samenwerking" o.a. verzen
24 26-05-1914 Gelderlander. Aankondiging tentoonstelling "In Consten Eén" in bovenzaal van de schouwburg
25 19-06-1914 De Maasbode. "Knap werk van Leo Niehorster" (o.a. kerkje van Middelaar, ets)
26 23-06-1914 Eerste kunstkritiek (1). Voorpagina. Toorop.
27 25-06-1914 Eerste kunstkritiek (2). Voorpagina. Cornelder-Doffegnies. "De grootste fout van een kunstenaar is, wanneer hij opzettelijk meer wil schijnen dan hij is". Mej. Robert Janssen, als zwak beschreven. H. Ansingh.
28 25-06-1914 Tentoonstelling Nijmegen, reclame
29 26-06-1914 Over tentoonstelling waaronder werken van Leo Niehorster. "Mooksche vennen", "Herfstavond", "Donker weer", "Vroege morgen", "Bickers eiland", "Oude Zijds Voorburgwal". Gelderlander.
30 27-07-1914 Rotterdamsch Nieuwsblad. tenoonstelling met werken o.a. Vincent van Gogh en Niehorster. Kunstzaal Unger en van Mens in Rotterdam. Wikipedia "Dolf Unger"
31 28-06-1914 Openbare verkoop o.a. van werken van Leo Niehorster
32 30-06-1914 Tentoonstelling, vermelding verkochte werken : "Aan de Plas","Zonnige Weg, "Zandpad, "Boschkant", "Kerk te Middelaar (ets)"
33 30-06-1914 Aankondiging tentoonstelling, o.a. Toorop, Niehorster
34 02-07-1914 Tentoonstelling gesloten
35 12-11-1914 "In Consten Een" in "Burgerlust". Jan Toorop.
36 12-11-1914 "In Consten Een" vervolg.
37 23-06-1915 Aankondiging dat Leo Niehorster over tentoonstelling zal schrijven
38 24-06-1915 "In Consten Een". Jan Toorop. Jules Brouwers. Mej. Robert Janssen. J. Van Puyenbroeck. B. Brouwer. D. Verhaagen. H. Cornelder. Jan van Vucht Thijssen. C. Hammes. Leo Niehorster, vijf pastels. E. Lücker. J.A. Kuijck. H. van Berckel….
39 26-06-1915 Leo Niehorster, twee etsen. Gelderlander.
40 13-10-1915 Aankondiging lezing Niehorster.
41 13-10-1915 Gelderlander. Aankonding lezing Niehorster.
42 19-10-1915 Kunstzaal Prakke, Mevr. Henny Saueressig

43	07-11-1915	Aankondiging voordracht van Leo Niehorster over "Het wezen der schoonheid".
44	21-11-1915	"In Consten Een". Naamsvermelding "L. Niehorster" als inzender tentoonstelling. Gelderlander.
45	24-11-1915	Uitvoerige beschrijving tentoonstelling "In Consten Eén". O.a. J. Brouwwers, Plasmolen.
46	24-11-1915	Vervolg. Leo Niehorster met twee pastels. O.a. ook Toorop, opbrengst litho voor goed doel.
47	26-11-1915	Lezing uitgesteld wegen ongesteldheid van Leo Niehorster
48	02-12-1915	Ingezonden brief, kritiek op de kunstkritikus Leo Niehorster, en zijn antwoord.
49	18-12-1915	Lezing Leo Niehorster over schoonheid e.a. Afwijzende kritiek i.v.m. filosofie. Gelderlander.
50	21-12-1915	Lezing Leo Niehorster, samenvatting van Leo Niehorster zelf?
51	00-00-1916	Adresboek 1916. Brouwers, Cox, van Mourik en Niehorster
52	19-01-1916	Maurice Sijs bij Prakke
53	19-02-1916	Arnhemsche Courant Over Leo Niehorster
54	20-02-1916	Tentoonstelling van werken van Leo Niehorster in Arnhem
55	27-02-1916	Vervolg Lezing Leo Niehorster, beschrijving.
56	09-04-1916	Joan Collette bij Prakke, indringende bijschrijving; verder ook 20+22+23-09-1922
57	14-04-1916	Aankondiging recensie van Leo Niehorster
58	14-04-1916	Oorlogstentoonstelling "In Consten Eén". Verkooptentoostelling.
59	03-05-1916	Raoul Hynckes bij Prakke
60	05-05-1916	Afsluitende lezing van Leo Niehorster, beschrijving
61	06-05-1916	Afsluitende lezing van Leo Niehorster, beschrijving
62	07-05-1916	Tentoonstelling Ad. Mangold, eenvoudige werker
63	24-07-1916	"In Consten Een", "De Rotterdamsche Tien"
64	21-07-1916	"In Consten Een", o.a. Toorop
65	08-08-1916	"In Consten Een", "De Larense Kunsthandel"
66	12-10-1916	Aankondiging lezingen, o.a. van Leo Niehorster
67	16-11-1916	Aankondiging lezing Bolland
68	22-11-1916	Aankondiging lezingen van Leo Niehorster voor 6 en 20 maart 1917
69	25-11-1916	Tentoonstelling van de Nijmeegse Kunstkring o.a. Henri Pieck, Joan Collette
70	28-11-1916	Beschrijving van Toorop's "Dante in de hel" o.a. H. Cornelder
71	06-12-1916	Leo Niehorster wordt geciteerd <25-11-1916> in aankondiging van lezing van Poelhekke over Henri Pieck
72	14-12-1916	Over de tentoonstelling van werken van Gabriëlse. Kunstzaal Prakke
73	19-12-1916	Aankondiging cursus kunstgeschiedenis, o.a. door Leo Niehorster
74	06-01-1917	Aankondiging college Bolland
75	24-01-1917	Tentoonstelling Mevr. Elout Drabbe, leerlinge van Toorop en P. Schultze in de Waag
76	04-02-1917	Kort jaarverslag "In Consten Eén". Veel belangstelling lezing Leo Niehorster
77	21-02-1917	Tentoonstelling van moderne Belgische Kunst. Met verslag van de opening.
78	06-03-1917	Leo Niehorster wordt genoemd
79	20-03-1917	Lezing Leo Niehorster valt wegens ongesteldheid uit
80	23-03-1917	Tekeningen van Walter bij Prakke
81	23-05-1917	Tentoonstelling Henri Pieck, controverse of "het naakt"
82	23-05-1917	Reactie op Leo Niehorster's kritiek. Gelderlander.
83	24-05-1917	Ingezonden stuk. Reactie van H. van Berckel, voorzitter der Nijmeegse Kunstkring "In Consten Eén"
84	25-05-1917	Ingezonden stuk van Leo Niehorster, reactie op H. Van Berckel
85	26-05-1917	Wederwoord van H. Van Berckel
86	27-05-1917	Slotwoord van Leo Niehorster
87	19-06-1917	Schetsententoonstelling "In Consten Een". O.a. C. H. Hammes, Joan Collette, Eugen Lücker, Mangold, Anton Pieck.

88 10-07-1917 Tentoonstelling Hotel "Groot Berg-en-Dal". O.a. Lizzy Ansingh; Julius Brouwers ("Landschap"); Jac. Van Mourik ("Ploegend paard"); H. Pieck
89 14-07-1917 Portret en kunst. Tentoonstelling Molkenboer
90 23-08-1917 Tentoonstelling schilderijen B. Ferwerda en P.M. van Walcheren
91 25-08-1917 Verkoop tentoonstelling Hotel "Groot Berg-en-Dal" succesvol. Van Mourik's "Ossen"
92 03-10-1917 Tentoonstelling "In Consten Een", kritiek op beleid der jury. Simon Maris wordt genoemd. Debutant Jo van Mourik wordt beschreven. Cornelder. Landschap van Brouwers. Ets van Hammes.
93 12-12-1917 Reclame cursus Bolland
94 29-03-1918 Aankondiging college Bolland
95 20-04-1918 Benefiettentoonstelling hulp belgische kinderen. Werk van hollandse en belgise meesters
96 25-05-1918 Tentoonstelling "In Consten Eén". Lilli Wolff-Olsen's werk wordt lovend besproken; L.O. Wolff; Chris le Roy debuteert.
97 03-06-1918 Gelderlander. Tentoonstelling in Plasmolen. Niehorsters stukken herinneren aan japans werk
98 10-06-1918 Tentoonstelling in Plasmolen. Lovende beschrijvingen van... Julius Brouwers: "Winterstemming", "Molen"; G. Cox: "Winterstemming", "Zomer in het bosch", "Boschrand langs den Plasmolen", "Herfststemming", "Schapen in de Heide", "Lente"; Jac. Van Mourik: "Badende Olifanten", "Portret van den schilder Cox", "Hooiwagen", "Zonnige gezicht op St. Raphaël", "Herderin", "Vrouw aan de bron", "Mijnwerker"; Leo Niehorster: "Appelbloesem", "Wilde Pruim", "Regenstemming", "Kasteel van Arcen". Maasbode.
99 10-06-1918 Vervolg
100 15-06-1918 Beschrijving verkooptentoonstelling in Plasmolen, even voorbij hotel Gommans in een houtloods met rieten wanden. Directie E. Schoonheijt. Een belangwekkende collectie. Jac. Van Mourik: "Vrouw aan de bron", "Herderin", "Olifanten", portret van de schilder Cox, "Mijnwerker". G. Cox: heidepastels, twee bosgezichten, verschillende landschapsschilderijen met grazende schapen; Leo Niehorster: "Bij den plasmolen", "Achter Middelaar", "Wilde pruim", "Appelbloesem", etsen, kleur-etsen, ets: "Beuk aan de beek", en hetzelfde onderwerp als gekleurde pentekening; Julius Brouwers: bloemstudies, stilleven, "Op den drempel", "Molen", "Kinderkopje".
101 02-08-1918 "In Consten Een". Tentoonstelling G. van Nifterik. "Deze kunstenaar doet te veel en wil te weinig"
102 17-08-1918 Werken verkocht, o.a. van Leo Niehorster
103 31-08-1918 Kunstzaal Prakke: Jozef Israëls, Maris, Mesdag. "Aandachtig luisteren naar den eeuwigen zin in hun tijdelijk geluid"
104 31-08-1918 Bolland
105 14-09-1918 Reclame Bolland, vier cursussen over de Faust van Goethe
106 23-10-1918 Veiling inboedel o.a. "Storm" van Leo Niehorster
107 19-11-1918 Nieuwe kunstzaal "Noviomagum". Haagse schilders. Korte beschrijvingen.
108 07-04-1919 Aankondiging van inleiding tot college Bolland door Leo Niehorster
109 07-06-1919 Schilderijententoonstelling "Berg en Dal" met o.a. Niehorster.
110 16-06-1919 Magere tentoonstelling "In Consten Eén". Eugen Lücker "heeft meer kracht en hartstocht dan diepte van gemoed"; Cornelder; Collette; A. Pieck; J.W. Maris "Zelfportret". Tentoonstelling "Berg-en-Dal".
111 21-06-1919 Tentoonstelling "Berg-en-Dal". "Een paar mooie etsjes van Leo Niehorster". Gelderlander.
112 24-06-1919 Tentoonstelling Plasmolen, recensie van Eugen Lücker, negatief. Van Job, Niehorster en Cox hangt veel wat "en famille" had kunnen blijven. Gelderlander
113 16-08-1919 Vervolg recensie van tentoonstelling 24-06-1919 door v.d.L Gelderlander
114 27-08-1919 Leo Niehorster uitstedig. Tentoonstelling Plasschaert door Marjon Gray
115 30-08-1919 Uitvoerige beschrijving van de tentoonstelling in Plasmolen in de nabijheid van hotel "De Plasmolen". Naam recensent ontbreekt. Tentoonstelling in een "vast gebouwtje" bij het Hotel. Gerard Cox: "Houthakkers", "Arenlezen", "Maanstemming bij de vennen", "Bosch", "Lente", "Schapen met herder", "Moeras", "Bij de beek" (met een aardig kinderfiguurtje), "Interieur" (kind bij de wieg). Peter Job woont nu ook

in Plasmolen: "Langs de beek", "Opkomende maan", "Gezicht op Rhenen", "Boschzoom avond", "Lente", "Zusje voeren", "Vrouwtje bij het vuur", "Vrouwtje uit Nunspeet". Jac. van Mourik: "Vrouw met kind in het bosch", "Herderin", "Interieurs", "Herdersjongen", "Vrouw met koeien". Niehorster: "boerenhofstede bij Mook", met een violette tint een sprookje; "Winter", "Kerk" (Middelaar, van twee kanten gezien), "Kasteel te Heijen". Hr. Schoonheidt is de suppoost der tentoonstelling.
116 04-09-1919 Uitvoerige beschrijving van de tentoonstelling van werken van Albert A. Plasschaert.
117 11-09-1919 Aankondiging college's Bolland. Reclame voor de "Spreuken".
118 25-10-1919 Beschrijving van de tentoonstelling van werken van Henri Leeuw (vermoedelijk van de hand van Niehorster).
119 01-11-1919 Werken van Henri Leeuw en hun ontwikkeling beschreven door Leo Niehorster
120 12-12-1919 Reclame Bolland
121 13-12-1919 Aankondiging lezing Bolland
122 28-02-1920 Aankondiging recensie door Leo Niehorster van werk van J.C. Nachenius
123 02-03-1920 J. Maris. "Nijmegen heeft zijn jongen beeldhouwer en het ontbreekt hem gelukkig niet aan belangstelling, die zo nodig is voor iederen groei". Een ernstig woord wordt hier gesproken!
124 03-03-1920 Etsen en tekeningen van J.C. Nachenius
125 12-05-1920 Poetische beschrijving tentoonstelling Plasmolen door Paula Ocker
126 26-05-1920 Tentoonstelling Plasmolen. Ocker schimmig. Niehorster met blauwe cineraria. Gelderlander
127 07-10-1920 De schilder Frans Hoogerwaard in "Noviomagum".
128 01-11-1920 Aankondiging Cursus Leo Niehorster "Kunst en Schoonheid".
129 01-11-1920 Reclame cursus door Leo Niehorster (daaronder reclame voor Ivens en Co.)
130 09-12-1920 Reclame Bolland
131 12-03-1921 Tentoonstelling "Noviomagum" van werken van Viegers. Inleidende beschouwingen. "...frissche blijde oprechtheid..."
132 25-03-1921 Reclame Bolland
133 13-04-1921 "In Consten Eén". O.a Anton Pieck, Collette, Job met bijbellezende vrouw, "Rhenen"
134 06-05-1921 Noviomagum. Willem E. Roelofs Jr. Inleidende beschouwing. Waardering van het werk en de kunstenaar.
135 13-06-1921 Tentoonstelling Berg en Dal, algemeen
136 16-06-1921 Tentoonstelling "Berg-en-Dal". Beschrijving van Niehorster
137 22-06-1921 Tentoonstelling van werken van Albert Servaes, katholiek kunstenaar. Werk verwijderd uit een kapel in België. Strijd formalisten en modernisten. Lijdensweg en kruis zijn thema's. Hartstochtelijk als van Gogh, maar meer bezonnen. Indringende beschrijving van werk en de mens Servaes.
138 31-10-1921 Tentoonstelling "In Consten Eén". Inleidende beschouwing over de kunstenaar van Mourik. Dromer, worstelend. "Liggend figuur aan het water". Peter Job "De zeven bergen bij Mook"
139 01-11-1921 Krantenknipsel waarin recensie van Leo Niehorster wordt aangekondigd.
140 06-01-1922 Ingezonden: Kritiek van Leo Niehorster op de inhoud van de tentoonstelling "17e eeuwsche Hollandse Meesters"
141 07-01-1922 Repliek op 06-01-1922 van A. Berntsen
142 09-01-1922 Wederwoord van M. Viegers ("Noviomagum") op A. Berntsen. Wederwoord Leo Niehorster op A. Berntsen. Einde discussie.
143 19-04-1922 Tentoonstelling "In Consten Eén". Mej. Robert Janssen. "In Consten Eén" kwijnt.
144 22-04-1922 Leergang Leo Niehorster Internationale School voor Wijsbegeerte
145 29-05-1922 Ingezonden beschouwing van Leo Niehorster, Dr. A.J. Resink over Politiek en Kunst
146 31-05-1922 Eerste bijeenkomst Politiek en Kunst, verslag. Stellingname van Leo Niehorster.
147 06-06-1922 Tentoonstelling van het St. Bernulphus Gilde: "De Christus-figuur in de beeldende kunst". Ook voor den niet katholiek een belangrijke tentoonstelling. Maar... waar is Toorop (slechts een kleine tekening), waar Servaes? Collette beter dan de anderen. Wenig verheffends.
148 19-06-1922 "Noviomagum". Werken van Käthe Kollwitz. Diepgaande beschrijving. "In de schoonheid zijn de tegenstellingen mooi en lelijk verzoend, omdat het de zin van beide voelbaar maakt en de betrekkelijkheid van beide onthult... Het werk van Käthe Kollwitz is niet mooi en bekoort niet". Zogenaamde "onchristelijke kunst" maar veel christelijker dan 06-06-1922

149 15-07-1922 Tentoonstelling Berg en Dal. Lizzy Ansingh.
150 20-09-1922 Tentoonstelling Jean Collette. "Om het werk van Collette te waarderen is er meer nodig dan alledaagsche gevoeligheid, die de afbeelding van natuurschoon bewondert en het naturalisme zijn waarderingen gaf." Diepgaande beschouwing.
151 22-09-1922 Collette, kultuurhistorische inleiding, vervolg (slot) op 23-09-1922
152 23-09-1922 Over de kunst van Joan Collette, uitvoerige beschouwing. Losbandige dwaasheid van het "Dadaïsme". De lijnen in Collette's werk van voor 1919 zijn niet geboren maar gemaakt.
153 24-10-1922 Tentoonstelling Paul Bodifée. "Kinderlijke ongeschondenheid. Gebrek aan diepte, toch zo bekoorlijk en weldadig".
154 21-11-1922 Tentoonstelling H. Verstijnen. Diepgaande, uitvoerige beschouwing. Belangrijke expositie.
155 27-12-1922 Tentoonstelling "In Consten Eén". Afwijzende beoordeling van de werken. Kritische beschouwing. Verouderde inventaris van een kunsthandel in Utrecht wordt in Nijmegen aan de man gebracht, terwijl kunstenaars verhongeren. De overheid tracht de kunstenaars te steunen "In Consten Eén" steunt daarentegen een kunsthandelaar die zijn waren van dode kunstenaars in Utrecht niet meer kan verkopen.
156 04-01-1923 Vervolg 27-12-1922. Kritiek op beleid "In Consten Eén"
157 29-01-1923 Kunstzaal "Noviomagum". Lucy van Dam van Isselt. Uitvoerige beschouwing.
158 24-02-1923 In de Waag: lithographieën van Theo van Hoytema. In Beek nieuwe kunstzaal S. van Faassen.
159 21-03-1923 Tentoonstelling Huize "Sonnewende" van de heer Faassen
160 31-03-1923 "Advertentie" geboorte zoon Leo Willem Gerard
161 22-05-1923 Zevende Kunsttentoonstelling Berg en Dal.
162 08-06-1923 "In Consten Eén". Ernst Leyden. Diepgaande beschouwing.
163 09-07-1923 Onderscheiding Leo Niehorster. Aquarel voor jubileum koningin Wilhelmina.
164 24-08-1923 Kunstnijverheids-tentoonstelling
165 14-09-1923 Tentoonstelling van Neder-Rijnsche kunst I. Thorn Prikker.
166 18-09-1923 Tentoonstelling van Neder-Rijnsche kunst II. Beschouwing. Resumé van de inleiding door Heinrich Dieckmann. De kunstenaar kent geen nationale haat; uitwisseling met Duitsland belangrijk, om te getuigen van het gemeenschappelijke, het leven des geestes. Verzoening. Firma Bensdorp in Cleve betaalde transport etc.
167 20-09-1923 Tentoonstelling van Neder-Rijnsche kunst III. Uitvoerige beschouwing. Thorn Prikker (1868-1932). Kritisch over Helmuth Macke (*1891), Wolf v. Beckerath (*1896), Josef Strater (*1899), Hermann Schmitz (*1904), Heinrich Dieckmann (*1890), Peter Hecker (*1884). Positiv: Anton Wendling (*1891), Heinrich Nauen (*1880).
168 15-10-1923 Leergang wijsbegeerte door Niehorster
169 02-11-1923 Tentoonstelling Jan Toorop. Beschouwing.
170 01-12-1923 Botanische Kalender Chris le Roy. Aankondiging.
171 08-12-1923 Tentoonstelling van werken van Lodewijk Schelfhout. Interessante beschouwing.
172 22-02-1924 Tentoonstelling van schilderijen van Otto van Rees. Krititiek op de moderne, abstracte kunst. Otto van Rees ontgroeit de tijdgeest, gaat vooruit.
173 19-04-1924 Tentoonstelling van werken door N.S. Bakels. Rusteloos zoeker, meer zelfkritiek nodig, kan groot kunstenaar worden.
174 21-05-1924 Tentoonstelling van werken door Eugen Lücker. Schilder van de schijn, geen diepte. "Het eerlijkst is Lücker daarom in zijn schetsen, die ons niet opgedrongen worden". Beschouwing over psychologie van de kunstenaar an sich, toegepast op Lücker.
175 06-06-1924 Tentoonstelling "Berg en Dal". Kunstnijverheid, schilderijen.
176 17-09-1924 Aankondiging Cursus Niehorster in Amersfoort. Amersfoortsch Dagblad.
177 24-10-1924 Tentoonstelling van toegepaste kunst. Ontwerpen van G.W.F. Berning. Kunstzaal Prakke. Alles door elkaar, toepassing niet inzichtelijk. Interessante beschouwing.
178 25-10-1924 Tentoonstelling van werken van B. Ferwerda en A.J.J. de Winter. Van Eeden schreef lovend over de Winter in de Groene, maar Niehorster ziet deze kunst anders. Ferwerda maakt eerlijk en trouwhartig werk. Interessante beschouwing.

179 22-11-1924 Tentoonstelling van werken van E. Erkelens. "Bij volgehouden arbeid zal hij zich te ontwikkelen weten tot een verdienstelijk, rustig mens, wiens kracht zal liggen in de stille toegewijdheid voor hetgeen zijn ogen zien". Ankondiging Kalender van Chris Leroy.
180 27-12-1924 Tentoonstelling van werken van H. Baijens. Diepgaande beschouwing van de tijgeest. "Hier is een grondtoon aangeslagen die verloren scheen, die sleur en conventie bevreemdt, maar die voor alles wat zich wil verjongen en herzien, van waarde blijken zal, wanneer een dieper schouwen leeft dan het bonte spel der oppervlakte vraagt.
181 28-01-1925 Tentoonstelling "L'interieur". Artistieke gebruiksvoorwerpen. Schilderijen van Lizzy Ansingh, Jacoba Surie, A.C. v.d. Berg.
182 18-04-1925 Tentoonstelling van schilderijen door Willem van Dort. Beschrijving der werken.
183 13-05-1925 Tentoonstelling van werken van Albert Plasschaert. Interessante beschouwing over de luisterende aandacht. Afwijzing van het amorphisme, Kandinsky is boers en plat tegenover Plasschaert. Wonderlijk en subliem werk, door armoede ontbreken goede lijsten.
184 16-05-1925 Krantenknipsel waarin gewag gemaakt wordt van recensie van Leo Niehorster
185 11-06-1925 "De Ploeg", tentoonstelling van werken van E. Voorhoeve. "Alle kunst is eenheid van vorm en inhoud..." Beschouwing over kunst, van Gogh e.a.
186 22-06-1925 Kunsttentoonstellingen Berg en Dal (schilderijen) en "In Consten Eén" (etsen).
187 22-07-1925 Tentoonstelling "In Consten Eén". Korte beschrijving. O.a. over H. Cornelder
188 02-10-1925 "A". Het oude oorlogsstuk van Paul Beer.
189 11-12-1925 "In Consten Een". Tentoonstelling van werken Jan Poortenaar. Grafisch werk na reis naar Indië. Beschouwing over het luisteren naar een andere cultuur.
190 18-12-1925 Tentoonstelling in de schuit "San Luca" van het echtpaar Cilette. Lovende beschrijving.
191 13-02-1925 IJmuider Courant. Aankondiging artikel "Psychologie van den scheppenden kunstenaar"
192 29-02-1926 Blz. uit "Practische Wijsbegeerte" 1926, vermelding "Psychologie v.d. scheppende kunstenaar"
193 01-04-1926 Tentoonstelling van werken van Dirk Janssen. Poetische beschouwing.
194 04-04-1926 Het Vaderland. Internationale School voor Wijsbegeerte, Zomerprogram 1926
195 09-06-1926 Beschouwing over de noodzaak van streven naar het hogere. Tentoonstelling in "In Consten Eén" van amateurs die naar model schilderen, schetsen. Grote toeloop. Vrije school, werken onder begeleiding.
196 04-10-1926 Kunstnijverheidshuis. Werken van Peter van der Brakel. Schilderijen, houtsneden.
197 09-11-1926 Tentoonstelling van G. Murman. "Het werk van dezen schilder noodzaakt niet tot een uitoerige bespreking, het is voor iedereen toegankelijk, het verbergt niets, omdat het niets onthult dat dieper dan de oppervlakte zou zijn. Het is vriendlijk, prettig en eenvoudig werk, zonder fantasie; van een zeer rustig mensch, die door geen groote ontroeringen gegrepen en beheerscht werd. Zonder moeite zal de alledaagsche mensch zich bevredigd vinden, wijl hij in dit werk weervindt, wat hij als lief en mooi, zoo om zich heen ervaart. Zóó heeft dit werk z'n verdienste, ook voor ons."
198 02-12-1926 Lezing over Toorop door Otto van Tussenbroek. Onwikkeling van mens en werk. Tentoonstelling werken van W. Witjens.
199 13-12-1926 Tentoonstelling Nijmeegse Vrouwenclub. Schilderijen, glaswerk, sierkunst, batiks.
200 28-01-1927 Tentoonstelling Peter van den Brakel in het kunstnijverheidshuis "De Pionier". "Zijn techniek: Is van een ruige wildheid, klaterend en uitbundig, bijna losbandig zijn kleur. Hij zoekt de groote lijn en de dramatische expressie, bij wekt de werkelijkheld, als van een noodlot zwaar... Hij geniet van het werk, de driestbeid van zijn daad is hem een vreugde. De verf, het materiaal, het maakt hem dronken, hij verliest zich in uitbundigheid en overmoed, en komt te weinig tot bezinning, tot inkeer van zich zelf."
201 11-04-1927 Tentoonstelling in Arnhem. "Chris Le Roy behoort als kunstenaar tot een der weinigen, waaraan onze tijd behoefte heeft".
202 11-05-1927 Tentoonstelling van werken van Piet van Wijngaerdt. Zeer kritische beschrijving van de kunstenaar en zijn werk.
203 02-07-1927 Aankondiging tentoonstelling van werken van P.L. Mestrallet. "De fransche geest, blijmoedig en spontaan, is in hem levend, hij geeft zich zonder voorbehoud en onthult een frissche, zuivere ziel, die onbedorven en in vreugde zich geeft. Breed en vlot is daardoor z'n schildering, er is durf in zijn doen en zeker

in zijn daad. Kleurig en licht is al dit werk, 't bekoort door een levend optimisme, het is uitbundig zonder ruwheid, het toont de wereld als een lachend feest. Het is niet diep, nochtans verwikt het door een zonnige vreugde, die in bijna alle doeken glanst."

204 07-07-1927 Veertien werken verkocht van tentoonstelling 02-07-1927. Tentoonstelling van werken door dierschilder C.J. Mansion.

205 16-07-1927 Instituut in Nijmegen voor tekenen en schilderen naar levend model wordt beschreven. Tentoonstelling van leden van het Rotterdams Kunstgenootschap, inventariserend.

206 20-07-1927 Nogmaals: "Instituut voor tekenen en schilderen naar levend model".

207 20-09-1927 Tentoonstelling Chris Le Roy. "De kunst van Le Roy is de uiting van een grooten ernst. De algehele overgave aan zijn arbeid, het karaktervolle van zijn wil, openbaart een oprechtheld, die streng en zuiver, zonder voorhehoud zich geeft".

208 22-10-1927 "Bloemendaalsch Weekblad" over tijdschrift "Denken en Leven".

209 25-10-1927 Tentoonstelling "In Consten Eén". Collette, Lücker, Bodifée, Ferwerda.

210 21-11-1927 Niehorster over Speenhoff

211 14-12-1927 Reclame: Geef een werk van (o.a.) Leo Niehorster als geschenk. Kunsthandel-Lijstenfabriek Teunissen-Donders

212 27-02-1928 Chris Le Roy, drie litho's

213 06-03-1928 Afscheid van Leo Niehorster als kunstkriticus. Citaat uit artikel van Leo Niehorster over Chris Le Roy, de nieuwe recensent.

214 08-09-1928 Verhuizing Kunsthandel Teunissen-Donders. Werken o.a. Niehorster.

215 12-09-1928 Eerste bijdrage Chris Le Roy

216 17-09-1928 Nog één bijdrage van Leo Niehorster over Chris Le Roy.

217 24-10-1928 Het Vaderland, "Occultisme en Hysterie"

218 21-11-1928 Het Vaderland. Opgericht de Haagsche Kring voor Zuivere Rede

219 05-12-1928 Het Vaderland. Kunst van wilden, krankzinnigen en modernen.Door Niehorster. Ook NRC dd.

220 24-04-1929 Algemeen handelsblad. Tijdschrift "De Idee" aankondiging opstel "Kunst van wilden...etc."

221 18-05-1929 NRC. Bolland Genootschap.

222 28-05-1929 Het Vaderland. Bolland Genootschap.

223 29-05-1929 Algemeen Handelsblad. Bolland Genootschap.

224 29-05-1929 NRC. Bolland Genootschap.

225 02-08-1929 Nieuwe Rotterdamsche Courant. "Plasmolen" afgebrand. Niehorster genoemd.

226 18-01-1930 Algemeen Handelsblad. "Denken en Leven". Leo Niehorster over "Schoonheidsontroering"

227 04-03-1933 Het Vaderland. Schilderij afgestaan voor Herman Heuff-fonds.

228 01-06-1933 De Delver. Vermelding Leo Niehorster als exponant.

229 16-06-1933 Het Vaderland. Crisistentoonstelling in Den Haag. Niehorster genoemd.

230 07-05-1933 Het Vaderland. SOS-tentoonstelling. Van Niehorster verkocht: "Rothenburg".

231 31-10-1933 Het Vaderland. Lezing Niehorster over "Schoonheidszin en Kunst".

232 06-10-1934 Het Vaderland. Aankondiging lezing van Niehorster "De kunstzinnige geest".

233 23-11-1934 Het Vaderland. Aankondiging lezing van Niehorster "De kunstzinnige geest".

234 20-04-1937 Het Vaderland. Aankondiging lezing van Niehorster "De kunstzinnige geest".

235 29-04-1937 Het Vaderland. Resumé van Niehorster's lezing "De kunstzinnige geest"

236 15-10-1937 Het Vaderland. Aankondiging lezing van Niehorster over "de Waarheid".

237 19-11-1937 Het Vaderland. Aankondiging lezing van Niehorster over "de Waarheid".

238 27-04-1939 De Waag. Inhoudsopgave "De Idee". Niehorster over "De dynamiek van den redelijken geest"

239 12-06-1939 De Telegraaf. Bolland Genootschap. Niehorster gekozen tot bestuurslid.

240 06-07-1943 Algemeen Handelsblad. Tentoonstelling kunstzalen Bennewitz met o.a. Niehorster.

241 07-07-1943 De Tijd. Tentoonstelling kunstzalen Bennewitz met o.a. Niehorster.

242 13-07-1943 Algemeen Handelsblad. Vermelding van de "onbekende" Leo Niehorster, expositie Bennewitz

243 10-08-1943 Recensie van Chris Le Roy over tentoonstelling van werken van Leo Niehorster in Nijmegen.
244 00-00-1944 Opname in Mak van Waaij, lexikon der nederlandsche schilders en beeldhouwers
245 01-07-1944 "Het Vaderland". Over werken van Leo Niehorster. "Aandachtig, behoedzaam, gevoelig werk. waartegen ik eigenlijk slechts één bedenking heb, bedenking inmiddels, die zwaar weegt bij de beschouwing van een deel van het aanwezige. Het is deze, dat de exposant over geringe coloristische gaven beschikt: zijn kleur doet meermalen weinig zuiver en onbehaaglijk aan en mist in het algemeen alle expressieve waarde". W. Jos. De Gruyter.
246 15-07-1944 "Haagsche Courant". "(Leo) Niehorster, schilder van de stilte, van de romantische verbeelding, die boomen, bloemen een eigen leven geeft en den hemel een eigen licht waarvan de ziel meer weet heeft dan de zon. Zoo zal veel van zijn werk langer leven dan een enkele periode, omdat, hoe de wegen loopen, het hart altijd weer opnieuw naar deze schoonheid haar hunkeringen heeft. Men kan dezen voortreffelijken teekenaar als tonalist misschien etwat te mat en egaal vinden, aan den anderen kant bereikt hij zoo veel intieme schoonheid - men lette eens op een doekje als no. 123 "Tegen den avond" - juist door zijn ingetogenheid, dat men geneigd is deze soberheid van kleur als een verdienste te aanvaarden".
247 30-04-1957 Algemeen Handelsblad. Overlijden Leo Niehorster.
248 30-04-1957 De Telegraaf. Rouwadvertentie Leo Niehorster.

1907 DONDERDAG 8 AUGUSTUS Nº. 185

PROVINCIALE GELDERSCHE EN NIJMEEGSCHE COURANT.

ABONNEMENTS-PRIJS.

Voor Nijmegen per 3 maanden . . . . **f 2.00**
Franco door het geheele Rijk . . . . **„ 2.40**
Enkele nummers. . . . . **„ 0.05**
Gelden en brieven franco.

ADVERTENTIËN.

De Advertentiën moeten DAGELIJKS vóór 12 uur zijn ingezonden. De prijs daarvan is van 1 tot 5 regels **f 0.75**, elke regel meer **15** Cents.
Groote letters naar Plaatsruimte.

Deze Courant verschijnt dagelijks, behalve op Zon- en Feestdagen.

Uitgevers C. A. VIEWEG & ZOON, Markt, B, 11.

Van den „plasmolen".

Waarschijnlijk dezelfde berichtgever, die verleden jaar het bekende vermakelijke verhaal van het waterballet aan den Plasmolen gaf, schrijft nu het volgende aan de „O. Haarl. Ct.":

Als ik niet met eigen oogen had gezien, dat Walthers-Richter per auto door twee rijksveldwachters, goed geboeid, te Haarlem binnengebracht en achter deugdelijke sloten en grendels was opgeborgen, zou ik denken dat hij aan den Plasmolen bij Nijmegen weder een zijner streken had uitgehaald.

Men oordeele:

Zondag 4 Augustus was het, als gewoonlijk, druk, vroolijk en gezellig aan het hotel „De Plasmolen". In den morgen reeds had zich een Zigeunergezelschap gekampeerd aan den overkant van den heerlijken vijver vóór het hotel. Dit brutale volkje, zóo gevreesd door de plattelanders, trok zeer de aandacht van de talrijke logées en bezoekers, voor wie hun verschijning interessant was en die hen in bescherming namen tegen het wantrouwen van den „Pappa van den Plasmolen". Natuurlijk! De „stadsmenschen" kennen niet den overlast door dat tuig veroorzaakt, overal waar ze hun kamp opslaan. Een gezelschap, in auto aangekomen, liet hun zelfs eenige flesschen wijn brengen en wist later te bewerken, dat de „Pappa" verlof gaf aan enkelen hunner om van hun muzikale talenten blijk te geven.

Ondertusschen vermaakten vele bezoekers zich in de schuitjes, die te hunner beschikking, in den plas ronddrijven. Een der roeiers had het zeker te warm gekregen en daarom zijn jas op een stoel aan den oever gehangen. Opeens bemerkt hij, dat de Zigeunerhoofdman zich verdacht lang bij dien stoel ophoudt. Hij roeit naar den kant en ontdekt, dat zijn gouden horloge met ketting verdwenen is. Onmiddellijk zet hij den wegloopenden Zigeuner na, die door het publiek wordt gegrepen en aan een surveilleerenden veldwachter wordt overgeleverd. Deze brengt hem in een kamer van 't hotel en bij fouilleering komt horloge en ketting uit zijn laars te voorschijn. De dief wordt nu opgesloten in den molen en de burgemeester van Mook met het gebeurde in kennis gesteld.

Terwijl het publiek nog druk het geval bespreekt, komt met een paar groote sprongen de Zigeuner weer op het tooneel en zich den weg versperd ziende, springt hij pardoes te water om zwemmend den overkant en het reddende bosch te bereiken. Eenige jongelui uit het publiek springen hem na en trachten hem te grijpen. In het midden van den plas dreef intusschen een jonge dame in het welbekende kleine en ranke bootje rond. Hier klampte zich de vluchtende Zigeuner aan vast. Het ranke ding kapseisde en de dame verdween voor de oogen van het publiek in den molenplas. Gelukkig was haar de zwemkunst niet vreemd, zoodat ze veilig den oever wist te bereiken. De jacht op den uitbreker werd door de jongelui voortgezet. Bovendien werd hij door den veldwachter en eenige helpers aan den overkant opgewacht.

Hier vond de Zigeuner echter hulp in zijn makkers, die zijn vlucht in het bosch bevorderden door onder groot lawaai den woonwagen dwars door het saamgestroomde publiek in den vijver te rijden, juist op het oogenblik, dat hun aanvoerder den oever bereikte. Van de toeschouwers raakten enkelen te water en van deze consternatie maakte de uitbreker gebruik om in den boschrand te verdwijnen. Hij is tot dusver niet weer gezien.

Wel kwam na een half uur de bekende, aan den Plasmolen wonende schilder met eenige logées goed gekleed uit het bosch te voorschijn en mompelden sommige gasten over de groote gelijkenis tusschen hem en den Zigeunerhoofdman; wel werd door ooggetuigen verzekerd, dat de jonge dame in het bootje, toen ze zwemmend den oever bereikte, geen jupons, maar wel heerenpantalon en heerenbottines aanhad; wèl meenden sommigen zich iets te herinneren van een aardig in elkaar gezet waterballet, dat in den zomer van 1906 door eenige gasten van den „Plasmolen" werd afgespeeld......

Maar i k geloof, dat de Zigeuner-uitbreker de beruchte Richter is, die voor de zooveelste maal de politie en de gevangenissloten te slim was.

Een Zigeunerstreek.

Het bekende hotel „De Plasmolen", bij Mook a/d Maas, beleefde Zondag weer een van zijn leuke oogenblikken, waartoe dit hotel door zijn schilderachtige ligging zich zoo bijzonder leent. Een ieder die Zondagmorgen van den kant van Nijmegen kwam, kon aan den weg een groepje Zigeuners zien, die in hun tent bij den woonwagen bezig waren hun sober potje te koken; zoo men beweerde waren het de voorposten van een grooten troep, die in de buurt van Wesel gelegerd was. Het geheel maakte een armoedig doch kleurig effect, fel schitterde de zon op het vuilwitte tentdoek, waaronder het levendig gedoe van de twee karakteristieke kerels en het vrouwtje in haar kleurige kleedij. 's Middags werd de belangstelling levendiger, door het opslaan van het kamp tegenover het hotel; van den kant der dames bleek de belangstelling wel het grootst te zijn, wat duidelijk bleek, toen een der kerels barsch werd verjaagd na zijn verzoek om een weinig drinkwater. Het medelijden werd hierdoor nog versterkt; verschillende dames brachten hun geld en brood, wat dankbaar werd aanvaard. Ook eenige heeren, die per auto waren aangekomen, schenen belang in het Zigeunerlevenije te stellen.

Foto) Het bekende Hotel-Pension „De Plasmolen", bij Mook aan de Maas, in de nabijheid waarvan de Zigeunerklucht (zie tekst) werd afgespeeld. (Elbers.

Zij knoopten een gesprek aan, dat in den beginne slecht vlotte, daar een mengelmoes van Fransch, Duitsch, ja zelfs Maleisch gesproken werd. Vermakelijk was het te zien, hoe een grijnslach de boerenmoele van den oudste der kerels plooide, toen men hem vroeg of hij lust had eene flesch wijn mee te drinken.

Spoedig zaten heeren en Zigeuners vriendschappelijk onder de tent in het gras op elkanders gezondheid te drinken; daarna werd verlof verkregen tot het vertoonen van hunne kunsten vóór het hotel; onderwijl een der Zigeuners bezig was om bij verschillende dames de toekomst uit de lijnen der hand te voorspellen, was het een der anderen gelukt zijn slag te slaan. Het feit bleef echter niet onopgemerkt, want toen hij zich sluipend uit de voeten trachtte te maken werd hij door eenige jongelui, die beweerden zijn wandaad gezien te hebben, en de veldwachter, die toevallig op het terrein aanwezig was, gegrepen en opgesloten in den molen, die bij het hotel behoort. Het grootste deel van het publiek was het er echter niet mee eens: *hij* kreeg de schuld, omdat hij Zigeuner was. Het vermiste voorwerp kon even goed verloren zijn gegaan.

Terwijl men bezig was hierover van gedachten te wisselen, was 't den verdachte gelukt te ontsnappen. Zich plotseling omringd ziende, sprong hij over stoelen en tafels in den grooten vijver, *vóór* 't hotel. Dames, die aan 't roeien waren, gilden van angst toen zij hem zagen naderen. Hij klampte zich vast aan het kleinste vaartuig, dat omsloeg en gillend zonk de dame weg in de diepte. Twee moedige heeren sprongen haar na en 't mocht hun gelukken haar weer op 't droge te brengen; daarop ving een echte watersportwedstrijd aan. Men was den Zigeuner nagesprongen, maar aangezien hij een grooten voorsprong had, wist hij te ontkomen in 't bosch. Het woedende publiek, waaronder eenige jongelui, die de aandacht reeds op zich gevestigd hadden door hun beleedigend optreden tegen de Zigeuners, haalden nu den woonwagen van den overkant weg en onder luid geschreeuw werd hij voortgesleept naar 't hotel, achtervolgd door den overgebleven Zigeuner en zijn vrouw; vlak voor 't hotel ontstond tusschen hen een gevecht, waarbij Zigeuners, wagen, een deel der omstanders, ja zelfs de kellner terecht kwamen in 't water...

Het publiek, verbaasd en ontsteld, wist niet meer wat er gaande was en makte de kluts geheel kwijt, toen *even* later eenige net gekleede jongelui, vergezeld van een paar ter plaatse welbekende schilders uit het bosch te voorschijn kwamen, sprekend gelijkende op de gevluchte Zigeuners. Luide werden ze begroet door de logé's, waaruit men op moest maken dat de geheele sensatiemakende vertooning, een goed doordachte, wel voorbereide en uitnemend in elkander gezette mystificatie of grap was, waarvan velen dupe zijn geworden.

Foto) Zigeunergroep met tent en woonwagen, aan den weg Nijmegen—Mook. (Zie tekst). (Elbers.

MARK TWAIN EN DE JONGE DICHTER.

Een jong dichter, die den bekenden Amerikaanschen humorist Mark Twain een gedicht had toegezonden, met het verzoek, hem daarover zijn oordeel te zeggen, ontving van dezen het volgende antwoord:

Zeer geachte Heer!

De groote geleerde Agassiz beveelt den schrijvers aan, visch te eten, omdat het sterke phosphorgehalte van visch een gunstigen invloed op de hersenen uitoefent. Hoeveel visch U eten moet, kan ik U niet zeggen, ten minste niet met absolute zekerheid.

Maar wanneer het proefgedicht, hetwelk U mij heeft gezonden in doorsnee aangeeft, wat U kunt praesteeren, dan zou ik van meening zijn, dat een paar walvisschen dagelijks zoo ongeveer het quantum vormen, dat U noodig heeft. Het behoeven geen zeer groote walvisschen te zijn, maar eenvoudig een paar van middelbare grootte.

Op den Uitkijk, Jaargang 1909 Bijblad bij „De Aarde en haar Volken“

Plasmolen’s schoon, door Leo Niehorster.

Lang is het reeds geleden, maar nog kan ik doen leven, al de beelden en gewaarwordingen, die me bestormden en overweldigden, toen ik voor het eerst door het bosch van den Jansberg ging, komende van Groesbeek in de maand Augustus, om een colléga, wonende aan den Plasmolen, te bezoeken, en wanneer ik thans een opgetogen vriend toonen kan al ’t mooi van wat ik langzaam aan heb liefgekregen, voel ik al de blijheid weer van toen. Zijn verwondering en vreugd over al dat nergens nog geziene, maakt alles weer voor je nieuw, doet je goed en streelt, als vleitaal de jonge moeder over haar kind.

’t Mooie Hôtel “De Plasmolen”, dat in zijn blankheid oprijst aan het water, staat daar als blijk van erkenning van ’t schoon der natuur, doet soms denken aan een tempel waar ’s zomers komen om te rusten, vermoeiden van het leven, ter aanbidding van de godheid, die een oord zegent met zooveel schoon. Want zeker zeg ik niet te veel, als ik beweer dat ’t schoon van de streek oorzaak is van den meer dan buitengewonen groei van ’t Hôtel natuurlijk niet gerekend buiten de krachtige leiding der heeren van der Grinten en Cremer, de pachters van ’t Hôtel, die mede hun aandeel hebben aan de ontwikkeling van ’t kleine primitieve Hôtel de Plasmolen tot het modern ingerichte Hôtel van nu, dat iedere toets doorstaat.

Theo Deckers, een van de schilders van Plasmolen

Nergens vond ik een natuur die nog zoo onbedorven is gebleven van de steeds voorwaarts dringende cultuur, die helaas, zooveel van ’t echte zuivere schoon bederft; geen vereeniging ter bevordering van ’t vreemdelingenverkeer drukte op deze streek haar stempel; nog kwam geen bouw van villa’s dissonanten brengen in de harmonie van ’t geheel; nog ongeschonden of verminkt, leeft daar een leven als niet van onze eeuw, droomt nog een poëzie, vreemd aan onze dagen, ontroerend soms en angstig, voor hen die uit den gang van ’t jachtende leven komen. In ’t bosch fluisteren nog stemmen uit lang vervlogen dagen; de weelderige groei van boomen en planten draagt nog een oerkarakter, zooals men nergens anders vindt.

Trotsche eiken met hun grilligen groei, soms zwaar getooid en bekropen door klimop en kamperfoelie, verrijzen naast beuken en berken, terwijl varens en paardenstaart, die een hoogte van twee meter hier bereiken, braamstruik en woudroos, een wildernis formeeren, die soms denken doet aan verhalen van Aimard, en verwonderd zou men bijna niet zijn, een Indiaan te zien, jagend op het een of ander wild. ’t Sterk heuvelachtig terrein biedt soms panorama’s van uren uitgestrektheid, waarin ’t bewegen van de menschen, ons eerst de kleinheid daarvan voelen doet, voert dan weer in valleien van een plechtig somber schoon. Veelal zijn de heuvelen begroeid met dichte rijzende stammen van dennen, waaronder een klaar zilverachtig licht. Het schijnen soms sprookjes-paleizen in roerende rust, tempels van eenvoud, tempels van God met gewijde harmonieën, als ruischend de wind speelt met de toppen der boomen. Dan weer is ’t een meer, ge-

heimzinnig zich verliezend in ’t dichte geboomte, als wilde ’t zich verbergen voor onbeschaamden blik, gevoed door kabbelende beekjes, zoo helder als kristal, zacht zingend voorwaarts huppelend als spelende knapen. Hier spreekt eerst de stem van de stilte; het schijnt alles overtogen met een waas van mystiek. Geen geluiden van ’t groote leven dringen tot hier door; ’t al ademt een geest die tot mijmeren ons noopt, opvoert tot een hooger schoon, door zoo plechtige stilte en roerende rust, voorwaar dus een oord voor hem, die te rusten begeert van ’t nerveus bewegen eener groote stad, kalmte zoekt voor zijn geest.

En hoezeer is deze streek veelzijdig en afwisselend! De historische Mookerhei, die zich uitstrekt achter het hotel, roept de herinnering aan Mauve in ons op en is schilderachtig en rijk. Hier stijgt zingend de leeuwerik omhoog, vliegt krijschend de kievit boven het hoofd van den wandelaar, genieten de schonkige koeien een ongekende ruimte. Hier teekent zich de zandweg tegen ’t donkere groen van een dennengroep; hier is de rust van een ander karakter, zingt de fee van het natuurschoon een anderen zang. Ginds staan de huizen van ’t landvolk te droomen als neergesmeten langs de wegen, die zwaar zijn doorploegd van ’t spoor van de karren, en stil rijst boven de daken, schitterend in ’t blauw van de lucht, lieflijk de kerk van het dorp; ’t is of de hand van een kunstenaar, bedreven en los, hier alles plaats gaf.

Onder aan den boschrand, waarvan de lijnen muziek zijn, zich verliezend in blauwende verten, zich oplossend in het Reichswald, strekken zich de vennen uit.

Groote plassen, waarin de trotsche woudreus, als bewust van zijn pracht, zijn eigen schoonheid te bewonderen staat, geheel zijn rijkdom van takken en blad bevende teekent, tegen een schitterende lucht, kunnen, als de regen neerdrupt uit zwaar zwarte wolken, stemmen tot den plechtigsten ernst.

’t Is bijna met vrees, dat ik gewaag van ’t hier levende schoon, angstig als ik ben, dat het niet veilig meer zal zijn, en dat het gemeengoed worden gaat, zoodat de hand van profanen die heiligheid schendt.

Maar wie in de goede gezindheid tot dit mooie oord nadert, die zal zich niet bedrogen zien en hij kan vertrouwen, in het gastvrije hotel »De Plasmolen« zich thuis te zullen voelen.

Leo Niehorster.

PROVINCIALE NOORDBRABANTSCHE
EN
'S-HERTOGENBOSSCHE COURANT.

Vrijdag 6 Augustus 1909. — № 178.

Advertentiën, Brieven, Gelden *franco* te zenden aan de Uitgevers
J. J. ARKESTEYN & ZOON, Kerkstraat te *'s-Hertogenbosch.*
Telefoon-Nommer 79.

OPGERICHT IN 1771

Uitgave dagelijks, behalve op Zon- en Feestdagen.
Abonnement 3 maanden *f* 1.65, per post *f* 2. Enkele nommers 10 ct.
Advertentiën 1—6 regels *f* 1, daarboven 15 ct. per gewonen regel.
Abonnementen worden dagelijks aangenomen.

KUNSTNIEUWS.

Tentoonstelling „Stad Tilburg". — In de afdeeling Kunst der tentoonstelling „Stad Tilburg" werden tot-nu-toe verkocht: van mej. Corry Slager: Cinerara's; P. M. Van Walcheren: Aan de plassen; Frans Slager: Moedergeluk; mej. Ten Hoet: Drie etsen in lijst, en Leo Niehorster: Het late licht.

Tentoonstelling van Schilderijen

DOOR

LEO NIEHORSTER,

Atelier „Méryhorst",

tegenover „DE PLASMOLEN", Mook,

van 1 tot 5 uur.

Entrée 25 cents.

KUNST EN WETENSCHAP.

Tentoonstelling van Schilderijen door Leo Niehorster.

Wie den Plasmolen bezoekt met zijn heerlijke omgeving zal aan 't hotel eene aankondiging geplaatst zien van eene tentoonstelling van schilderijen in het atelier van den schilder Niehorster en daar deze een bezoek wel waard is, willen wij even de aandacht onzer lezers hierop vestigen.

Het atelier, gebouwd van geteerde houten planken, staat op een rustig plekje in de schaduw van dennenboomen op een heuvel, vanwaar men een zeer schoon uitzicht heeft over golvende bouwlanden met 't thans gemaaide en in schoven gezette koren.

Het ruischen der dennen, de groote rust in deze indrukwekkende natuur, zij maken het plekje tot een zeer geschikte omgeving voor een jong kunstenaar om tot zichzelven te komen en zijne gevoelens en ontroeringen te weerspiegelen in beelden aan deze natuur ontleend.

Vol stemming is dan ook al het werk van dezen schilder, een groot gevoel van rust komt over den beschouwer bij het zien der beide groote schilderijen „Maannacht" en „Gezicht op de veenplassen". Sterk van uitdrukking en mooi van kleur is een doek, voorstellende een brok heide met eenige struiken, hoog uitstekende tegen een donkere lucht. Nog trekken de aandacht twee schilderijen uit de Riethorst en een pastel van het huis Molendal.

Vele kleinere schetsen en studies toonen ons zijn streven naar grootheid van uitdrukking en eenvoud van compositie en verplaatsen enkele hiervan ons in de natuur van andere deelen van ons vaderland.

Zij werden gemaakt op eene reis, die hij met een kunstbroeder ondernam in een woonwagentje, met den eigenaardigen naam „Quo Vadis", alvorens zich in deze streek te vestigen.

Nu staat de wagen eenzaam en verlaten achter een schuur in de buurt van het atelier, de vele aangename herinneringen, aan dezen zwerftocht verbonden, maken 't den eigenaar moeilijk ervan te scheiden en wellicht zal de wagen in de toekomst nog eens dienen om hem andere streken te leeren kennen en daar nog meerder schoons voort te brengen.

Behalve hetgeen zijn werk ons tot nu toe reeds als bereikt toont, draagt het nog eene belofte voor de toekomst in zich, de beide grootere schilderijen, hierboven genoemd en reeds in Amsterdam in St. Lucas tentoongesteld, trokken onder de groote menigte daar aanwezige doeken mijne aandacht door de toewijding en ernst die eruit spreken. Deze beide eigenschappen, bij hem samengaande met hooge kunstidealen, verzekeren zijn toekomstig slagen.

In de overtuiging, dat deze kunstenaar zijn weg zal vinden, wenschen wij de tentoonstelling een druk bezoek, zoowel in 't belang van de bezoekers als van den schilder.

H. M.

Kunstzaal Prakke.

In de Kunstzaal Prakke, van Broeckhuijsenstraat alhier, wordt van 17 November tot 5 December een tentoonstelling gehouden van pastels en olieverfschilderijen van Leo Niehorster, van den Plasmolen.

KUNSTZAAL PRAKKE.

Werken van Leo Niehorster.

Indien dat nog mogelijk is bij de wereldschokkende gebeurtenis, die door het ontdekken van een Rembrandt in de kunstzalen Prakke heeft plaats gehad, zou ik een oogenblik de aandacht willen vragen voor een jong strever en ernstig willend kunstenaar.

En ten einde door den gouden gloed, het magistrale licht, den glans en de praal van het kapitale stuk van den grootmeester Rembrandt niet te zeer verblind te zijn voor een bescheidener prestatie, zou ik den bezoekers van deze kunstzalen willen raden eerst de expositie van Leo Niehorster te gaan zien, want als men den engel op het eerstbedoelde schilderij van Rembrandt aanschouwd heeft, is voor de productie van Niehorster wel een zeer welwillende beschouwing noodig.

Het werk van dezen artist geeft blijken van een ernstig willen en niet kunnen, van een vurig streven en niet bereiken. Het was mij een openbaring van een onbezonken geest, van een schilder, die niet voldoende gesteund door een beheerschte techniek, zijn visie moeilijk uitbeeldt. Het handwerk en koloriet van Niehorster zijn nog in een beginstadium van evolutie, maar door den ernst, waarmee hij werkt, zal ook voor hem de tijd komen, dat de verf zich gewilliger toont zijn manifestatiën te uiten en dat hij de moeilijkheid bij het uitdrukken van zijn gevoelens overwonnen heeft.

Het hier geëxposeerde werk geeft daarvan reeds blijken, er zijn schilderijen bij, zeer misdeeld met licht, maar ook weer andere, die met een vrij vlotte schildering een voldoende lichtwerking toonen en een helder koloriet hebben. Ik noem b.v. no. 11 en no. 15. Andere, waarin geen lichtwerking bedoeld is, doch die alleen als stemmingsbeelden zijn op te vatten, geven blijk van een diepzinnigen kijk op het leven en van een ernstige levensbeschouwing. De geheele expositie is vrij van elk effectbejag, het is geen klatergoud, geen uiterlijk vertoon. Leo Niehorster mijdt den schijn; voor een beter aanzien dezer expositie, zou het anders wel wenschelijk zijn geweest, dat enkele stukken in het atelier waren gebleven. Men wordt zoo licht misverstaan.

B. J. K.

Daarna werd de tweede hal, bevattende

de Kunsttentoonstelling,

bezocht. Wij gaven reeds een kort aperçu van de inrichting der zalen, die, nu alles keurig is opgeruimd, waarlijk een goeden indruk maken en o. i. het glanspunt van de geheele onderneming zijn. Onze aanvankelijke indruk vonden wij heden bevestigd. Voor een tijdelijke gebouwde gelegenheid is het licht in de zalen vrij goed en de verhouding der localiteiten hoogst aangenaam. De commissieleden beoogden: een overzicht te geven van het kunnen der hedendaagsche Nederlandsche schilders, en wij gelooven dat zij hierin ten volle geslaagd zijn. Wel missen we enkelen, die niet aan de oproeping gehoor gaven, wel had de keuze nog strenger kunnen zijn, maar ieder die wel eens deel heeft uitgemaakt van een commissie, weet hoe moeielijk het is zich strikt te houden aan een eenmaal overeengekomen plan. Namen zijn er te over die niet alleen goeden klank hebben, maar ook goed vertegenwoordigd zijn.

Zooveel mogelijk heeft de commissie getracht een harmonisch geheel te krijgen en de verschillende kunstuitingen zoodanig gescheiden, dat niet alleen een gemakkelijk overzicht is te krijgen, maar ook de onderscheiden werken elk voor zich een zoo voordeelig mogelijken buurman hebben, zoodat de schilderijen elkander geen nadeel doen.

In de eerste der twee groote zalen zagen we onder meer: Bauer, Breitner, Dysselhof, Haverman, Voerman, Wiggers, Akkeringa, Bisschop-Robertson, Verster, Karsen, de Zwart, Bastert, Jurres, Wandscheer, Mastenbroek, van Duyl Schwarze.

In de tweede groote zaal is het werk geëxposeerd van degenen, die zich aangetrokken voelen tot meer licht, tot het „plein air". We zagen er o.a. Toorop, Sluiter, Isaäc Israëls, v. d. Hem, Bosch-Reitz, Hart Nibbrig, Jan Sluyters enz.

Deze opsomming is zeer globaal; wij komen natuurlijk op deze geheele expositie, waarbij ook zeer fraai beeldhouwwerk is, nader terug.

Van deze beide zalen bereikt men gemakkelijk

de Tentoonstelling van Kerkelijke Kunst,

die nu aan de beurt was om door de gasten van het Comité in oogenschouw te worden genomen. Ook hier is veel moois te bezichtigen, dat het waard is dat er later meer uitvoerig op wordt teruggekomen. Voor heden constateeren wij alleen, dat ook dit onderdeel zeer goed geslaagd is.

Thans kwam, helaas onder zeer ongunstig weder de beurt aan

de Feestterreinen.

Na hetgeen in de vorige nummers van ons blad achtereenvolgens is medegedeeld, meenen wij ons ontslagen te kunnen achten van een uiteenzetting van hetgeen met de beide feestterreinen wordt beoogd. In 't kort herhaald diene dan, dat het benedengedeelte van het Valkhof is herschapen in eene imitatie van een vriendelijk oud Zuid-Duitsch stadje; dat de Voerweg wordt geacht te zijn de Neckarstroom en dat de kloeke gebouwen op het boventerrein van het Hunerpark een nabootsing zijn van de trotsche bouwwerken, welke ook bij Heidelberg door hunne hooge ligging reeds van verre de aandacht trekken en om hun oudheidkundige waarde jaarlijks terecht door duizenden worden bezocht.

Wanneer men het hoofdgebouw van de tentoonstelling verlaten heeft, staat men weldra voor een rustieke brug over den Neckar. Aan de overzijde hiervan ligt de bruggepoort, welke haar beide torenspitsen hoog in de wolken verheft. Onwillekeurig wordt het oog gevestigd op het aardig rijmpje, dat op de poort geschilderd is:

> Alt Heidelberg du feine,
> Du Stadt an Ehren reich,
> Am Neckar und am Rheine
> Kein' Andre kommt Dir gleich.

Wij wandelen onder de poort door en bevinden ons nu aan den ingang van het stadje Oud-Heidelberg. Rechts voor ons strekt zich de Groote Klokstraat, links de Raadhuisstraat uit en op den hoek, bij de kruising van beide straten, is de speelgoed winkel „Het Witte Paard" gelegen van den heer C. D. Engel, Nijmegen, die ook aardige Oud-Heidelberg-souvenirs voorradig heeft. We slaan de Grooteklokstraat in, passeeren aan de linkerhand een dennenboschje, zien rechts en links verschillende winkels en huizen, o. a. „De drie gezusters", drie snoezige huisjes met dezelfde gevels, om dan voor de Klokkepoort te staan, onder welke wij doorwandelen. Even zien we om naar de groote klok op de poort met de typische aanduiding van de uren, en dan blikken we vol verrassing naar de uitgestrekte ruimte welke voor ons ligt. Het zijn de Groote Markt, geheel met tafels en stoelen bezet, welke tot een aangenaam zitje nooden, en de Kleine Markt, een mooi gazon. Deze pleinen worden omgeven door verschillende gebouwen. Rechts heeft men allereerst de Studentensoos, van welks gevel de Badensche en Heidelbergsche vlaggen (resp. groen-wit-rood en geel-rood) wapperen en daarnaast de groote societeit, waarvan de wanden met landschappen beschilderd zijn door den heer van Lathum, van Nijmegen, die hiermede een welgeslaagden arbeid verricht heeft. Een bevallig poortje naast dit kloeke gebouw leidt naar..... de W. C., een artikel dat ook op Oud-Heidelberg niet gemist kan worden. De Walmuur geeft de Noordelijke grens van het dorp aan; groote gewelfde openingen stellen den bezoekers in de gelegenheid een blik te werpen op de Waal en de Betuwe. Dan zien we de muziektent, het lieflijke Perkeo-huisje (Perkeo was een hofnar), waarin de Wafelbakkerij van Wesseling gevestigd is, en tenslotte is in deze rij de kegelbaan gelegen, waar wel spoedig de ballen lustig zullen rollen.

Nu wandelen wij langs de derde zijde van het Marktplein, passeeren de Schietbaan, het Ganzenpark op het hooger gelegen terrein achter de bekende vaste steenen trap en het gezellige huisje Pax, waar de heeren Arends en van Meurs melk, ijs en gebak verkoopen om iets langer te toeven in het in fraaien stijl opgetrokken Raadhuis. We treden het als rechtgeaarde Heidelbergsche burgers binnen en bemerken dan tallooze teekeningen, op de wanden van wacht-, arrestantenlokaal en cachot — op de deur van 't laatste staat: „Eintritt Frei" — aangebracht door Heidelbergsche studenten, die hier getracht hebben het aangename met het..... onaangename te vereenigen. Een trap voert naar de bovenverdieping en hier is de raadzaal, welke tot een veranda toegang geeft. We zijn thans in de Raadhuisstraat gearriveerd, merken op den hoek van deze straat en de Markt het nette theehuis op, waarnaast de sigarenwinkel van den heer van Woerkom en de Conditorei van den heer Hamer, wippen even aan in den Champagnebar, de Weinstube en de Stehbierhalle om, na het huisje van de waarzegster en dat van eene acrobate gepasseerd te zijn, tenslotte met veel belangstelling in de beeldengalerij van de firma v. Balgooy, Nijmegen, waar fraai werk te bezichtigen is, te komen. Even willen wij er de aandacht op vestigen, dat de verschillende restaurants en wijnhuizen onder beheer staan van de „Eerste Ned. Buffetten-Maatschappij te Arnhem", welke deze exploitatie breed opgevat, een leger van kellners geëngageerd en o. m. keurige gebeitste tafels en stoelen in de restaurants heeft geplaatst. Voorts worde vermeld, dat het schilderwerk, uitgenomen van de landschappen, in het beneden-terrein is van de gebr. Beijnen te Nijmegen, die zich hiervan op lofwaardige wijze gekweten hebben. Thans zijn wij aan het punt van uitgang teruggekeerd — „het Witte Paard" staat er nog altijd —, gaan opnieuw de brug over en betreden dan het

Boventerrein in het Hunerpark.

De tuin voor de groote gebouwen s zeer mooi aangelegd door de firma Gerretsen en Valeton, alhier, en dit gedeelte van de permanente-bloemententoonstelling behoort werkelijk niet tot het minste. Door de Slotpoort komt men op een plein, waar alle gelegenheid is de grootsche bouwwerken, welke hier verrezen zijn, te bewonderen, al moet daarbij onmiddellijk vermeld worden, dat het geheel nog lang niet voltooid is. Wel is dit het geval met den Otto Heinrich-Bau en den Friedrich-Bau — de laatste uitkomend op de Slot-allee en de Glazenzaal —, maar aan den Bibliothek-Bau, die ook de weergave van een imponeerend bouwwerk belooft te worden, ontbreekt werkelijk nog de „grootste" helft! Achter den Otto Heinrich-Bau ligt de groote feestzaal, eene copie van de keizerzaal in het Römer te Frankfort, waarin heden, morgen en Woensdag de tijdelijke Bloemententoonstelling gehouden wordt. Hier is door tal van bloemisten een keur van Flora's kinderen bijeengebracht. Heerlijke rozen, prachtige varens en tal van andere bloemen en planten hebben in deze dagen de zaal in een bloemenpaleis herschapen om Zondag 7 Juli plaats te maken voor de IJsbaan, welke wordt ingericht naar het nieuwe, merkwaardige Siberia-procédé. Een overdekte gang voert van uit de feestzaal naar de groote restauratie-zaal met het Heidelberger-Vat en dit zal wel een der centra van gezelligheid en vroolijkheid tijdens de tentoonstelling worden. Treedt men uit deze restauratiezaal naar buiten, dan houdt tenslotte de imponeerende klokkentoren (die, wat vorm betreft, wel eenige overeenkomst vertoont met den toren in ons Kronenburgerpark) nog eenigen tijd het oog geboeid. Nog worde vermeld, dat de Otto Heinrich-Bau volgens aanwijzingen van den heer Jansz is uitgevoerd door den heer R. van Dam, terwijl het kunstige schilderwerk van den Friedrich-Bau door de kunstschilders Jan Benneke te Amsterdam en Leo Niehorster, Plasmolen, is tot stand gebracht. Het prachtige beeldhouwwerk is een schepping van Louis de Vreugde.

Aan het einde van dezen ommegang mag zeker een woord van lof voor den sierlijken aanleg der terreinen niet achterwege blijven. De tuin vóór de Tentoonstellingsgebouwen op het Kelfkensbosch, alsmede de beide groote gazons op boven- en beneden-Heidelberg maken een alleraangenaamsten indruk, dank zij ook de mooie bloemen, die hier worden geëxposeerd.

Aan het einde van de wandeling werd op Oud-Heidelberg in het Theehuis wat gerust en een kopje thee gedronken. Daar deed „Noviomagum" zich opnieuw hooren en zong ze vol entrain het pittige „Alt-Heidelberg".

Hiermede zijn wij aan het einde van ons verslag — we gelooven wel dat het eerste oordeel van de eerste gasten gunstig is. Dit werd trouwens beaamd door het publiek, dat na de openingsplechtigheid toestroomde en de uitgebreide terreinen aardig stoffeerde.

Vanavond herhaling van de pret!

DE TENTOONSTELLING.

Afdeeling Kunst.

(*Van onzen Kunstverslaggever.*)

II.

In de middenzaal hangt het meest moderne werk. En, op de rij afgaande, zien we dan eerst, naast „de Maaier" van Toorop, een panorama van een Walcheren's dorp, blakend in de brandende zon, de lucht trillend van hitte. Hart Nibbrig, van vroeger bekend als pointilleur, is hiervan de schepper. Het blauwe licht sprankelt over de parelmoeren zee, die rustig is en vlak. Maar pijn doet ons die trillende lucht aan de oogen, we zien het gewirrel van de heete atmosfeer en zoeken rust voor onzen blik en verkoeling voor onzen geest.

We vinden die in het werk van Storm van 'sGravesande, dat hierboven hangt, een innig gevoeld stilleven met een persoonlijk karakter, sonoor van toon en gedempt van kleur. Het is met een zekere ingehoudenheid weergegeven, maar veel is er niettemin in bereikt, vooral ook in het uitdrukken der stof en het wezen der dingen.

Rechts van Hart Nibbrig's warmte-uitstralend kunstwerk, hangt een knoteik van Leo Niehorster, den jongen schilder van den Plasmolen. Dit doek, waarin de artist zijn gevoelens in kleur en licht heeft willen uitspreken en dat dus een decoratieve strekking in zich houdt, heeft verdienstelijke kleureigenschappen. Ook staat de imposante knoteik goed in het plan van de kleurrijke, bloeiende weide met het verre en fijne verschiet. Van een geheel andere zijde laat deze ernstige strever zich kennen in zijn pastel, die bij den ingang der expositie is gehangen. De witte lijst hindert even, maar ze belet ons niet te zien, dat hier een feeërieke gedachte is uitgedrukt. „Voorjaarsmorgen" heeft de schilder het gedoopt, het zou ook „de Elyseesche velden" genoemd kunnen worden. Want er is iets van het onreëele uitgedrukt in de donkere omzoomingen van het woud, en de daartusschen gelegen vochtige weide, waarboven zich de morgendauw nog niet door zonnewarmte liet verdrijven. Onreëel is ook het zinnebeeldige licht, dat gloort in het mystieke dal. Is het schilderij van Niehorster decoratief, deze pastel is literair, verhalend.

We zijn nu gekomen aan den hoogst belangrijken zijwand der zaal, waar P. van der Hem na Toorop het sterkst de aandacht vraagt. Deze schilder is een der Amsterdamsche jongeren, die in den laatsten tijd zooveel van zich laten zien en hooren. Piet van der Hem zoekt zijn onderwerpen in het mondaine leven en bezit de eigenschappen karakteristieke typen hieruit op technisch zeer ver gevorderde wijze weer te geven.

Op deze expositie hangen van hem twee voorstellingen, een uit Rome, een straatbeeld, en een theaterinterieur uit Parijs. Vooral het laatste doet zijn talenten eer aan. Men zie die hoogst bekwame schildering van de elegante figuren op de gaanderij op den voorgrond, het hel verlichte tooneel op den achtergrond en daartusschen zwevende de donkere atmosfeer der theaterzaal. Hoe uitdrukkingsvol is dat alles weergegeven en hoe knap is het geschilderd. Even goed van typeering, doch minder van compositie en ook minder uit de verf gebracht, is het tafereel uit Rome. Hier niet die gratie en die verfijning, die b.v. spreekt uit het dun gekleede figuur van het andere schilderij, maar wel de zuidelijke temperamenten, de zwoele passietypen, de mondaine opsmuk der gegoede wereld uit Rome. Het is alles echter realiteit, werkelijkheid, decoratief en smaakvol verwerkt; verder dan de oppervlakte van deze oppervlakkige wereld dringt deze schilder evenwel niet, maar hij bekoort en boeit ons door zijn oorspronkelijke opvatting, zijn gloeiende kleuren, zijn knapheid van metier.

Een schilder, die eenerzijds na met hem verwant is en anderzijds ver boven hem staat, is Isaac Israels. Op deze tentoonstelling zijn ze buren en deze omstandigheid maakt een vergelijken gemakkelijk.

We merken dan bij eerste beschouwing al op, dat het werk van I. Israels meer inhoudt dan het boven omschrevene van v. d. Hem. Het is dieper doorvoeld, meer doorworsteld en ook al door de gebondener kleuren geeft het minder uitbundigheid, maar meer overtuigende wijsheid, meer moreele kracht. Hier niet dat effectbejag met kleur, dat menschelijk-diabolische op den voorgrond schuiven, maar een dieper schouwen in het sujet.

Een grootsch werk is b.v. zijn „Worstelaars" no. 37, de machtige vrouweverschijning in een groenen omslagdoek voor de worsteltent. Prachtig van kleur is dit, al is het niet zoo fel en niet zoo uitlaaiend als menig ander doek hier — prachtig echter vooral van beelding en van zienswijze.

Van Willy Sluiter hangen in deze zaal twee groote doeken en in het kleine zaaltje nog eenige teekeningen. Deze modieuse teekeningen uit het sportleven zijn zoowel door kleur als voorstelling geestig en oorspronkelijk, ze geven een goede karakteristiek en zijn in de vlakke kleuren mooie voorbeelden van moderne pastelkunst.

De schilderwerken hebben eveneens een origineel uiterlijk. Vooral dat lichtspel op het water van no. 82 „Haven te Volendam" is op eigen wijze geschilderd. De massale visscher van no. 83, „Angelus", met zijn stoere bruine schildering, is een knap stuk werk, maar blijft wat zwaar in de kleur bestorven.

Leo Gestel is hier vertegenwoordigd met twee doeken, een stilleven en een vrouwefiguur. De laatste zal voor velen onaannemelijke eigenschappen bezitten en vooral door de kleur der scherp gemarkeerde contouren en der oogen afschrikken. Voor het stilleven, dat eigenlijk beter een ornamenteele compositie genoemd kon worden, zal het eerder gelukken sympathie te wekken. Hier is bedoeld te geven een vlakornament van kleur en in vollen rijkdom is de schilder daarin geslaagd, alleen de donkere bloemen in den rechter benedenhoek verbreken daar even het evenwicht.

Bijzonder heeft ons ook getroffen de gestyleerde voorstelling van R. N. Roland Holst „De diepe Uren". Hierin is een ernstig geestelijk samenleven van een edel verbonden menschenpaar tot zinnebeeld gebracht. De schilder heeft dit in zijn getemperde matkleuren tot een hoog peil opgevoerd en met zijn edele lijnen tot een krachtig-moreel werk geschapen. Het doek is geheel decoratief opgevat en als vlakversiering ingedeeld, vandaar die vulling van het bovenvlak en die ornamentale opvatting der figuren en gewaden.

(Wordt vervolgd).

Koperslagers.

Balkom, A. van, Mook A 36.

Kunstschilders.

Cox, G. J., Mook A 33.
Mourik, J. A. van, Middelaar B 97.

785

Niehorster, L. J., Middelaar B 80.
Ocker, D., Middelaar B 97.

Lakfabrikanten.

Hanssens, E., Mook A 9*a*.

786

DE SAMENWERKING.

„Noblesse oblige" — het is ook de adel van den sociaal-demokraat, die verplichtingen oplegt. Zoo betoogt de heer C. van der Pol in het thans door ons ontvangen Februari-nummer van „*De Samenwerking*". Er is dus een en ander voorgevallen, dat de lakschen tot waarschuwing strekken moet. Men behoeft, meent de heer van der Pol, nu niet om een kongres-motie te roepen. Partij- en vakorganisaties zijn geen politie-instituten, waarmede men het individueele leven naar believen kan „maszregeln". Wanneer slechts iedereen voldoende is doordrongen van de overtuiging, dat hij naar buiten en naar binnen zijn eer als proletarisch klassestrijder heeft op te houden door eenvoud gepaard aan hoogheid van karakter en nobele vormen, dreigt z.i. niet het geringste gevaar.

„De nadering van den grooten Slag" is de titel van een bijdrage van Dr. A. J. Resink. De schrijver ziet de beslissing van den strijd tusschen Kerk en Socialisme naderen. Maar eerst moet onder de socialisten helderheid gekomen zijn. Eerst moet het kerk-karakter van het socialisme erkend worden.

De heer W. Banning draagt een beschouwing bij over „Socialisme en Persoonlijkheid". Het socialisme is, zoo verklaart hij, het evangelie van de persoonlijkheid in deze geweldige maatschappelijke worsteling, welke zich niet om de persoonlijkheid van den enkelen mensch bekommert, tot ernstige schade van de komende kultuur, vooral tot onberekenbaar nadeel van het individu.

Er is poëzie van Dr. H. W. Ph. E. van den Bergh van Eysinga, en van de heeren Daan van der Zee en Leo Niehorster, terwijl de heer Lodewijk van Mierop, de ziel van de Rein-Leven-Beweging een inleiding schrijft tot een komende verhandeling over „Der geslachten onderlinge verhouding".

✠ ✠ ✠

Inhoud van Tijdschriften

De Samenwerking, Afl. 3: Dr. H. W. Th. E. v. d. Bergh v. Eysinga, Sonnet. — Lod. van Mierop, Der geslachten onderlinge verhouding. — Daan v. d. Zee, Luiende klokken. — C. v. d. Pol, Noblesse oblige. — Dr. A. J. Resink, De nadering van den grooten slag. — Leo Niehorster, Verzen. — W. Bauning, Socialisme en persoonlijkheid.

De Samenwerking, afl. 4: Enka, Johannes de Dooper (Slot). — Daan v. d. Zee, Luiende Klokken. — Dr. A. J. Resink, De Partij van de toekomst. — C. Verweij, Het sociale vraagstuk en het socialisme. — Leo Niehorster, Londen. — Dr. H. W. Ph. E. v. d. Bergh van Eysinga, Theologie (vervolg). — J. de Ruyter, De apothekers en de klassenstrijd. — Dr. A. J. Resink, De ondergang van het Zwitsersche „volksleger" — Boekbespreking.

Links: Bron: De Hollandsche Revue, jrg. 19, 1914 #3
Rechts boven, beneden resp.
de Groene Amsterdammer, 22 februari 1914 idem
15. febr.. 1914

Nijm. Kunstkring „in Consten één".

Wij vernemen, dat van 17 tot 30 Juni a.s. in de bovenzaal van den schouwburg alhier vanwege den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten één" een tentoonstelling zal gehouden worden van werken van o.a. den heer J. Toorop, Leo Niehorster, H. Ansingh en Mej. M. Robert Janssen.

De Maasbode, 19 Juni 1914

TENTOONSTELLING „IN CONSTEN EEN".

Men schrijft ons uit Nijmegen:

De Nijmeegsche kunstvereeniging „In Consten één" houdt van 17 tot 30 dezer in de bovenzaal van den Stadsschouwburg een expositie van schilderijen, pastels, etsen, enz.

Een interessante expositie.

Allereerst de inzending van het eerelid van „In Consten één", den heer Jan Toorop. Zeker, de bezoeker zal onder de aanwezige stukken van den meester wel enkele oude bekenden aantreffen, maar hoe vaak ook gezien, de bekoring blijft.

Magnifiek van expressie is no. 3, een forsch geteekende Dantekop; dan no. 2, zijn „Domburgsche boschlaan in den herfst", één weelde van licht en brons. Mooi ook is de bekende „Christus Eucharisticus" (no. 10) en de zoo genotvolle „Ecce Homo" (no. 11). Een waar kunstjuweeltje is ook no. 12 „In het dal der rozen", ontleend aan een episode uit Dante, „Paradiso". 't Is een genot, die prachtige lijnen te zien en den mooien, teeren toon in deze potloodteekening te bewonderen.

Ook meenen we nog de aandacht te moeten vragen voor zijn „Water bij Vere", een schilderij, die door haar warmen, levendigen toon de bekoring van het nieuwe behoudt.

Een knap pastelteekenaar toont zich de heer Leo Niehorster, de bekende schilder uit den Plasmolen. Hoe de mooie natuur op Niehorster heeft ingewerkt, toonen zijn fraaie, gevoelvolle landschappen. Zijn „Donker weer" (no. 48) is eenig van toon, evenals zijn „Vroege morgen" (no. 51). De „Dennen" (no. 50) treffen door de ongemeen fraaie tegenstelling van licht en bruin, terwijl zijn „Herfstavond" (no. 43) en de „Mooksche Vennen" op prachtige lucht- en watereffecten kunnen bogen. Laatstgenoemde pastelschilderij geeft uitstekend de intimiteit van het mooie landschap weer.

Ook onder de etsen van Niehorster is knap werk. De „Beuk" en voor het „Kerkje van Middelaar" verdienen de volle aandacht.

Van een geheel ander genre is het werk van mej. M. Robert Janssen. Haar grootsche doek „Moeder en Kind" is mooi van toon en ook „de Zusjes" is een bekoorlijk expressie-vol schilderij, vol frischheid. Minder geslaagd lijkt ons het „Meisje uit Ierseke", waarvan de vleeschkleur wat hard is.

Mevrouw Cornelder—Doffegnies toont zich een begaafde aquarelliste. Haar pastels zijn vol gloed, vooral „Tulpen" (no. 26), „Stokrozen" (no. 21) en „Begonia's" (no. 24).

De heer Ansingh zoekt zijn kracht in het impressionistisch genre. Zijn schilderijen staan aanmerkelijk boven zijn etsen, die vastheid van lijn missen. Van zijn doeken vinden wij het best geslaagd „Onder de boomen" (no. 33), waarbij het lichteffect goed is weergegeven. Ook het „Huisje te Putten" (no. 34) is aardig levendig werk, evenals zijn kleurrijke dorshoekjes.

De expositie verdient alleszins de aandacht van kunstvrienden.

30 Juni 1914

Op de tentoonstelling van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" werden de volgende werken van den heer Leo Niehorster verkocht:

No. 44. Zonnige weg, No. 55. Zandpad, No. 46. Boschkant, No. 41. Aan den plas, pastels. No. 67. Kerk te Middelaar, ets.

De aartsbisschop van Keulen, Kardinaal von Hartmann, heeft zijne toestemming geweigerd, om de negen groote brandglasschilderingen van den bekenden Nederlandschen kunstenaar Thorn-Prikker in de Driekoningen-kerk te Neuss aan te brengen. De schilderingen worden nu tentoongesteld op de Werkbund-Ausstellung te Keulen. Zij moeten wel is waar een hooge aesthetische waarde hebben, maar van het standpunt der kerkelijke kunst onvoldoende zijn.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Expositie „In Consten Één"

I.

Het werk van Toorop is reeds veel besproken, geen kunstenaar van dezen tijd wiens persoonlijkheid zooveel stof tot schrijven gaf. Dit feit alleen reeds is voldoende om de groote belangrijkheid van dezen werker te beseffen en zoo langzamerhand is men nu ook wel gaan weten welke beteekenis hij in ons kunstgebeuren heeft. Toch zijn er nog velen, die met twijfel en angst voor hun eigen niet-begrijpen tegenover Toorop's werk staan, die hun waardeering voor de idealen van voor twintig jaar nog niet hebben kunnen ruilen voor de hoop van dezen tijd en voor wie de nieuwe Lente raadsels en dissonanten schijnt. Maar hun aantal wordt steeds minder en merkwaardig is het te bedenken, hoe de waardeeringen sindsdien zijn gegroeid en gewijzigd, hoeveel van wat thans onze liefde heeft nog zoo heel lang niet geleden werd belachen en bespot. Onze tijd is een van snellen groei en groot is de worsteling, die zich in het hedendaagsch gebeuren voltrekt, wijl de ten doode opgeschreven tendenzen, de oude waarden en idealen zich verzetten in onverzoenlijken wil tegen al wat als jong en nieuw verlang uit de samenleving naar de oppervlakte welt. Het ethisch en aesthetisch denken is zich aan 't herzien, oude waarheden verschijnen in een ander sterker licht en nieuwe kanten of facetten heeft men aan den eenen diamant ontdekt, die in grooter schoonheid stralen gaat, wanneer de tijd hem geslepen hebben zal tot klare doorzichtige gestijldheid in de voldragen komende cultuur. En dit maakt dezen tijd tot een grootschen, waardig om beleefd te worden voor wien den moed heeft los te kunnen zijn van sleur en gewoonte en ontvankelijk te wezen voor het nieuwe geluid, dat ook in het kunst-gebeuren zijn sterke klanken klinkt, hetwelk mede ingeluid is en zeker niet het minst door een sterke natuur als Jan Toorop. Geen wonder, dat dit bewustzijn reden gaf tot veel geschrijf en de kunsthistorici van later zullen Toorop noemen als de man, die zijn tijd vele nieuwe wegen wees, wijl dit veel omvattend bewustzijn verschillende vraagstukken stelde, waaraan meer dan één generatie te arbeiden hebben zal, aleer ze zullen zijn geklaard in heel hun omvang, eer ze zullen zijn gestold in algemeene schoone waarneembaarheid.

»In Consten Eén« zijn we daarom dankbaar, dat zij ons gelegenheid gaf Toorop hier weer eens te zien, al zijn er dan ook werken, die van vroeger we reeds kenden.

Nieuw en door weinigen gezien is ongetwijfeld no. 3, de kop van Dante, zooals die door Toorop is gezien en begrepen, wanneer hij droomde in het werk van dezen reus. Dante, die in de ijle kristallijnen hoogte van het scherpe intellect de critiek gaf op de wereld van zijn tijd, staat hier voor ons in al zijn strenge hoogheid. Deze kop is geen portret, maar eerder een symbool. Een symbool, dat plotseling ons inwijdt in het wezen van dien grooten geest, dat ons doet ondergaan en weten wie Dante was, zonder woorden en zonder redeneering. Streng en strak staat het profiel in grooten eenvoud neergeschreven voor een achtergrond van besneeuwde toppen, de koele eenzame hoogten, waar deze geest zich bewoog. Dit werk is een eenheid van zuivere rede en intuitie, bevredigt ons gevoel en ons begrip en spiegelt wel het sterkst het wezen van onzen tijd, waarin een zoeken is naar de synthese van gevoel en redelijkheid, van religie en wetenschap. Cubisten, expressionisten en welke -isten meer ook moge dit werk een aanleiding zijn om te bedenken, dat de eenvoud en het wezen der dingen niet noodwendig behoeven te worden geobjectiveerd in een onbegrijpelijk spel van lijnen en vlakken, waarin alle vorm en voorstelling is opgeheven, maar dat de scheppende geest, zich bewegende op de vormlooze vlakten van het wezen der dingen, neer te dalen heeft om de stilte dier gebieden te spiegelen in waarneembaarheid, waaraan dan van zelve de schoone waarheid meegedeeld is, waarin we ondergaan door de beschouwing alleen. Het komt ons voor, dat dit staal van Toorop's zoeken later blijken een mijlpaal te zijn geweest voor het kunst-gebeuren, wijl dit een richting is, die heenwijst naar een nieuw verheven doel.

No. 1, »Schuit in Zee«, zal door velen worden aanvaard enkel door den naam, die er onder staat, maar voor wie stil kan zijn en luisteren zonder zijn ontvankelijkheid te dempen door verstandelijk redeneeren, zal ervaren het spel van licht en lucht, zal proeven in zijn mond de zilte damp der zee, die als een bevend vlak »in eindelooze deining« zich wiegt in eeuwigheid, die »als een levend schoon zich zelve niet en kent«.

Toorop's werk laat zich niet meten met de regels der traditie, ieder werk geeft bijna een anderen kant van zijn lenig bewustzijn, want voor een geest die zoo ten volle staat in en boven de branding van dit geweldig gebeuren, moet ieder werk wel zijn als een baken, die hij lichten zag in de zee van dezen stuurloozen tijd en die hij wijst met groote vastheid, opdat er richting komen zal.

Maar zij die buiten het gebeuren staan verlangen niet naar bakens en zien nu eenmaal niet het licht, dat naar nieuwe richting wijst. No. 6, portret van professor dr. Schörs uit Bonn, is hiervan een bewijs. Dit toch werd besteld maar geweigerd. Een prof. met blauwe lappen op zijn voorhoofd kon lichtelijk de waardigheid schenden in een kring, die aan het nieuwe niet gelooft.

Waar werd met grooter kracht en felheid een man gebeeld in het licht van de zon? En wie, die naar het licht verlangt, aanvaardt niet met eerbied een man, die in zulk een gloed voor ons verschijnt? Men moet zich zelve meer beminnen dan den geest, die dit te beelden wist. De zon laait en davert op en om dit gelaat, 't is een brand van extasie, die ons tegen walmt en die ons aandachtig zou doen luisteren als de mond van dezen man zou gaan spreken, die van te voren zóó ons werd getoond.

De weigering leert ons dat Toorop dezen prof. grooter gezien heeft dan hij was; dat de gloed, dien hij brandde om dit hoofd, het licht was van zijn eigen ziel en wel moet het voor hem eene teleurstelling geweest zijn dezen man grooter te hebben gezien dan hij was.

No. 5 »Water bij Veere« is weer een spel van kleur en licht. Als we baden in het blijde licht van een zomerschen dag, als de sprakelooze weelde van een zomerzon in ons heeft gebeefd, waarin niets verlangd wordt dan het zich gelukkig voelen in die blijheid rondom, zullen we dit doekje begrijpen als een vreugdig herinneren en vragen niet meer. Ditzelfde is waarschijnlijk ook bedoeld in no. 2 »Domburgsche Boschlaan«, maar is daarin niet in zoo groote mate bereikt.

Op den kleinen wand hangen teekeningen. No. 11 »In het dal der rozen« is weer een van die wonderlijke symbolische scheppingen, die ons doorzingen met een vroom en rein geluid. De heiligheid dier kus is van een Goddelijke Liefde, die ons stil ontroerd doet zijn. De aanraking dezer lippen is van eene onbesmette zuiverheid, die geen bedenking toelaat. Deze wezens zijn verstild en versmolten in een sfeer van Goddelijke Eenheid, die alleen beseft wordt in den hoogsten zielestaat. Onder de smarte-drupp'len van het kruis heeft het aarde-leed ze verpuurd en vereenigd in de smettelooze stilte van God, waar het verschil der geslachten verdampt is tot de eenheid van het ware zijn, die niets meer vraagt.

Het is verwonderlijk hoeveel schijnbaar verschillende gevoelssferen een man als Toorop raakt, hoe de teerste droom en de sterkste gloeiing in dit eene wezen leven. En hieruit blijkt dan wel hoe het een het ander niet uit te sluiten behoeft, want op de hoogste toppen der Goddelijke schouwing wordt heel het dal der menschelijkheid gezien.

Er is meerder werk van Toorop: Ecce Homo (8), Christus en Johannes (7), de Heilige Familie (9), Christus Eucharisticus (10), Heilige Maagd te Lourdes (12) enz., doch de bespreking van ieder der werken afzonderlijk zou te veel eischen der ruimte. Ook de andere exposanten zijn eene bespreking waard, wat ik in een volgend artikel hoop te doen. Zij het voor het oogenblik genoeg deze enkele werken te hebben ingeleid. Overtuige men zichzelf, men kan slechts rijker heengaan dan men kwam.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Expositie „In Consten Één"

II.

Naast het werk van Toorop aan den grooten wand hangen de bloemen van mevrouw Cornelder—Doffegnies. Als het een eer is naast zoo'n Titaan te zijn geplaatst, dan eischt dit zijn betaling en het doet ons genoegen dat mevr. Cornelder dit nog zóó weet te doen. Al is het moeilijk om niet in vergelijkingen te treden, zoo willen noch mogen wij dit doen, want weinig zijn degenen, die gemeten kunnen worden met de maat die op Toorop past.

Mevr. Cornelder staat niet in den brand van het gebeuren, ze heeft vrede met zich zelf en zoekt haar bloemen te geven, zooals haar toegewijde natuur die ziet. 't Is stil eenvoudig werk, zonder pretentie, dat met liefde is gedaan. Dit is haar verdienste.

Bloemen zijn wondere, weinig nog begrepen wezens en de psychologie der soorten moet nog worden geschreven. Wel zoekt de wetenschap haar worden te begrijpen en doet ons kennen haar structuur, maar omtrent haar wezen leert zij niets. En voor de meeste onzer zijn zij lieve, aangename wezens, die aan ons vluchtig alledaagsche zijn bekoring geven en kleur. Ook voor mevr. Cornelder zijn zij lieve kennissen, welker bekoring zij wel ondergaat en waar zij gaarne over spreekt, maar het wezen van de bloem heeft zij nog niet ontdekt. En dit juist is de taak der kunst, die in tegenstelling met de wetenschap haar zijn te peilen tracht. De kunst juist heeft ons in te leiden in de psyche van de bloem, wijl de hedendaagsche wetenschap onmachtig daartoe is, maar dan ook moeten zij ons méér zijn dan een aangename kennis, die wat kleur en geur geeft aan de eentonigheid van het bestaan. Dan is er diepte noodig, die de macht heeft in te dringen in haar verborgen geheim. De lieflijkheid der verschijning is dan opgeheven in de karakteristiek van den droom, die meer vertelt dan wetenschappelijke analyse. Toewijding alleen is dan niet voldoende, maar moet gedragen worden door een groot en diep bewustzijn. Dit is wat mevr. Cornelder mist. Haar bloemen zijn haar kennissen, nog geen strenge, ernstige vrienden, waarin haar diepste wezen zich weer te vinden wist. Dit is geen verwijt, want zij geeft zich zoo zij is en tracht niet meer te schijnen.

No. 24 »Begonia's«, een aquarel, is een van de beste, die er zijn. Haar aquarel-techniek bevat daarin belofte tot meer, wanneer het dunne, soepele tot een vastheid komt, zonder dat het vloeiende en speelsche verloren gaat tot de harde vastheid van b.v. no. 25 »Anemonen«, waarin het bloemrijke ontbreekt. Ook no. 21 »Stokrozen« geeft veel goeds, maar het sterke rijzende en karakteristieke komt niet naar voren. We zijn benieuwd mevr. Cornelder, die haar groei gelukkig nog niet afgesloten heeft door het veelvuldig voorkomende te groote zelfgevoel, in haar verdere ontwikkeling te volgen.

Van Deyssel zegt ergens ongeveer: »ik schijn meer dan ik ben en moest meer zijn dan ik schijn.« De grootste fout van een kunstenaar is, wanneer hij opzettelijk meer wil schijnen dan hij is. Dit is de grootste zonde — de hoogmoed van den geest. Dan toch is hij afgedwaald van zijn stille, zuivere zijn, van waaruit alleen de schoonheid welt van zelve als een klare, heldere stroom, die geen pretenties kent als.... alleen te zijn.

Mej. Robert Janssen is geen onbelangrijke verschijning, maar haar werk geeft aanleiding tot bedenkingen als hier voor. Iedereen heeft recht op waardeering, wanneer hij is zooals hij volgens zijn vermogens wezen moet, hoe gering die mogen zijn, en de critiek heeft aan te wijzen op welke plaats hij staat. Wanneer wij iemand zien met weinig diepte en vermogen, die zich geeft zooals hij is, dan zal hij ons meer zijn dan diegene, die meerdere krachten heeft, maar in een licht verschijnt, hetwelk niet van zijn wezen is.

Mej. Robert Janssen is iemand met kwaliteiten, maar is afgedwaald van zich zelf en moet thans terug. Misschien is onbegrepen waardeering en bewondering van eigen kring hiervan eenigszins de schuld, want haar geloof in zich zelf is grooter dan de werkelijkheid. Zij grijpt naar dingen, die ze niet beleefd heeft, die ze verstandelijk beredeneert, maar niet gevoelt. Hierdoor ontstaat een levenloosheid, die door kennis en techniek niet goed te maken is en, al zouden beiden zelfs volmaakt zijn, dan nog zou zij nimmer bereiken hetgeen zij thans poogt. Wanneer men niet in absolute eenvoud en stilte zich zelve zoekt te naderen, los van alle bijbedoeling, om van uit die zuiverheid angstvallig en vol schroom het daar beleefde uit te zeggen in vroom, devoot geluid, zal alles blijven in de sfeer van loutere verstandelijkheid, waarin het dieper sentiment ontbreekt. Zij zoekt het licht en beredeneert het, tracht het levend te doen zijn door een aangeleerd systeem en alles blijft verf, levenloos en dof.

No. 16 »Moeder en kind« is een doek, dat wel van werkkracht getuigt, hoewel de teekening zwak is en te weinig bestudeerd. Het kind in de wieg in de zeer moeilijke actie geeft hiervan sterke blijken. Wel gevoelt men wat hier is bedoeld — de droom van het licht in zijn mystiek gewemel — maar bereikt is dit niet; het is niet uit de stof en uit de verf, het is te veel bedacht en te weinig gevoeld. Daardoor is de kleur, die zich niet leiden liet door een dieper sentiment, troebel en zwaar zonder lichtvermogen. De verdeeling van het vlak is niet onverdienstelijk, ook in ander werk is de compositie de grootste verdienste. Zoo b.v. in no. 17 »Netten verstellen«, waar het enkel de compositie is, die ons bindt en die werkelijk zeer goed is. No. 15 »Meisje uit Ierseke« is tegen het licht in gezien, maar ook dit is van een doffe lichtlooze donkerheid, die niet de bedoeling geeft. Al het andere werk heeft hetzelfde zwak: afwezigheid van licht. We voelen in mej. Janssen een natuur, die wel iets kan, die moed heeft en durf, doch die de stilte van zich zelve moet hervinden, wil zij haren groei niet afgesloten hebben, iets wat waarlijk jammer zou zijn.

De heer H. Ansingh heeft ons werk laten zien, dat van veel vooruitgang en studie getuigt. Ansingh is geen droom-natuur, die zich in het wijsgeerige verdiept. Hij geeft de dingen klaar en koel, zooals hij ze zintuigelijk ervaart, 't liefst in het sterke licht der zon. No. 32 »Vischpoort te Harderwijk« is het beste hier aanwezig. Dit doek is sterk en licht van kleur, met een vaste, breede techniek en hoewel wij onwillekeurig aan Suze Robertson denken, die ditzelfde onderwerp behandelde, waardeeren wij zijn eigen kijk. No. 30 is spontaan en raak, in een mooien toon. Ook zijn ander werk is van eerlijk frisch gehalte, een gezonde optimistische natuur, die de hoogere werkelijkheid niet zoekt.

Aan het eind van dit betoog rest ons nog het zwaarste: de bespreking van het werk van Leo Niehorster.

Wee, wanneer de criticus zijn aandacht op zich zelven richt, geen zweep kwam feller neer. En is de strieming niet voldoende, wanneer zulks geschiedt in eigen huis en is de eisch niet te zwaar, dat zulks zou geschieden ten aanschouwe van allen? Of is het valsche schaamte of ijdelheid, die ons weerhoudt, of ook wel hoop, dat anderen minder onze fouten zullen zien dan wij die zelve weten? Wellicht mompelt men een spreekwoord van den balk en den splinter, het zij zoo. Maar wees overtuigd, dat het ééne oog moe is van het staren naar dien lammen balk en dat de ervaring daardoor, de pijn en den last van dit euvel, ons eene nog balkenlooze oog gretig heeft gemaakt en gescherpt om anderen te hoeden voor hun splinters.

Wrijf den criticus de fouten van den kunstenaar niet aan en omgekeerd, dwing hem niet te snijden als Antonio het vleesch uit eigen borst en gaarne hopen wij, U meer waardeering vinden zult in Leo Niehorster's werk dan

LEO NIEHORSTER.

...toonstelling van „In Consten Een".

...e hebben al aanstonds bij de opening ... vluchtig kijkje genomen, ons voorstel... later meer op ons gemak van het hier ...oden schoon te genieten.
...istermiddag in de aangenaam-rustige ...oonstellingszaal terugkeerende, zagen we ...ons genoegen dat er twee nummers met ...opschrift „verkocht" prijkten.
...t zijn twee kleine, maar o zoo mooie ...els van Leo Niehorster, beide getiteld ...nige weg", inderdaad zonnige tafereeltjes, ...zon en licht spreiden overal, waar ze ...en opgehangen en daarom heerlijk zullen ... in een mooie, stille kamer.
... is het werk van onzen Plasmolenschen ...der bijzonder eigen, dat het zich uit...nd leent tot versiering onzer kamers ...aarom goed verkoopbaar is. Dat mag ... wel gezegd worden? Het zal onzen ...tenaars, als zij exposeeren, immers wel ... onverschillig zijn of zij verkoopen. ...nu, als ze dit willen bereiken, behooren ...e bedenken, dat verreweg de meeste ...tminnaars er geen museumgalerijen op ...houden, maar de schilderijen, die ze ...n, wenschen aan te wenden tot ver... van salon, huis- of studeerkamer; ...e dus moeilijk stukken kunnen ge...ken, die men pas op een meter of tien ...nd goed kan zien of waarvóór men zich ...lle richtingen wenden of draaien moet ...e onder het juiste licht te krijgen.
...e gelooven niet dat de heer Niehorster ...uchter-practisch geredeneerd heeft; ...oe is hij blijkens zijn ontboezemingen ...de pen niet aangelegd. Maar met het ...el, of liever hier zijn pastelverven, ... hij toch onwillekeurig tot het hier ...de resultaat. Zijn keurig afgewerkte ...landschappen zijn een aangewezen ...ring voor onze stadskamers, waar zij ...oëzie, de kleur en geur van bosch en ...d en plas, de heerlijke atmosfeer van ...andelijke buiten ons voor oogen too...

... „Mooksche Vennen" met de fijn... lucht, zich weerspiegelend in den ...n, somberen plas, zijn „Herfstavond" ...rijk, zwaar geboomte op den achter..., zijn „Donker weer" met de druilende, ...ende lucht, zijn wazige „Vroege morgen" ...ven ons de wisselende stemmingen van ...oed of blijheid of vredig droomgepeins, ...e bij het omdwalen door de mooie ...schappen rondom den St.-Jansberg ...vonden.
...rbekoorlijkst is de zachte kleuren...onie, het ineenvloeien der tinten in ...ndschappen. De enkele stadsgezichten ...et „Bickerseiland" en de „Oude Zijds ...rburgwal" missen dat; ze hebben, met ...ndschappen vergeleken, iets hards en ...

...nog hooger mate is dit het geval met ...adsgezichten van den heer Ansingh uit ...erwijk, wien het blijkbaar juist om de ...kleurentegenstelling op de zonbeschenen ...muren en daken zijner typische oude...oekjes en achterbuurtjes te doen is. ...t zijn kleuren in vlakken naast elkaar, ... haast op de manier, die ons van ...p's kleurstudies in grove pointilleer-, ...ouden haast zeggen blokjesmanier be...is. En hij bereikt daar soms schilder... effecten mee, zooals de zonlicht...g op „Onder de boomen" of het ...je met put". Fel en schel en schette... van zon is vooral de „Vischpoort" te ...rwijk; het doet aan een brok uit een ...rsche stad denken. Dit stuk is stellig ...st geslaagde van alle; er is een zekere ... eenheid in, waartegenover de andere ...nrustig hebben. Toch doen, dunkt ...de beide etsjes van dezelfde „Visch...", van binnen en van buiten, ook door ...hilder geëxposeerd, voornamer aan.
... groote tegenstelling tusschen dit ...ige, schelkleurige werk en de daar ...naast hangende bloemstukken van ...uw Cornelder-Doffegnies!
... grooter tegenstelling dan er is ...en harde kleurige, in de zon gebla... muren en zachtgeschakeerde bloemen. ... de bloemschilderes er zich op toe...heeft, haar stokrozen, haar anemonen ...gonia's en tulpen en prunus zoo ...ig en smeltend te maken als de ... pastel-, nog meer dan de aquarel... maar toelaat!
... stipten de vorige maal al aan, dat ...rin het best geslaagd is bij de pastel ...rozen", maar ook de overige pastels ...uarellen zijn niet veel minder.
... dameswerk deze bloemen, bekoorlijk ...ndelijk als een lieftallig glimlachende ...jonge vrouw.
... dameswerk daarentegen zou men ... in de ernstige, knappe schilderijen ...ej. M. Robert Janssen, die zich tot ...schijnt te stellen ingewikkelde licht...men op te lossen.
...voorkeur toch plaatst zij haar figuren, ... visschersvrouwen of -meisjes tegen

Kunstnieuws.

** In de kunstzalen Unger & Van Mens wordt een Zomer-Tentoonstelling gehouden van werken door moderne meesters (waaronder C. Van Assendelft, J. Carbaat, H. A. Van Daalhoff, J. J. Doeser, Leo Gestel, Jaap Gidding, Vincent Van Gogh, J. W. S. De Groot, Sara Hense, Jo Koster, P. C. De Moor, D. B. Nanninga, Leo Niehorster, Jan Terwey e.a.)

† Cand. Notaris VAN CLARENBEEK, waarnemende het kantoor van wijlen Notaris VAN KOOLWIJK te Nijmegen, zal op **Donderdag 2** en **Vrijdag 3 Juli 1914,** telkens voorm. 10 uur, in de Achterzaal van de Societeit „de Harmonie", aan de Oude Stadsgracht te Nijmegen, voor de Erven van Notaris VAN KOOLWIJK en van den ZeerEerw. Heer Pastoor VAN KOOLWIJK te Hees, e. a. in het openbaar

VERKOOPEN:

Goed onderhouden **INBOEDELS,** bestaande uit LEG- en HANGKASTEN, PENANTKASTJE, BUFFET, ZILVERKAST, CANAPÉ's, STOELEN met Trijp-, Riet- en Leerdoekzittingen, SECRETAIRE, SALONAMEUBLEMENT, PIANINO, CYLINDERSCHRIJFBUREAUX, w. o. een extra grooten Mahoniehouten BUREAU op Onderkasten, Eikenhouten BOEKENKAST, LEDIKANTEN en MATRASSEN, Veeren BEDDEN met toebehooren, WASCHTAFELS, NACHTKASTJES, DEKENS, GORDIJNEN, LOOPERS, VLOERKLEEDEN, KARPETTEN, KACHELS en FORNUIS, LINOLEUM, NAAIMACHINE, groot EETSERVIES, GLAS, PORCELEIN, KRISTAL en AARDEWERK, KEUKENGERIEF, een partij BOEKEN, 2 kleine BRANDKASTEN, een zoo goed als nieuw BILJART (fabriek HENRI WILDEN) met QUEUES en groot stel IVOREN BALLEN.

Voorts een zeldzame fraaie antieke Empire PENDULE met LUSTERS, Empire PENDULETJE, antieke Olieverf SCHILDERIJEN, w.o. van bekende Meesters, Gouden HORLOGES, VESTKETTING, zeer kostbaren Brillanten HEERENRING, Zilveren WIJWATERBAKJE, 4 Zilveren KANDELAARS, 12 stel Zilveren VISCHBESTEK, Zilveren KOFFIE- en THEESERVIES, 2 Zilveren PAUWBROODMANDEN, Gouden BRIL, GLAS met Gouden Voet, Antieke Blauwe BORDEN, Fransch Porceleinen VAZEN, antiek KRISTALWERK, LIKEURKELDERTJE, enz.

De Gouden en Zilveren werken en Antiquiteiten worden Donderdag, 's nam. 2 uur, verkocht.

Te zien Woensdag 1 Juli 1914 van 10 tot 5 uur.

Tentoonstelling „In Consten Een".

Wij herinneren er aan dat het morgen, Dinsdag, de laatste dag is van de belangwekkende tentoonstelling, welke vanwege de Alg. Kunstvereeniging „In Consten Een" in „Burgerlust" wordt gehouden.

De volgende werken zijn verkocht: No. 41 „Aan de Plas", No. 44 „Zonnige Weg", No. 45 „Zandpad", No. 46 „Boschkant" en No. 67 „Kerk te Middelaar" (ets), allen van Leo Niehorster.

Schouwburg, Concerten, Lezingen enz.

Dinsdag 30 Juni. **Schouwburg** bovenzaal). Nijm. Kunstkring „In Consten Een". Tentoonstelling van Werken van den heer J. Toorop, mevr. Cornelder-Doffegnies, mej. M. Robert Jansen, de heeren H. Ansingh en L. Niehorster. Geopend van 10 ure voorm. tot 5 ure nam.

Tentoonstelling „In Consten Een".

De Tentoonstelling van „In Consten Een" is gesloten. Behalve de reeds vermelde werken van Leo Niehorster is nog verkocht van mevr. Cornelder-Doffegnies No. 23 Anemonen.

In Consten Een.

„In Consten Een" heeft in „Burgerlust" hare zalen geopend en exposeert het werk harer leden.

Ten opzichte van het geweldig dramatische van dezen tijd dat aller aandacht in beslag neemt en aller belangstelling eischt, is dit voor de meesten wellicht een feit van geenerlei interesse. Toch heeft deze feitelijkheid een dieper zin dan men oogenschijnlijk meent, wijl het klemmend demonstreert, dat het geestesleven van een volk niet verdronken worden kan door de rampen van de werkelijkheid. Want wat we hebben te bedenken is dat het kunst-gebeuren gevolg is van het geestes-leven van het volk en dat de strijd die Europa verscheurt, zijn oorzaak vindt en wortelt in het natuurlijk leven der menschen. Het natuurlijk-zijn en het geestelijk-zijn behooren niettegenstaande hun tegengesteldheid bij elkaar. Het geestesleven is in het natuurlijke verondersteld en in aanleg aanwezig, zooals het natuurlijke in het geestelijke is voltooid en opgeheven. Het natuurlijke is de gebondenheid en de strijd, het geestelijke de vrijheid en de rust. In het natuurlijke worstelt de geest met die gebondenheid, een strijd die de noodwendige voorwaarde is voor zijn toekomstige zelfbevrijding en rust. Gebeurt dit spel der zelfontplooiing bij den enkeling in het klein en in den boezem van zijn eigen hart door de conflicten van zijn idealen met de brute werkelijkheid, het ontzaglijk proces van de zelfontwikkeling der menschheid objectiveert zijn conflicten tot dramatisch gebeuren zoo grootsch en geweldig dat de aarde siddert in hare baan en de natuurlijke mensch, niet begrijpend tegenover die werkelijkheid staande, ineenkrimpt van schrik en van angst. Zoo is het natuurlijke leven en het leven der natuur een van dood en geboorte, van worsteling en teleurstelling, waar het brute geweld, het recht van den sterkste te zegevieren heeft. Maar dit alles is doorgang tot hooger, is slechts moment in het licht van de waarheid waar alles in heeft op te gaan over bergen van leed. Het geluk van een volk wordt niet door wapens bevochten, hoe grooter de rang en de zege in het natuurlijke, hoe grooter de teleurstelling en de nederlaag voor den geest, die zich juist daardoor van zichzelve keert. Maar ook dit is noodwendig tot eindelijk ontwaken, want eerst na ontzettend veel leed, na algeheel te zijn gestorven in het natuurlijke kan de Goddelijke eeuwige geest schijnen in de duisternis, die, tot vrijheid ontwaakt, zich in schoone daden toont.

Zoo staande tegenover het schrikkelijk grootsche van dezen tijd, zijn we rustig door begrijpen en blijft de geestelijk levende zoeken naar zijn diepte en worstelt de geest van de menschheid in 't ontzaggelijk wee van den strijd zich op tot hooger zijn. Deze geesteshouding van innerlijke rust en begrijpen zal meer bereiken dan twee-en-veertig centimeters en op hare wijze bijdragen tot vrede en rust.

De opening van de tentoonstelling der kunstvereeniging „In Consten Een" is daarom een daad die te loven is juist in deze crisis en het werkzame bestuur verdient daarom onzen dank, wijl het 't publiek gelegenheid verschaft het symptoom te kunnen zien van de werkzaamheid des geestes, al valt niet alles ook hieronder, tijdens het woeden van den strijd. Nijmegen kan verheugd zijn een dergelijk lichaam in haar veste te weten, die alle krachten inspant om de kunstenaars dezer streek in haar midden te verzamelen, opdat ook onze stad beteekenis zal krijgen in het kunstgebeuren van ons volk, een plaats, die al te lang verwaarloosd bleef.

De uitersten raken op deze tentoonstelling elkaar, er is van het allerbeste en van het... minder goede. Toch is het gehalte dezer tentoonstelling veel beter dan van de vroegere algemeene exposities, wijl goede krachten als lid zijn toegetreden.

In de allereerste plaats dient J a n T o o r o p genoemd, die met elf werken aanwezig is. No. 69 „Brugge" is een werk van het vorig jaar en 't is als een profetisch visioen. Te midden van het oude diepe schoon van 't Vlaamsche land, ligt Brugge als een oud gebed. Dit kostbaar kleinood uit devote dagen toen de menschengeest te buigen wist, de eenheid van het geestesleven nog niet was verscheurd door de macht van 't gouden kalf, wordt thans bedacht met vrees en pijn. De ruwe klauw, die veel reeds schond, bedreigt ook Brugge met zijn greep. En als we thans in dezen tijd voor het werk van Toorop staan wordt de zin dier schepping dieper nog beseft. Brugge, hoe wordt de droom dier teekening klaar, werd geboren uit aanbidding waarin heel die tijd verzonken lag. In stille aandacht en gelooven werd steen na steen gestapeld en huis na huis gebouwd als een versteend gebed. Dat is wat Toorop heeft omhuiverd op een najaars-avond, wat hij heeft gezegd in dit werk en ons thans zoo vreemd ontroert. Ieder huis werd tot een wezen in verstild ontroeren rijzend naar omhoog tot een zang naar God. Deze geestelijke ondergrond is in het werk tot waarneembaarheid geworden in het vertikale rhythme der figuren, die dit gebed symboliseeren. Maar evenals de vroomheid van 't gebed, het voor zichzelve zijn van den geest, enkel wordt bereikt door en in zijn tegenstelling, de onrust en de strijd van het natuurlijke, zoo wordt ook de rust

van het vertikale rhythme verkregen door de gebogen lijn van de brug midden op de teekening. De geestelijke zin van het werk, de psycho-logiek wordt volkomen bevestigd en tot waarneembaarheid in de logiek van de lijn.

Op de brug, de gebogen lijn, die de rust en den vrede van het vertikale bewerkstelligt, voltrekt zich de kruisgang, dat is het lijden, de afsluiting van het natuurlijke dat overgaat in zijn tegendeel, het geestelijke, de vrede en de rust waaruit heel de schoonheid van Brugge's aanzijn werd geboren. Maar boven aan de teekening, als de lijn in de lucht, dreigt wederom de gebogenheid, die als de donkere wolk des tijds het gevaar vermoeden laat, als was hier voorvoeld dat de menschheid niet in staat zou blijken dit kostbaar goed ongeschonden te dragen door den gang des tijds, geestelijk als de devote vrome houding, de adoratie tot God, stoffelijk en natuurlijk als de vrees voor het scheiden der waarneembare schoonheid en pracht.

Dit profetisch visioen is een van de schoonste werken uit Toorop's laatsten tijd.

In deze schoone schepping zijn de tegendeelen opgeheven tot een harmonische eenheid en spiegelt het zuivere begrip in waarneembare gesteldheid, een geestelijke waarheid, die intuitief werd beseft. In tegenstelling met de „Zuivere Rede" blijkt hier zonneklaar dat het Goddelijk schouwen van den scheppenden kunstenaar, het redelijk besef in zijn scheppingsdaad van zelve meebrengt, dat het redelijk besef in dien arbeid is opgeheven in het onmiddellijk aanschouwen en één-zijn met het andere van zich zelf, en gaat de idée zich te buiten wijl zij zich zelve genereert. Dit, wijl in de leerzaal van de Zuivere Rede altijd nog weer wordt beweerd, dat de kunstenaar aan het redelijk besef niet toe is, terwijl hier wordt begrepen, dat het begrip zonder redeneering van zelve is voorondersteld.

No. 70. „De Non" geeft de gelatenheid en de rust van het geloof, dat alles overlaat in vertrouwen dat het goed is zoo het is. In vaste lijnen is de expressie gegeven, voor de onrust van een stad met fabrieken waar het wisselend gebeuren zich voltrekt.

No. 71. Portret van Miek Janssen is weer een van die portretten waar de luisterende geest in strenge vastheid de diepste sentimenten in heeft uitgebeefd. Dit wezen is wel schoon en rein gevoeld, zoo geeft de kunstenaar zichzelven in een ander, want wat ge van de menschen zegt, bewijst slechts wie ge zelve zijt.

No. 68. Twee Apostelkoppen voor het Heilige Avondmaal. Hieruit spreekt Toorop in zijn vaste groote kracht. In de breede strakheid van de strenge lijn blijkt dat het motief van de daad groot bewust aanwezig was. Dit is vastgegrepen door een machtige contour en trilt als een onzichtbaar wonderleven in de expressie der gelaten. Ook hier weer die ontzaglijke bewustheid, die zoo streng zich zelve gaf, zoodat deze wezens ontroeren in hun levenloosheid. Tegenover zulk werk denkt men niet meer aan techniek, daar de wijze der zegging verdrongen wordt door de kracht en het groote van wat gezegd werd. Het zeggen en het te zeggene zijn tot *zoo* innige eenheid saamgesmolten, dat analyse, dat is uiteendenking of critiek, een onmogelijkheid wordt. Ook te samendenken om dan te vergelijken voert tot geen hooger object. Hier hebben we te aanvaarden, te ondergaan, dat is ten onder gaan in wat aanschouwd wordt om te beleven, in zooverre we te beleven vermogen. Alle critiek houdt op te zijn wanneer het object de bewustheid van het critiseeren te boven gaat.

De absolute schoonheid, in zooverre iets dan absoluut kan zijn, ontleent zijn bewijs alleen aan zich zelve, wijl er niets is wat er boven uitgaat of het omvat. Zoo laat de schoonheid zich door niets verklaren dan door de schoonheid alleen, en in zoo'n kunstwerk zullen we juist zooveel bewonderen als waartoe de mogelijkheid van elk's bewonderen in staat is, met andere woorden ontdekken daarin juist zooveel van ons zelve als we zelve zijn.

No. 74. Vier teekeningen van vluchtelingen. Deze doen in hun vlotte bepaaldheid aan oude primitieven denken, aan verluchtingen van een oud-getijdenboek of zooals een die het kon weten mij op te merken wist, aan het werk van Breugel. En ze zijn toch weer geheel modern. Spelend spontaan zijn deze krabbels neergeschreven en de ontroering van den tijd spreekt klaar uit de koppen dezer onterfden.

Zooals ik reeds opmerkte zijn er elf stuks van Toorop, men zie de overige zelf. Ik sluit hierbij deze eerste bespreking om in een volgend artikel op de overige inzendingen terug te komen.

Dinsdagmiddag was er matinée, waar mej. G. Creutz Lechleitner (mezzo-sopraan), voor zoover ik dat onder het maken van dit verslag op kon merken en beoordeelen kon, niet onverdienstelijk gezongen heeft, op de piano begeleid door mej. S. Houbolt.

Donderdagmiddag is er wederom een kamermuziek-uitvoering evenals Maandag, waaraan bekende krachten hun medewerking verleenen; de opbrengst is voor het Nijmeegsch Steuncomité, een druk bezoek zij dus aanbevolen.

LEO NIEHORSTER.

„In Consten Één".

De Nijmeegsche Kunstkring „In Consten Één" heeft heden zijne nieuwe localiteiten in het bovengedeelte van het Waaggebouw aan de Markt geopend met eene tentoonstelling van werken van de werkende leden, die veel goeds te zien geeft. Over drie zaaltjes, die met eene donker roode stof bekleed zijn en voldoende verlichting hebben, werden de inzendingen verdeeld. Onze medewerker, de heer Leo Niehorster, komt daarop nader terug.

Wij wijzen er op, dat de toegang niet is langs de hardsteenen buitentrap, doch door de kleine deur aan de oostelijke zijde van het gebouw.

De tentoonstelling blijft geopend tot 6 Juli. Gaarne sporen wij tot een druk bezoek aan.

Aquarellen-expositie.

Van de aquarellen-expositie van den schilder Jules Brouwers in de kunstzaal-Prakke werden reeds verkocht: No. 12 Avond; No. 18 Bij 't Brasemermeer.

„In Consten Eén”.

In het prachtige gebouw op de Markt heeft »In Consten Eén« hare tentoonstelling, die ten bate van het meubileeringsfonds wordt gehouden, ingericht en gisteren geopend. Geen stad in ons land die hare kunstenaars met een dergelijk stuk prachtarchitectuur terwille kon zijn en nimmer kon een gebouw van een dusdanige schoonheid beter haar beslag krijgen dan als tehuis te dienen voor de kunst. Het is een wijs beleid dat hierin leiding gaf, waarvoor we niet dankbaar kunnen zijn. Van de opbrengst der tentoonstelling zal het interieur worden ingericht op een waardige wijze. Veel werk werd daartoe gratis afgestaan, van het overige komt een zeer groot deel ten goede van de kas. De waardeering der kunstenaars voor het geschenk van de stad uit zich hierin op een sympathieke manier. We wenschen hun den steun der stadgenooten toe, de prijzen zijn voor dit doel zoo laag mogelijk gesteld.

Er is hier werk van verschillende kwaliteit, werk waarover een diep zwijgen in dit geval misschien gepast is, gelukkig ook veel hetwelk volle waardeering verdient.

J. Toorop zond twee doeken, één »schets«, een vrouw voor een karn, en de ander een schilderij »Zee«. Het eerste is in sterke kleuren dévisionistisch behandeld, oorspronkelijk waarschijnlijk niet als schets bedoeld, hoewel deze naam ontleend schijnt door het niet tot voltooiing gebrachte van de armen en het gezicht; 't is blank, voornaam van kleur en uit de verf. »Zee« is een doek van achttien jaar geleden, waarin de toen bruischende natuur in een verwant onderwerp zich te uiten zocht, 't is breed en met het tempermes geschilderd over een oud doek, sterk en vast van wil.

Jules Brouwers, dien we hier reeds in mochten leiden door zijn tentoonstelling bij Prakke, heeft hier drie aquarellen, die beter tot hun recht komen door de omlijsting, waar vooral een aquarel naar vraagt. Het groote »uit het land van Diest« is goed van ruimtegevoel en van dezelfde speelsche vlotheid, die het kenmerkende is voor dit werk.

Mej. M. Robert Jansen toont een verblijdend nieuw element in »Meisje in de duinen«. Hierin is het palet blank en licht geworden en het zonnige van het-buiten-zijn geeft ze in een fijne, beschaafde kleur. Dat mej. Robert Jansen iets kon wisten we reeds, dit blijkt ook uit het andere werk, hoewel nog in den ouden toon.

Van den Belg J. van Puyenbroeck, van wien voorheen we nimmer werk zagen op tentoonstellingen hier, is slechts één »schets«, wat jammer is, daar hieruit over dezen kunstenaar moeilijk een oordeel is te zeggen. Het is uitbundig van kleur, wel harmonisch en gedurfd, maar van constructie en compositie zwak. Als »Impressie« geeft het brand en davering van zon en wellicht is niet meer bedoeld. Het doek van B. Brouwer, hetwelk er onder hangt, wordt daardoor donker en verf. Veel beter is het groote op den achterwand, dat blank en spelend is, breed geschilderd en goed van compositie.

D. Verhagen zond twee illustraties, »Psyche aanschouwt Satan in Eros' tuin« en »Fantaisie verte«. We bespraken dit werk reeds naar aanleiding van een vroegere expositie, ook thans heeft het dezelfde waarde. Het eerste is een illustratie voor het boek »Psyche« van Couperus. Het is van een voorname kuischheid en subtiele techniek. Het andere, »Fantaisie verte«, geheimzinnig en bijna pervers, wat de expressie van het gelaat betreft. In groen en zwart is dit gegeven, waardoor deze sensatie nog versterkt wordt. Wanneer zullen we eens een collectie van dit werk bijeen zien?

H. Cornelder heeft een schuchtere teekening van een teer-willen, waarin belofte tot meer.

Jan van Vucht Thijssen stuurde twee krijtteekeningen, die als dusdanig heel goed zijn.

Van A. Arens is het beste »Betsy«, een kinderlijk kindje, dun en blank geschilderd, mooi van kleur en licht. Het landschap er naast kan er niet mee vergeleken worden; reeds eerder merkten wij op, dat het landschap niet in de lijn van dezen kunstenaar ligt. 't Is wel breed gewild maar zwak gedaan.

C. Hammes »Stratuintjes in Amsterdam«, een aardig geval, verdienstelijk geschilderd.

Vijf pastels van Leo Niehorster, die we voor ons fatsoen niet af kunnen breken, geven we prijs aan de vernietiging van anderen!

Mevr. Cornelder maakt met haar bloemen een goed figuur, de groote aquarel »Begonia's« doet hier uitstekend, we zagen die reeds, als ook »Stokrozen«; »Irissen« is nieuw en mooi van aquarel.

E. Lücker is actueel, in »Zionsberg« wat het onderwerp betreft en in »Koper« wat zijn opvatting aangaat. Lücker laat zich nogal eens leiden door invloeden die van buiten komen, dit is jammer, want de persoonlijkheid verliest zich. »Zionsberg«, een gezicht op de Heilige Landstichting, is in luministische kleur. De voorgrond is goed van kleur en schildering. Was het doek uit een sterk eigen voelen geboren, de lucht zou niet in wanklank zijn en een goed geheel was bereikt. »Koper« is een cubistische proeve, dit schijnt door Lücker meer als aardigheid bedoeld, een zich vermeien in het nieuwste, want gestrengheid van opvatting geboren uit gestijldheid van levenshouding doet zoo iets langzaam groeien, dan zien we hoe zoo iets kan worden. We zijn benieuwd hoe lang Lücker in dit kleed verschijnen zal, waarna de waarde van dit staal ook voor anderen zal blijken. Eenige stemmige aquatinten, waarin de toon door het bijten van de plaat lichtelijk bereikt wordt, toonen ons Lücker op een zuiverder wijs.

Het stilleven met de appelen is evenéens van 'n modern bedoelen; het is niet onderteekend, een schuchterheid die op haar plaats is en meerderen onbesprokenen, wordt toegewenscht. Toch is er wel iets aardigs in het glas der glazen potten en is hier werk, dat veel minder is.

J. A. Kuijck heeft hier een groot doek met seringen; als de tafel uit de compositie was gebleven, zou het ongetwijfeld beter zijn geweest, we zijn nu bang dat de pot ieder oogenblik op den grond zal vallen.

H. van Berckel toont flinken vooruitgang, er zit een toets in dat doek hoofdzakelijk in den voorgrond met de paarsche bloemen, die ons verwondert en van zijn groei getuigt. Het geheel is goed van kleur, als de achtergrond meer wijken zou had het geheel gewonnen. We zijn benieuwd van Berckel in deze lijn te zien doorgaan.

De dames v. d. Weg, Simons en van Delden zonden ook werk evenals Prakke. Verder is er nog een klein zaaltje, waar een gelukkige verwantschap verschillend werk te samen bracht. Er is mooi koperwerk van Arens hetwelk alle aandacht verdient, foto's van den heer Kouw en een aardig beeldje van de Grave, terwijl er „wasch-echt schilderwerk is op linnen en zijde” van mevrouw Martens van Balgoij.

We wenschen de tentoonstelling een druk bezoek om het werk en het goede doel.

LEO NIEHORSTER.

Dit nummer bestaat uit 2 bladen.

EERSTE BLAD.

Kunst en Wetenschap.

De Tentoonstelling van „In Consten Een".

De ingang is door de zijdeur, die vroeger toegang gaf tot het bureau van de gevonden voorwerpen. Hij is duidelijk genoeg kenbaar door een groot bord met het woord TENTOONSTELLING, geflankeerd door een paar Nijmeegsche wapenborden.

De trap opgaande, komt men eerst in een klein voorvertrekje, waar men al een aardig voorproefje krijgt van de tentoonstelling: er hangen namelijk vier of vijf mooie etsen van Eug. Lücker, waarvan vooral de gekleurde zeer de aandacht verdienen. Inzonderheid vestigen wij de opmerkzaamheid op het schilderachtige „Oud-Nijmegen", zijnde een fijn getint gezicht van uit het Valkhof over de roodbedaakte huizen aan de Waal heen, naar de trotsche, in drie groote sprongen de rivier overbogende Spoorbrug; verder een stemmingvol maanlichttafereel enz. Leo Nieborster heeft er twee welgeslaagde etsen, kiekjes gevende uit Zwitserland met de bekende bergpartijen, Zwitsersche huisjes enz.

Nog is er een goed gelukt etsje van Hans Botermans, een kijkje uit de Ridderstraat gevend, en een aantal prachtige artistieke photo's van P. H. Kouw.

We betreden een tweede vertrekje, waar het heel wat kleuriger uitziet. Het eerst trekt ondertusschen het oog het geestige, pittige beeldwerk van den heer C. L. de Grave „Tontele-Mie", reeds van een vorige tentoonstelling bekend. Het vinnige, oude vrouwtje, bekende figuur uit de oude Bokkenrijderswereld (zie het werk van mevrouw Van der Lans: De Bokkenrijders van Valkenberg) is door den bekwamen beeldkunstenaar als op het leven betrapt. Schuw en achterdochtig kijkt ze om zich heen, den voorbijganger haar voorschoot met tontels voorhoudende, die wie weet welke contrabande verbergen.

Heel toepasselijk heeft men aan weerszijden van dit beeldje, dat onze gedachten naar het verleden roept, een paar tafereeltjes opgehangen uit den tijd van Napoleon; ze zijn, met een gezicht op de Markt, met het kleurige Waaggebouw, een inzending van K. Oosthout de Vree. Verder vinden we hier een vijftal landschapjes van J. de Wilde, twee wintergezichtjes van G. Martaré, een groot frisch bloemstuk „Clivia in koperen pot" van J. F. van der Vliet en eenige kleine, maar verdienstelijke bloemstukjes van mej. Sophie van de Weg.

Thans komen we in de groote zaal, de eerezaal, waar de voormannen van „In Consten Een" uitkomen en de grootmeester

natuurlijk, dat de Russische hoofdmacht tijd krijgt zich te concentreeren en meer

Jan Toorop in hun midden schittert. Het is een schilderij uit het jaar 1880, dat hij heeft ingezonden en een merkwaardigen kijk geeft op zijn werkwijze uit dien tijd. Toen dacht hij blijkbaar nog niet aan de kleurontleding, die hij sinds heeft toegepast, maar toch gaat de wijze, waarop hij hier de branding der zee heeft weergegeven, in groote brokken grijs, groen en paars, er al eenigszins naar toe. Het beginsel der kleurontleding is er al in de kiem aanwezig. Zoo is dit schilderij een merkwaardige bijdrage tot de kennis der ontwikkeling van den kunstenaar. Behalve de „Zee" is er nog een schets van Toorop, een vrouw aan de karnton, schetsmatig onvoltooid wat de handen en onderdeelen betreft, maar als pakkende kleurvisie geheel af.

Iets dergelijks als Toorop met zijn „Zee" heeft de Belgische kunstenaar J. van Puyenbroeck beoogd met „Impressie", evenals het doek van Toorop bewerkt met dikke verfklonters, met het tempermes uitgewreven. Bedoeld is, den indruk te geven van fel uitlaaiende, verschroeienden zonnebrand. Maar dergelijke op effect bewerkte schilderijen zijn zeer afhankelijk van de plaats, waar ze hangen; misschien ziet men het hier niet juist op zijn gunstigst. Ook verwant, zij het eenigszins uit de verte, met dit soort van werken zijn de breedgeborstelde landschappen „Kwakkenberg" en „Oorsprong" van onzen bekenden B. Brouwer, die echter, als minder geforceerd, behaaglijker aandoen. Dit laatste geldt evenzeer van het vriendelijke, verdienstelijke stukje „Slatuintjes te Amsterdam" van C. Hammes.

Onze begaafde stadgenoot A. Arens biedt weer eens een proeve van impressionistische landschapstudie „Knotwilgen"; maar gelukkig heeft hij er een paar allerliefste kinderkopjes bij geplaatst, evenals op een vroegere tentoonstelling, waar hij ook dergelijke impressionistische landschappen naast prachtig figuraal werk had geëxposeerd. De landschappen zijn eigenlijk meer studies, terwijl de figuurtjes, inzonderheid het bekoorlijke kindje Betsy, uitvoerig zijn afgewerkt. Dit laatste is van een doorschijnende, haast etherische fijnheid, als een engelekopje zoo onschuldig en aanminnig met de klaarblauwe cherubijnenoogjes.

Een bekoorlijk figuurtje ook gaf de heer H. van Berckel (voorzitter van I. C. E.) ons te zien in zijn „Meisje aan den Vliet", een echt sprookjestafereel met zijn overdaad van blauwe bloemen en weligen appelbloesem, waaronder in stil gepeins het meisje uit de ballade gezeten is. „Zij wierp de bloempjes, die zij zag, mistroostig in den stroom," zoo luiden eigenlijk de woorden van het liedje, die hier met een kleine variatie aangehaald zijn. Trouwens zoo treurig als „het meisje" uit de ballade, ziet dit meisje aan den Vliet er niet uit.

Het is veeleer een Zondagskind, een bloemenfee, in ieder geval een teer gekoesterde lievelingsfiguur van den kunstenaar, die er kennelijk met al zijn krachten naar gestreefd heeft om ons in kleuren een tooversprookje te verhalen van lieftalligheid. Hij is er bijzonder wel in geslaagd; zijn schilderij is om te stelen. En om zijn kleine afmeting nog verleidelijker (men zou het haast in den zak kunnen steken) is het daarnaast hangende miniatuurtje „Appelbloesem", dat waarschijnlijk een studie is geweest voor een onderdeel van het grootere schilderij.

Van figuurstukjes gesproken, moeten we onmiddellijk de aandacht vestigen op de zeer verdienstelijke schilderijtjes van mej. M. Robert Janssen, inzonderheid op het knap geschilderde naïeve meisjeskopje „Johanna", dat den bezoeker uit de lijst schijnt tegemoet te treden met de schuchtere bevangenheid van een echt buitenkind; maar ook op haar visschersmeisjes, of bezig met netten boeten of rustend in het duin. Een landschapje van haar, „Bij de plassen" is bijzonder malsch in de verf. Het vijftal kleine stukjes — we zagen er van onze begaafde stadgenoote vroeger geen van dit bescheiden formaat — behooren tot de aantrekkelijkste sieraden der tentoonstelling.

Mej. C. J. Hoffmann is maar door één klein schilderijtje vertegenwoordigd: het is een nogal breed, heel niet onverdienstelijk geschilderde „Put".

Van den Belg Jules Brouwers, die op het oogenblik ook in de kunstzaal Prakke exposeert, hangen er een drietal magistraal uitgevoerde aquarellen, landschappen (zooals „Bij Diest"), van een bijzonder bevallige, gemakkelijke losse toets, die er iets eigenaardigs voornaam-artistieks aan geeft, iets geheel onderscheiden van het omringende Hollandsche werk.

Toch mogen de vijf kleine pastels van Leo Nieborster gerust naast deze aquarellen van den buitenlander geplaatst worden. Zooals gewoonlijk zijn het kijkjes uit de omgeving van den Plasmolen, dicht begroeide moerassige hoekjes vol pluimriet, zachte kleurharmonieën, fijngetinte luchten zich weerspiegelend in droomerige plassen, kortom allerbekoorlijkste natuurtafereeltjes, die in hun omlijsting van zwart glas met een dun gouden randje omzet, bijzonder decoratief doen en zich uitstekend zouden leenen tot versiering van een fijn boudoir of kabinetje.

Eug. Lücker biedt ons een luministisch behandeld gezicht op de H.-Landstichting, dat eenigszins vreemd kleurig aandoet. Ongetwijfeld moet hij het aldus, bij een zeldzaam maanlichteffet hebben waargenomen; wie niet zoo gelukkig is geweest, verwondert zich wel eenigszins over de zachte regenboogkleuren, zoo van het landschap als van de lucht. De gewone impressie van den Oosterschen gebouwencomplex is schitterend wit tegen donkergroen loover of blauwe lucht. Maar des te merkwaardiger is deze zachtkleurige aanblik.

De heer Lücker wil wel eens wat excentriek doen: zoo exposeert hij hier ook een heel interessant cubistisch behandeld stilleven van geel en rood koperwerk.

Vlak daarboven hangt een ander stilleven (een paar flesschen met inmaak en een paar sinaasappelen) van een „onbekenden meester". Dat de maker nu juist een meester is, zal niet ieder beschouwer toegeven, maar toch doen de glazen potten en de oranjeroode vruchten het maar wat goed: er zit goede en mooie kleur in het stuk.

Van de stillevens tot de bloemstukken is de overgang zeker niet gezocht. Er is vooreerst een mooi frisch stuk van J. A. Kuyck met een tuil paarse „Seringen", die heel dien hoek van de zaal fleurig en geurig maakt.

Vervolgens een vijftal van de bekende fluweelige pastels van mevrouw Cornelder-Doffegnies: rozen, violen, irissen, stokrozen en begonia's zoo frisch en natuurlijk, zoo ongemeen sierlijk van lijn en kleur als we alleen van deze bloemschilderes gewoon zijn. H. Cornelder zond ook een penteekeningetje van rozen in, van een schuchtere, teere, fijnheid, die volkomen past bij het delicate van bloemblaadjes.

Van mej. C. Simonsz is er een klein stukje met een prachtige volbloeiende roode geraniums. Van den heer J. van Vucht Tijssen een paar kranige krijtteekeningen.

* * *

Zooals gewoonlijk is ook aan de kunstnijverheid gelegenheid gegeven, zich bij de kunst aan te sluiten. Op den schoorsteen staan een paar pulletjes van aardewerk, vervaardigd door den heer J. Kohler, die door den ongemeen sierlijken vorm en het fijne decor in voornaam effect voor geen Sèvres-porselein onderdoen. En in een afzonderlijk vertrek hebben de bekende kunstdrijvers, de gebroeders Arens een uitstalling van hun rijk afgewisseld drijfwerk in koper, tin en ijzer aangebracht, die een aandachtige beschouwing ten volle verdient. Het is werkelijk verrassend, zulke rijke effecten zij door de verscheidenheid van technische bewerking met de verschillende metalen weten te verkrijgen.

Mevrouw Martens van Balgoy eindelijk exposeert beschilderde zijde, „wascheeht schilderwerk", zooals zij dat noemt, waarmee waarschijnlijk bedoeld wordt dat de geschilderde stoffen kunnen gewasschen worden. Het geheel vormt een volslagen aankleeding voor slaapkamer: bedsprei, voorhangsels, kleedjes, kussens enz., die door de dames-bezoeksters stellig met groote belangstelling zullen bezichtigd worden.

Dat deze fraaie dingen bijzonder in den smaak vallen blijkt wel hieruit dat er al van werden verkocht vóór de tentoonstelling geopend was. Het is dan ook iets heel aparts. De witte zijde is met kleurige bloemen naar de natuur beschilderd, volgens een geheim procedé, waarbij alle uitvloeien der kleuren uitgesloten is. Daarbij zijn de prijzen zoo bescheiden, dat de voorwerpen binnen het bereik vallen ook van de smalle beurzen en alzoo zelfs de minder bedeelden in het genot kunnen worden gesteld, het heele jaar door, van bloemen, die niet verwelken.

Voordrachten over kunst.

Door bemiddeling van het bestuur van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" zullen dezen winter een twintigtal voordrachten over kunst gehouden worden. Medewerking daartoe is toegezegd door den heer M. A. P. C. Poelhekke, die over letterkunde, en de heeren H. Leeuw, E. Lucker, en L. Niehorster, die over kunstgeschiedenis, vergelijkende kunst en philosophie der kunst zullen spreken.

Ook de heer H. Luns zal komen om, met behulp van lichtbeelden, over kunst te spreken.

Bijna wekelijks, te beginnen in Nov., zal een voordracht of causerie gehouden worden; men zal gelegenheid hebben tot het stellen van vragen.

Er zal voor gezorgd worden dat de voordrachtavonden niet samenvallen met die, waarop tooneel- of muziekuitvoeringen gegeven worden.

De voorwaarden, waarop zoowel leden als niet-leden tot deze lezingen toegang hebben kan men bij het bestuur nader vernemen. Voorzitter is de heer H. van Berckel, Bijleveldsingel 36, secretaresse mevr. Cornelder-Doffegnies, Berg-en-Dalsche weg.

De namen der bovengenoemde heeren, die in Nijmegen op 't gebied van letteren en kunst een goeden klank hebben, zijn er borg voor dat de voordrachten een bijzonder cachet zullen dragen.

„In Consten een".

Door bemiddeling van het bestuur van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten een" zullen dezen winter in de zalen van dezen kring voordrachten over kunst gehouden worden.

Medewerking daartoe is toegezegd door den heer M. A. P. C. Poelhekke, die over letterkunde en de heeren H. Leeuw, E. Lücker en L. Niehorster, die over het wezen der kunst, vergelijkende kunst, kunstgeschiedenis en philosophie der kunst zullen spreken.

De heer H. Luns zal eveneens komen om, met behulp ook van lichtbeelden, over kunst te praten.

Het belooft dus een zeer goed programma te zijn.

Elke week, te beginnen in November, zal een voordracht of causerie gehouden worden, in 't geheel een twintigtal.

Er zal voor gezorgd worden dat de voordrachtavonden niet samenvallen met die, waarop tooneel- of muziekuitvoeringen plaats hebben.

Het bestuur twijfelt niet of de Nijmegenaren, die voor kunst voelen en daarvan wat meer weten willen, zullen zich opgeven om die voordrachten-serie te kunnen bijwonen. De voorwaarden waarop leden en niet-leden van deze voordrachten kunnen profiteeren, kan men vernemen bij het bestuur. Voorzitter is de heer H. van Berckel, Bijleveldsingel 36.

De namen der bovengenoemde heeren, die in Nijmegen om hun bekwaamheid welbekend zijn op 't gebied van letteren en kunst, zijn er borg voor dat de voordrachten een bijzonderen stempel zullen dragen.

KUNSTZAAL PRAKKE.

Mevrouw Henny Saueressig.

Voor zoover ik weet is dit de eerste keer, dat mevrouw Henny exposeert; zij het oordeel dus mild — te waardeeren is er ongetwijfeld. In mevr. Henny zijn kwaliteiten die, wanneer ze tot ontwikkeling komen, iets kunnen doen verwachten. Daartoe schijnt mij allereerst noodig wat meer vertrouwen in zichzelf. Overschatting is dwaas, maar het tegenovergestelde eveneens. Als 't meerdere zelfvertrouwen komt, zal de techniek vaster worden, zuiverder en breeder de schildering en het voorzichtige zoeken om met glans een effect te bereiken uitgesloten blijven. Dit gebrek aan zelfvertrouwen in de wijze harer zegging spiegelt zich eveneens af in de compositie, waardoor de moed niet wordt gevonden om de fantasie te laten gaan. Ook in de kleur die hier en daar iets zeer bijzonders toont, is nog te weinig zelfbewustheid om in het heele werk te worden volgehouden. Merkwaardig zijn de resultaten, wanneer mevrouw Henny vrij en onbevangen zichzelf is, wanneer de moeizame bedoelzaamheid heeft plaats gemaakt voor een vreugdevol zichzelf zijn. No. 16 Haagsche Bosch (schets) is hiervan het bewijs. Dan is haar schildering spelend en vlot en het resultaat verrassend.

Laat mevr. Henny zich dit schetsje indachtig zijn en de onbevangenheid zoeken die hieruit spreekt bij haar verder gaan; verbaasd zal ze over zichzelf zijn. Wonderlijke psychologie, die zichzelf belet zichzelf te zijn!

Naast dit schijnbaar onbelangrijke schetsje is mij no. 18 mede van het beste. Hierin is een eigen sfeer, die door de zwaarte van de zelf-gedruktheid de persoonlijkheid laat zien. De olieverfschilderijen zijn over het algemeen beter dan de pastels. Hierin is soms iets bijzonders in de kleur, zooals bijvoorbeeld in no. 13 het blauw van het glazen fleschje tegen het oranje der appelen, in no. 5 in het rood der bloemen en het groen van den pot en in no. 3 het blauw der riddersporen naast het purper van de tafel. In de pastels is de gereserveerdheid van de uiting het tekort van het-vrij-zichzelve-zijn het sterkst, waarschijnlijk wijl dit materiaal bij de weinig zelfbewustheid en ervaring tot nog grooter moeizaamheid voert.

Laat mevr. Henny haar niet onbelangrijk gevoel vrijer laten gaan, de vreugde daaruit zal zich spiegelen in haar werk als een blijde ongedwongenheid die de zwaarte van het niet gelooven in zichzelve zal vervluchtigen tot een grooter frisscher schoon.

LEO NIEHORSTER.

Voordrachten over Kunst.

In aansluiting aan hetgeen wij reeds mededeelden betreffende de door den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" georganiseerde voordrachten over kunst, kunnen wij mededeelen, dat deze in den loop van den winter zullen gehouden worden in de bovenzaal van het Waaggebouw. De heer Poelhekke zal spreken over „Groei van letterkundige kunst", de heer Leeuw over „Vergelijkende kunst", de heer Lücker over „Kunstgeschiedenis" en de heer Niehorster over „Het wezen der schoonheid". De data, waarop de voordrachten, twintig in getal, gehouden worden, zullen wel op de gebruikelijke wijze worden bekend gemaakt.

„In Consten Eén".

Hedenmiddag is de nieuwe tentoonstelling geopend en wij namen er onmiddellijk een vluchtig kijkje. Ons voorbehoudende er later uitvoeriger op terug te komen, stippen wij alleen aan, dat het een tentoonstelling is zoo degelijk en veelzijdig, als „In Consten Eén" er nog geen heeft laten zien.

Dat komt vooral door de talrijke beroepskunstenaars, die de vereeniging in den laatsten tijd vooral haar gelederen heeft zien versterken. Was het vroeger veelal dilettantenwerk waarmee zij kon voor den dag komen, ditmaal is het meerendeel ernstige kunst van lieden, die geheel voor de kunst leven. Aan schilderijen, teekeningen en etsen telt men niet minder dan 87 nummers van de volgende inzenders:

A. Arens, H. van Berckel, B. Brouwer, Jules Brouwer, mej. N. Cambier, H. Cornelder, mevrouw Cornelder-Dohegnies, mej. T. H. van Delden, H. Froonen (Laren), P. v. Geldorp, C. Hammes, mej. C. J. Hoffmann, J. ten Horn, mej. M Robert Janssen, Felix Koch (Bussum), C. v. Koolwijk, mevr. Knegtmans Melchior, mej. C. Kouw, F. H. Linnenschmidt van Loffelt, E. Lücker, A. Mangold, mej. A. Menalda van Schouwenburg, L. Niehorster, F. Oerder, K. Oosthout de Vree, N. N. Poutsma (Arnhem), J. v. Puyenbroeck (Meerssen), mej. M. E. van Regteren Altena (Apeldoorn), J. van Rijckevorsel, mej. C. Simonsz, W. J. van Smorenburg, mej. C. Temmener, J. Th. Toorop, O. Verhagen (Dinther), J. F. v. d. Vliet, mej. S. v. d. Weg, J. de Wilde.

Verder is er bijzonder fraai beeldwerk van C. L. Everaerts, Aug. Falise, C. L. de Grave en C. v. H. Er zijn een paar keurige inzendingen van de Gebrs. Arens, wat plateelwerk van den heer Köhler en photo's van den heer Kouw.

Kortom, het is een tentoonstelling, die zeer de moeite waard is om te zien en waarop we dus gaarne terugkomen.

Tentoonstelling „In Consten Eén"

In het stijlvolle oude gebouw op de Markt spreken de stemmen van dezen tijd ieder hun verschillende spraak. En hoe anders is het geluid hetwelk binnen wordt vernomen, dan hetgeen buiten werd verstaan. Toch spreekt uit deze combinatie de appreciatie van het nieuwe voor het oude en misschien als het oude nog spraak had zou het naast zijn verwondering verheuging ontwaren in zich, door waardeering van een geslacht hetwelk in zulke andere klanken spreekt. Zoo wordt hier achteraf in de werkelijkheid weer waar, in schijnbare toevalligheid de eeuwige logische geweldigheid, dat het oude het nieuwe in zich bergt. Verandering is het wezen van den tijd, waarin het eene uit het andere volgt met inmanente noodzaak, geen feit staat op zichzelf en het oude dat het nieuwe bergt, moet in het nieuwe blijven meedoen, zelfs al schijnt zooals hier, de voorname ingetogenheid waarvan de Waag ons vertelt verloren te zijn in de luidruchtige ongedurigheid, waarvan het nieuwe zoeken op deze expositie spreekt.

Deze tentoonstelling is een verheuging, geen betere van het werk der leden kwam tot nog toe tot stand. Zoo langzaam aan begint „In Consten Een" mee te tellen onder de zustervereenigingen in het land en dit kan door Nijmegen niet dan verheugend worden aanvaard.

Er zijn 108 inzendingen waaronder werk van verschillende nieuwe leden, waarvan eenige als een belangrijke aanwinst mogen worden aangemerkt.

In de allereerste plaats hiervan noem ik den beeldhouwer Aug. F a l i s e, die met vijf inzendingen hier aanwezig is. Deze kunstenaar, die tot de bekende jongeren in het land behoort, kenmerkt zich door zijn karakteristieken kijk op zijn onderwerpen, die van een sterk indringende observatie getuigen. Breed en krachtig hergeeft hij het aanschouwde, als een die, zich zelve kennend, weet, wat hij zegt en wil. In no. 93 „Geldersche trekpaarden" is de ruige sterke werkelijkheid met vaste hand gegeven. De zwoegende paarden in hun dierlijke kracht zijn niet zonder den weemoed hunner gelatenheid, zoo spreekt dan uit het dierlijke de menschelijkheid van den kunstenaar, die ze aanschouwde en verinnigd terug gaf. No. 95 „Schafttijd", is de zwoeger die rust. Ook dit geeft allerlei te denken. Het werkdier in de enkele oogenblikken rust, toch tevens schepsel Gods zijnde, heeft iets van het tragische aan zich, dat ontroert en dit dan is het kenmerk van het kunstenaarschap dat in Falise leeft.

C. L. E v e r a e r t s is eveneens een van de nieuwe leden die met beeldhouwwerk te voorschijn komt. En al treed ik hier niet in vergelijkingen, wijl de verschillen met Falise genoegzaam voor zich zelve spreken, zoo is hier ongetwijfeld te waardeeren. De twee portretten van den heer en mevr. X. zijn, voor zoover ik weet, van een uitstekende gelijkenis, wat op zich zelf een verdienste is. Ook de buste Petrus Canisius heeft kwaliteiten wat expressie betreft en zoo is ook dit lid, bij de schaarschte der beeldhouwers, een aanwinst.

Mej. M. E. v a n R e g t e r e n A l t e n a uit Apeldoorn, is een schilderes die hier eveneens voor het eerst exposeert. No. 64 „Stilleven" en 65 „Vruchten" zijn de twee beste van de vier aanwezigen. Hieruit spreekt een sterk bewustzijn, dat in een vaste bepaaldheid de dingen zegt, een bepaaldheid die de neiging heeft in een strakke stijfheid te vervallen, waardoor het geheel een kille nuchterheid krijgt, zoodat de betere kwaliteiten niet tot ons door te dringen vermogen. Want in de kleur is iets zeer eigens die door onmiskenbare schilders-kwaliteiten voorgedragen een voorname zilveren toon ontsluiten, zoodat een sterke kleur van het een of ander voorwerp een hoog en klankvol accent ontvangt. We zijn benieuwd om meer van deze schilderes te zien.

Noem ik verder nog H. F r o o n e n uit Laren, die in zijn twee bloemstukken bewijst een schilder met een prettige, geestige factuur te zijn en F e l i x K o c h uit Bussum, die in no. 36 en 27, twee schetsen, beter is dan in het afgewerkte schilderij no. 35 „Oktoberavond op de plassen bij Loosdrecht", dat koud en zielloos is geworden, en ik heb de nieuwe leden, die belangrijk zijn, genoemd.

A. A r e n s is in no. 1 »Portretstudie" het beste, als zijnde breed en goed in schildering. No. 2 „Lentej" is een titel die vergeefs wordt gezocht, „Herfst" had het eveneens kunnen heeten, wat dan geen verwijt tot het niet onaardige meisje bedoelt.

H. v a n B e r c k e l gaat door in zijn kleurige lijn. No. 4 »Romeinsche brug" is spelend briljant en feestelijk van kleur, die goed is volgehouden. No. 6 „Schemering" scheen mij eveneens van een rijke kleurigheid; hing echter zeer ongunstig en was niet te zien. In no. 5 „Wingerd" heeft de Wingerd zich te veel laten accentueeren, hoe krachtig de pracht daarvan zich ook naar voren dringt, zoo staat ze in de natuur toch nimmer op zich zelf, 't is rijk gezien maar niet harmonisch gezegd. Van Berckel's ontwikkeling blijkt zich te handhaven, zijn werk is vol van beloften tot meer.

B. B r o u w e r zond een landschap dat goed van visie is.

J. B r o u w e r s geeft in de twee havengezichten een paar uitstekende stalen van zijn kunnen. Voornaam van kleur en prachtig van techniek is vooral de grootste no. 8 »Haven te Vlissingen«. Los en lenig is de schildering als een luchtig spel, als een feestelijk en verwachtingsvol wonder, doemt de stad op uit de zondoorgloeide ruimte. Ook no. 7 is van dezelfde geaardheid, 10 en 11 zijn minder.

Van de drie teekeningetjes door H. C o r n e l d e r is no. 14 »Rozenboom« een fijn, teer en zuiver dingske, de beste en verraadt dit eene stille droomende ziel, die, wanneer zij kracht vindt tot de daad, tot zuivere schoonheid komen zal.

M e v r o u w C o r n e l d e r—D o f f e g n i e s geeft in no. 16 »Rozen«, aquarel, een mooie kleur en een goede voordracht, in no. 17 »Kinderkopje« een verdienstelijke expressie.

P. v. G e l d o r p laat drie krijtstudies zien, die als teekeningen goed zijn.

C. H a m m e s zond twee schilderijen, die van zijn bekende verdienste getuigen. Van een vaste sterke techniek bepalend in de teekening dragen zij een aangenaam geval op eene voorname wijze voor. No. 24 »Januari« is gaaf van schildering en kleur, evenals »Boerderij op den heuvel«.

Mej. C. J. H o f f m a n, aan wie ik nog een schuld heb goed te maken, dwingt tot aandacht in no. 26 »Wit Huisje«. Dit is bij vastheid van schildering tot een zonnige kleurigheid geworden, hetwelk in 27 en 28 ontbreekt, die daarnaast vrijwel kleurloos moeten doen; wonderlijk deze verschillen, die hoopvol voor de toekomst zijn.

Mej. M. R o b e r t J a n s e n verrast ten zeerste door no. 30 »Kinderen buiten«. Het vroegere donkere en kleurlooze is tot een lichtende blankheid geworden die buitengewoon is. Raak geschilderd en zonder twijfel, trilt dit van

licht. Deze schilderes begint bij de verandering van haar palet zichzelve zuiverder te vinden. Haar bewustzijn heeft zich verruimd en verdiept, 't is spelender en fonkelender geworden. Uitstekend van techniek en teekening zijn de kinderen van een bekoorlijke actie en in de zuiverheid der schildering bewijst zij dat het zoeken naar de blonde blankheid van het licht niet noodwendig behoeft te verloopen in een eenzijdige vooropgezette methode. Dat bij veranderd inzicht de techniek door de traditie gevonden niet als ondoelmatig behoeft te worden opzij gezet en hierdoor ontkomt zij aan het zwak dat de voordracht hoofdzaak worden zou. Dit doek is het beste harer inzending en een van de verdienstelijkste dezer tentoonstelling.

C. v. Koolwijk bewijst in no. 39 »Werf« een studie te beschikken over een fijn gevoel voor toon.

A. Manghold, die vier doeken inzond, is nog moeizaam van zegging en niet altijd uit de verf. No. 51 »In neveldamp« is het beste; hierin zijn fijne kwaliteiten, waaruit deze kunstenaar het beste spreekt.

Leo Niehorster zond twee pastels.

F. Oerder, bekend reeds door zijn laatste groote tentoonstelling, heeft hier een voornaam en goed portret, dat onmiddellijk opvalt. Ook 56 »Jongenskop« is van een geestige psychologie, een ondeugende kerel, die onder het poseeren alleen maar wat verlegen doet.

H. N. Postma zond een »dorpsrijk« dat niet slecht is.

J. v. Puijenbroeck zoekt het licht en dit is niet zonder bereiken. In no. 62 »Schaapskooi« is een blanke speling van licht, waarin de vibratie gezocht wordt te bereiken door een technische methode, die toch aan het doek een zekere onvastheid geeft. No. 63 »Stilleven« is van eenvoudiger zegging bij een onbeheerschte compositie met mooie eigenschappen van kleur vooral in den pot.

J. v. Rijckevorsel zond niet van zijn beste werk, vroeger zag ik beter, hoewel no. 69 »Vlasbergen« van een eigen sterke visie getuigt.

W. J. v. Smorenberg is in de vijf studies in één lijst het gunstigst. Dit zijn rake opschrijvingen naar de natuur, waaruit het kunnen van dezen schilder spreekt.

J. Toorop is hier weer met drie inzendingen, w. o. tien kranige teekeningen, de Meester. Even vestig ik de aandacht op den zeer lagen prijs (f 5) van de Litho van Toorop »de Kolenmijnwerker«, waarvan de opbrengst voor een goed doel bestemd is.

O. Verhagen heeft weer drie van zijn bekende teekeningen. No. 81, »Le baiser«, is van een adellijke zinnelijkheid en daemonische expressie.

Verder is er nog beeldhouwwerk van den heer C. L. de Grave, Photographie van P. Kouw en heel mooi kunstsmeedwerk van Gebr. Arens. Noem ik ten leste nog de prachtige proeve van kunstaardewerk met hun wonderlijke kleur van den heer P. Köhler.

De tentoonstelling is geopend tot 4 December, die men niet verzuime te gaan zien.

LEO NIEHORSTER.

In Consten Een.

Het bestuur van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" deelt ons mede, dat de lezing van den heer Leo Niehorster, als onderdeel van de reeks voordrachten over kunst, hedenavond niet kan doorgaan wegens ongesteldheid van den spreker.

INGEZONDEN.

In Consten Eén.

M. de Redacteur.

Ik heb het artikel van Uw kunstverslaggever, den heer Niehorster, gelezen en ik ben de tentoonstelling van „In Consten Eén" eens gaan zien. Ik zal geen oordeel vellen over het tentoongestelde: er is m. i. heel wat goeds en ook het een en ander dat veel belooft; natuurlijk zal ik nog minder mij aan anti-critiek wagen, al zou er m. i. plaats voor zijn. Anti critiek is zeker ook bij U niet toelaatbaar en dat is te verdedigen. Maar ik hoop. dat U mij een enkele opmerking zal veroorloven niet over, maar naar aanleiding van de beoordeeling van den heer Niehorster.

„In Consten Eén" is een plaatselijke vereeniging, al telt zij ook buitenleden. De leden hebben hun best gedaan en iets tot de tentoonstelling bijgedragen.

Maar nu worden de namen van enkele inzenders en inzendsters zelfs niet genoemd. Op de rij af — met de catalogus in de hand — mis ik: Mej. N. Cambier, mej. T. H. van Delden, J. ten Horn, mevr. Knegtmans-Melchior, mej. C. Kouw, F. H. Linnenschmidt van Loffelt, E. Lücker, mej. A. Menalda van Schouwenburg, K. Oosthout de Vree, mej. C. Simonsz, mej. C. Timmner, J. F. v. d. Vliet, mej. S. v. d. Weg, J. de Wilde, C. v. Haaren, mevr. Martens-v. Balgooy.

Ik beweer niet een kunstkenner te zijn. Ook ben ik geen lid van „I. C. E." en ik heb mij nooit aan schilderen gewaagd. Maar nu zou ik toch willen vragen: Is het werk van al die dames en heeren nu zoo slecht, dat er geen woord over gezegd, dat zelfs hun naam niet genoemd behoeft te worden, als in een plaatselijk blad over een plaatselijke tentoonstelling van de werken van leden eener plaatselijke vereeniging wordt geschreven?

„In Consten Eén" dat is een mooie naam. Zou het nu niet ter eere van dien mooien naam goed wezen om als al het werk van al die niet vermelde menschen zelfs het noemen niet waard was, hun ten minste te wijzen op hun gebreken en tekortkomingen? Of misschien zelfs zou het goed zijn aan sommigen — als men dat meent — te zeggen, dat zij hun tijd beter kunnen besteden. Die naam „In Consten Eèn" doet toch denken aan een zekere eenheid, vriendschappelijkheid, aan samenwerking en aan onderlinge opbouwing op kunstgebied. Dat meen ik ten minste. Zie, ik weet niet, wat de heer N. bedoelt, als hij zegt in zijn verslag, dat hij aan mej. C. J. Hoffman nog een schuld heeft goed te maken; ik zou willen vragen: „hebt gij als kunstcriticus, als kunstbroeder en medelid ook niet wat goed te maken bij al die straks genoemden?" Dat behoeft geen lofspraak te zijn, 't mag ook een wenk in de goede richting, zelfs een afkeuring zijn. Wie zijn werk in 't openbaar vertoont moet tegen zoo iets in 't openbaar kunnen.

Met dank voor de toegestane ruimte,

M. de Redacteur.

Uw dienaar

LAÏCUS.

Het goedbedoelde en welwillende van het hier voorafgaande doet mij afwijken van de gewoonte, om niet in te gaan op een niet met naam onderteekend ingezonden stuk.

Eerstens verheugt het mij dat „Laïcus" die geen anti-critiek bedoelt, maar zich daaraan niettemin bezondigt, de door mij niet genoemde namen „op de rij af" gedrukt en in de courant heeft kunnen krijgen, zoodat mijn misprezen tekortkoming wonderwel wordt aangevuld en de door mij niet genoemden toch genoemd geworden zijn, mijn dank in naam van de niet genoemde genoemden.

Een paar vragen aan „Laïcus", waarom moet het nietgenoemde per se slecht zijn? Welke liefde is het, die er op verzot is zijn naam in de courant genoemd te zien? Waarom moet critiek vervallen tot schoolmeesterij? Kan zwijgen dikwijls niet sympathieker en meer paedagogisch zijn, dan uitgesproken afkeuring?

Ten leste wil ik „Laïcus" vragen of de door mij niet genoemden, juist d o o r U w n o e m e n hierdoor niet verschijnen in een licht, waarin ik ze, door wel begrepen critischen zin, niet te plaatsen waagde en waarvoor ik in hun plaats U geen dank zou wijten?

Is spreken niet zilver en zwijgen niet goud en is het slechte wijn, die geen krans behoeft?

LEO NIEHORSTER.

In Consten Een.

De heer Leo Niehorster bewees gisterenavond op zijn lezingsavond voor de cursisten van „In Consten Eén", dat een schilder, al heeft hij blijkbaar eenige voorliefde tot de philosophie, toch eerder een leergierig gehoor weet te boeien, wanneer hij zich op het terrein beweegt, waarop hij zich als schilder het beste thuis gevoelt, dan wanneer hij het gebied der philosophie, nog wel aan de hand van moderne philosophen als Hegel en Bolland, betreedt. Zoo was het eerste deel der lezing van den heer Niehorster, over het begrip en het wezen der schoonheid, waar hij zijn toehoorders eenig idee trachtte bij te brengen van Begripsphilosophie, en wijsgeerde over het woord als begrip en het lógisch denken, minder prettig te volgen in zijn toelichting dan toen de schilderkunstenaar het gebied der beeldende kunst betrad en zijn toehoorders eenig inzicht gaf in de evolutie van het naturalisme in de schilderkunst tot het impressionisme, hoe dit laatste weer te eenzijdig en onvoldoende bleek en de kunstenaar kwam tot het divisionisme en het luminisme en kubisme.

Onder het wezen van schoonheid verstond de inleider de eenheid van geordende verschillende dingen, of de geordende verscheidenheden tot een harmonische éénheid gebracht.

In zijn verder betoog deed spreker uitkomen, hoe door tegenstellingen en weer samenstellingen van gedachten en kunstuitingen die eenheid bereikt wordt, welke de ware kunst, de zuivere schoonheid mag heeten; welke harmonie dan kan bestaan in kleur, klank of lijn.

Naar onze meening zou het aanbeveling verdienen, dat philosophische beschouwingen als die welke de heer Niehorster in den aanvang van zijn lezing ten beste gaf in verdere voordrachten achterwege bleven in het belang der cursisten.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

In Consten Een.

Over den eersten cursus van den heer Leo Niehorster kunnen wij hier het volgende verslag laten volgen:

Spreker begint met te zeggen dat aleer men een bepaalde denkbaarheid zuiver en naar waarheid te denken wenscht, het denken op zich zelf eerst zuiver en waar moet zijn.

Het ware en zuivere denken is dan daar, waar het denken zich zelf denkt. Volgens het aloude criterium is waarheid daar, waar overeenstemming is tusschen het denken en 't gedachte. Dit is het in gedachte nagaan van eigen denken, dat is het met begrip nagaan der begrippen, dat is het zich zelf nagaande begrip.

Bij de zuivere begripsontwikkeling ziet het denken slechts toe hoe het begrip zich zelf, van zelf, uit zich zelf ontwikkelt.

Maar de zuivere denker spreekt in geluiden, eindige klanken, die de waarheid en het oneindige begrip slechts spiegelen, wijl het één niet opgaat in één van haar deelen. Het eindige is nooit het oneindige en een bijzonder begrip (begripsverbijzondering) is nooit „het begrip" ('t algemeene begrip) of De Waarheid. Toch wordt het één slechts kenbaar in het vele, het vele is het één aldoor anders.

Zoo is iedere bepaaldheid, iedere denkbaarheid, b e p a a l d g e v a l van waarheid, die dan op bepaalde wijze in het zich zelf ordenende denken doordacht wordt. Zoo is dan de eene waarheid het verband en het ware van het verschillend vele. Het verschillend en tegengestelde vele is dus te bedenken als het harmonisch geordende vele, het veel-eenige.

Zoo is geordende verscheidenheid, eenheid van tegenstelling, het kenmerk van het ware.

Aan een zin-rijk spel van klanken laat spreker uitkomen, dat in het woord, in het woord met begrip, in het logische woord — het Logoswoord — de waarheid reeds verneembaar wordt. „Gij zult het woord spreken als waren de hemelen in hetzelve geopend, en als ware het niet zoo, dat gij het woord in den mond neemt, maar als gingt gij zelve in het woord in."

Spreker ontwikkelt verder logisch dat iets eerst zuiver kenbaar wordt wanneer het wordt begrepen in het verband van het geheel, hoe het geheel den zin, de rede is der deelen, zoodat wie het deel in het g e h e e l niet begrijpt dit dan ook in 't geheel niet b e g r ij p t. Als verder langs de lijnen van het zuiver redelijke denken, dat het onpersoonlijke denken is, het denken zonder kleine belangen, kleine voorkeur en weerzin, de formule van het ware is gebleken als „eenheid van tegendeelen" waarin het vele verschillende, als harmonische veeleenigheid verschijnt, is spreker toe aan het „wezen der schoonheid".

Het kenmerk van het ware zal ook het kenmerk van het schoone moeten zijn. Want schoonheid is het waarneembare ware dat in veeleenigheid van tegendeelen verschijnt als verschijnsel, als schijn van het wezen der schoonheid. Dit is wat aan alle kunsten ten grondslag ligt.

Verder blijkt nog hoe alles zich onderscheidt in drie eenige denkbaarheid van stelling, tegenstelling en samenstelling, iets wat spreker uit laat komen aan cultuurperiode en de verschillende kunsten; daar dan met andere analoge termen.

Op den volgenden avond zal de waarheid van de gevondene formule verder blijken; waar de kunsten meer in het bijzonder zullen worden besproken.

Deze zeer diepgaande voordracht, die, zooals de spreker opmerkte, het gevolg was van zijne studie over de Hegel's Bollandsche filosofie, werd aandachtig gevolgd.

Hotels en Logementen.

Ebben, G. H., Middelaar B 2.
Gommans, P. H., Middelaar B 90 (tramhalte).
Goossens Sr., A., Mook A 52.
Grinten, A. G. J. van der, Middelaar B 80.
Hendriks-Fleuren, Mej. A. P., Mook A 78*a* (tramhalte).
Janssen, Wed. K., Middelaar B 1.
Minten, Wed. A., Mook A 119.
Mölders, E., Middelaar B 84.
Smits, P., Middelaar B 24.
Thissen, W., Mook A 61.
Thoonsen, Mej. de Wed. G. J. H., Mook A 12 (tramhalte).
Wenting, W., Mook A 38.
Willems, G. H., Middelaar B 10.

Kleermakers.

Beuming, Ph., Middelaar B 23.
Cousin, M., Middelaar B 91.
Janssen, G. W., Middelaar B 59.
Mil, J. van, Middelaar B 17.
IJzermans, J. Th., Mook A 70.

Klompenmakers.

Bouhuis, L. J. H., Mook A 107.
Gerrits, H., Mook A 14.
Verheijen, G., Middelaar B 12.

Koffiehuizen en Bierhuizen.

Bouhuis, Wed. H., Middelaar B 20.
Derks, A., Middelaar B 31.
Hendriks, H., Middelaar B 28.
Jansen Groesbeek, P. J., Mook A 10.
Kuijpers, R., Middelaar B 50.
Lemmens, A., Middelaar B 60*a*.
Meuwsen, H., Mook A 154.
Minten, P., Mook A 25.
Nelissen, M., Mook A 22.
Princen, M. L., Mook A 29.
Schell, J. M. G., Mook A 124.
Singendonk, P. J., Middelaar B 88.

Koperslagers.

Balkom, A. van, Mook A 36.

Kunstschilders.

Brouwers, J., Plasmolen B 90.
Cox, G. J., Plasmolen B 100.
Mourik, J. A. van, Middelaar B 97.
Niehorster, L. J., Middelaar B 80.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Maurice Sijs bij Prakke.

Het is niet te ontkennen dat de Belgen harde werkers zijn en over het algemeen is het daad-leven der kunstenaars wellicht grooter dan bij ons, Hollanders, maar het is ook waar dat bij een dieper en intenser beleven, de daden minder, maar rijper en voller zullen zijn.

Het werk der Belgen is in 't algemeen hartstochtelijker, ik zou haast zeggen jonger en daardoor spontaner, kleuriger en vlotter, het heeft vaak het frissche en uitbundige, het zorgelooze en ondoordachte van de beminnelijke jeugd. Ze hebben het vak, hetwelk ze doorgaans verstaan, lief; ze leven en genieten in de kleur die het natuurlijke is van sensueele jonkheid, ze hebben geloof en vertrouwen in hun individueele kracht, wijl de bezinning hun den twijfel en het louterende leed nog niet bracht. En misschien is het dit, wat hun werk zoo aantrekkelijk kan doen zijn voor de menigte, die zelf, niet levend in de diepte, meer gevoelt voor kleurige luchthartigheid, dan ernstige bezonkenheid.

Maurice Sijs is een Belg. Zijn werk heeft hij in verscheidene steden der lage landen reeds getoond, en dit niet zonder bijval. Naast zijn kunstenaar zijn is hij ook koopman, die het noodgedwongen hier-zijn ook productief te maken weet. Bij Prakke toont hij ons een vijf-en-dertig stalen van zijn werk, waaruit wij hem als een vlotten schilder kennen leeren, die de natuur te beelden zoekt in haar kleurige verschijning, zooals zij open ligt voor ons zinnelijke zien. In verschillende van de hier aanwezige werken bereikt hij hierin veel, wat te waardeeren valt en die dan als een kleurige weelde het oog te streelen weten.

In no. 1 „Wilde flora" komt iets van fantasie naar voren in de weelde van den voorgrond, die geestig is geschilderd. Het geheel is daarbij fijn en beschaafd van toon. Ook 5 „Zoele Lentedag", is stemmig in zijn kleurigheid, evenals 34 „Winter op de Leie", dat koel voornaam en mooi is gezien en van compositie uitstekend mag heeten. Hierbij sluit zich aan no. 3 „Einde van den dag", dat in zijn zilverige blankheid blijk geeft van verdieping. In deze vier werken liggen de beloften voor de toekomst, wijl de schilder hierin van zich zelve mee ging deelen en dit meer werd dan een kleurige impressie die zonder meer weelde wilde zijn voor het oog. Want ook de kleur wil zich verdiepen laten, zal ze niet verblijven in de sfeer van het nuchtere alledaagsche zien.

No. 24 „Avondstemming" is goed van toon; no. 20 „Op de helling" groot gezien en no. 26 „Impressie" is als een feest door de uitbundigheid en het hartstochtvolle rood.

Niet alles is uit denzelfden ernst, maar veel is er te bewonderen en voor niet te hooge prijzen verschaft men zich een aangenaam en kleurig bezit.

Dat men bij Prakke eens binnen loope om de kleurige blijheid van het groote kleine Belgenvolk door dezen schilder voorgedragen, in zich op te nemen.
LEO NIEHORSTER.

RECHTZAKEN

19-02-1916 Arnhemsche Courant

KUNST en WETENSCHAP.

Leo Niehorster.

In De Geldersche Kunsthandel, Hr van Lerven en Co., is werk, veel werk, geëxposeerd van één schilder: den heer Leo Niehorster. Den heer Niehorster kennen we niet. We hooren, dat hij in de mooie omgeving van den finsmolen woont en daar zijn zacht-poëtische schildersvisie op het doek brengt. Heeft hij er lang gewoond? Is hij jong of oud, heel jong of heel oud? We weten het niet. Maar zijn werk - eenige stukken,, die we zoo aanstonds zullen vermelden, uitgezonderd - doet denken aan indrukken van tientallen jaren geleden, heel lieve, zachte, streelende indrukken uit een tijd, toen het realisme gebannen was uit de kunst en er over onderwerp en uitvoering een soort romantisch tintje gelegd was. Smaakvol en elegant en.... - we komen onwillekeurig al weer tot hetzelfde woord - lief, maar zonder kracht, zonder lavende werkelijkheid, zoo schilderde men en de menschen hadden dat smaakvolle, elegante en lieve lief. Het voldeed aan hun artistieke begeerten. Maar de jaren zijn voorbijgegaan. Forscher indrukken maakte de werkelijkheid en gespierder hand bestuurde het penseel. De werkelijkheid werd feller, scherper geobserveerd. De romantiek werd naar den achterhoek geschoven; de waarheid trad naar voren. En zoo zijn we wat ontwend, wat ontgroeid aan de teere, zachte, fluweelen penseelstreken, die in de expositie-Niehorster domineeren. Het is consciëntieus geacheveerd werk van een dichterlijken natuur-bewonderaar, maar het staat wat ver van ons, menschen van 1916; we hebben geen contact met de persoonlijkheid in hem. Zijn harmonieuze kleuren bewijzen in haar verscheidenheid een rijk palet, maar de visie van den schilder dringt zich. niet aan ons op. Voor een paar doeken vragen we echter eenige aandacht. In een Amsterdamsch grachtje met achtergevels, in een enkele landhoeve, zien we wat forscher gebaar, wat breeder kunnen. En dan zijn er werken, die we, als decoratief werk, mooi vinden en waardeeren. Het zijn zijn bloemstukken, de elegante takken en sierlijke trossen in fijne, warme, uiterst gedistingeerde kleurenweelde. Dergelijke decoratieve paneelen kunnen een talent als dat van Niehorster verdragen: terwijl we ze bekeken, dachten we aan Colenbrander in zijn mooien tijd, toen hij het plateelwerk van "Rosenburgh" tot een grooten wellust der oogen maakte. We spraken nog niet van de etsen, de gewone, en de kleur-etsen. We kunnen niet zeggen, dat zij een blijvenden indruk achterlieten. In gedachte zien we van Niehorster's werk terug zijn bloemen, zijn decoratieve bloemen.

Tentoonstelling Leo Niehorster.

Gedurende deze maand wordt in den Gelderschen Kunsthandel H. van Lerven en Co. te Arnhem eene tentoonstelling gehouden van pastels en etsen van den kunstschilder Leo Niehorster. Voor vele kunstliefhebbers onder de Nijmegenaars zal dit wel een aanleiding zijn het werk van dezen stadgenoot te gaan bezichtigen.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

„In Consten Een".

Donderdagavond gaf de heer Leo Niehorster het vervolg op zijn inleiding over Het wezen der schoonheid, in Bollandschen geest.

„Het schoone is het ware op de wijze der waarneembaarheid, en het ware is veeleenigheid van tegendeelen. Zullen wij in het schoone het ware vinden dan moet het er als veeleenigheid van tegendeelen in te vinden zijn.

Het schoone als verschijning en afschijnsel der oneindige schoonheid, is in zich zelven de eenheid van alle verschijningen in de kunst. Al het schoone is één en verschijnt toch overal anders. In het kunstwerk is het schoone reeds onmiddellijk éénheid van vorm en inhoud, en zoo dan één in tegendeelen.

Vorm zonder meer verschijnt niet en de teekening als b ij n a enkel vorm is op zichzelf alweer éénheid van wit en zwart, zichtbare herinnering aan licht en duisternis. Eveneens zal iedere teekening inhoud hebben te toonen, al zal dan ook het wezenlijke schoone als kleurige verscheidenheid waarneembaar zijn. Kleuren laten zich als vertroebelingen tusschen licht en duisternis denken. Kleur bestaat alleen in verband met andere kleur, op zich zelf is een kleur niet denkbaar. Aan de kleur wordt de volstrekte betrekkelijkheid gedacht. Er zijn een oneindig aantal variaties van iedere kleur en verder laten zich de kleuren te samen denken. Rood en geel is één in orange, rood en blauw is één in paars en blauw en geel in groen. Stelt men het geel op zich zelf dan is het van nature te vorderen andere, het logisch en aanvullende andere dat is het paars. Gele gordijnen op een schilderij zullen bevredigend aandoen, wanneer de schaduwen paarsch getint zijn, staart men een tijd lang op een wit veld een rood kruis aan en ziet er dan vervolgens naast dan ontwaart men een groen. Iedere kleur vordert zóó haar eigen tegenstellingen om zich bevredigd te laten zien. Zoo komt in de kleuren aan het licht, dat de schoonheidszin aan de zichtbaarheden van nature het zelfde samenzijn der tegendeelen eischt, dat den waarheidszin leert beseffen aan de denkbaarheden van het begrip als de veeleenigheid van het ware. Ook het schoone der kleur blijkt geordende verscheidenheid als harmonische éénheid.

Verder verschijnt het schoone naast het reeds genoemde in veeleenigheid van overeenstemmende deelen en maten. Dit blijkt dan eerstens aan de symmetrie. De symmetrie doet in het schoone mee als verschijnsel van de éénheid waarvan de vorming der verscheidenheid uitgaat om er door te worden saamgehouden, doordat de eene zijde de andere spiegelt en op gelijken afstand van middelpunt of middellijn dezelfde vormen bij wijze van tegenstelling wederkeeren; op die wijze is de evenmaat der symmetrie de tot verschijnsel gewordene eenheid van tegendeelen.

Vervolgens behandelt spreker de „guldene snede" die Plato in zijn Timaeus de schoonste verhouding van rechtstandige verdeeling heeft genoemd. Wanneer iets bij „guldene snede" is verdeeld, blijkt het geheel één enkele veeleenigheid van dezelfde maatverhouding. Vooral de Grieken pasten deze verhouding toe op bouwwerken en beelden, want ook het menschelijk lichaam beantwoordt in zijn zuiverheid aan deze maatverhouding. Benaderd wordt deze verhouding in de getalsverhouding 3 : 5 = 5 : 8.

Zoo zijn symmetrie en secto aurea als verhoudingswijze bij het schoone in 't spel. In dien zin kan een geheel schoon blijven door onderlinge overeenstemming van wederkeerig maathoudende deelen. Zoo is het schoone rechtstreeks verschijnende veeleenigheid, niet van dit of dat, maar van verschillende wederom samenhangende factoren of momenten, die er onberedeneerd in zijn verondersteld en vereenigd. De idee der schoonheid laat zich zoo dus vaststellen als iets wat zich met niets laat vaststellen, omdat nu eenmaal de ware schoonheid, de noembaarheid van het onuitsprekelijke is.

Vervolgens behandelt spreker uitvoerig den schoonheidszin om aan te toonen dat in de subjectiviteit van het gevoel geen vorm van algemeene geldigheid is. De smaken verschillen en over smaak valt niet te twisten en niettemin twist men aanhoudend; alleen echter daar waarvoor het begrip van het betrekkelijke van den schoonheidszin ontbreekt.

In zijn waardeeringen doorloopt de mensch drie samenhangende phase's. De nog onontwikkelde schoonheidszin vraagt natuurschoon zonder meer en in het kunstwerk afbeelding, g e t r o u w e nabootsing.

Het zoogenaamd leelijke doet in het schoone mee.

Hoe mooier een dier naar zijn wezen, begrip of type kan heeten, des te leelijker blijkt zijne gedaante in hare verwording. Het zieke en afgeleefde paard met etterende oogen, slappe buik, uitstekende schonken en kale plekken maakt een afschuwelijken indruk en toch vrage men zich af, of zich dit niet zou laten beelden tot een belangwekkend geval van ontroerend schoon.

Leelijk en mooi, zijn in de belangwekkendheid van het typische, in het interessante van het karakteristieke, opgeheven. De gezindheid van den mensch die dit gevoelt, is reeds geestelijker.

Als hoogste stadium noemt spreker den zin voor het verhevene, van waaruit de mensch tot zin voor heiliging en wijsheid komt.

Op ondoordachte wijze en op het gevoel af, streeft de mensch door middel van den schoonheidszin naar het ware. Hij zoekt het ware nog a l s iets en daarom ook i n iets, n.l. in de kunst, waarin het ééne schoone in eindelooze verscheidenheid verschijnt, dat als samenhang van verschillende veeleenigheid in het begrip wordt beseft.

Een niet talrijk gehoor volgde deze lezing waarna nog eenige vragen werden gedaan en verschillende toelichtingen gegeven.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Joan Collette bij Prakke.

Alle Kunst waarin bewust gestreefd wordt, het verheven wezen van de werkelijkheid te benaderen, heeft religieus te heeten.

Religieus is de geestelijke mensch, die zich in zijn verbeelding boven het zienlijke verheft.

De kunstenaar die dus streeft naar het ware van het verschijnsel, dat niet is den vorm zonder meer, maar het eeuwige, dat in de tijdelijkheid van den vorm verschijnt; deze kunstenaar is religieus in de alzijdige beteekenis van het woord.

Het is dus niet de voorstelling, ontleend aan welk heilig boek of godsdienst, waardoor een schilderij religieus genoemd zou kunnen worden. Een vrome voorstelling kan zeer goed ongodsdienstig zijn, wanneer het blijft bij vorm zonder meer, waarin het verhevene niet verschijnt.

En een kunstenaar die zijn vormen en voorstellingen, ontleenend aan de werkelijkheid, plaatst en drenkt in het licht van de waarheid, die in zichzelven knielend luistert naar de stem die in het zwijgen spreekt, en in de eindelooze verscheidenheid der vormen het oneindige wezen schouwt, deze is niettegenstaande het wereldsche zijner voorstelling, religieus in de hoogste en ruimste beteekenis.

De waarachtige dienst tot God is het dienen van het ware, ontdaan van alle eenzijdige leerstelligheid en zóó dient de kunstenaar, die in zijn liefde voor het schoone van het eeuwige spreekt in vergankelijken vorm.

Joan Collette, die als R.-K. schilder voor ons verschijnt en als dusdanig genoemd wil worden, is slechts in één van de schilderijen, onder de vele die als godsdienstig zijn bedoeld, waarlijk religieus, en gestegen boven de voorstelling van kerkelijke eenzijdigheid.

En dit beteekent veel, want weinigen weten zich te heffen tot dezen staat.

Naar nummers, noch naar titels is hier te verwijzen, daar beide niet aanwezig zijn.

Het bedoelde werk is op geel karton met een weinig krijt en hangt aan den langen wand, in het midden, links als men binnen komt.

Een man, groot van mededoogen en in ontferming gaande door het donker aarde-leed.

Dit is groot beseft en diep doorvoeld. Hierin is een wijding en een liefde die ontroert, een stijgen boven voorstelling en eindigheid van vorm, die toegankelijk is voor elkeen die te luisteren weet.

Hunkerend om liefde, smeekend om genade, liggen de wezens der zondige wereld geknield aan de voeten van één die in ontferming gaat. En smachtend buigt zich het bloedige leed van de aarde op den achtergrond neer.

Dit is het beste van veel wat hier belangrijk is.

Zeer sterk staat Collette onder den invloed van Jan Toorop en hoewel de stijl van dezen groote wel wordt beluisterd, maar niet nog benaderd; zoo is dit geen blaam. Want dit is de vrucht van een leven van worsteling en strijd.

Collette staat aan het begin en worstelt in de veelheid zijner mogelijkheden als kunstenaar en mensch. Merkwaardig is de mensch die in dezen kunstenaar woelt. Aan den eenen kant een streven naar het wezen der dingen, daarnaast een zich verliezen in schoonen schijn en logen, zoo sterk als men te denken waagt.

Collette is als Katholiek nog niet gevestigd in den droom van zijn geloof. De bekoring van de wereld belet hem de mystieke diepte te peilen, die verlangend in hem leeft.

Het hier aanwezige werk wettigt de vraag, naar welken kant zal deze kunstenaar het oor te luisteren leggen? Zal het de vrouw zijn met de roode pruik, die hem wegvoert van zijn diepte en is daarom veel van het als Godsdienstig bedoelde werk niet gestegen tot de hoogte die hunkerend werd verlangd?

Men zie de drie knappe studies van het rood bepruikte meisje, verdienstelijk op zichzelf, maar wulpsch en soms bijna pervers, men vrage zich dan af, of deze sfeer niet is de breuke en de gapende afgrond, waaraan de strever naar het hoogste wankelend verwijlt?

Niet dat dit werk onverdienstelijk zou zijn, het is het andere van het verhevene, dat noodig is daartoe, maar overwonnen worden moet, om waarlijk verheven te zijn.

Deze onzekerheid is merkbaar in veel en verklaart de tegenstrijdigheid die zoo verrassend is.

Er zijn kranige portretten van een strenge, strakke vastheid, René de Clercq 1916, dus nieuw, hetwelk verblijdt, een officier, een mensch van wil, twee portretten van Toorop, die verschillend zijn gezien en getuigen van een psychologischen kijk en een Volendammer, mooi van menschelijkheid.

Een ontwerp voor gebrand glas, groot en forsch van lijn, teekeningen, landschap, die soms herinneren aan van Gogh, maar meer bezonken en minder van waanzin doorhuiverd. En daarnaast een zwakheid in de lijn van de geschilderde landschappen die verwondert. Alles is hierin geofferd aan het zinnelijke van de kleur, die slechts hier en daar tot een belangrijke hoogte komt.

Mooi zijn een paar boeren in het brandende zonnelicht, maar in allen is een volgen van Toorop, zonder een direct eigen beleven en zonder de grootheid van lijn die Collette in andere werken te beheerschen weet.

Groot daarentegen zijn weer eenige teekeningen van heiligen, met een enkele lijn bepaald.

Ook in het Triplex-paneel, dun met olieverf gekleurd, heeft een strakke verhevenheid, die in haar soberen eenvoud, uit dezelfde geesteshouding werd geboren als de non, hoewel die verder is en meer beheerscht. Het „Mater Amabilis", strak en decoratief van lijn is allerminst religieus, dit werd bedoeld, maar niet beleefd. De glimlach van de wereld trilt nog om den mond van deze verheven Moeder. Is dit de vrouw met de roode pruik die Collette vergoddelijkt wilde zien en die hiervoor poseerde?

Er zijn veel vragen, die deze belangrijke verschijning in den tijd zal op te lossen hebben. Zijn mogelijkheden zijn vele en veel is reeds hetgeen hij te geven wist. Knap en kranig zijn z'n karikaturen en uit zijn oorlogsteekeningen spreekt een nieuw element.

Laat Collette niet te veel afdwalen, van de zeer bijzondere lijn die in zijn wezen ligt. Onze zoekende tijd heeft meer behoefte aan den waarlijk religieuzen kunstenaar, dan aan den hekelenden karikaturist en den schilder van het zinnelijk vrouwen-mooi.

Collette is als kunstenaar een verschijning die ons verlangend en nieuwsgierig wachten doet naar nieuw en later werk.

Deze belangrijke collectie zij een druk bezoek gewenscht.

LEO NIEHORSTER.

Oorlogs-Tentoonstelling „In Consten Een".

De moeilijke tijd die schilders in het algemeen beleven is oorzaak dezer tentoonstelling. Het bestuur van „In Consten Een" heeft gemeend een nuttig werk te verrichten door een collectie werk harer leden bijeen te brengen, waarvan de prijzen de som van vijftig gulden niet overschrijden. Het kunstlievende publiek ontvangt hierdoor de gelegenheid om op billijke wijze in het bezit te komen van een of meerdere werken, die in andere omstandigheden allicht niet bereikbaar zouden zijn. Het is zeer te wenschen dat uit het vele, in het Waaggebouw aanwezig, een ruime keus gedaan mag worden en dit zoowel in het belang der schilders als van het kunstkoopende publiek. Onder de 77 nummers is veel hetwelk ver onder den prijs is genoteerd, men wete dus zijn voordeel te doen.

Daar deze expositie uit den aard der zaak niet direct reden geeft tot uitvoerige critiek, wijl nieuwe en groote werken, waaruit de groei der leden of hun gewijzigd inzicht blijken zou, niet aanwezig zijn, zoo zij het begrijpbaar wanneer niet alles wordt genoemd.

Voor het eerst ontmoeten we hier werk van B. Ferwerda en Xeno Munninghoff uit Renkum, schilders, die in ons land geen onbekenden meer zijn, later hopen we dezen uitvoeriger te behandelen, beiden zijn schilder van een vlotte techniek, Ferwerda met hier en daar iets bijzonders in de kleur. Van Arens drie portretten, waarvan no. 1 „Kinderkopje" 't beste. Van Boterman een ets met veel moois, evenals Hamer „Ooij bij Nijmegen" en Lücker met den ouden molen en zijn kleurets, die mooi van toon en lijn genoemd mag worden. Van Roonen viel ons op een „hoekje uit Amsterdam" en van ten Horn een teekening, waarin een zoeken naar stijl. Mej. Robert Jansen zond vier kleine studies van een stille kleurigheid. Mevrouw Knechtmans—Melchior verrast met een teekeningetje fijn en beschaafd. Felix Koch zond drie goed geschilderde schetsen, terwijl H. Leeuw een paar prachtige houtsneden laat zien. Vooral de groote „Uilen" is buitengewoon en 'n rijk bezit. Mangold zond zes en Oerder vijf schilderijen, de laatste getuigt in No. 49, „Appelbloesem", van zijn bekende knapheid, evenals Julius Brouwers met drie inzendingen. Van mej. van Regteren Altena is het beste in No. 54 „Laterus", van Smorenburg zagen we beter werk. Onder het beeldhouwwerk zijn de twee stalen van Falise verreweg het beste, doet ons van Berckel met zijn eersteling gelooven in den ernst van zijn zoeken, terwijl Everaerts ons tot een zwijgen noopt. Verder mooi koper drijfwerk van gebr. Arens en waschecht schilderwerk van mevr. Martens—van Balgooy.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling „In Consten Een.

Van de „Oorlogstentoonstelling" van werken der leden van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een", welke in het Waaggebouw wordt gehouden en veel belangstelling verwekte, werd reeds verkocht: No. 7 „Nonnengang", van H. Botermans; No. 33 „Uilen", van H. Leeuw; No. 65 „Amor", van E. Everaerts.

Eene beschouwing over deze tentoonstelling van de hand van den heer Leo Niehorster vinden onze lezers onder de Kunst-rubriek.

Raoul Hynckes bij Prakke.

Wederom exposeert bij Prakke een van de jonge Belgen, die door den oorlog naar ons land toe kwam.

In Januari bij de tentoonstelling Maurice Sijs heb ik reeds eenigszins uitvoeriger het karakter der Belgische jongeren geteekend en opnieuw is het merkwaardig om te zien, hoe de geaardheid van Belgen en Hollanders verschilt.

De appreciatie van Belgische schilders voor de Hollandsche kunst is doorgaans niet groot en dit is verklaarbaar. Hun sterk individualisme. hun temperament-volle natuur en jeugdige onbezonkenheid doet hen leven in een hartstochtelijk geloof in zich zelve, dat alles afwijst wat van minder zekerheid getuigt. Echter is er een gezonde twijfel, vooral in dezen tijd van overgang, die meer is dan eenzijdig geloof in zich zelf. Hun zekerheid is nog niet toe aan den twijfel van den mensch die zich bezint, die eigen beperktheid erkennende zich zelve steeds herziet en tot grooter diepte komt.

Waar is zekerheid?

„Misschien is niets geheel waar, en zelfs dat niet," zegt Multatuli. Deze geesteshouding van vragende bezinning is een kenmerk van den Hollander en hij die dezen staat van dieper leven niet begrijpt zal maar al te dikwijls meenen, wijl het daden-leven minder sterk, de zekerheid een kant van twijfel blijft behouden, dat dit niet anders is dan traagheid en lamlendigheid. „Langzame Hollander", scheldt men zoo gaarne en geeft hiermede blijk de psyche van ons volk niet te begrijpen, die dieper is dan de oppervlakkige meent.

Ook Hynckes, de Belg, kent niet het louterende leed van den twijfel. Zijn werk heeft een zekerheid die de diepte niet raakt, maar die zich beweegt gemakkelijk en frisch. Vlot en spontaan, van uitbundige zorgeloosheid, zijn de twintig doeken hier geëxposeerd. Hierin is geen peinzen en geen droomen, nuchter en klaar is de werkelijkheid gezien en gegeven op een aangename wijs. Makkelijk geschilderd door een beheerschte techniek heeft dit werk een bekoorlijke aantrekkelijkheid. Zijn materiaal heeft hij lief en het schilderen verstaat hij, hij heeft veel talent en een sterk daad-leven. Jammer dat we hier slechts één onderwerp krijgen te zien dat uit een zelfde palet is gevloeid. Toch is Hynckes in zijn onderwerpen niet aangewezen op dit bepaalde sujet, met hetzelfde gemak zou hij anderen te behandelen weten, ik herinner mij zijn figurale teekeningen, die geestig zijn en knap. Schuiten en water is het onderwerp dat hem thans tijdelijk beheerscht. Brokken, onmiddellijk gegrepen uit de werkelijkheid, fragmentarisch gezien. Geestig en knap van bepaaldheid is soms het water, goed van kleur zijn de meeste, breed geschilderd zijn alle. Nummers noch titels zijn aanwezig om naar te verwijzen, laat men deze tentoonstelling gaan zien om beter het dapper Belgenvolk in zich op te nemen.

LEO NIEHORSTER.

Kunst en Wetenschap.

Nieuwe uitgaven.

Christelijke en onchristelijke beginselen in de werkliedenvereenigingen door Fidelis. — Bussum, Paul Brand.

Dezer dagen verschijnt bij de N. V. De R. K. Boekcentrale te Amsterdam „Homilieën en Preeken", van dr. Paul Wilhelm von Keppler, bisschop van Rottenburg, in de Nederlandsche overzetting van Albert Küller, van wien ook verscheen „Gedenkt onze Afgestorvenen" van denzelfden schrijver.

In Consten Eén.

De heer Leo Niehorster, de schilder van den Plasmolen, gaf gisteravond zijn sluitingsles over het door hem beknopt behandelde onderwerp „Het wezen van de schoonheid" voor de cursisten van I. C. E., die steeds in het Waaggebouw de I. C. E.-ontwikkelingslessen gevolgd hebben.

De inleider was ditmaal vooral, in zijn slotrede, interessant om te volgen.

Na een meer diepgaande oratie over het denken op zichzelf, de begrips-philosophie der moderne denkers, kwam spreker neer op het innerlijk leven van den kunstenaar, die door zelfstandig te denken en niet anderen na te doen, zich heeft te verheffen boven het gewone denken der groote massa, om zelf den weg van de hooge kunst te vinden en om zijn hoogste idealen te kunnen realiseeren.

Wij kennen thans een chaos in de kunst, daar is geen eenheid van gedachte; en de kunstenaar dient eerst zichzelf goed te kennen, om tot een universeel denken te komen.

Men moet komen tot één vorm in de kunst, één stijl, en dat is niet minder dan de cristallisatie van het gemeenschappelijke kunst- en geestesleven.

Rome en Athene hadden één stijl in de kunst; de oudheid kende éénheid in de kunst, welke in onzen tijd vergroeid is tot een veelheid. De maatschappij ontwikkelde zich, de wetenschap werd grooter en intenser, het kapitaal liet zich meer gelden, het materialisme nam toe en met de hoogere ontwikkeling van het verstand, bleven de hoogere krachten van den geest en de ziel latent. En dit materialisme, dat streven naar geldmaken, het bevredigen der natuurlijke neiging alleen, schokte het geestes- en kunstleven.

Het materialisme uitte zich in de kunst zóó, dat de kunstbeoefenaar alleen vroeg naar de natuur, deze uitbeeldde zooals zij was, zonder eenige idealistische bijgedachte.

Zoo ontstond het impressionisme. In het divisionisme liet de kunstenaar de natuur meer los en zocht in zijn pointilleerkunst minder naar den vorm dan naar veel licht.

In het kubisme streefde men weder meer naar de vereeniging van den vorm, de structuur en het wezen van het object. In het expressionisme en het afhorisme was men weder geheel los van den vorm en de natuur. En zoo bleef het steeds een zoeken bij de schilders, die altijd maar door nieuwe vormen schiepen in hun kunst. Een streven zit voor om zich van kunst en gedachtenleven volkomen bewust te worden.

Hoe moet nu de houding van den kunstenaar zijn tegenover die bewustwording van zijn kunstleven. Hij behoeft daarvoor nog niet aan begripsphilosophie te doen, maar heeft wel behoefte aan een levensleer, welke door hooger cultuur, vooral van het zieleleven, verrijkt moet worden. Hij moet naar eenheid zoeken in gedachten, welke hij geheel in zich opnemen kan, waarin hij berusten kan.

Een element van berusting voor den kunstenaar is nu de mystiek, waardoor hij vanzelf tot God komt en zich kan storten in den stroom der goddelijke oneindigheid.

En wanneer hij zich dan tot God keert, wendt hij zich vanzelf van de meer stoffelijke wereld af en komt vanzelf tot de ascese en de aanbidding van één God. De kunstenaar zal dan worden de bewuste leider van de kunst bij het volk, hij zal zich verinnigen en verdiepen in zijn geestelijk leven en vanzelf komen tot adoratie van den God en één zijn in gedachten met anderen.

Een warm applaus volgde op deze rede. De heer H. van Berckel, voorzitter van I. C. E., dankte den heer Leo Niehorster.

De overige inleiders hadden de kunst behandeld, zooals zij zinnelijk waarneembaar is, de heer Niehorster had een kijk gegeven in het wezen der Kunst. Moeilijk is het vaak onze gedachte te verheffen boven het alledaagsche, zoodat het wel eens noodig is, de toehoorders te brengen tot hoogere denkbeelden. De heer Leo Niehorster had deze zeker niet lichte taak op zich genomen, waarvoor spreker hem namens I. C. E. hartelijk dank bracht.

„In Consten Een".

Woensdagavond hield den heer Leo Niehorster zijn laatste voordracht oven „Het wezen der Schoonheid".

Uitvoerig schetste spreker het karakter van dezen tijd om aan te toonen dat overal een analoog proces bezig is zich baan te breken. De komende cultuur zal staan in het teeken der bewustheid. Deze bezinning beschouwde spreker als de afsluiting van de ontplooiing van het intellect. De nieuwere filosofie, in ons land voorgedragen door den Leidschen redemeester, als een herziening van Hegel, noemde spreker de kroning van het verstand, wijl het verstand tot rede wordt gebracht en waarin de mensch de eenheid van alle verscheidenheid beseft. In dit besef is de mensch ontworsteld aan de eenzijdigheden en komt tot den vrede van het redelijk begrip. In Hegelsche kringen beschouwt men dit als het eind-doel, voor spreker is dit het begin, en hij merkt op, dat het merkwaardig is te zien hoe reeds nu, van uit de kunstenaarswereld, critiek geoefend wordt op de eenzijdig wijsgeerige bezinning. Het zullen de kunstenaars zijn die het stelsel herzien van den grooten Leidschen redemeester, wijl hij hun daarin een plaats aanwijst waarmee de bewusten onder hen geen genoegen kunnen nemen.

Na de wijsheid en de idee, waarmee de begrips-filosofie eindigt, komt voor spreker, het willen der idee, de eerste phase der waarachtige religie. Dit is voor spreker de mystiek, waarin de eindige mensch het eeuwige wil. Dit willen van het éene sluit de verzaking der wereld in zich. Tweede staat is dan de ascese, de onthouding, de heiliging. In die zelfreiniging waarin de mensch zich losmaakt van het spel der veelheid, wil men slechts het hart der dingen. De derde staat is het besef dat de Eeuwig Eene — de eenheid is der veelheid, dat er nimmer een cirkel-middelpunt is buiten den cirkel, dat er geen God is zonder wereld, dat de wereld — de tijdelijkheid, de ontsluiting is der eeuwigheid. Dan beseft de mensch dat de veelheid, de wereld, moet worden aanvaard terwille van het eene, van de idee, van God. Dit is de aanbidding, de adoratie, dit is de geestes-houding van den nieuwen kunstenaar in de komende cultuur. De eerste aanleg van de nieuwe kunst is alzoo het streven naar bezinning. Uitvoerig laat spreker uitkomen hoe zich dit uitspreekt in de verschillende richtingen der kunst van de laatste jaren. Kubisme, expressionisme en amorphisme accentueeren ieder voor zich eenzijdiglijk dit streven. Hierin wordt de natuur losgelaten en het schoone buiten den vorm om bestreefd. In deze vormenloosheid, waarbij het niet kan blijven, zal men komen tot het eigenlijke wezen der schoonheid, waarin de kunstenaar tot bewustheid en inzicht ontwaakt. In de kunst als overal anders, spiegelt zich zoo de wording van het nieuwe probleem, de bewustheid, waarna men opnieuw terug zal keeren tot de natuur, tot de veelheid, maar dan in aanbidding nadat men zich zelve heeft geheiligd, als de adoratie tot het eene, tot God.

De voorzitter dankte den spreker voor hetgeen deze in den afgeloopen winter gaf en sloot den cursus die als zeer geslaagd mag worden beschouwd.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling Ad. Mangold.

Deze kunstenaar is niet de hartstochtelijke en fel bewogene, niet de zoeker naar de nieuwe idealen, niet de ziener van het wezenlijke der verschijning, noch de schepper van het verhevene en grootsche, of de droomer die de diepte peilt. Als een eenvoudige werker, zonder pretentie, is hij als één die stil zijn wegen gaat en genoegen vindt in het bekijken van hetgeen hij op zijn pad ontmoet. Bescheiden en zonder zoeken naar valsch effect, is zijn werk de wedergave van het zien der gewone eenvoudige menschen en zal ongetwijfeld door hen onmiddellijk worden verstaan.

Mangold werkte onder Mesdag en was lang in Duitschland, twee invloeden die den kalme, eenvoudige, niet tot geestdrift konden wekken. Hij exposeerde in Londen en Parijs en in verschillende groote Duitsche steden.

Het beste is Mangold in eenvoudige onderwerpen, zooals b.v. in no. 6 „Lentedag", no. 8 „De oude schuur" en no. 9 „De Witte Kapel". In de eenvoudige architectuur vindt hij houvast voor zijn teekening en de zonnige dag met zijn licht en schaduw doet hem zijn kleur spoediger vinden. Het beste van deze soort is no. 4 „Waschdag", een sober onderwerp in zonnig licht, frisch en zuiver van kleur en geheel beheerscht. Als het onderwerp gecompliceerder wordt, brokken stad met schepen, wordt de techniek moeizamer en weifelender de zegging.

No. 32 „Avondmarkt" is een op zichzelf staand pogen, waarin nieuwe ontroeringen getracht zijn te objectiveeren. In het groote doek no. 5 „Vroeg in het Voorjaar" zitten fijne beschaafde brokken, een aangename toon en is het blonde van het buitenlicht hierin wel bereikt.

Van de verschillende wintergezichtjes is no. 26 „Winterdag" de gelukkigste, evenals no. 33 „Oud Nijmegen".

In zijn bloemen is Mangold veel vaster en zekerder en schijnt de aquarel hem hierin te steunen. Mooi van kleur en brillant is no. 35 „Geraniums", evenals no. 41 „Cinerarias". Al de kleine bloemstukken hebben een zekere verdienstelijkheid en no. 10 „Paddestoelen" is een aardig staal van trouwe observatie.

Deze tentoonstelling, die met 62 werken is gevuld, blijft tot 16 Mei in het Waaggebouw op de Markt geopend en wordt een druk bezoek toegewenscht.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

„In Consten Een".

DE ROTTERDAMSCHE TIEN.

Hoewel zeer verschillend van geaardheid en kwaliteit is er toch een sfeer van algemeenheid in het werk dezer tien. Het is alsof deze Rotterdamsche schilders niet geraakt zijn door den woeligen geest die het jonge zoeken in de kunst beheerscht. Alsof Rotterdam, met haar geweldigen arbeid en sterk koopmanschap met haar eenzijdige intellectueele geconcentreerdheid minder ontvankelijk is voor de nieuwe geestelijke idealen, die zich overal en op elk gebied zoeken te objectineeren. Alsof deze eenzijdige verstandelijke saamgetrokkenheid die de ziel van het handelend Rotterdam beheerscht van invloed is op de geesteshouding harer kunstenaars. Want over het algemeen, is het werk dezer schilders trouw aan de traditie, zijn zij zelve onberoerd en gesloten voor de hevigheid van het gebeuren, dat zich bijna overal elders, spiegelt in de kunst. Dit bedoelt noch blaam noch lof, de tijd zal hierin rechter zijn, al laat zich thans al wel vermoeden wat of voon de richting die het kunstgebeuren neemt, wenschelijker heeft te zijn.

Mevr. C. Heyberg-Ledeboer is de minste van de tien en zal nog veel te werken hebben aleer zij tot een hoogte komt die de kranigheid van de meeste harer mede-exposanten evenaart.

De heer J. G. Heyberg heeft onder de elf nummers die over 't algemeen zeer slap en zwak zijn één doek dat er zeer beslist tusschen uit valt en veel verder is dan al het andere dat vrijwel achterwege had kunnen blijven. No. 6 „Korporaal, wachtcommandant" is een doek met stemming en atmosfeer, mooi van toon en goed van schildering, waarin een beheersching van onderwerp en compositie.

J. H. Weijns is van een degelijke knapheid, soms burgerlijk bezadigd. Frisch en vast van zegging is no. 22 „Kerkbrug" en 't beste is misschien no. 17 „Winter".

Martinus Schildt is een van de knapste. Kranig van teekening, bezonken en teruggehouden van kleur, soms wat te donker (no. 26 „Melkboer"), is dit werk sterk van plastiek en expressie. In no. 27 „Waschdag" is een grootere blankheid, mooi van actie is de wasschende vrouw. No. 24 „Grootmoeder's lieveling" is een knap stuk werk, gedempt van kleur, breed behandeld en sterk van bepaaldheid, heeft dit doek een groote expressieve kracht.

G. Altmann heeft zeven werken, waarvan no. 33 „Najaar Reewijk" 't beste is, evenals no. 30 „Aan de Linge", waarin een wijde openheid en een frischheid in de kleur is bereikt.

A. de la Rivière schijnt zoekende naar een nieuwe techniek wijl vastheid ontbreekt, hoewel het streven naar blankheid waardeering verdient.

August van Voorden, als Mastenbroek bekend door zijn Rotterdamsche lanengezichten, toont ons hiervan een staal. No. 40 „Wachten voor de brug" is vlot en gemakkelijk geschilderd, een rijk geval, wat dof van kleur, maar getuigend van zijn besliste schilderskwaliteiten. No. 41 „Sleeperspaarden" (aquarel) is forsch gezien en goed van aquarel, doet even denken aan Breitner.

Huib Luns is een die poogt verlost te worden van zijn knapheid, die zoekt te breken met de traditie, maar te verstandelijk tegenover zich zelve staat om waarlijk zijn diepte te vinden en hiervan is een gezochte romantiek het gevolg. No. 45 „Arcadië" is zeer knap, maar bijna een „plaatje". Uitstekend van teekening zijn de naaktfiguurtjes, haast hinderlijk academisch knap en, als om dit op te heffen (heeft hij dit zelf gevoeld?) is de omgeving nonchalant in grillige kleurigheid geschilderd, zonder samenhang met het figuur.

Ook C. J. Addicks, die in no. 51 „Lezende dame" van zijn kundigheid getuigt op een zeer beschaafde ingetogen wijze, zoekt los te komen in no. 54. „Landschap" is een doek, dat tusschen het hier geëxposeerde geheel op zich zelf staat. Hierin is een meebeleven van den geest des tijds, dat ons onmiddellijk raakt. Misschien dat dit doek elders minder opvallend zou zijn geweest, hier doet het verfrisschend en blij en is het een verheugenis. Is dit een der laatste werken? In deze lijn zij Addicks werkkracht gewenscht.

Ferd. G. W. Oldewelt is een uitstekend bloemschilder en een van de verdienstelijkste der Rotterdamsche Tien. In een dreunend rood zijn no. 60 „Papavers", prachtig van kleur no. 61 „Cineraria's", alsook no. 57 „Pioenrozen", die vlot en geestig zijn geschilderd.

Er is veel uitstekend werk op deze expositie, kundige werkers toonen zich deze Rotterdammers, die hoewel geen deel nemend aan de uitbundige worsteling waarin het oude sterven moet om vernieuwd te herrijzen, toch opnieuw bewijzen hoeveel schoons het oude bergt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling „In Consten Een".

In het Waaggebouw op de Markt exposeeren de leden der bovengenoemde vereeniging wederom hun werk.

Deze tentoonstelling is over het algemeen van minder gehalte dan die, welke we vroeger wel eens zagen, daar verschillende goede krachten ontbreken.

Voor het eerst is hier werk van E. Rensburg, n.l.: twee etsen en drie kleur-etsen. Dit werk heeft wel iets knaps, maar is droog en onbezield. No. 40 Antwerpen en no. 41 Brussel hebben meer van gekleurde etsen dan van de eigenlijke kleur-ets. De kleur is zwak en flauw, het karakter van de techniek komt hierin niet naar voren; er is veel meer met de naald gewerkt dan met de gebeten korrel. Moeizaam en levenloos doen ze denken aan gekleurde, goedkoope prenten. IJverige arbeid, die door gebrek aan geest niet tot een waarlijk scheppen kwam.

Belangrijk is op deze expositie H. van Berckel, die voortdurend groeit. Zijn inzending no. 4 „La Liseuse" is een doek, dat door zijn kleur onmiddellijk opvalt en heel de omgeving domineert. Tot een beheerscht geheel is dit doek nog niet geworden, in dit geval zou het mede een van de beste werken dezer tentoonstelling zijn. De feestelijke kleurigheid is van een weelderigen, ingehouden hartstocht, die zich uit wou leven in de gloeiing van een schitterend kleuren-spel. Het donker van het haar en van den stoel, waarbij de schaduw onder de tafel en het portret aan den muur, zijn zwarten die te veel op zichzelf staan. Van niet vermoede en verrassende kwaliteiten geeft van Berckel hierin blijk, die in een goede richting zich voortdurend ontplooit.

B. Ferwerda heeft hier thans drie schilderijen, waaruit het karakter van zijn natuur is af te lezen. Deze Renkumsche schilder is iemand van grooten ernst en eenvoud, die niet hooger grijpt dan zijn krachten hem veroorloven, waardoor zijn werk een heldere eerlijkheid heeft. Deze eenvoud tegenover zichzelf spiegelt zich in zijn zegging, zijn schildering, die van een sobere vastheid is. No. 15 „Voorjaarsdag" is open en klaar, van een blijde frischheid en door zijn strenge eenvoud eenigszins decoratief. No. 14 „Zomer" is mooi van licht en donker, eveneens sterk en vast van bepaaldheid, een gaaf intiem geheel.

G. Murman uit Geldermalsen en V. Boll uit Nijmegen exposeeren hier eveneens voor het eerst. Beide zijn jonge krachten, die door veel werken hun mogelijkheden, waarvan ze ongetwijfeld blijk geven, te ontwikkelen hebben.

A. Arens heeft twee olieverf portretstudies en een krijtteekening, die heel knap is.

H. Botermans twee studies in een lichte kleur.

Mevr. Cornelder—Doffegnies laat ons een portret zien, dat als dusdanig geslaagd mag heeten. No. 10 „Bloemen en vruchten" is een vlot geschilderd stilleven, breed behandeld en goed van compositie.

Van H. Froonen is 16a „Oude Zeeman" weifelend van schildering, zwak van kleur, maar goed van expressie; beter is no. 16 „Mannenkop", die ongunstig hangt en slecht is te zien.

C. Hammes heeft in no. 19 gezocht naar het blanke grijs van een Novembernevel. Het geheel is stemmig en teer, hoewel het ijle licht ontbreekt. No. 17 en no. 18 zijn twee schilderachtige brokjes, waarvan no. 17 het beste door het stemmige van het licht.

Mej. Robert Janssen bereikt in no. 23 „Kinderen in de duinen" iets van het wijde licht, no. 24 is een aardig genre in een blanken toon.

Mevr. Henny—Saueressig heeft hier een breed en flink geschilderd stilleven, dat van meerder zelfvertrouwen getuigt; gewenscht is het vermijden van het gebruik van zwart, waardoor de kleur in het algemeen sterker en voller worden zal.

Mevr. Knegtmans—Melchior is in no. 25 „Kersebloesem" veel minder dan in de twee kleine teekeningetjes. No. 27 heeft fijne kwaliteiten, jammer dat de koeien op den achtergrond te sterk zijn geaccentueerd, dit doet schade aan het geheel.

F. Linnenschmidt v. Loffelt zond een stilleven, ernstig bedoeld en gedaan, maar dood en zonder bezieling.

A. Mangold is aanwezig met drie kleine schilderijen, zooals we die van hem gewend zijn.

Ook F. Oerder heeft hier drie schilderijen. No. 37 „Stilleven" is van een fijne statigheid, voornaam en beschaafd van kleur, bezadigd en bezonken van doen en van zien, ook no. 36 getuigt van zijn voorname, beheerschte techniek en gevoelige kleur, hoewel de compositie hierin niet is opgelost.

J. van Puijenbroeck heeft in „Winter aan de Geul" de hevigheid van zijn kleurverlangen losgelaten, waardoor de zwakheid en het onbeheerschte van zijn techniek en compositie duidelijker aan het licht komen.

W. J. van Smorenburg exposeert twee groote doeken, traditioneel van zien en opvatting, no. 48 is het beste; hierin is iets van het licht bereikt, terwijl de andere geheel verf is gebleven.

Jan Toorop geeft in no. 51 „La Belgique Sanglante" een gestijld symbool van het groote drama van het Belgenvolk. Dit is een van de visies die vooraf gingen aan die wondere schepping „Het heilige schreed", thans geplaatst in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Dit werk doet hier vreemd, is hier niet op zijn plaats en vraagt een aparte omgeving om gezien te kunnen worden.

O. Verhagen laat ons weer twee van zijn subtiele teekeningen zien. No. 52 „Nuit d'Octobre" is van een wondere kleur; goed begrepen en doorvoeld is no. 53: een illustratie bij het werk van Frank Wedekind „Frühlingserwachen".

Noemen we verder nog een verdienstelijke teekening van F. J. van der Vliet, alsook van J. ten Horn, een stilleven van mej. Menalda dat bijna niet te zien is, en een van mej. Timmer, een aardig schetsje van mej. van Delden, twee stukjes van mej. van der Weg, een van mevr. Martens v. Balgooy, dit keer niet „waschecht", een klein schetsje van H. van Rijckevorsel, twee aardige etsjes van mej. C. Simonsz, en alle namen van de schilderende inzenders zijn genoemd, gedrukt en in de courant.

Beeldhouwwerk is er, van Everaerts, die in zijn portretten beter is dan in de drie beelden, die van een goedkoope zoetheid zijn.

A. Falise heeft drie scherp en knap geteekende portretreliefs, die uitstekend zijn van plastiek, twee kleine beeldjes, die in hun eenvoud getuigen van een diepe doorleving.

Ten leste nog een kop door C. van Haaren, die goed is van expressie.

De tentoonstelling blijft tot 28 Juli geopend, wij wenschen haar een druk bezoek.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

De Larensche Kunsthandel in „In Consten Een".

In de Waag op de Markt laat de heer van Harpen ons een collectie werk zien, dat niet be-roerd is door de woelige geest van dezen tijd. Het werk van de schilders hier vertegenwoordigd is van een ernstig voortgaan op de traditie, een arbeiden aan de oude beproefde idealen, die veel schoons ons brachten. niet geraakt door het hevig verlangen naar het nieuwe, heeft al dit werk het karakter van bezonkenheid en strenge ernst, is het van een doorwerkte techniek, een vaste wijze van zegging. Werk van veel bekende namen is hier te vinden en voor de Nijmeegsche kunstliefhebbers is deze tentoonstelling zeer de moeite waard.

S. Gerf is in no. 15 „De brief" van een knappe, strenge vaardigheid en zeer verzorgde techniek. Kleurig en toch teruggehouden is dit doek van een voorname toon en een gaaf geheel. No. 14 heeft dezelfde kranigheid en no. 16 „Oude man" is goed van expressie en licht, waaruit de beheersching van de schildering nog eens duidelijk naar voren komt.

Mevr. Hetty Broedelet heeft drie complete bloemstukjes, warm van toon en vast factuur.

A. Briët, no. 4 „Moeder en Kind", is veel verder dan het „Schillend vrouwtje", no. 3. Het eerste is voldragen van compositie, uitstekend in het vlak verdeeld, waardoor een evenwicht tusschen licht en donker. Het afgezaagde Larensche interieur is hier een bijzonder geval. Eenvoudig en eerlijk gezien werd toch de realiteit tot een droom van zuivere innigheid.

G. J. J. de Boer, H. A. Daalhof en A. Broedelet plaatsen ons volop in de romantiek. De Boer zoekt het in de voorstelling, water, bosch en gratievolle vrouwen zijn de elementen waaruit hij zijn voorstellingen componeert. Daalhof is de droomer, bij wien de werkelijkheid een sprooke wordt van het geheimnisvolle licht. No. 12 „Buurpraatje" heeft een Rembrandtieke geheimzinnigheid. No. 11 „Voor het huis" is als gedrenkt in een gouden waas, waarin de menschen als stille wezens met devote gebaren geluidloos gaan. Raadselachtig en onwerkelijk zijn deze twee doeken als voorstellingen uit een vreemden, ijlen droom van een diepe, schoone ziel. Ook A. Broedelet is in no. 6 „Voorjaarsbloemen" en no. 7 „Fantasie" romantisch in zijn voorstelling en opvatting. Herders, knapen en meisjes met bloemen en gitaren, de blonde, blijde jeugd in de open dag, zooals we zelve gaarne — met een zucht — onze eigen jeugd gedenken, in een fantastisch kleed. No. 5 „Communiemeisje", minder romantisch, is gaaf van kleur en vol stille aandacht.

No. 1 „Zandgat" van Bleekman is een stemmig stukje bosch van een geestige zegging.

Cornelis Kuypers heeft twee zilverige schilderijtjes. No. 20 „Slootje" en 21 „Landschap" zijn beide van een teere kleurigheid, fijn en blank zijn dit twee opvallende doekjes, vlot en geestig gespeeld. No. 20 is wel knap, doet te veel aan Gorter denken en is wat conventioneel van zien.

No. 28 „Kerkinterieur Edam" en 27 „In het zonnetje zijn twee doeken van Jan Snoeck.

No. 22 is een breed geschilderde, fantastisch geziene winteravond van Frans Langeveld, stemmig en een goed kleurgeheel. No. 23 „In het kamp" is een greep uit het Zigeunerleven, onmiddellijk van zien en spontaan van schildering is dit beter dan no. 24 „Woonwagens", waar compositie en kleur niet mooi zijn.

Louis van Soest heeft twee mooie wintergezichten. No. 25 „Avondzon" schittert van zonlicht, blank en kleurig is de schaduw op de sneeuw, uit een breed gebaar zijn beide ontstaan.

Van Gorter is er een mooie aquarel, zooals er waarschijnlijk niet veel van hem zijn, een bosch-interieur, droomerig en wuft, van aangename factuur.

No. 33 is een aquarel van de Bock, een gratievol onderwerp, mooi van lijn. Ook H. A. van Ingen laat ons in no. 17 „Roode en Witte Koe" een goed staal van zijn werk zien, een gevoelvol, stemmig doekje, eenvoudig en pretentieloos als de schilder zelve. Van A. de la Rivière een aquarel uit een vroegere periode, rijk en bewegelijk van figuur. Ook van H. Walter een aquarel zooals we weinig van hem zien.

5 teekeningen van Wally Moes. In no. 38 „Bruidjes" is een kinderlijke devotie, onbewust staan ze tegenover het groote geheim.

No. 41 van Bertha Valkenburg „Bij den schouw" is wat droog en zielloos, terwijl N. Bastert een geestige teekening heeft van een oud Enkhuizer stadsgevel en mevr. Baukema een gezicht op Arnhem, fijn en teer.

Twee doorwerkte en complete etsen van Toon de Jong, een klein maar levendig aquarelletje van Bakker Korf en een reeks fotogravures, een uitgave van den Larenschen Kunsthandel, die goed geslaagd zijn, een tentoonstelling dus die zeer de moeite van het bezichtigen waard is.

LEO NIEHORSTER.

Voordrachten „In Consten Een".

De voordrachten over letterkunde, kunstgeschiedenis en vergelijkende Kunst, die verleden winter met zooveel succes voor de leden van den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" werden gehouden, zullen bij genoegzame deelname ook in het a.s. winterseizoen plaats hebben. De heeren M. A. P. C. Poelhekke, H. Leeuw, E. Lücker en L. Niehorster hebben zich wederom bereid verklaard hunne medewerking te verleenen. Alleen leden van I. C. E. zullen de voordrachten kunnen bijwonen tegen betaling eener extra contributie.

INGEZONDEN.

Professor Bolland.

Het is mij een buitengewone eer van professor Bolland de toezegging te hebben gekregen waarin Z.H.Gl. zich bereid verklaard heeft in Nijmegen een paar avonden te komen sprekeu. Van ganscher harte hoop ik dat deze onderscheiding die Nijmegen te beurt valt naar waarde zal worden geschat. Want het woord van zuivere rede zal in den vervolge bijna geheel beperkt moeten blijven tot de leerzalen der Leidsche Academie, wijl professor Bolland geen geneigdheid meer bezit zich buiten Leiden te doen hooren.

Tot nog toe bleef, althans in het openbaar, Nijmegen verstoken van het woord van zuivere rede, waarin en waardoor de meer dan natuurlijke mensch vermag op te leven tot een staat van den geest, waarin de eeuwige zin van den Logos zich onthult.

Er moeten kosten worden gemaakt, zaalhuur, reis- en verblijfkosten. Deze dienen te worden gedekt door entrée, die bij eenige belangstelling niet hoog behoeven te zijn, temeer daar professor Bolland geen honorarium vraagt. Echter is het gewenscht eenig overzicht van de te verwachten belangstelling te hebben om althans met eenige zekerheid te weten of het overkomen van Z.H.Gl. zijn moeite loont. Ieder die dit feit de moeite waard acht, verzoek ik hiermede dringend zijn kaartje te willen zenden aan mijn adres aan Bureau dezer Courant. Later zal dan in dit blad bekend kunnen worden gemaakt waar en wanneer de eerste avond zal plaats vinden.

LEO NIEHORSTER.

Voordrachten „In Consten Een".

Het bestuur van „In Consten Een" deelt mede, dat de voordrachtavonden op de volgende data zullen plaats hebben:

Van den heer Lücker 21 en 28 Nov., 12 Dec., 11 en 23 Jan., 6 en 20 Febr.;

van den heer Poelhekke 7 en 19 Dec., 15 en 29 Jan. a.s.;

van den heer Leeuw 12 Febr., 1 en 12 Maart a.s.;

van den heer Niehorster 6 en 20 Maart a.s.

De voordrachten worden gehouden in het Waaggebouw en vangen om 8 uur 's avonds aan.

Nijmeegsche Kunstkring „In Consten Een".

Het nijvere bestuur van „In Consten Een" doet alle moeite om den zin voor beeldende kunst in Nijmegen wakker en levend te maken. Dat dit een zware taak is zullen we niet verhelen; traag is men in Nijmegen in zijn belangstelling voor schilderijen, 't is alsof men pleinvrees heeft en de Markt niet naderen durft. Vergelijken we Nijmegen met andere steden, dan ontdekken we een enorm verschil in de waardeering voor beeldende kunst. Waarom? Is Nijmegen niet kunstlievend? Dit kan niet worden gezegd; het gebouw van Leeuw is een bewijs voor het tegendeel. Op muzikaal terrein is de belangstelling in Nijmegen zeer groot, maar men schijnt niet te weten, dat de eenzijdige belangstelling voor een speciale kunst, met negatie voor de zusterkunsten, geen hoogen dunk kan geven van die zoozeer gekoesterde waardeering. Moet het bestuur van „In Consten Een smoking en avondtoilet verplichtend stellen voor het bezoek? Arme muzikale kunst, we zullen niet jaloersch zijn op uw meerdere waardeering met zulk een twijfelachtigen kant.

Het bestuur van „In Consten Een" ontziet geen moeite en zal wel winnen op den duur. Weer zijn voor dezen winter een twintig voordrachtavonden uitgeschreven voor bijna geen geld en naar verhouding is de belangstelling bedroevend.

Laat ons ter zake zijn en het „waarom" van dit merkwaardig feit niet te veel doorzoeken; alles komt terecht, zelfs als het niet terecht komt.

Ruim 90 werken telt deze expositie, waaronder veel belangrijks, nieuwe leden traden toe, van wie eenige een aanwinst zijn te noemen.

H. Pieck uit den Haag en Joan Collette uit Blaricum zijn de verdienstelijkste. Pieck is een schilder met veel kwaliteiten en een pracht van een fond wat de diepte van zijn sentiment betreft. Wat zal hieruit worden?, want hij is nog midden in zijn groei, die niet zonder gevaren zich voltrekt. Pieck heeft het vermogen om de dingen en hun leven dieper aan te voelen dan de oppervlakte toont; dit is een niet hoog genoeg te schatten kwaliteit, die hij zich bewust te maken heeft, want zijn zin voor het schijnmooi van de wereld ligt op de loer om hem van zijn diepte weg te voeren naar den uiterlijken schijn.

No. 55 „Daarna".

Maakte Pieck dit schilderij om zichzelve te doordringen van hetgeen gebeurt, wanneer hij 't oor te luisteren legt naar des werelds geluid? Is het eigen diepste onbewustheid die de gevaren voorvoelt?

Een mensch ligt verlaten in het duister van een triesten avond, ineengezakt als een ruïne na het lichtende feest dat in de verte nog leeft. De weemoed huivert om dit wezen in sombere melancholie, niet zonder ontroering heeft de schilder dit bijzondere feit tot een algemeen menschelijk probleem verheven en beleefd. Luister naar 't lichtende leven, stort u in haar maya en aanschouw het „Daarna". De nieuwere psychologie leert ons dat de droom de diepere lagen van ons bewustzijn ontsluit, waarvan het waken niet weet. „Let op uw visioenen, ze onthullen den zin van ons wezen, uw „onderbewustheid" waarschuwt in de beelden die ge zelve schiept." Zie 56 „Wandeling" en 57 „De lieveling". „Charmeur, ge zijt ontroerd door den schoonen schijn. Het wufte leven van de oppervlakte heeft u gegrepen en bekoord, zie toe dat ge niet valt en als ge neer zult storten — welaan — niets is er nog verloren, gij die 't „Daarna" beleefde van te voren, zult achterna beseffen wat er is gebeurd."

56 en 57. Ze zijn knap die twee kleuretsen, van een Fransche elegance. Pieck heeft een lenige hand, hij beweegt zich vlot en vaardig, maar waar is hier zijn oordeel, de blik van zijn diepte, die belangrijker is dan het zinnelijke zien? Ze zijn kranig in hun soort, maar de soort is van een oppervlakkigheid als het wufte leven van de vrouwen die hij beeldt. Hij heeft die vrouwen niet gezien met de oogen waarmee hij het „Daarna" aanschouwde; hij onthoudt ons zijn oordeel wijl hij zelve geniet van de weelde van den schijn en de blik die op zijn „Moeder" no. 53 rustte, is hier vertroebeld en onteerd. Als een zoon zijn moeder zoo te zien weet, zijn we evenwel verwonderd bij zijn etsen, al begrijpen we de jeugd. Dit is heel mooi gezien, nobel zag de zoon zijn moeder, als een lichte droom huivert zijn herinneren om dit hoofd. De kunstenaar Pieck is diep, terwijl de mensch nog worstelt en nog niet ontgoocheld is, verlost van den lieflijken schijn dien hij zelve wellicht als de sterke ware werkelijkheid gelooft. Het is moeilijk om de uiterlijke praal, de betoovering van het schitterend spel der oppervlakte te doorzien, vooral voor een zich zoo vlot en makkelijk bewegend kunstenaar als Pieck, die nog niet bewust tot zich zelve kwam.

Joan Collette mochten we reeds vroeger naar aanleiding van zijn tentoonstelling bij Prakke inleiden, een uitvoerige analyse is dus overbodig. Hij verschijnt hier thans weer in het bijzonder als cubist, een pogen om de vormen gestyleerd en mathematisch te bepalen. No. 11 „Boerenjongen" is hiervan het beste. Hoewel het niet direct aan eenvoud van zegging won, meer een vernuftig spel van lijnen werd, zoo heeft het toch een sterke expressieve kracht, doet weldadig en beschaafd en is van een voorname rust. No. 10 „Laantje te Laren". Grappig en naïef, om niet te zeggen getuigend van gebrek aan begrip is ongetwijfeld deze benaming. Collette als cubist, zoekend naar het prototype van den vorm, moet het toch zeker onverschillig zijn w a a r of welke plaats zijn onderwerp is. Heeft de plaatsbepaling van een schilderij altijd iets onzinnigs, in dit geval is het toch zeker een paskwil.

A. van Weezel Errens is iemand die het kwaad niet in de wereld brengt, als een braaf en plichtbesef-fend vader doet hij zijn best, droog en zakelijk, zonder emoties, zonder buitensporigheden, maar ook zonder geest. No. 79 „Eem bij Amersfoort" is een groot doek, zonder hartstocht, zonder droom, zonder macht en zonder karakter. Een pottend winkeliertje die er bovenop kwam en aan kunst gaat doen, zal bij dezen schilder van zijn gading vinden en zóó dan heeft hij recht van bestaan en recht op waardeering.

H. van der Wal is een stil aandachtig werker, iemand met een voorzichtigen ernst, stil en toegewijd aanschouwt hij de natuur, neemt haar zoo zij is en deelt dan door zijn stillen ernst aan de dingen die hij schildert iets van zijn wezen mee. Een stille zachtheid is in 70 „Winter", zonder pathos is dit gegeven, evenals 71 „Bosch", dat aandachtsvol aanschouwd werd en met liefde gedaan. Zijn drie etsen zijn verdienstelijk en zorgzaam, waarvan 73 „Monnik" ons de beste lijkt.

P. M. van Walcheren. Een vlot werker zonder diepe sentimenten. 76 en 75 twee rake schetsen, frisch en breed, maar niet uit de verf. No. 77 „In de werkplaats" is geestig en spontaan en van een lenige techniek.

V. E. Uytvanck. Dit is de mensch met een sterken, stoeren wil, die zijn sujetten vasthoudt in zijn greep en in forsche lijnen neerschrijft wat hij in zijn aandacht heeft. No. 67 „Revolutionnair". Expressief is deze kop van beelding en als boetseerend uitgezegd. Uitdagend en rauw van kleur geeft het de sensatie van hetgeen bedoeld werd. Ook 69 „Portret" (teekening), is van dezelfde besliste uitgesprokenheid, krachtig, stoer en sterk. No. 68 „Een afwijking". Deze benaming heeft psychologische beteekenis in verband met den schilder zelf, want hierin waagt hij zich op een terrein dat niet in de lijn van zijn bewustzijn ligt. Het subtiele sensitivisme, dat noodig is om een begrip te doorvoelen is niet direct een eigenschap van dezen kunstenaar en als zoodanig een „afwijking", al is het zoo dan ook niet bedoeld.

H. Ramaer uit Wageningen schildert handig, aardig en gemanierreerd zoete liefelijkheden, die niet erg hoog staan, in een bonte rammelende kleur. Geestig gepenseeld en vlot gedaan ontroeren ze niet en komen niet uit boven het middelmatige.

G. de Smet schijnt ons, uit het weinige hier aanwezig, een schilder met verdienstelijke eigenschappen. No. 61 „Avond aan de Leie" is droomerig in zijn breedheid en heeft wel iets voornaams. No. 62 „Interieur", een pastelteekening fragmentarisch illustratief, is breed en eenvoudig van bepaaldheid, hoewel 't als geheel weinig zeggend is.

In een volgend artikel over de overige exposanten.

LEO NIEHORSTER.

Nijmeegsche Kunstkring „In Consten Een".

Meer dan belangrijk is de inzending van Toorop, no. 66 „Dante in de Hel". Diep van beleven en machtig vertaald. Toorop is de sterke, de hooge, de eenzame die wijd zich verheft om te schouwen wat geen oogen ooit zien. Uit den dreunenden afgrond van zijn wondellijk wezen heft hij de schatten van eeuwen ervaring, in machtige beelden als gehouwen van steen en als vreemde gevaarten staan zijn visioenen in het nuchtere licht van den dag. Geen wonder, dat de menschen — de middelmatigheid — dit werk passeert met een niet begrijpend oog, althans niet ervaart wat daarin open ligt. Op de toppen is het eenzaam, de oppervlakte kent den afgrond niet. Dante in de hel, opnieuw beleefd, niet verward, maar vastgegrepen in een strakke omlijning, gestold tot één moment en doorgierd van een krampachtige verschrikking, krakend en donderend van wee.

Gaarne zouden we dit werk alleen zien in een stille ruimte om ons te laten binden door zijn macht, want tusschen schilderijen hoort dit niet meer thuis. Later als de mensch Toorop niet meer zijn zal, wordt de waarde van dit werk geschat. „Het versieren van de graven der profeten, die door de vaderen zijn gesteenigd, is van alle plaatsen en tijden."

F. Oerder heeft hier een van zijn knappe dingen. No. 49 „Goudroosjes". Stil voornaam is dit doek. Oerder is de fijne, innerlijk beschaafde, prinselijk van gebaar, sober en gedistingeerd Dit doek is roerloos als een exotische droom, plechtig verstild is dit geruischloos gegleden uit een adellijken geest. Het dringt zich niet op, het heeft geen pretentie, het hangt heimvol te zwijgen als genoot het zichzelf. Het is als de Boeddha, die op dit doek in innerlijk aanschouwen zichzelf en de wereld vergeet.

In nos. 18 en 19 is Ferwerda uit Renkum het beste. Breed en ernstig, forsch van opzet en kleur, eerlijk en zuiver heeft dit werk iets positiefs, is ruim en weldadig.

Munninghoff is een schilder die het kent, keurig ziet zijn werk er uit, af en geacheveerd, 45 „Korenschoven" en 46 „Interieur". Het gemak waarmee hij schildert heeft hem van zijn ernst ontnomen, het gaat bij hem vanzelf, diepe aandacht ontbreekt en terwijl hij over mogelijkheden beschikt om tot meer te komen, maakt hij een plaatje. t Zijn sterke kunstenaars die hun vaardigheden kunnen dragen, men zie no. 47 als het meest hiervoor typeerend.

H. Leeuw is ons in zijn dierstudies altijd het beste, hierin openbaart hij zijn eigenlijken zin voor het onmiddellijk karakteristieke, iets wat hem in zijn landschap ontsnapt. Begrijpelijk en logisch in de lijn van zijn bewustzijn is het daarom, dat hij naar de houtsnee grijpt, het materiaal waarin zijn zin voor karakter, zoowel naar vorm en inhoud, zich het beste zeggen laat.

Mevrouw Cornelder blijkt wederom de knappe aquarelliste, die het moeilijke materiaal weelderig verwerkt. No. 15 „Rhododendrons" zijn vloeiend uitgezegd, frisch en goed van kleur. No. 13 „Zonnebloemen", een olieverfschilderij, is van een breeder wil, forsch en grooter behandeld. No. 14 „Rozen" is minder spontaan en niet zoo beheerscht.

H. Cornelder is subtiler en dieper. Het kleine schilderijtje no. 17 „Donkere violen" is geen groote geweldige prestatie, maar diep en teer als een luchtige droom. Het is bescheiden in zijn afmeting, het treedt niet naar voren, men gaat het voorbij, als de bloemen zelf vergeten in het gras van het wijde veld. Hoe zal Cornelder tot een sterker daden-leven kunnen komen zonder dat zijn droom in de daad verijlt? Jammer zou het wezen als deze schilder de schoonheid van zijn diepte, door gebrek aan kracht, niet in zijn daden zeggen kon. No. 66 is aandachtig en volgzaam, maar door het moeilijke van zijn bewegen, zijn gebrek aan routine wat hard en star, hoewel het van een ernstige liefde getuigt. Vermogens alléén zijn niet voldoende om een kunstenaar te zijn, de weerstand van de rauwe werkelijkheid moet overwonnen worden in de pijn van openbaring; wie dit vreest, blijft als een schoone kiem die zich niet verwerkelijkt en nimmer vruchten draagt.

Mej. Robert Janssen heeft twee kleurige doeken. No. 25 „Bloemenweelde" is een kleurig feest, licht en los, wat al te los misschien.

Van Lücker no. 35 „De Tuin" (impressie) sprankelend van kleur en sterk gedaan.

W. J. van Smorenburg heeft een suikerzoete winter, handig en lief, een studie, die meer geverfd is dan geschilderd en een wel knappe schets.

Mevr. Knegtmans—Melchior teekent veel beter dan ze schildert. Het geteekende portret is ernstig en knap, terwijl no. 29 „Arme oude" daar ver beneden staat. Laat haar dit niet ontmoedigen, want beter is reeds no. 27 „Portret van mej. v. B.". Haar ernst waarborgt haar slagen.

G. Murman toont in no. 42 „Herfst op Groot Ravenstein" een goeden voortgang, evenals Boll in no. 8 „Bij Heelsum".

Van Berckel valt niet mee na zijn goed schilderij op de vorige expositie. Kleuren, weldadig daar verwerkt, worden hier in no. 5 misbruikt. Hij werkt uit het hoofd en dit lukt hem niet door gebrek aan fantasie en kennis. No. 5 is een lam ding en dit had iemand als van Berckel niet in dienen te zenden, want hij kan meer.

M. Arens heeft een decoratief schilderij „Golgotha". Arens wil veel, maar durft niet uit zichzelf te komen, hij is te angstig en heeft geen moed. Te krampachtig is dit doek geschilderd, in kleur en lijn is het stug en machteloos. Oneindig veel beter is no. 4 „Portret". Waarom specialiseert zich deze schilder niet. Op dit terrein beschikt hij over uitstekende kwaliteiten.

Ten Horn laat een goede teekening zien en Mangold is vertegenwoordigd met vijf schilderijtjes, die als altijd van zijn ernst getuigen.

H. Prakke heeft een gezicht op Nijmegen en mevr. Martens—van Bafgooy bloemen. Oosterhout de Vree en van der Heide behooren mede onder de inzenders.

Beeldwerk is er van E. L. Everaerts, van v. Berckel en van v. Haaren en een goed portret van Dr. Mertens door H. Leeuw.

Tot 4 December blijft de tentoonstelling geopend. Een druk bezoek zij gewenscht.

LEO NIEHORSTER.

In Consten Een.

Donderdag 7 December zal de heer M. A. P. C. Poelhekke, letterkundige alhier, voor de leden van „In Consten Een", die deelnemen aan de kunstvoordrachtenreeks, zijn eerste spreekbeurt hebben. Op zichzelf ligt hier voor de leden stellig een prikkel om de voordracht niet te verzuimen. Er zal echter voortaan op elken voordrachtsavond nog een bijzondere attractie zijn, Donderdag a.s. in den vorm van eene portefeuille met werk van den Haagschen kunstschilder H. Pieck, die op de voorlaatste tentoonstelling van den Kunstkring heeft geëxposeerd. Onze medewerker voor beeldende Kunst, de heer Leo Nijhorster, schreef toen o.m.:

„Pieck is een schilder met veel kwaliteiten en een pracht van een fond wat de diepte van zijn sentiment betreft. Wat zal hieruit worden ?, want hij is nog midden in zijn groei, die niet zonder gevaren zich voltrekt. Pieck heeft het vermogen om de dingen en hun leven dieper aan te voelen dan de oppervlakte toont; dit is een niet hoog genoeg te schatten kwaliteit, die hij zich bewust te maken heeft, want zijn zin voor het schijn-mooi van de wereld ligt op de loer om hem van zijn diepte weg te voeren naar den uiterlijken schijn."

De leden van „I.C.E." zullen het wel waardeeren, dat het bestuur zich voor hen zooveel moeite geeft. Moge die waardeering dan ook allereerst blijken uit een drukke opkomst. Wij vestigen er voorts de aandacht op, dat men zich op de kunstavonden als lid kan opgeven.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

KUNSTZAAL PRAKKE.

Tentoonstelling Gabriëlse.

Gabriëlse is een schilder, die vóór alles knap en kundig is. Ernstig en aandachtig staat hij tegenover zijn objecten, die hij in hun zakelijke verschijning waar te nemen wenscht. Voor hem is de werkelijkheid een ding, waaraan zijn diepere wezen weinig deel heeft, een ding dat hij volhardend en ijverig bespiedt, zooals een wetenschappelijk werker de natuur doorvorscht en nagaat. En zooals de laatste door nauwgezetten arbeid in het nagaat der feiten soms komt tot een hypothese, die méér inhoudt dan het onmiddellijke van het nuchtere verschijnsel, waarin iets van den zin der werklijkheid ontsloten wordt, zóó komt ook Gabriëlse soms, door zijn indringend gadeslaan, tot een opschrijving van de feiten, waarin het feit dóór-zien en begrepen wordt en op een hooger plan geplaatst. No. 23 zij hiervan een uitstekend voorbeeld. Zeer karakteristiek is deze „Catechiseermeester", de geaardheid van dit type, het bijzondere en belangwekkende is van een sterke uitgesprokenheid in even zekere zegging. Ook. no. 27 „In de kerk", eveneens een teekening, heeft iets van hetzelfde en is daarenboven nog doortrokken van een subtiele gevoeligheid, voor Gabriëlse zeker een bijzonderheid.

Het is geen toeval, dat deze kunstenaar veel portretten schildert, dit ligt volkomen in de lijn van zijn natuur. Zijn rustig nagaan van het objectieve, zijn onberoerde zekerheid zal zijn portretten steeds sterk gelijkend op de werkelijkheid doen zijn.

Maar sterk toegespitst moet wel zijn aandacht zijn, wil hij niet vervallen in een lieve oppervlakkigheid, zooals bijvoorbeeld in de twee, handige, gekleurde teekeningen van jonge dames, zijn schetsjes van het strand en van de „Hoornblazer". Ook in meerdere hier aanwezige werken openbaart zich het loslaten van datgene, hetwelk voor Gabriëlse de factor is om hooger te komen. Hij is niet de fel-bewogene en hartstochtelijke, niet de droomer, die in de wondere diepten van zijn wezen verwijlt, noch de wijsgeerig bezonnene die het verhevene bestreeft, maar het koele wetenschappelijke bewustzijn, dat nagaat en aandachtsvol noteert. Dit is zijn waarde, waardoor hij als schilder van het portret beteekenis heeft, ook al laten zich aan het portret meerdere eischen stellen. Zooals reeds gezegd doen 27 en 28 vermoeden dat deze kunstenaar méér nog mee te deelen heeft, iets wat no. 11 eveneens belooft.

LEO NIEHORSTER.

Kunstvoordrachten „In Consten Een".

Morgen, Dinsdag, zal de heer Poelhekke in het Waaggebouw zijn tweede lezing over letterkunde houden. Ook niet-leden van „In Consten Een" kunnen den cursus over kunstgeschiedenis en letterkunde, te houden door de heeren Leeuw, Lücker, Niehorster en Poelhekke, volgen. Op den avond van de lezingen bestaat er steeds gelegenheid zich nog als lid voor dien cursus op te geven.

Dinsdagavond vóór den cursus en Woensdagmiddag van 2—4 uur bestaat er voor het belangstellend publiek gelegenheid om kosteloos de zeer belangrijke portefeuille van den kunstenaar Joan Collette te bezichtigen. De secretaris van „In Consten Een" schrijft ons dienaangaande:

Veel is er in den laatsten tijd over het werk van dezen jongen artist, op verscheidene tentoonstellingen geëxposeerd, geschreven. Over hem en over de „moderne kunst" in het algemeen wordt veelal gezegd, dat dergelijke prestaties meestal uit onkunde voorkomen.

Welnu, het bestuur van „I. C. E." is in staat om aan te toonen, dat, althans wat Joan Collette betreft, een ernstige studie van beheersching van materiaal en techniek dezen het recht geeft zijn eigen weg te zoeken en ieder verwijt van onkunde, dat hem zou willen treffen, doodt.

INGEZONDEN.

Professor Bolland.

Dinsdagavond 9 Januari zal Professor Bolland in de „St. Lodewijk-Loge", Waldeck Pyrmontsingel 71, 's avonds 8 uur precies, zijn college aanvangen.

Punt van uitgang zal de eerste spreuk zijn van het tweede Boek. Minstens vijf achtereenvolgende avonden zal Professor Bolland spreken en de kans bestaat dat bij genoegzame en blijvende belangstelling, een halve leergang, die tien avonden in beslag neemt, gegeven wordt. Dit echter zal afhangen van de collegianten zelve.

In deze vijf avonden zullen eenige honderden spreuken in hun onderlingen samenhang worden ontvouwd. Zeer gewenscht is het daarom dat de collegianten het Spreukenboek mede brengen. Het vermogen om dit boek met begrip te lezen zal in dezen leergang aanmerkelijk worden ontwikkeld en de mate van het inzicht verhoogd. Het denken wil beoefend worden en het woord van Zuivere Rede eischt doordachtheid om te worden beleefd.

Introducties zijn verkrijgbaar des avonds aan de zaal, waarvoor tot dekking van de kosten f 2.50 per persoon zal moeten worden gestort.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van Mevr. Elout Drabbe en P. Schultze in de Waag.

Twee menschen met verwantschap en contrast, tegenstellingen die elkander aanvullen.

Verwantschap toonen beiden in hun opvatting, waar ze de natuur beschouwen als een middel om van een hoogere werkelijkheid iets mee te deelen. De natuur is hun geen doel, het fond van hun gezindheid is dezelfde, terwijl hun karakter verschilt.

Schultze is een jong schilder met een eigen zoeken, die verschillende mogelijkheden van zijn karakter toont. Uitgesproken is dit karakter nog niet, daarvoor is dit werk te jong en van te weinig ervaring getuigend. Schultze is een sterke en hartstochtelijke natuur, die fel de dingen aangrijpt om ze te overweldigen, wijl hij innerlijk door hun dieper wezen wordt ontroerd. In de hevigheid van zijn emotie voorvoelt hij iets van den droom der dingen, dit is wat hij wil, maar onbeheerscht door het sterke van zijn willen en de overgave in zijn daad is de wijze van zijn zegging soms rauw, waarin de bezonnenheid ontbreekt. Een sterk verlangen naar het wondere van zijn eigen wezen huivert in zijn diepte, maar vreemd en machteloos staat hij daar nog tegenover. Door de emotie overheerscht valt hij over eigen beenen, met een onvoldragen en op te weinig ervaring berustende techniek zoekt hij nerveus en haastig het beleefde vast te leggen en wordt soms ruw en onbeschaafd, terwijl hij juist het andere bedoelt. In no 51, de dame met de barsoi, herkennen we de bedoeling onder de gevulde breedheid van zijn zegging, die niet zonder onmacht is. In 50 is de droom dichter aan de oppervlakte en wordt iets van de stille blankheid meegedeeld, die in eigen wezen was. In 53 zien we weer iets van het bijzondere wezen van dezen schilder, die ongetwijfeld voorname mogelijkheden heeft. Feestelijk is deze kleurige droom, wuft en toch verstild, kleurig en toch gedempt, is dit doek ons een van de beste. Jong is dit werk, maar vol belofte, zich zelf te beheerschen is voor dezen schilder eisch.

Meer bezonken en beheerscht, zekerder en beschaafder is mevr. Elout Drabbe, hoewel niet van die kracht als Schultze. Dit werk is rijper en berust op meer ervaring, is minder driest en minder hartstochtelijk, is lyrisch van gestemdheid, fijn en stil. Hoewel verder als 't werk van Schultze heeft deze laatste toch belofte tot meer als 't hem gelukt zich te verwerkelijken. Knap en kranig is mevr. Elout in haar geteekende portretten, 3, 4 en 5 getuigen van een sterk psychologisch zien. In een strenge, vaste bepaaldheid wordt de diepere geaardheid van haar sujetten openbaar. Vooral haar kinderportretten zijn van een fijne vrouwelijke geestigheid; 11, 31 en 35 zijn levend en raak, vlot en dartel en wel het meest verwant aan haar.

Ook zij zoekt als Schultze naar het diepe en de droom, maar stiller, meer beheerscht en minder fel. Milder en zachter is haar daad, vrouwelijk en soms week naast de driftige hartstochtelijkheid van Schultze. Als leerlinge van Toorop is de invloed van den meester niet onmerkbaar, 16, 17 en 27, drie teekeningen, geheimvol en mystiek. Verdroomd is hier de natuur, gestijld en onwerkelijk. Stil van gebaar werd dit gaaf en ernstig uitgezegd, zeker van zichzelf, in een vaste lijn.

Mevrouw Elout kent zichzelve, haar gevoelens tracht ze meester te blijven door een strakke techniek, als vreesde zij zich te laten gaan. In haar schilderen dwingt zij haar gevoelens binnen de strenge methode van het divisionisme; hierin is iets van gebrek aan moed. Want haar gerichtheid is niet speciaal op het lichtende en uitbundige van de kleur, hetwelk deze methode meer in het bijzonder beoogt. Veeleer streeft zij naar een stille fijnheid, licht bewogen door de groote gevoeligheid van haar echt vrouwelijke natuur, is het als besefte zij eigen gesteldheid en dwong zich tot een streng bepalen in het pointillé. Overtuigd divisioniste is zij daarom niet. No. 7 is één van haar beste schilderijen, maar de noodzaak van het pointillé is hierin niet klaar. Dit doek is stemmig en stil van kleur, lyrisch en bezonken van toon. Vroom rijzen de boomen als zuilen van een kathedraal. No. 32 is streng van bepaaldheid en zegging, trillend en kleurig is no. 12 en soms bereikt zij in haar landschappen een fijnen etherischen toon.

Veel belangrijks is op deze tentoonstelling, die Woensdag wordt geopend, te zien, die een druk bezoek overwaard is.

LEO NIEHORSTER.

Nijm. Kunstkring „In Consten Een".

Het verslag over het vereenigingsjaar 1916 van den Nijmeegschen kunstkring „In Consten Een" is in druk verschenen. Wij ontleenen er het volgende aan:

Het bestuur onderging weinig wijziging en was samengesteld als volgt:

H. v. Berckel, voorz.; J. W. Knegtmans, secr.; J. J. B. van Baalen, penningm.; A. Mangold, biblioth.; mej. C. J. Hoffman, J. van Duuren en W. C. M. v. Waijenburg, commissarissen.

In den aanvang van het jaar werd voor alle leden een gratis premie beschikbaar gesteld, bestaande uit een ets van het werkend lid J. v. Vucht Tijssen. Het succes wordt gememoreerd van het 11 Febr. voor de leden en hunne introducés gegeven gecostumeerd bal in de zalen van de Harmonie. Voorts doet het verslag mededeeling van de gehouden tentoonstellingen, lezingen enz.

De kunstvoordrachtavonden, gegeven door de heeren M. A. P. C. Poelhekke, H. Leeuw, E. Lücker en Leo Niehorster hadden, evenals verleden jaar, onder veel belangstelling plaats.

Voor teekenen des avonds was gedurende de winteravonden wederom gelegenheid.

De rondzending der kunstportefeuille had geregeld plaats. Betreurd werd het ontbreken van Fransche kunsttijdschriften, een der gevolgen van den rampzaligen wereldoorlog.

Het derde jaar na de reorganisatie bewees wederom de kracht en levensvatbaarheid van den jeugdigen kunstkring, hetgeen moge blijken uit wat gewrocht werd. Vele werkende leden, v. r buiten Nijmegen woonachtig, traden tot den kunstkring toe. De tentoonstellingen wonnen daarom ook steeds in verscheidenheid en belangrijkheid.

Het aantal leden klom tot 230.

TENTOONSTELLING
VAN
Belg. Moderne Kunst.

Wij rustigen, die hier in ons kleine landje tot nog toe verschoond bleven van den gruwel van den modernen waan, wij die van uit de verte, als een schrikkelijke droom, te hevig bijna om waar te zijn, het helsche spel van dood en doem beleven, wij staan stilbewogen en aandachtig tegenover dat beste van het broedervolk, dat verjaagd en weggevoerd, ons in den arbeid van zijn kunstenaars de zekerheid doet deelen, dat een volk met zóó sterke levenskracht niet ten onder gaat, al slaat het bruut geweld het neer.

De ziel van een volk openbaart zich het zuiverst in de schoonheid van zijn kunst. Wat is er verloren als die ziel zich schoon blijft geven en handhaaft, als de diepere wezengesteldheid, die de eenheid van het volk bestendigt en vereent, blijft leven en bloeit? Al is het lichaam wreed mishandeld en geslagen, omdat de grove macht der sterkste hoogtij viert, als dat diepere zich bestendigt onder leed en pijn, schept het zich de toekomst, waarin het schooner en gelouterd zich weervindt.

België is niet verloren, al krimpt het ineen. Onder de kreten van pijn, van wanhoop en ellende mengt zich de klank van de ziel die in zichzelf gelooft en niet sterft, en klaar doet ook deze expositie ons beseffen dat een volk niet wordt verwonnen door geweld. Als de ziel zich voedt met schoonheid, schept het in de stilte een kracht die de toekomst beheerscht, bouwt het aan zijn welzijn en herstelt zich schooner na den strijd.

In de Belgische kunst wenschen wij te eeren een schoon verwante ziel, tot steun in de donkere dagen van leed.

Alles bestaat in verhouding en onmiddellijk staren we naar ons zelve, wanneer we zien hoe een ander zich zegt. Wij menschen van de lage landen aan de zee, waar de luchten zwaar zijn en dagen vaak droef, wij zijn ernstig en stil en dieper gekeerd in ons zelf, waaraan dan soms het zware en sombere niet vreemd is. Wij schilders van Holland, wij kunnen en willen wel erkennen dat er is te leeren bij den buur, wij willen wel luisteren naar hun luchtige lach en zorgelooze jeugd. En al is deze tentoonstelling niet het beste staal der Belgische kunst, er is veel dat zeer de moeite waard is om door ons te worden gezien en ter harte genomen te worden. Want de Belgen kunnen hun metier, ze hebben een haast zinnelijke liefde voor de materie, waardoor hun materiaal tot een lust der oogen wordt. Ze zijn uitbundig en spontaan en lenig wordt hun techniek. Ze zijn jeugdig en gul en in hun kleur schatert hun lach, ze hebben het leven lief als het onbewuste kind dat de zon bemint en licht is hun palet als een zondoorzongen dag. Hun daden-leven is rijk en hartstochtelijk, zij doen als wij nog denkend zijn, want ons is meer de bezinning dan de daad. Zij lachen en zingen als wij droomen en peinzen, zij zijn onstuimig en speelsch als wij bezonken zijn. Hun liefde gaat uit naar de schoone verschijning zooals het gretige kind het kleurige mint, wij lachen te weinig en als we graven in de diepte, vergeten we soms het licht van den dag. Wij zijn traag maar duiken gaarne in ons zelve; wij zijn stil en schijnen somber als wij vaak nadenkend zijn, zij zijn vlot en groeien in de breedte, zij lachen om het leven wijl de lach hun dierbaar is.

Zoo is er veel verschil maar daardoor overeenkomst en als gastheer zijn we luisterend naar het verhaal van een welkomen gast, die veel belangrijks mee te deelen weet waarmee we ons voordeel zullen doen.

Deze tentoonstelling is, noch bedoeld een beeld te geven van de Belgische kunst, daarvoor ontbreekt er te veel van de Belgische grooten. Maar toch ontmoeten we hier Cassiers met een massief het kader vullende toren van Dort, Degouve de Nuncques met drie stil en ingetogen kleine schilderijen, waarvan no. 13 „Herfstschemering" innig doorleefd is. James Ensor, een naam die schoone herinnering wekt maar waarvan wij hier eigenlijk niets meer zien. Ook Léon Frédéric kennen we anders dan hij hier verschijnt. Gilsoul, Guilbert en Fernand Khnopff, de laatste met een fascineerend medusahoofd, aan velen welbekend. Opsomer, breed en krachtig, minnaar van het zonlicht, Willem Paerels met zijn eigen zien en zorgeloos licht verlangen en Rassenfosse met een mooi en gaaf portret, Alice Ronner, voornaam, beschaafd en rijk als immer, Frans Smeers, de vlotte schilder, wiens arbeid als van zelve uit zijn kwasten vloeit en Frans van Holder met zijn groote doek, no. 85 „Kind aan de waschtafel", dat als een zonnige plek levend hangt te beven aan den wand. Van Willem van Riet, den te-vroeg-gestorvene, een enkel steegje, en Theo van Rysselberghe, de bijzondere, toont hier niet wie hij is. Viérin, Wagemans en de Wytsmans met hun kinderlijke blijheid, Pol Dom met zijn Larensche-Brink als een zonnige feestdag, Anna Boch en Auguste Donnay, Maurice Blieck en Alexander Marcette, Patoux, Paulus, Pinot en Posenaer en alle die nog niet genoemd zijn, heeten wij welkom, dat Nijmegen toone een verwante ziel te eeren, door een druk bezoek.

Over enkele wellicht nog iets meer, onder wie de wondere Jules de Bruycker, in een volgend artikel.

LEO NIEHORSTER.

De feestelijke opening.

De opening van de tentoonstelling heeft hedenmiddag 2 uur plaats gehad in eene feestelijke bijeenkomst in „de Harmonie", welker groote zaal keurig met bloemen en groen was gesierd en waar zich tegen dat uur een uitgelezen gezelschap dames en heeren bevond. Behalve het tentoonstellingscomité, — dat wordt gevormd door de heeren C. W. H. Baard, conservator van het Sted. Museum van Amsterdam, R. Wijtsman, kunstschilder, Is. Opsomer, kunstschilder, Leo van Puyvelde, hoogleeraar, M. Guilbert, kunstschilder, secretaris, H. v. Berckel en J. W. Knegtmans, resp. voorzitter en secretaris van „In Consten Een" — waren aanwezig de Prins de Ligne, attaché bij het Belgische gezantschap te 's Gravenhage als vertegenwoordiger van den gezant baron Fallon (die tot zijn groot leedwezen op het laatste oogenblik verhinderd was geweest gevolg te geven aan zijn voornemen om persoonlijk de tentoonstelling te komen openen, maar nogmaals zijn groote sympathie had betuigd), de heer Dinx, chef de cabinet van den Belgischen minister van Schoone Kunsten Poullet, luitenant Reimers als vertegenwoordiger van den Garnizoenscommandant, kapitein van Fenema, die evenals de Burgemeester van Nijmegen, de heer F. M. A. van Schaeck Mathon, voorzitter van het eere-comité, door dringende ambtsbezigheden verhinderd was, luiten.-kolonel W. J. de Voogt, commandant van de Koloniale Reserve, dr. Th. Ameschott, dirigeerend officier van gezondheid der Kol. Res. alhier, de luitenant ter zee 1e klasse W. Bunge, verschillende bestuursleden en vele leden van „In Consten Een" alsmede een groot aantal genoodigden en de dames die zoo vriendelijk waren geweest zich voor het waarnemen van de honneurs beschikbaar te stellen. Minister Poullet had uit Havre een telegram gezonden met zijn groeten en beste wenschen voor de tentoonstelling en de gemeente Nijmegen.

Na het gebruikelijke voorstellen en nadat allen hadden plaats genomen, nam de voorzitter van „In Consten Een", de heer H. van Berckel, het woord om in de Fransche taal Prins de Ligne en de overige aanwezigen voor hunne tegenwoordigheid dank te zeggen. Spr. noodigde vervolgens Prof. van Puyvelde uit voor het houden van de feestrede.

Het woord was daarna aan **Prof. Leo van Puyvelde** voor het uitspreken van eene uitvoerige feestrede, waarin hij na eene inleiding over schoonheid zeide dat Nederland gelukkig geprezen mag worden, omdat het een rustige oase gebleven is, waarheen de fata morgana lokt tot het aanschouwen van het spiegelen der innige zieleschoonheid, terwijl rondom heen de volkerenkaravanen in geweldigen trek voorbijrukken onder den heeten simoun-adem van den oorlog. Spr. dankte de autoriteiten en Nederlandsche kunstbroeders, wier gasten hij en zijn mede-Belgen zijn, voor de gelegenheid, hun gegeven om hier te getuigen van deze schoonheid zooals zij in de Belgische natie opgesloten ligt en zich het zuiverst openbaart in haar beeldende kunst, dankte voor hun kiesch gebaar tegenover de ongelukkige buurnatie en voor deze nieuwe uiting van Neerland's geest van gastvrijheid.

Wat op deze tentoonstelling te aanschouwen is wil niet, en kan ook niet, een duidelijk overzicht geven van de moderne Belgische schilderkunst; het wil alleen het beste van wat in de Belgische ziel ligt wat nader tot u brengen en wij hopen dat uw gemoederen het ingang willen verleenen.

Uit het werk — aldus vervolgde spr. — dat gij hier zult bezichtigen en dat grootendeels in ballingschap voortgebracht is, zingt u tegen de gezonde levensblijheid, die ons volk maakt wat het is en, naar wij hopen, blijven zal. Zij kreeg haar hoogste uiting in de kunst van Jan van Eyck, van Peter Breugel, van Peter Pauwel Rubens, en zóó stevig zit deze kern van oude traditie in ons volk, dat geen eeuwenlange overheersching van vreemden, geen oorlogsrampspoed, geen armoe, geen ballingschap het ooit vermochten hem aan te tasten in den dieperen ondergrond van ons volksgemoed. Deze onverwoestbare levenskracht striemt als een voedende kracht door het temperament van onze kunstenaars.

De Belgische kunstenaars, die sinds Aug. 1914 in het buitenland bleven doorwerken naar hun vroegeren trant, hebben, zeide spr., ons alvast één ding geschonken: de bekrachtiging van het zelfstandig karakter onzer kunstschool, hetgeen meer waard is dan veel aamechtige „oorlogskunst".

Het kost ons niet de minste moeite, ging prof. van Puyvelde voort, om te erkennen dat het beste Hollandsche schilderwerk een degelijkheid en een diepte heeft, die wij ongaarne missen in vele Belgische kunstproducten. De Hollandsche geest werkt traag, hij dringt diep door, dikwijls tot het wezen der dingen en zijn volmaaktste werk is de vrucht van doordachte beschouwing en aangehouden emotie, gepaard met hooge technische eigenschappen, die, sedert eeuwen, den roem uitmaken van de Hollandsche schilderschool. De verhouding der Belgische kunstenaars tot de werkelijkheid is beslist gulter, zij is blijder en, spr. gaf het toe, ook ietwat wispelturig. Zij reageeren sneller en met meer vurigheid op de indrukken der schoonheid, waar ze die ook ontdekken. Is het niet een verrijking van ons leven als zij, ons door hun visie iets van zulk een levensopvatting meedeelen kunnen? Met een open en gretig oog bekijken zij de dingen, ook in de grijze Hollandsche atmosfeer, die gezegd wordt de dingen inniger te omvatten en zuiniger te doen voorkomen, ... die atmosfeer klaart voor hen op en krijgt rozige tinten. Het kan aldus wel gebeuren dat de Belgische schilders een nieuwe conceptie aan het geven zijn van het Hollandsche landschap en het Hollandsch stadsschoon. Spreker lichtte dit met vele voorbeelden toe.

Er is in het werk der meeste Belgen iets oerkrachtigs, dat den geur heeft van de versch-omwoelde aarde en ook iets beminnelijk frisch. Ook hun techniek heeft iets van den vetten grond van hun landouwen, als hij vast en vol ligt te droomen op de omgeploegde akkers. Het komt bij onze schilders niet gauw tot bezadigde bezonkenheid. Als de Belgische schilders van de moderne school, in tegenstelling met hun voorvaderen, den ernst en de degelijkheid der beste Hollanders moeten missen, bezitten ze toch de uitbundigheid van gesmijdige lijnenrhythmiek en van fleurige kleurigheid, en ze laten zien hoe men het leven verdiepen en veredelen kan door de blijde aanschouwing van het schoone.

Spr. verzocht den aanwezigen in dien zin de beteekenis van de tentoonstelling naar hare waarde te willen schatten, maar overigens deze kunst te beschouwen als de uiting van verwante zielen. Want, zeide spr., er is veel dat ons op elkaar aanwijst. Er is onderscheid, doch dit onderscheid is er geen van elkaar afstootende krachten, het is er veeleer een van bevruchtenden aard.

Spr. besloot zijn geestdriftig toegejuichte rede aldus:

Als menschen, die onverdiend genoodigd worden aan de rijke tafelen van uw gastvrij keurig beschaafd Holland, genieten wij onbevangen en erkentelijk van het vele goede dat ons te beurt valt. Nog is de tijd niet daar, waarop de gast den gastheer naar behooren danken kan. Wij kunnen nog niet meer doen dan bloemen te laten aanbrengen... Wilt gij deze tentoonstelling ook als dusdanig beschouwen? Ze is niet een expositie waar een of andere kunsthandel achter zit, ze heeft noch lucratief noch zelfs liefdadig doel. Ze heeft geen andere dan de bescheiden hoedanigheden der bloemen, die niets anders kunnen dan geuren en schoon zijn.

Toen de stilte in de zaal was weergekeerd trad **Prins de Ligne** naar voren. Sprekend in de Fransche taal zeide hij zich zeer gelukkig te achten op deze belangrijke tentoonstelling, welke den band tusschen Nederland en België ongetwijfeld weder zou versterken, te mogen getuigen van de warme sympathie en groote belangstelling bij de Belgische regeering voor deze gebeurtenis op kunstgebied. Spr. dankte den voorzitter, den heer van Berckel, voor diens vriendelijke woorden en het bestuur van „In Consten Een" voor de gastvrijheid, zijn landgenooten bewezen, en wenschte het tentoonstellingscomité veel succes toe, eveneens — last but not least, zeide spr. — den dames die zoo vriendelijk waren deze feestelijke bijeenkomst te patroneeren. Ten slotte verklaarde spr. de tentoonstelling geopend.

De aanwezigen begaven zich alsnu naar het Waaggebouw voor eene bezichtiging van de tentoonstelling. Na terugkeer in „de Harmonie" werd daar het feestelijk samenzijn met een „thé" voortgezet en genoten allen van den prachtigen zang van mevr. de Bruijn-Zegers de Beijl en het fraaie vioolspel van mej. Wegelin, terwijl de heer Kerper aan den vleugel voor het overige zorgde om het artistiek cachet, dat de middag droeg, hoog te houden.

„In Consten Een" kan op dezen dag, welke voor onzen Nijmeegschen kunstkring van veel beteekenis was, met ingenomenheid terugzien.

Schilderijen Jac. Snoeck.

In een der winkelramen van het magazijn der firma Maurits Drukker, Lange Burchtstraat, zijn op het oogenblik een zevental doeken tentoongesteld van den schilder Jac. Snoeck, die zich de laatste jaren grooten naam heeft gemaakt en wiens werk dan ook zeer gezocht is. Snoeck heeft onlangs in de Kunstzaal—Prakke geëxposeerd en onze lezers zullen zich het waardeerend oordeel herinneren, toen door onzen medewerker voor beeldende kunst, den heer Leo Niehorster, over hem uitgesproken. De thans geëxposeerde schilderijen zijn: „Nijmegen bij sneeuw", „Schenkend vrouwtje", twee kerkinterieurs, „In het zonnetje", „Bij de pomp" en een oud-Hollandsche gang. Op al deze doeken ziet men hoe schitterend Snoeck de licht-partijen behandelt en hoe zeowel het schijnbaar onbeteekenende als het groote zijn volle liefde heeft en met groote nauwgezetheid wordt verzorgd.

Kunstliefhebbers moeten niet verzuimen op de wandeling deze kleine expositie te bezichtigen.

In Consten Een.

Op de morgen-, Dinsdagavond vanwege den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een" te houden kunstvoordracht zal als spreker optreden de heer Leo Niehorster. Naar het bestuur ons mededeelt, zal dit een zeer belangwekkende voordracht zijn, gewijd aan beschouwingen over kunst. Een aansporing tot bezoek zal wel onnoodig zijn.

Kunstvoordracht „In Consten Een".

Wegens ongesteldheid van den heer Niehorster is de voordracht, welke hij 20 dezer zou houden voor den Nijmeegschen Kunstkring „In Consten Een", uitgesteld.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Teekeningen van Walter bij Prakke.

Bij Prakke zijn een twintigtal teekeningen van Walter te zien, die om haar bizondere vaardigheid zeer de moeite waard zijn om te worden gezien.

Vlot en moeiteloos neergeschreven, korte verhalen, eenvoudig van zegging maar zoó raak en scherp van teekening, zoó levend, dartel en frisch, als vond hand en geest geen weerstand bij dit stoer en sterke doen.

Vooral de schetsen met inkt, beplast met wat dunne transparante soppen aquarel, zijn als een blijde forsche lach, geschaterd door een mannen-mond. Ongezocht, zonder overweging of bedenking is de natuur door een gretig oog gegrepen en met wel-feillooze hand nageschreven en gekrast op het blanke papier, als een speelsch vermaak, louter om de vreugde van het doen, om het blij genot van eigen sterke vaardigheid, waarin de ziel haar weelde vond.

No. 17 „Uitzeilende vloot", wat inkt en een weinig aquarel, sober van materiaal, maar levend en lichtend, zoó werkelijk en beweeglijk als stonden we zelf op die rots vanwaar de schilder het zag en genoten van de wijde ruimte, de zoele zondoorzongen atmospheer en het vlottend bewegen, 't krioelende drijven van al die kleine kleurige booten, als een vlucht van dartele vogels, die verdwijnen in de richting der zee.

No. 20 dezelfde haven van „Polpatro", maar laag is nu het water en de booten rusten op het zand, moe van hun zwerven op zee.

Ook no. 18 „Haven te Veere" is met dezelfde methode gedaan en ook hier is weer dat genot in het vast en speelsch bepalen, die vreugde om de beheersching van het simpele materiaal.

No. 14 „Rhenen", juichend en kleurig, groot gezien en groot bepaald. Breed zijn de vormen met contouren omlijnd en ineengebouden, weelderig is het geheel, knap en met durf gedaan.

Het beste is Walter in zijn schetsen, daar, waar het materiaal zelf reeds dwingt tot de meeste vastheid en het is geen toeval dat deze vaardige natuur naar een puntig stukje hout greep om met inkt neer te schrijven wat hij zag, zichzelf daarmee noodzakend onmiddellijk raak en streng bepalend te zijn. Hierin zit waarschijnlijk zijn kracht, want minder zijn de teekeningen en aquarellen waar deze methode een andere is.

Interessant is deze kleine collectie, die men niet verzuime te gaan zien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling Henri Pieck.

In het Waaggebouw op de Markt exposeert deze jonge kunstenaar, van wie we vorig jaar op een tentoonstelling van „In Consten Een" voor 't eerst hier in Nijmegen eenig werk te zien kregen.

Nu de catalogus een zeven en tachtig nummers vermeldt, we een completer beeld van dit kunstenaars-bewustzijn krijgen, bevestigt zich onze indruk van destijds.

Pieck is een schilder met ongemeene kwaliteiten, die echter te weinig kijk heeft op zijn eigen mogelijkheden. 't Is een sterk zoekende natuur, die om beurten geroerd wordt door het zinnelijke van den uiterlijken schijn, waardoor hij zich verliest in zekere brutale bravour, no. 1, no. 2 en no. 86, en dan weer zich laat leiden door zijn diepere geaardheid, bespiegelend tegenover de werkelijkheid staat en van het leven iets meedeelt dat ontroert, no. 29 en 40. Als deze kunstenaar zich meer bewust gaat worden van zich zelve, de roeping van het kunstenaarschap voller beseft, zal het leven tevens verhelderd voor zijn geest verschijnen. Niet meer zal hij zich verliezen in het interessante van het bijzondere geval, no. 34 en 45, zijn zin voor tragiek en menschelijkheid zal vaster zich uitspreken en ontbloeien zal dit bewustzijn tot een vertolker van 't ontroerend menschen-wee, no. 30, 33 en 43 zijn bewijzen hiervoor. Pieck is jong en de jeugd verliest zich gaarne in het ongemeene, gaat voortdurend onder in de zinnelijke bekoring van de realiteit om daarna in de stilte van eigen binnenste tot zich zelf te komen en te ontwaken tot dieper besef. Dit spel van uitgaan en inkeer is de loswikkeling uit de boeien der begoocheling van den hoogeren mensch, en zoo dan begrijpen we de contrasten, die in dezen kunstenaar oogenschijnlijk verwonderlijk zijn. Wenschelijk is het echter, dat deze kunstenaar dit in zich zelve begrijpt en klaar zijn doeken stelt, want de weg naar de toppen is vol van gevaar en voor Pieck geldt dit in 't bijzonder, het dualisme in hem is zeer sterk.

Deze kunstenaar heeft een sterken zin voor karakteristiek en daarom kiest hij gaarne het ongewone tot zijn onderwerp. Daardoor komt hij in milieu's, waar hij niet altijd boven uit is, waarin hij zich verliest mede door zijn jeugd. Gelukkig schijnt het ons, dat zijn laatste werk geboren is in een sfeer, waar deze gevaren niet zijn. Onmiddellijk is hij zuiverder, ongeschokt en vaster in zijn greep. Wij bedoelen zijn werk uit de kolenmijnen, dat het beste is onder alles van hetgeen hier wordt geëxposeerd. Dit is een veld van arbeid, waar Pieck al zijn kwaliteiten uit kan leven, waar zijn mogelijkheden zich rustiger en zekerder kunnen ontplooien dan in Zeedijk en Deliclub, waar slechts rijper ervaring en zuiverder oordeel ongeschokt kan staan. No. 24 „bij de schacht" is een werk vol van belofte, waarin deze schilder zijn eigenlijke wezen het best demonstreert. No. 26, 27, 28 en 87, de laatste een litho, behooren eveneens tot deze periode en toonen ons Pieck in zijn kracht. Er zijn verder rake, geestige schetsen, eenige knappe etsen en ten leste een paar werken die slechts ingewijden mogen zien.

Vóór de opening dezer tentoonstelling heeft zich een feit voorgedaan, dat ten sterkste dient te worden gekarakteriseerd. Het bestuur van „In Consten Een" op den secretaris na, heeft, onder pressie en dreigement van een in kunst en zedelijkheid „deskundige"? zich genoodzaakt gevoeld, eenig verdienstelijk werk te moeten weigeren op grond dat het afbeelding was van vrouwelijk naakt. Dit feit heeft meer kanten dan zich in een paar regels laat zeggen en is van vèrstrekkende beteekenis voor het eeren van de beeldende kunst in Nijmegen.

Wanneer de eerste de beste kruidenier zich geprikkeld voelt bij het zien van een afbeelding van vrouwelijk naakt, onverschillig of dit kuische schoonheid of platte gemeenheid is en deze zeer bedenkelijke geirriteerdheid voelt als een zedelijk gevaar voor zich en zijn categorie, zijn we in Nijmegen genoodzaakt dit in den vervolge op te bergen in een afzonderlijk cabinet. Zoodoende krijgt zelfs het zuiverste door dom en vies vooroordeel een schijn van schunnigheid.

Wij erkennen dat het element van 't verlagende in kunst aanwezig kan zijn en zullen dit bestrijden ter wille van de schoonheid zelf, maar „Het naakt" als zoodanig en zonder meer afwijzen als onzedelijk, alleen omdat 't naakt is, is op zich zelf reeds zóó onzedelijk, dat we niet anders dan meelij kunnen voelen voor de kleinheid, die zich ongeweten, zoo openlijk en schandelijk te kijk stelt. Anders wordt het echter als deze kleinzielige domheid macht schijnt te hebben om zuivere kunst in een hoekje te vermoffelen als iets minderwaardigs; als één enkel individu, door dreigement met politie en burgemeester het bestuur kan doen gehoorzamen aan zijn enghartig vooroordeel; als dit bestuur, op een na, eigen zuiverder inzicht prijsgeeft, uit dwaze vrees, misschien gedupeerd te kunnen worden door den invloed van dien éêne, afhankelijk als „I. C. E." is van de gemeente door 't in bruikleen hebben van de Waag, dan zijn we toch wel even ontsteld over dergelijke tirannie en schaapachtige gehoorzaamheid. Dan voelen we ons verplicht met klem te wijzen op dezen mistoestand en te protesteeren tegen dergelijk bedrijf.

Gelukkig is het dat iedereen de gelegenheid heeft het weggestopte werk te zien en dus in staat is een eigen oordeel te vormen. Het ging in hoofdzaak om no. 17 „Naaktstudie" en het is dit doek dat wij op het oog hebben bij ons protest. Dit vooral moest weg, niet om zijn strekking, niet om de geesteshouding van den kunstenaar die er uit spreekt, maar enkel en alleen, omdat 't „naakt" was, geheel naakt. En dit doek is reiner, gaaf, met enkel bewondering zag de kunstenaar zijn model, zoodat 't werd tot een zijner beste werken en den eersten dag reeds een vrouwelijke kooper vond.

Als benauwende kleinheid een doek als no. 2 „Malfine" had aangewezen, als niet geschikt om door zijn verwanten te worden gezien, zouden we misschien alleen hebben geglimlacht. Dit werk echter mocht blijven hangen, hoewel het vol is van brutaal en zinnelijk realisme, dat niet verheft, maar dit vond men „niet erg". De vrouw hierop afgebeeld is slechts gedeeltelijk ontkleed en hoe gemeen ook, als 't in hemelsnaam maar niet naakt is

Laat iedereen no. 2 „Malfine" en no. 17 „Naaktstudie" aandachtig vergelijken en het „bevoegde" in zake kunst en zedelijkheid van den bewusten deskundige zal voor zich zelve spreken.

Wij hopen zeer, dat het bestuur van I. C. E. in het vervolg den moed zal hebben om eigen zuiver inzicht, tegenover dusdanig kleinzielig gedoe te handhaven, haar misslag in dezen erkent tegenover den heer Knegtmans, den verdienstelijken secretaris, die zich terug trok uit het bestuur, opdat zoodoende eerlijk pogen het veld niet ruimt voor dom en dwaas vooroordeel

LEO NIEHORSTER.

Ingezonden Stukken.

STADSNIEUWS.

„In Consten Een" in opspraak.

Aan het slot van een bespreking der Tentoonstelling Henri Pieck in de „Nijmeegsche Courant" weidt de heer Leo Niehorster in opgewonden bewoordingen breedvoerig uit over enkele stukken, die het Bestuur van „In Consten Een" wijselijk heeft achterwege gehouden en waarvan dan ook in onze bespreking der tentoonstelling geen gewag is gemaakt.

Wij hadden gemeend over die niet voor het publiek bestemde schilderijen te kunnen zwijgen; maar nu de heer Niehorster die op zijn wijze ter sprake meent te moeten brengen en er opzettelijk de aandacht op te vestigen, kunnen wij niet nalaten daarover ook het onze te zeggen.

Die schilderijen zijn naaktstudies, realistische schetsen uit zekere, hier niet nader aan te duiden groote-stadsmilieu's en derhalve volstrekt niet geschikt voor een openbare tentoonstelling als die van „In Consten Een" in het Waaggebouw, waar de Nijmeegsche kunstliefhebbers plegen te komen met hun dames, met hun aankomende zoons en dochters, en welke expositie op Zon- en Feestdagen tegen lagen toegangsprijs voor iedereen wordt opengesteld ter bevordering van de kunstontwikkeling onder het volk.

Dat op zoo'n tentoonstelling nuditeiten als de bovenbedoelde niet op haar plaats zijn, begrijpt ieder, wiens kieschheidsgevoel niet geheel is afgestompt. Niet echter de heer Niehorster die wijsgeerig komt betoogen dat „Het Naakt" nooit onzedelijk kan zijn, maar dat het juist kleinzielig, enghartig, dom, vies, schunnig, vunzig en onzedelijk is, er zich aan te ergeren: het oude liedje van de moderne zedelijkheidsapostelen, die maar op eigen gezag onfeilbaar decreteeren, wat men door zedelijkheid heeft te verstaan. De heer Niehorster vindt dan ook, dat de achtergehouden schilderijen juist op de eereplaats hadden moeten prijken en leest het Bestuur van „In Consten Een" (het heele Bestuur met uitzondering alleen van den secretaris!) de les, dat het gezwicht is voor de pressie en dreigementen van één onzedelijk individu, dat zelf niet begrijpt hoe schandelijk het zich te kijk stelt, om „zuivere kunst" in een hoekje te vermoffelen. Hij is „ontsteld" over deze „tirannie" en „schaapachtige gehoorzaamheid" en eindigt met de hoop uit te spreken dat het Bestuur in het vervolg" den moed zal hebben om eigen zuiver inzicht tegenover dusdanig kleinzielig gedoe te handhaven", ja eischt zelfs dat het „zijn misslag in dezen zal erkennen tegenover den heer Koeglmans, den verdienstelijken secretaris, die zich terugtrok uit het bestuur, opdat zoodoende eerlijk pogen het veld niet ruimt voor dom en dwaas vooroordeel."

Dit onzinnig geschrijf van den Plasmolenschen kunstwijsgeer, den ijverigen propagandist van Bolland's „zuivere rede" hier in Nijmegen, is niet alleen in hooge mate beleedigend voor het bestuur van „I. C. E.", maar ook beslist onjuist.

Want toen onze hoofdredacteur (dat is bovenbedoeld „onzedelijk individu") op den dag van de opening der tentoonstelling in het Waaggebouw kwam, vond hij den Voorzitter, die, pas van de reis teruggekeerd, de schilderijen voor het eerst zag, al doende de naaktstudies te doen wegnemen: ze hingen omgekeerd tegen den wand. De heer Koegtmans stelde uit eigen beweging voor, ze alle van de tentoonstelling te verwijderen, terwijl meergenoemd individu slechts de verwijdering van twee stukken verlangd had. Geen kwestie dus van pressie, dreigementen, tirannie, of schaapachtige gehoorzaamheid. Allemaal... kunstenaarsfantasie. En als de heer Niehorster nu beweert dat „gelukkig iedereen de gelegenheid heeft, het weggestopte werk te zien", — dan is dat alweer een onjuistheid; want het Bestuur heeft ons uitdrukkelijk verzekerd, dat het n i e t v o o r h e t p u b l i e k te zien zou zijn, maar weggeborgen zou blijven in een aangrenzend zaaltje, alleen toegankelijk voor de leden van „I. C. E." En wij meenen het Bestuur beter te kunnen gelooven dan den heer Niehorster.

Dit heeft van dezen geen aanwijzingen noodig omtrent hetgeen het te Nijmegen in een gebouw van de gemeente voor het publiek kan tentoonstellen en het zal hem allesbehalve dankbaar zijn voor de opspraak, waarin hij door zijn geschrijf de vereeniging „In Consten Een" gebracht heeft, wat allesbehalve in het belang kan zijn van de waardeering der beeldende kunst te Nijmegen.

INGEZONDEN.

Zeer geachte Redactie,

In het nummer van 23 dezer van uw blad heeft de heer Leo Niehorster, in zijn recensie betreffende de tentoonstelling Pieck, zich een kritiek veroorloofd op het Bestuur van den Nijm. Kunstkring „In Consten Een", dat hij schaapachtig gehoorzaam vindt.

Het lust mij niet hier in den breede te bewijzen hoe onlogisch het is van „gehoorzaamheid" te spreken, noch aan te toonen hoe onbeschaafd het gebruikte adjectief is. Ik zou den heer Niehorster toch niet overtuigen.

Aan het slot van zijn recensie spreekt hij van een „misslag" van dat Bestuur.

De heer Niehorster heeft zijn oordeel gevormd en het bestuur veroordeeld zonder den voorzitter gehoord te hebben.

Dit strijdt tegen de meest elementaire begrippen van recht en bewijst hoe lichtvaardig uw recensent in zijn oordeel is.

H. VAN BERCKEL,
Voorzitter van den Nijm.
Kunstkr. I. C. E.

(Aangezien de heer Niehorster in Mook woont was het ons niet mogelijk hem nog heden in de gelegenheid te stellen het bovenstaande eventueel van een onderschrift te voorzien. Wij twijfelen er echter niet aan dat hij dit alsnog zal doen, indien hij zulks althans noodig of wenschelijk mocht achten. Red.)

INGEZONDEN.

Aan den heer van Berckel.

De heer van Berckel, voorzitter van „I. C. E.", noodzaakt ons thans op het „onzedelijke naakt" terug te komen en aangezien deze zaak een kwestie is, die van beteekenis voor het leven der beeldende kunst hier ter stede is, willen wij dit dan ook doen.

Den heer van Berckel „lust het" helaas niet 't tegendeel te bewijzen van onze opmerkingen, aannemelijk is deze weerzin, die niet minder kenmerkend is, vandaar een louter ontkennen met de toevoeging, dat hij toch niet overtuigt. Schuilt hierin de erkenning dat de heer van Berckel niet overtuigen kan? Want wij zijn gaarne bereid het tegendeel te aanvaarden als dit duidelijk wordt gemaakt.

Wij noemden het bestuur gehoorzaam en deze gehoorzaamheid schaapachtig. Volgens den heer van Berckel is het eerste niet waar en het tweede onbeschaafd.

Ongetwijfeld is schaapachtigheid onbeschaafd, we wenschten daar ook op te wijzen. Evenwel is dit een noembaarheid, die door de wijze der gehoorzaamheid bepaald wordt.

Gehoorzaam was het bestuur, wijl het eigen inzicht prijs gaf om een dwaze meening op te volgen, die ze zelf niet onderschrijven kon. Of vindt de heer van Berckel thans, nà het oordeel van den in zake kunst en zedelijkheid deskundige „het naakt" als zoodanig iets, dat niet geëxposeerd mag worden? Want dan alleen vervalt de gehoorzaamheid, hoewel het onbeschaafde adjectief in klem nog wint.

Het bestuur wist maanden van tevoren, dat de heer Pieck naakt zou exposeeren, wilde juist deze expositie, om met een in Nijmegen heerschend vooroordeel te breken, een vooroordeel, dat het zelf belachelijk vond.

Gehoorzaam is de volgzaamheid, die tegen eigen meening ingaat, schaapachtig is deze gehoorzaamheid wanneer ze wordt geboren uit vrees voor den kudde-hond, die door zijn luid geblaf den eigen-zin verlamt.

Want de heer van Berckel werd bang voor dreigement, bang voor de reclame, die de bewuste deskundige maken zou in de pers, over de „onzedelijkheid" dezer expositie. En die vrees, geboren uit 't verkeerd begrepen belang der vereeniging was grooter, dan de moed en de karaktervastheid, die 't handhaven van eigen oordeel volgen moest. En groot had die moed niet behoeven te zijn om te blijven staan op het standpunt, datoorspronkelijk ingenomen was, want 't was niet de overheid of de politie, die het exposeeren van de weggemoffelde doeken verbood; wij zijn overtuigd, dat deze van een ruimer inzicht blijk gegeven had. Had de politie dit verbod uitgevaardigd, op het bestuur rustte geen blaam. Nu echter heeft het bestuur de volle verantwoordelijkheid, het was volgzaam, daar, waar het niet volgzaam behoefde te zijn, het gaf eigen oorspronkelijk en zuiver oordeel prijs om „gehoorzaam" een enghartig en onzedelijk oordeel op te volgen uit louter vrees en heeft zoodoende de schuld en den „misslag" te dragen, dat zuivere kunst, die het te bevorderen en te steunen heeft in een cabinet particulier wordt weggestopt. Op deze gehoorzaamheid past het onbeschaafde adjectief.

Wanneer het bestuur niet in staat is dit als een „misslag" te erkennen, dient iedere kunstenaar, die in I. C. E. in den vervolge wenscht te exposeeren, zeer beslist te worden gewaarschuwd nimmer naakt in te zenden. Niet wijl de overheid dit verbiedt, dan wel dat in Nijmegen iedere kruidenier de macht heeft zijn onzedelijke gevoelens bij het zien van het vrouwelijk naakt, aan het bestuur op te dringen, als een gevaar voor de stad.

Vóór het schrijven onzer critiek raadpleegden wij het bestuur bij monde van den secretaris en den heer Pieck, wij achten hun woord betrouwbaar.

De heer van Berckel voelde zich verplicht iets te moeten zeggen, doch had zeer begrijpelijk geen lust iets te weerspreken, negeerde de zaak waar het om ging, om zich gekrenkt te voelen door een term. Zoo doet men wanneer men zich zwak voelt.

In de „Gelderlander" van gisterenavond wordt beweerd, dat het bestuur uit eigen beweging bezig was de naaktstudies weg te nemen, alvorens de bewuste deskundige de schandelijkheid van het exposeeren had betoogd. Misschien voelt de heer van Berckel zich wel verplicht de kracht van zijn eigen ontkennen hieraan te wijden, wij zullen het zwijgen daarop liever toepassen, aan het geschrijf kwam geen eind, tegen opzettelijke verdraaiïng vecht men niet.

LEO NIEHORSTER.

INGEZONDEN.

Zeer geachte Redactie.

Beleefd verzoek ik mij eenige plaats te vergunnen voor het volgende.

Het blijkt dat ik gelijk had toen ik zeide dat ik den heer Niehorster niet zou overtuigen.

Hij ziet thans nog niet in dat hij niet logisch is geweest van gehoorzaamheid te spreken waar hij in zijn recensie even te voren beweerde dat voor groote dreigementen gezwicht is geworden. Iemand, die alleen wijkt voor dreigementen, is geen voorbeeld van gehoorzaamheid. Met omhaal van woorden kan de heer Niehorster dit niet logisch maken, evenmin door aan de eerste beleediging, het bestuur van I.C.E. aangedaan, dat het schaapachtig gehoorzaam is, een tweede te voegen, n.l. dat het dus ook onbeschaafd is.

Dat schelden (gebruik maken van schelderige adjectieven), vooral zonder voldoende kennis van zaken, minder beschaafd is behoef ik toch niet te bewijzen.

De heer Niehorster maakt werkelijk een storm in een glas water.

Er was slechts één stuk, waar verschil van opinie over bestond. Het ging om No. 17. Tegen de andere naaktstudies was geen bezwaar gemaakt. De no. 3, 4, 5 en 22 hadden dus in de zaal kunnen blijven hangen. Het is de eigen verkiezing van den inzender geweest, dat, met no. 17, de andere schilderstukken in een afzonderlijk kabinet werden geplaatst.

Dat er nooit meer eenig naakt zou geëxposeerd kunnen worden is weer een van die kenmerkende overhaaste gevolgtrekkingen, gemaakt zonder voldoende kennis van feiten en toestanden.

De heer Niehorster zegt zijn licht opgestoken te hebben bij den secretaris en heeft het overige bestuur, bestaande uit zes leden inclusief voorzitter, niet gesproken. Het is twijfelachtig of hij den secretaris wel goed begrepen heeft. Hij zegt dat het heele bestuur, minus één, een misslag heeft begaan tegenover den secretaris. Hiermee begaat de heer Niehorster een flater — wat voorkomen had kunnen worden als hij de zaak beter bestudeerd had — want de secretaris is het met het overige bestuur eens dat in de gegeven omstandigheden het in 't belang van I.C.E. was om no. 17 niet te exposeeren.

Waar haalt de heer Niehorster de bevoegdheid vandaan het bestuur van I.C.E. de les te mogen lezen omtrent zijn beleid? Want het gaat hier om het beleid en niet om het al of niet zedelijke van dit of dat naakt. Hoe gaarne de heer N. zou wenschen hierover met mij in de krant te debatteeren ik zal mij daartoe niet leenen omdat ik daarvan het nut niet inzie. Mijn persoonlijke opinie weet ieder die mij kent en kon de heer Niehorster ook weten als hij dit ernstig gewild had.

De heer Niehorster moge leeren dat het minder oirbaar is en niet in 't belang der Vereeniging en indirect dus ook niet van de Kunst, wanneer een lid het bestuur op deze wijze in de krant aanvalt.

Kritiek op het beleid van het bestuur behoort thuis in de ledenvergaderingen en daar zal de heer Niehorster misschien inzien dat ik mij niet zwak gevoel, doch sterk, buitengewoon sterk.

Met dank, geachte Redactie, voor de verleende gastvrijheid.

H. VAN BERCKEL.

Het onzedelijke naakt.

De voorzitter heeft gesproken en niet benijdenswaardig is zijn figuur, niettegenstaande 't voorname gebaar, waarmee hij wijselijk alle opmerkingen negeert.

Wie, waarde heer van Berckel, weigerde het naakt en waarom? Hierop hadt U moeten antwoorden, als U hadt willen zijn diegene, waarop U met zoo delicaat gebaar aanspraak wilt maken, of was ten minste verstandig geweest en hadt gezwegen, ge hadt U niet openlijk belachelijk gemaakt. Want nog altijd blijft het U niet „lusten' eerlijk antwoord te geven op de opmerkingen, die ik als kunstrecensent maken moest over het kleinzielige gedoe, dat een zuiver kunstwerk in een apart zaaltje deed wegstoppen. Of er dit één is of tien, hiermee verdoezelt gij de zaak niet, hoe gaarne gij dit wenscht. Door uw poover zwijgen stelt gij U mede schuldig aan dit benauwend bedrijf, dat ik, heer van Berckel, te karakteriseeren heb. Dat gij dit zoo gaarne op een ledenvergadering hadt zien gebeuren, ach, dit is zoo begrijpelijk, maar heusch, dit hoort nu juist thuis in de courant en de bespreking daarvan is de arbeid van een recensent. Want nog eens, voorzitter van de Kunstvereeniging I. C. E., gij dient het belang van de kunst niet, als ge afbeelding van het vrouwelijk naakt laat kwalificeeren als onzedelijk. En dit hebt ge gedaan, lees het prijzenswaardig artikel in „de Gelderlander", als ge nog niet weet, hoe uw deskundige dit vindt, waarmee gij slechts „van opinie" verschilt, maar niettemin het bewuste schilderij verwijderen deedt in het belang van de kunst of in het belang van een enghartige coterie? Hoe, heer van Berckel, is dit, zijt gij voorzitter van een zedelijkheidscommissie of van een kunstenaarsvereeniging? Uw handelen bewijst misschien waar ge 't beste op uw plaats bent. Misschien weet ge ook wel mee te deelen, waarom de secretaris uit het bestuur zijn ontslag nam, wijl hij het volgens U „één was" met het overige bestuur.

Uw spitsvondigheden zijn te doorzichtig en U paste niet de toon van een gekrenkte als ge niet eerlijk antwoorden kon of...... „mocht"? Maar neen — gehoorzaam wilt ge niet zijn. Maar hoe dan moet ik noemen het opvolgen van een „opinie" die ge zelf belachelijk vindt? Dit gaat om uw beleid, omdat dit beleid een zuiver kunstwerk, alleen omdat het naakt was, onzedelijk liet noemen en verdonkeremanen deedt. En hierop past critiek, die gij zelf thans hebt toegespitst op uw persoon. In U critiseer ik thans dit feit. Verwar dit niet en voel U niet in de éérste plaats gekrenkt om daarachter het zuivere antwoord te verbergen (gij die U „zoo sterk, buitengewoon sterk voelt"). U heb ik openlijk ter verantwoording trachten te roepen, niet als persoon, maar als vertegenwoordiger van een domme, dwaze coterie, aan wiens meening gij uw sanctie hechttet, waardoor gij U in hun rijen plaatst. En dit, heer van Berckel, doe ik als criticus, die het zuivere belang der kunst wensch te dienen en niet uw coterie, die de zuiverheid onzedelijk noemt. Begrijp dit thans goed en zwijg als ge over de zuiverheid van „Het naakt" niet spreken moogt, doe dan niet gewichtig uit de hoogte om in kinderachtigheden als „onbeschaafd" en „minder oirbaar" enzoovoort, het eigenlijke probleem te ontloopen, waarvoor ik U nogmaals heb gesteld, in het groot belang der kunst.

Nimmer, heer v. B., zal ik leeren dat dit belang slechts in een onderonsje wordt besproken, in wier midden gij U zoo „bijzonder sterk" waant.

LEO NIEHORSTER.

(Het komt ons voor dat de zaak thans van alle zijden bezien is en het debat daarover gesloten kan worden. Red.)

Tooneelschool.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Schetsententoonstelling van „In Consten Een".

In de Waag op de Markt exposeeren de leden van „In Consten Een" hun schetsen.

Het geheel is belangrijk, er is niet te veel en zoodoende is alles rustig te overzien.

De schets is de spontane uiting, het directe noteeren naar de natuur. 't Is het vlotte spel, waarin de kunstenaar zijn onmiddellijke ontroering kristalliseert. De schets is het levende moment, waarin één bepaald gevoelen zich uitleeft, 't is direct en zonder veel verstandelijke overweging, 't is de zuiverheid van het intuïtieve; argeloos en onbevangen is de kunstenaar in zijn schetsen en onthult daarin meestal het zuiverst z'n zijn.

Het schilderij is de synthese van veel ervaring, de bedachtzame samenvatting van veel door-leving. Maar deze bedachtzaamheid is niet zelden de dood van de spontaniteit, zoodat het schilderij ten opzichte van de schets veelal het frissche en jeugdige van de laatste mist.

Evenwichtigheid tusschen intuïtie en verstandelijke overweging is in het schilderij gewenscht. Maar de schets wil niet bedachtzaam zijn, ze heeft het frissche van de jeugd, de zuiverheid van het onmiddellijk doorleefde.

Een schetsententoonstelling is daarom meestal interessant, wijl de kunstenaar ons zijn diepste bronnen toont.

C. H. Hammes verrast hier met zijn twee schetsen. No. 21 „Zon en Wind" is frisch en breed en zuiver gevoeld. Ook no. 22 is een uitstekende schets, met een rake toets werd de impressie neergeborsteld en de sensatie van den avond werd ons met overtuiging meegedeeld.

Geestig en speelsch is F. Brouwers in zijn aquarel-schets, fijn en voornaam in no. 9 „Muurtje".

Van een geheel nieuwen kant laat O. Verhagen zich zien en verrassend zijn de resultaten. Vanuit zijn romantisch-symbolische periode plaatst hij ons midden in de realiteit. De droom en de verbeelding heeft plaats gemaakt voor de rauwe werkelijkheid, het perverse van de fantasie, wonderlijk en rijk, is omgeslagen in een schrijnend realisme. De huiveringwekkende verbeelding, demonisch en scherp is gekomen tot een even scherpe karakteristiek der werkelijkheid. Merkwaardig is de groei van dit bewustzijn en verwonderlijk hoe deze nieuwe oriënteering met een geheel nieuwe uitingswijze gepaard ging. Het gestijld illustratieve van de fantastische periode is geworden tot een rake vastheid van realistische karakteristiek. Begrijpelijk en in samenhang met deze en overgang is de keuze van het onderwerp. Typen uit de nachtkroeg en van den Zeedijk worden ons hier in heel hun wreede zinnelijkheid geschetst.

In no. 82 „Nachtkroeg" hangt een lugubere sfeer. no. 80 „Buurpraatje" en no. 81 „Het twaalfde kind" zijn kranig van typeering, sober van kleur en uitste[...]d van wit- en zwart-verdeeling. Met een geestige toets zijn de figuren geschetst, af en toe even wat zwak in den bouw, maar niettemin van een stoere vastheid.

Welke verrassingen zal Verhagen ons nog brengen, zal de realiteit een doorgang zijn om te komen tot rijker, hooger en gelouterde fantasie? We hopen spoedig meerder werk van dezen bijzonderen kunstenaar te zien.

Knap is mevr. Knegtmans in haar teekeningen. Van een fijne vrouwelijke beschaafdheid zijn de drie naakt-figuurtjes, die gelukkig niet Nijmeegsgevaarlijk zijn. Een uitstekend geteekend portret en geestige schetsjes van kinderen.

Van A. T. Pieck een kranige ets „Oude Wilg". De grillige weelde van een exotischen groei komt sterk naar voren, een Dulac-achtig tintje is daaraan niet vreemd. Drie gave geestige schetsjes van oude buurtjes, raak en vast van teekening.

Ferwerda zond een paar kleurige olieverf-schetsen van bosch-interieurs, terwijl Munninghoff een doek in gloeiende kleur laat zien.

Eug. Lucker exposeert drie brutaal, sterke portretschetsen in daverende kleur, waarvan vooral no. 40 bijzonder goed is. De twee portretstudies van Molkenboer zijn daarnaast van een nuchtere gewoonheid. Ook het meisjeskopje van mevr. Cornelder is ons veel sympathieker.

Levend en frisch is mej. Robert Janssen vooral in het kleine schetsje no. 76 „Zomer", evenals in „Zittend meisje" dat blank van kleur en vlot geschilderd is.

Meerman en van Walgeren laten beiden een goede bloemstudie zien, terwijl mej. Hofman's inzending opvalt door een goed gebouwde, forsche olieverfschets van Rhenen.

Joan Collette is in zijn cubistisch getinte teekeningen monumentaal. Zoo vooral in no. 10 „Arbeiders". Forsch van spanning is de lijn, oersterk en breed. Ook no. 12 „Buiten", is goed te zaam gegrepen en zwaar van bouw. Bewegelijk en rhythmisch is de lijn in no. 14 en het portret van den schilder Gustaaf de Smet is van een ruige karakteristiek. Vreemd zullen voor de meesten deze teekeningen zijn, maar men wijze ze niet af alvorens te hebben gepoogd om zich te doordringen van de sterke doelbewustheid, het overtuigende gebaar en de harmonische rhythmiek.

F. Oerder laat een schets zien van een stemmig interieur, terwijl no. 53 meer is dan een schets; een mooi doekje „Kind met geit".

H. Ramaer heeft een reeks van aardige teekeningetjes, terwijl Eug. Rensburg een album ter bezichtiging heeft liggen met allerhande schetsjes, die over het algemeen nog wat onvast zijn.

H. Heuff is een verdienstelijk teekenaar. Twee geestige schetsjes van een dennebosch-interieur, waarin met een paar kleurtjes een aardig effect werd bereikt. Mooi is zijn St. Jacobstoren van Antwerpen en forsch en breed no. 26 „Buiig weer".

Mangold is het beste in no. 44, vlot en spontaan, terwijl Weezel Errens in no. 89 van eenigszins romantische gezindheid blijk geeft en daarin beter op dreef is dan in no. 90.

V. E. van Uijtvanck heeft een zeer kranige portretstudie, ook van Hoorn is vertegenwoordigd door een goede teekening van een Zeeuwschen boer en een aardige krabbel van werkpaarden.

A. Arens laat vier vlotte studies zien en G. Heukes een wel aardig kerk-interieur. H. van Berckel zond bloemen, van Duuren een boschgezicht en V. Bol een studie van de Uiterwaarde.

Van H. Prakke is er een schets van af het Valkhof. Mej. Simonsz en van Delden zonder ieder een schets en er is werk van v. d. Heijde, van v. d. Vliet en van v. d. Wal.

Beeldhouwwerk is er van Eg. Everaerts, die in no. 92 een schets van een „Heilighart-monument" laat zien, terwijl H. van Berckel een studiekop laat zien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling Hotel „Groot Berg-en-Dal".

Zooals reeds is opgemerkt is er nogal verschillend werk, verschillend in kwaliteit, verschillend in richting. Een van de mooiste doekjes is ongetwijfeld no. 1 van Lizzy Ansingh „De wijze en de dwaze maagden", een Bijbelsch thema in een romantisch kleed. Rijp en voldragen van kleur, als een zuidelijke vrucht voornaam van compositie en van een Fransche geestigheid in schildering en lijn. Een bijzondere verschijning is deze kunstenares in onze vlakke, lage landen, waar deze zonnige romantiek met haar vonkende kleur zoo zelden ontbloeit.

Een tweede schilderes van groote beteekenis is Suze Bisschop Robertson. Van een geheel andere gezindheid is dit gemoed. Zwaar en vol, als een sombere dreuning is haar kleur, mannelijk en breed haar gebaar, sterk en bewust door een donkeren, gloeienden hartstocht bezield.

„Poort te Harderwijk" no. 16a is een onderwerp naar haar geest. Het sterke bouwsel, zwaar van heugenis en jaren, stond voor haar oog als een wezen van kracht, dat vast werd gegrepen in een gloeiende dreunende kleur. Ook no. 16 is door die zelfde kracht gegrepen en gebouwd, zonder weifeling en zwakte zijn beide de vrucht van een stoeren sterken geest.

De schilderessen zijn op deze expositie ruim vertegenwoordigd. Mej. Jac. v. d. Berg heeft een mooi beschaafd bloemstuk, dat niet in den catalogus voorkomt. Weelderig van kleur en vlot van schildering is dit een van de goede inzendingen.

Van mej. Jacoba Ritsema hangt er een zeer gaaf stilleven, prachtig van toon en compositie, voornaam van kleur. Knap en geestig is „Jonge Strooper" no. 136 van Jacoba Surie.

Van de Nijmeegsche schilderessen is onder meer no. 124 „Kinderen in de duinen" van Marie Robert Jansen, zonnig en blond, terwijl mevr. Cornelder door 156 „Rozen" goed is vertegenwoordigd. Van mevr. Knegtmans zijn er geestige teekeningen, waarvan vooral no. 68 „Artistje in den dop" heel goed genoemd mag worden. Verder is er werk van Marie Kelting uit Amsterdam; zeer geestig is haar schilderij no. 67 „Apenfamilie" van Marie Wenduleer, Jo Larij en mevr. J. Kruyder-Bouman, zijn er bloemen. Gretha Pieck laat een kranige penteekening zien, terwijl mej. Adr. Pieck het beste is in no. 110 „Onstuimig weer".

Te noemen is nog mevr. v. Schaik-Russell met no. 125 „Zonnig hoekje", mevr. Alletta v. Thol-Ruysch, mej. v. d. Willigen, mej. Marchant en mej. Balvé.

Van de schilders is Bern. van Beek opvallend door de afmeting van zijn doek. Er zit wel ruimte in dit schilderij, maar beter is „Landschap met koeien" no. 5, dat veel fijner is. Sam van Beek heeft aardige teekeningen, Tjeerd Bottema twee verdienstelijke kleur-etsen, hoewel die van Lucker ons liever zijn. De laatste heeft hier een verdienstelijk schilderij no. 38 „Sionsberg", gloeiend en hartstochtelijk van kleur. Ook andere in Nijmegen bekenden zijn hier vertegenwoordigd. Julius Brouwers is ook hier weer de geestige en vlotte schilder. No. 21 „Landschap" is een mooi doek, hoog welft zich de lucht over het lichtende land.

Jac. v. Mourik, van wien we helaas zoo weinig zien, exposeert een groot schilderij „Ploegend paard". Breed en forsch van opzet, als van één die iets kan, mooi van toon en stemming maakt dit doek een goed effect. Ook van Nieugold en Niehorster is hier werk.

Opmerkelijk is Joan Collette in no 23. „Boerderij" is groot massaal van lijn, ook hier doet dit werk vreemd, maar is daarom niet minder verdienstelijk. Een mooi schilderij is no. 26 „Markt te Gouda" van J. Cossaar. Geestig en massief, speelsch en toch ernstig; 't werk van een diepe natuur.

Ook Heijenbroek is de ernstige werker. Zijn onderwerpen zijn ontleend aan fabriek en haven. Hij ziet den arbeid, die door het gestamp en gedreun van machines haar bekoring verloor; de fabriek die vaak wordt tot een hel, in het fantastische kleurige licht. Groot gezien en goed van toon is no. 56 „Aanlegplaats Amerik. boot" en wonderlijk als een sproke werd de gloeiende hel van de Zinksmelterij door hem aanschouwd.

Knap is Bern. de Hoog in zijn „Interieur" en Toon de Jong laat eenige kranige etsen zien, die uitmunten door kernachtige karakteristiek. Ook Henri Heyligers en H. Krabbé zijn schilders, die hun métier verstaan.

Vlot en breed geschilderd is no. 81 van Frans Langeveld. Gevoelig en bescheiden is Nanninga, een fijne geest blijkt Jacob Ritsema in no. 122 „Kalvers weien". Goed is Scherrewitz in zijn „Berkenlaantje"; geestig en frisch.

Van een stille blankheid is de aquarel van David Schulman „Winter". Gaaf en voornaam in een beheerschte techniek.

Beschaafd van toon en kleur, breed en forsch van gebaar, verwantschap toonend met zijn naam is M. P. Reus uit Dordt. Een mooi doekje zond Vredenburg, terwijl Weegenwijs een uitstekend stilleven laat zien. Kranig is ook Willem van Dord in zijn schilderij „Op de Maas", Ferwerda en Munninghoff zonden ieder een goed schilderij.

Knap zijn Engel, van Nieuwenhoven en Dierenbach, stemmig van Schaik in „Septemberdag".

Ook Lissone, van Smorenburg en Wiegmuller zijn door werk vertegenwoordigd

Een mooie sterke teekening is er van H. Pieck „Korte Jeugd", no. 113 „La dame aux camélias" is hier reeds bekend.

Een knappe etser is Jan Poortenaar evenals Eekman, die aardige boekenleggers maakte. Noemen we verder nog Ernst Beumer en Haaxman, de laatste met een doorwerkt stilleven. Koeman, Henkes en Heuff, van Walcheren en de Groot.

Karakteristiek beeldhouwwerk is er van mej. van Dantzig. Kranig is no. 28 „Vrouw met geitjes". Henriëtte Valliant is geestig in „Hond die iets ziet" en knap in het naaktfiguurtje.

Gevoelig en gestijld is de „Kop van steen" door Jules Vermeire, Deo Meester zond een „beeldhouwwerk in gips".

Er is meerder werk, dat de moeite waard is, in 't geheel een expositie, die we ten zeerste aanbevelen.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Portret en Kunst.

In de Waag op de Markt houdt de heer Th. Molkenboer een tentoonstelling van portretten.

Ons werd verzocht in drieërlei verschillend schrijven geen critiek over deze expositie te geven. Wij hebben de tentoonstelling niet gezien en zullen haar dus uit het werk niet beoordeelen. Echter moge een enkel woord, naar aanleiding van de circulaire, die de heer Molkenboer bij de invitaties rondgezonden heeft, op haar plaats zijn.

De heer Molkenboer wenscht geen critiek; hij schrijft: „Gewone kunst-critiek (is er ook ongewone kunstcritiek?) die slechts naar de schilderkunstigheid als zoodanig ziet, die slechts oordeelt over de kleurschakeeringen en de lichtspelingen is bij portretschilderkunst een onmogelijkheid. Want de werkelijke waarde van een portret, als aandenken aan een persoon, ligt voor familieleden, bekenden, tijdgenooten en nageslacht in de allereerste plaats in de gelijkenis. Dit neemt echter niet weg, dat het ideaal der portret-schilderkunst bestaat in het weergeven van een juiste gelijkenis door middel van goed (mooi) schilderwerk."

De kunstcritiek in grooten stijl beoordeelt niet allereerst het schilderkunstige, de kleurschakeeringen en de lichtspelingen, wel in hoeverre met deze factoren het wezen der dingen, de schoonheid benaderd wordt.

Het portret als kunstwerk maakt hierop geen uitzondering. Wel het portret als nuchtere zakelijke gelijkenis, als copy naar de natuur zonder meer, dit heeft met kunst noch schoonheid iets gemeen en wordt ook niet beoordeeld door de „kunstcriticus", wel door den fotograaf, die op zijn wijze eveneens aan kunst doet. Het zou wenschelijk zijn, dat de heer Molkenboer de foto's naast zijn schilderijen hing.

„Want de werkelijke waarde van een portret als aandenken aan een persoon, ligt in de allereerste plaats in de gelijkenis."

Volkomen juist! Maar de werkelijke waarde van een portret, als kunstwerk ligt in de allereerste plaats in het vermogen van den kunstenaar om de schoonheid als grond der wezens te beleven. En dit alleen is 't wat de kunstcriticus te bespreken heeft, niet de gelijkenis die hem onverschillig is, dit wordt alleen maar aan de foto getoetst en beoordeeld door nichtjes en neefjes die de gelijkenis „als dierbaar aandenken te bewaren wenschen".

De kunst-criticus wordt op deze expositie niet toegelaten, want er zijn hier slechts portretten.

Is er dan geen kunst??

Het schijnt dat de heer Molkenboer dit onbewust tusschen de regels door, tot uiting komen laat. Want hij schrijft: „Laat de kunst-critiek*) buiten de beoordeeling van portretten, maar laat ieder persoonlijk voor zich zelf uitmaken wat een portret van een van zijn familieleden of bekenden, door mij geschilderd, voor hem of haar, als portret, dus als herinnering aan den persoon, waard zou zijn."

Wij waardeeren dit zelfvertrouwen, dat echter van goedkoope reclame niet vrij is, maar dit persoonlijk beoordeelen is eerst mogelijk als het portret gereed is, dat is: als het te laat zou kunnen zijn.

Daarom raden wij nogmaals zeer sterk aan, wijl het hier toch alleen maar gaat om de gelijkenis en niet om de kunst, hang de foto's naast de schilderijen. Wij hopen gaarne dat ze dezen toets zullen doorstaan.

LEO NIEHORSTER.

*) De spatieering is van ons.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling van schilderijen door B. Ferwerda en P. M. van Walchren.

In de Waag op de Markt exposeeren bovengenoemde schilders hun werk.

Ferwerda is een kunstenaar, die door noeste vlijt en stagen arbeid de plaats veroverd heeft, die hij thans inneemt. Nauwlettende studie, liefde en ernst hebben aangevuld wat hem aanvankelijk ontbrak. Want niet ligt bij dit kunstenaars-bewustzijn het accent op de spontaniteit noch op de diepte van zijn gevoel. Rijkdom en fantasie zijn niet de elementen die overwegend in hem zijn. Te zwaarder was hierom zijn weg, langzaam en stelselmatig met moeizaam volgehouden ernst en onverzettelijken wil, heeft dit bewustzijn zich ontplooid. Overwegend verstandelijk van aard, niet geslingerd door woelige emoties, voltrok zijn groei zich rechtlijnig naar het vastgestelde doel. Hierdoor heeft zijn werk iets eigens, maar tevens iets eenzijdigs, dat aan den dag komt wanneer men een collectie bij elkaar ziet. Op zichzelf spreekt bijna ieder werk van groote zekerheid, overwogen is de compositie, vast en breed is de techniek, van sterke bepaaldheid de lijn. Dit bewustzijn kent geen weifeling, verstandelijke zekerheid is zijn kracht, waardoor dit werk zich kenmerkt door een besliste uitgesprokenheid die toch bescheiden blijft. Ernst en liefde deden het worden tot een beschaafd geheel, zonder deze elementen ware hij niet ontkomen aan dorre stelselmatigheid. Naast het landschap neemt het stilleven een groote plaats bij hem in, dit als gevolg van zijn speurende analytische aandacht, die vooral de zakelijkheid bemint. Degelijk, af en beschaafd zijn no. 5, 8, 12 en 15.

Van de landschappen zijn vooral te noemen no. 6, 11, 15 en 18. Rustig en zeker, vruchten van een vasten wil, eerlijk en oprecht heeft dit werk een eigen plaats in dezen woeligen stormenden tijd.

Geheel anders is van Walchren. Deze schilder kent den twijfel en het onzekere zoeken, zijn werk toont grooter verscheidenheid, maar is minder vast en zeker. Hij is gevoeliger van natuur, hij is kinderlijk en soms naïef. Hij is minder taai en volhardend, hij wordt méér bewogen en is fijner. Zijn daadkracht is minder sterk omdat hij meer ziet en voelt, dit tempert zijn handeling en brengt den twijfel, ook de voorzichtigheid en den soms dieperen blik. Het gevaar is voor dit bewustzijn het gebrek aan geloof in zichzelf, waardoor een zekere slapheid, door 't ontbreken van durf, ontstaat. Alleen wanneer deze kunstenaar zich een noodzakelijkheid schept, komt er een vaster gebaar aan den dag. Zoo b.v. in no 30 en 31 „Alphabet". Eenvoudig, breed én vast zijn deze teekeningen. Deze innerlijke houding heeft van Walchren te zoeken ook in zijn vrijere scheppingen, iets bijzonders zou daaruit geboren worden. Van een groote gevoeligheid geeft deze kunstenaar soms blijk. No. 40 „Ziek zijn" is onder anderen hiervoor het bewijs. Daarin leeft een subtiel sentiment, dat stil en sober is ontbloeid. No. 45, 53 en 55 zijn gevoelig, naïef en eenvoudig. Frisch en van meerder durf getuigend is no. 43 „Jonge Marokkaan". Hierin is een ontwaken uit stille droomerij. Er zijn stille eenvoudige landschappen no. 33, 37 en 47, fijntjes en stemmig.

Van Walchren en Ferwerda, twee contrasten, een tentoonstelling die de moeite waard is om te gaan zien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling Hotel „Groot Berg en Dal".

De schilderijententoonstelling in den tuin van het hotel „Groot Berg en Dal", mag zich in een flinke belangstelling verheugen. Deze expositie maakt, wat den verkoop betreft, alle tentoonstellingen in Nijmegen gehouden té schande. Dat een vreemdeling door begrip en inzicht van de plaatselijke toestanden, deze zóó te benutten wist als de heer Faassen strekt hem tot eer. Hieruit moge blijken, dat verstandig zakelijk inzicht en de economische mogelijkheden van een bepaalde plaats, de kunstenaars vrij wat meer ten dienste is dan het angstvallig luisteren naar benauwde ethische begrippen. De tent in Berg en Dal is niet mooi, terwijl het gebouw op de Markt een kostbaar bezit wordt genoemd. Maar voor den kunstenaar is de leelijke tent, waar de koopers plegen te komen een kostbaarder bezit dan het mooie gebouw waar deugd en zedelijkheid kijkt.

Er is veel nieuw werk dat het oude en verkochte heeft vervangen. Hiervan noemen wij het volgende, dat ons meer in het bijzonder opviel.

Merkwaardig is van Maurik met een groot doek „Ossen" breed en forsch. Smissaert laat een schilderij zien dat vooral groot is van lijn, terwijl Yppe Wenning een heel mooi fijn en stemmig stadsgezichtje exposeert. In een Rembrandt-achtig goudlicht is het doek van Cossaar, mooi van kleur de cineranea's van mej. v. Willegen en van een zeer bijzondere karakteristiek het schilderij van Poortenaar. Langeveld laat een zonnig feestelijk doek zien, Heyligers is vertegenwoordigd door een grijze romantiek en het kleine interieur van Rackwitsz is mooi van kwaliteit. Frans Oerder, Schelman, Lucker en Collette zijn eveneens nog te noemen, terwijl de batiks van mevr. Wegerif bijzondere aandacht verdienen. LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling „In Consten Een".

Leden van bovengenoemde vereeniging exposeeren wederom hun werk in de Waag. Er is niet veel en het weinige zou beter nog tot zijn recht gekomen zijn, als eenige inzendingen achterwege waren gebleven. Te meer valt dit op wijl over het algemeen het gehalte dezer expositie gunstig is. Het is te hopen, dat langzamerhand het hulpeloos dilettantisme op deze tentoonstellingen geen toegang meer heeft, ook door af te wijzen maakt men winst. Echter is een jury, die geen macht heeft om af te wijzen wat ze minderwaardig acht een halfheid, die eigen bestaansrecht ontkent. Dit rudiment uit den kindertijd dezer vereeniging dient te worden uitgesneden, zullen de tentoonstellingen in haar geheel en in alles komen op het peil, waarvan het meeste werk hier blijk geeft. Het vertrouwen van het publiek wordt niet bevestigd, als werk van verdienstelijke kunstenaars in gezelschap hangt van machteloos geliefhebber, waardoor de naam dezer vereeniging reeds te veel is geschaad. Dit is een punt van opvoedkundige beteekenis en van dieper zedelijke norm dan het angstig weren van 't naakt zonder meer. „Onzedelijk" laat zich ook de verkeerde leiding noemen van den zin voor kunst en in deze richting is hier nog wel iets te doen.

Simon Maris is hier voor het eerst vertegenwoordigd met een kranig doek „Meisjes aan het strand". Deze zoon uit het beroemde geslacht en schilder van naam is een aanwinst voor de vereeniging en toont zich in dit werk van een kant, zooals wij tot nog toe niet van hem zagen.

Doorwaaid van zon en zee, trillend van jeugd en leven, spontaan en los van schildering, is dit doek een der beste dezer expositie. Wij hopen spoedig meer van dezen kunstenaar hier te zien om een uitvoerige analyse van dit bewustzijn aan de hand van 't werk te kunnen geven.

Ook Jo van Mourik is hier voor zoo ver wij weten, debutant. Deze kunstenaar is een schilder met groote vermogens en diepen zin. No. 39 „Aan de bron" is een doek, waaruit een rijk gevoelsleven spreekt met het bewuste streven naar grootheid van lijn en compositie. Het is of dit bewustzijn overweldigd wordt door den rijkdom van zich zelve, waardoor de hand weifelt om te doen en de geest terugschrikt om de consequenties van zijn ziening door moeitevollen arbeid, uit te leven en te aanvaarden. De groote omvang van dit rijke gevoelsleven eischt een geweldigen wil en een heel sterk daadleven om de zee van eigen bewogenheid te verstillen en te ordenen tot een gestuld geheel. Beheerscht en overweldigd door de grootheid der conceptie vindt dit bewustzijn niet de rust en de stille aandacht om de onderdeelen zijner schepping te drenken met de grootheid van 't geheel. Begaafd te zijn met zulke vermogens is een genade en een vloek en de strijd, die zich in dit bewustzijn voltrekt is een worsteling op leven en dood. Dit leven onder de macht van dien chaotischen rijkdom geeft het werk een onrust en een grootheid, een tweespalt, die alleen kan worden opgeheven door de ontwikkeling van een wil, die evenredig aan den rijkdom der gevoelens is. De arbeid hiertoe is enorm en bovenal de moeite waard en zelfs de ondergang is duizendmaal te verkiezen boven den rustigen slaap van zoovelen, die zich nooit verloren in den storm der diepte, maar braaf en zoet reeds stierven voor hun dood.

Dit werk moge niet „af zijn", maar wie zich blind staart op dit feit is niet waard te kunnen zien. In no. 40 „Portretje" is de tweespalt niet minder, 't is van een diepte en innigheid die ontroert.

Ook Froonen komt hier kranig voor den dag in no. 13. Verinwendigd is hier de realiteit, bezonken en verdroomde natuur, door een die meer rust in zich zelve vond omdat hij minder strijd en misschien minder te veroveren heeft. Toch is dit „Kinderfiguurtje" bijzonder gaaf en diep, stil van toon en kleur.

H. Leeuw is uitstekend in no. 53 „Op roof uit", vooral de leeuw is mooi van expressie; het soepele en donze, van dit trotsche dier werd kranig uitgedrukt. „Monniksgier" is weer een van die meesterlijke houtsneden, zooals wij meerdere van dezen kunstenaar zagen.

Mej. C. Hofman verrast hier met forsch geschilderd stilleven, dat van kracht en vastheid getuigt. Deze schilderes heeft aanmerkelijk in kracht gewonnen, ook haar kleurgevoel is zich zuiver en harmonisch aan 't ontwikkelen, iets wat minder is in haar landschap „Heikout", waarin de kleur wat dood is. No. 24 „Treuracacia's" is weer feestelijker en van dezelfde vastheid als het stilleven. In mej. Hofman zit een schilderes waar wat van te verwachten is.

Prof. van der Waay heeft hier 5 schilderijen. Wat te zeggen van dezen harden werker, die zonder hartstocht vreemd moet staan in dezen stormenden tijd, die als een verlatene, stram en strak, den storm van het kunstgebeuren over zich heen voelt bruischen en koken, die machteloos tegen den opstand van eigen leerlingen, wegvlucht in het knusse huisje, dat door moeitevollen arbeid in vele jaren werd gebouwd. Knap en kundig, gaaf en af, 't zijn eigenschappen die men moet waardeeren, maar die in dezen tijd, wanneer zij zonder dieperen levensinhoud zijn, van waarde zijn veranderd. In no 5 „Achter de coulissen" leeft een verlangen tot meer. Komt dit door het onderwerp, waardoor het bloed wat sneller stroomde, hierin is leven en licht naast de kunde van het andere werk. „Nunspeetsche boerin" is van de overige het beste, knap, gaaf en aangenaam, in een rustige kleur.

Mevrouw Cornelder wint het in haar bloemen in vastheid en kleur naast het „bloemstilleven van Brouwers", dat er naast hangt en tot vergelijken noopt. Het is van grooter zekerheid en doelbewustheid. dun en levend zijn de bloemen in hun bepaaldheid, een mooi doek, dat echter in de compositie wat onevenwichtig is. Geestig van kleur is Brouwers in zijn landschap, een speelschheid die ook in zijn bloemen niet te miskennen is.

Mej. Robert Jansen is het beste in no. 45 „Kinderen".

Kleurig en licht is het groote doek van Lucker, maar is leeg en met weinig inhoud, te voorop gezet als de bedoeling was. Uitstekend is zijn groote ets.

Beschaafd en fijn is als altijd mevr. Knegtmans in haar kinderportretjes, vooral in no. 28.

Sober en eenvoudig zijn de portretten van Arens. Deze koele natuur bereikt in zijn onbewogenheid een vastheid die heel zuiver is, vooral de Negerkop is vast van schildering en met iets van een kristallen zuiverheid in de kleur.

J. ten Horn zoekt naar karakteristiek; er zit kracht en expressie in dit schilderij, maar er is te veel geofferd aan de teekening en de kleur, ook zijn aquatint getuigt van zin voor het bijzondere.

Er is van M. Hoekstal een schilderijtje met klaprozen, dat verdienstelijk van kleur is, van O. Verhagen één van de bekende teekeningen. Ook Mangholt en Heuff zijn vertegenwoordigd, terwijl Lissone twee zoetige schilderijtjes laat zien.

Een technisch goed, maar wat geestloos bloemstuk van Dingemans, van Hammes een ets en eenige teekeningen van Ramaer. Mooi voornaam koperwerk stellen de gebrs. Arens ten toon, terwijl E. van Maren twee kinderkopjes laat zien.

LEO NIEHORSTER.

Voor de Leden der Nijm. Vereeniging tot beoefening der Zuivere Rede zal

Prof. BOLLAND

een **Cursus** houden over: **De Natuur,** en wel op de avonden van 14—23 December en van 5—14 Januari a.s.

Omtrent het lidmaatschap der Vereeniging zullen ondergeteekenden gaarne inlichtingen geven.

Het Comité,

Mevrouw DÉKING DURA,
Franschestraat 69.

L. NIEHORSTER,
Plasmolen.

Dr. B. SYBRANDY,
Oranjesingel 34.

J. G. TEN BOKKEL,
St. Annastraat 84.

Van 2—11 April a.s., telkens des avonds te acht uur **precies**, geeft

Prof. BOLLAND

zijn college over **DE NATUUR** en wel in de **NUTSZAAL**, Ingang Broerstraat.

Inlichtingen bij het Comité:

Mevrouw DÉKING DURA,
Fransche straat 69.
L. NIEHORSTER. Plasmolen.
Dr. B. SYBRANDY, Oranjesingel 34.
J. G. TEN BOKKEL, Annastr. 84.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling van Schilderijen door Hollandsche en Belgische Meesters.

Een enkel woord slechts over deze expositie. Men kent het doel — hulp aan de Belgische kinderen. Ieder die iets voelt voor het lot dezer arme kleinen, ieder die iets beseft van de namelooze ellende, 't zij pro of anti, heeft tot taak, door een bezoek aan deze tentoonstelling bij te dragen tot dat doel. Ook hier begint de ellende langzaam te komen, laat ons dit niet ongevoelig maken voor de hevigheid van ginds. De kunstenaars hebben hun menschelijkheid getoond door vóór te gaan en hun arbeid belangeloos af te staan, laat het Nijmeegsche publiek hun voorbeeld volgen door te beginnen met te komen zien. En wie dan koopen kan zal veel vinden dat zeer de moeite waard is, laat u door de kunstenaars niet beschamen die dit te zamen brachten en op u hebben gerekend, bezorg u zelf een blijvende vreugde, misschien redt gij daardoor 't leven van een kind. Als er ooit een motief was om u de weelde van een kunstwerk te veroorloven, dan is er dit thans, laat ons niet alléén denken aan de voorziening der provisiekasten, die nog gevuld kunnen worden. Ginds is er niets meer en honderden kinderen sterven van gebrek, wees mild nu ge nog mild kunt zijn, de schoonheid van 't kunstwerk zal u dubbel loonen voor deze daad.

Er is veel om op te noemen, een vierhonderd nummers telt de catalogus, waaronder van de meest bekende namen. Er is werk o.a. van Louis Apol, Bauer, Gorter, Heyenbroek, Hoynck van Papendrecht, Jurres, Keier, Opsomer, Jan Sluyters, Smissaert, Prof. van der Waaij, Weissenbruch, Wijsmuller en Hilcken en heel veel namen meer van kunstenaars met groote bekendheid.

Laat ieder zelf gaan zien, de tentoonstelling is 't waard. Critiek blijve achterwege wat voor zulk een doel geschonken werd is goed.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling „In Consten Een".

In de Waag is wederom werk van leden dezer vereeniging bijeen, velen ontbreken, dit niet door de jury, die dit keer voor 't eerst met macht om af te wijzen was begiftigd. Dit laatste is een stap in de goede richting, als alle goede krachten inzenden, kan voor de toelating een strengere eisch gesteld worden, waardoor deze exposities ongetwijfeld hoogst belangrijk kunnen worden. Zooals gezegd van de goede krachten ontbreken er te veel, daardoor hangt er werk, waarvoor anders geen plaats zou geweest zijn.

Eenige nieuwe leden exposeeren voor 't eerst, andere toonen een verblijdenden vooruitgang.

Van de nieuwe leden noemen we gaarne mevrouw Lilli Wolff—Olsen uit Kopenhagen. Zij is een fijne, stille, sobere natuur, eenvoudig en zonder valsch gebaar. Bescheiden, ernstig en diep zijn de twee doekjes, die zij hier exposeert. Een dergelijke verschijning doet hier weldadig, temidden van veel oppervlakkige drukte is hier rust, die vrede geeft. Wanneer van uit dit zuivere kinderlijke werk de overige inzendingen beoordeeld zouden worden, hoeveel zou er dan niet zijn, dat als grof en oneerlijk zou moeten worden afgewezen. In deze twee kleine doekjes is iets dat altijd schoon zal mogen heeten, een pretentielooze zuiverheid, die zich bijna schuchter toont, beschroomd en beschaamd over zich zelve temidden van het leege en grove lawaai van dezen chaotischen tijd. Wie beginnen mocht met dit werk in te leven zal niet zoo heel veel meer te bewonderen vinden, gestemd als hij zich zelve hebben zal om ontoegankelijk te zijn voor de bonte drukte van veel dat zonder inhoud is. Ons is dit van 't beste, hoe roerend bescheiden is de prijs.

Haar echtgenoot L. O. Wolff exposeert hier eveneens een doek. Dit heeft niet die schuchtere soberheid, die kinderlijke eenvoud, dat bijzondere van een gave vrouw. Beslist en uitgesproken is hier de daad, het mannelijke en vrouwelijke is hun kenmerkend onderscheid. Inniger en zachter is hier de vrouw, breeder en sterker de man. Ook hij wil niet meer schijnen dan hij is, eerlijk en open in zijn schildering en tekortkomingen worden niet verheeld in een zoetelijk sentimenteel gebaar. Men vergelijke dit doek maar eens met no. 4, dat er ongelukkigerwijze vlak naast hangt. Bij den heer Wolff is de kleur zuiver en weifeloos neergezet als van één die niets verbergen wil, eerlijk en zonder vrees. Open is dit gemoed, blij en krachtig is zijn daad, evenwichtig de compositie die groot werd gezien. Deze twee buitenlanders zijn een aanwinst voor „In Consten Een".

Ook C. le Roy is hier, meenen wij, voor 't eerst met werk. In nos. 61 en 63, twee teekeningen, leeren we hem kennen als iemand met een frisschen, breeden kijk op de dingen om zich heen. Vooral 63 is krachtig en rijk van teekening, vast en stellig zijn de rietschoven neergeschreven, wijd is 't landschap als de ruimte van zijn zien.

G. van Nifterik heeft in no. 44 wel iets goeds, terwijl W. F. Boekstal in zijn „Bloemstuk" rustig en harmonisch is. B. J. Boezick zoekt het stille zilver van den droom, hij is wat slap en mist de doorleving, hij is te zoet omdat te veel gelouterde hartstocht ontbreekt.

Van de oudere leden, dit met respect voor haar jeugd, noemen wij mejuff. C. J. Hoffman. Zij is één die voortdurend groeit, die de laatste jaren telkens weer verrast. Er is een zekerheid in haar evolutie, een zekerheid die kenmerk is van haar natuur. Een krachtig bijna mannelijk element is in dit werk, een onverschilligheid die niet te vleien wenscht, omdat ze van zichzelf is overtuigd. Dit is een geesteslanding waarvan heel veel goeds verwacht mag worden. Eerlijkheid is alles en in dezen tijd van opzettelijke vervalsching doet deze oprechtheid goed. Men lette op No. 29 „Pompoenen" om te begrijpen wat hier wordt bedoeld.

Ook mevrouw Knegtmans—Melchior blijkt in ernst en diepte winst te hebben gemaakt. 't Bewijs hiervoor is No. 35, hierin is een klare rust, een nobele expressie in de lijn die meer gespannen is en beheerscht. Reeds vroeger hebben we opgemerkt dat mevrouw Knegtmans in de teekening zooveel verder is dan in het schilderij. Hoewel dit ook nu nog geldt, zoo is er toch ook in haar schildering vooruitgang.

Lucker die hier alleen als etser verschijnt, wordt rijker en speelscher. No. 33 „Oude rommelmarkt, Nijmegen" is goed gezien en weelderig verwerkt. Minder is No. 39 „Kerkportiek", dit is wat leeg en hard met te weinig liefde gedaan.

O. Verhagen is weer de bijzondere die altijd verwondering wekt. Dit werk is als de laatste pracht van een steeds afgevoerde zinnelijke verfijning, waarin de huiver der ontbinding als een glimlach, symbool van alle late leven, spreekt. Anton Pieck is als etser een romanticus. Een sproke wordt hem de natuur, die stijlvol wordt verbeeld.

Joan Collette, de ernstige moderne zoeker, doet hier weer als een vreemde, verdwaald in een te nuchter milieu. Reeds vroeger hebben wij dit werk besproken en gewaardeerd, thans wachten we op de logische ontplooiing, op het verklaarde antwoord van dit werk dat voor zichzelf nog vraag is, vraag naar een wonder antwoord, dat de vrager aan zichzelf te geven hebben zal.

Verdienstelijk is ten Horn, hij zoekt de uitgesproken actie ten koste echter van de teekening. Hierin schuilt meer karakter dan wanneer het omgekeerd zou zijn, echter zoeke hij het evenwicht, om volkomener te zijn.

J. Brouwers heeft een van zijn bekende aquarellen, die reeds verkocht werd. Van H. Froonen is er een geestig „Kinderfiguurtje". Jan van Rijckevorsel zond drie doeken waarvan een portret, dat nog te zeer den duffen geest der academie ademt.

Noemen we nog mejuff. Robert Janssen, die heel goed is in „Herfst". Ferwerda met twee kleine doekjes. Dingemans met aardige etsen. Ramaer met kleine krabbels. Manghold, van Duren en van Berckel en bij de laatste noembaarheden zijn we stelselmatig aangeland, het zwijgen zij verder gewenscht.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAP.

Tentoonstelling der Plasmolensche Schilders.

Onze Plasmolensche schildergroep — Jac. van Mourik, G. Cox, Jules Brouwers en Leo Niehorster — heeft een tentoonstelling bijeengebracht, die niet zal nalaten in dit seizoen de kunstliefhebbers te trekken. Ze hebben daardoor aan de natuurlijke aantrekkelijkheden van dit door het heele land bekende en geliefde plekje een heel bijzondere kunstbekoring toegevoegd.

Vooreerst verdient het prachtige krachtige werk van Jac. van Mourik de aandacht van ieder kunstminnaar. Er zijn enkele stukken bij, die we vroeger al bij „In Consten Eén" gezien hebben, zooals de „Vrouw aan de bron" en het „Kinderkopje"; maar deze daargelaten, wat een verrassende vruchtbaarheid openbaart hier weer de onvermoeide meester!

Daar is b.v. voorerst een portret van zijn kunstbroeder G. Cox, (No. 25) een kapitaal stuk van geweldige kracht, met iets Rembrandtieks in de stoute toets; dan, forscher nog, maar natuurlijk van minder geestelijke kracht, de studie van een mijnwerker, een herculische tors (No. 1). Maar als het pièce de résistance prijkt tegen den achterwand der rietmatten expositiezaal een groot doek, dat als een kijk opent in een natuurwoud met op den voorgrond een groep in een plas „Badende Olifanten" (No. 23). Zoo'n exotisch tafereel zou men zeker aan den Plasmolen niet verwachten. Om dat zoo pakkend in levensware kleuren te geven zal de meester zich ingespannen studie hebben moeten getroosten. Uit elke streek en veeg blijkt dat hij zijn ongemeene stof meester was. Zoowel de wonderlijk bewogen lichamen der dartele dikhuiders als het water waarin zij ploeteren, en het rijkgetinte oerwoud, waartegen hun figuren zich afteekenen, het tintelt alles van echt, machtig leven.

Een lief kleurig figuurstukje „Vrouw met kindje" (No. 70) is al verkocht. Verder wijzen ze nog op een „Ploegend paard" (No. 51) en een „Hooiwagen" (No. 21), waarna men ons zal toegeven dat Van Mourik zeker op de tentoonstelling goed vertegenwoordigd is.

Cox is er natuurlijk met zijn echte Plasmolensche landschappen, maar ditmaal in zoo groote verscheidenheid als we nog nooit van hem bijeenzagen. Zoo is er voorerst een rijk geschakeerd „In 't bosch" (No. 17), „Boschrand" (No. 26), „Lente in 't Bosch" (No. 32, reeds verkocht), die ons de heerlijkste plekjes van den St. Jansberg weergeven. En naast deze zorgvuldig afgewerkte olieverfschilderijen vinden wij nog verschillende meer vluchtig getoetste pastels zooals een goudkleurige „Oogst" (No. 66) en een teer paarsgetinte „Lente" (No. 65).

Jules Brouwers munt hier, dunkt ons, het meest uit door een drietal kleurige en forsche stillevens van bloemen en vruchten met hier en daar een schotel of beker van kristal, welks tintelende irisatie verrassend tegen de kleurpartijen uitkomt. Van de drie kranige stukken lijkt ons No. 6 het best geslaagd; de bloemen en vruchten komen met ongedwongen losheid naar voren.

Een groot figuurstuk „Op den drempel" (No. 7), sterk impressionistisch, is al verkocht. Ons dunkt het kleinere schilderijtje „Molen" (No. 5) moet spoedig volgen, daar het een heel schilderachtig, poëtisch tafereeltje is, dat wel in den smaak moet vallen.

Ook van Leo Niehorster zagen wij verrassend goede stillevens, in o[illegible]erf naar het leven geschilderde „Pioenrozen" (No. 41 en 52) van groote frischheid en warmen kleurengloed, en een paar keurige, in pastel uitgevoerde, aan Japansch werk herinnerende bloempaneelen „Appelbloesem" (No. 44) en „Wilde pruim" (No. 48), die de zachte teere bloesemkleurtjes in haar onstoffelijke fijnheid gelukkig weergeven. Maar zijn bekende stemmingvolle pastels en kleuretsjes van mooie Plasmolen plekjes of andere landschapjes ontbreken evenmin. Zoo vestigen wij de aandacht op de mooie groote pastel „Bij den Plasmolen" (No. 45) en op de fijne „Regenstemming" (No. 40).

Verschillende van de lieve, vriendelijke kleuretsjes, zoo b.v. No. 38 „Zandvoort" hebben al koopers gevonden, evenals het mooie schilderijtje van mystiek wazig effect „Kasteel van Arcen" (No. 15) met het romantisch gezicht op slot, brug en dikken ouden boom.

Alles samengenomen, is het een heel interessante tentoonstelling en wij sporen de kunstvrienden onder onze lezers in gemoede aan, niet te verzuimen, ze te gaan bezichtigen. Ze is op zich zelf een tochtje naar den Plasmolen waard.

De Maasbode

10-06-1918

TENTOONSTELLINGEN Aan den Plasmolen. Men schrijft ons uit Nijmegen: Wie den Plasmolen noemt wekt herinneringen aan natuurgenot en vacantiegenoegens. Want de Plasmolen behoort tot een dier heerlijke plekjes van ons vaderland, die onweerstaanbaar boeien door hun mooie bosschen, door hun golvende heidevelden en door heldere klare vennen waarin de waterleliën droomen. Nederland mag zich nog gelukkig prijzen dat in onzen zoo materialistischen tijd nog onbedorven natuurschoon te genieten valt, dat het gemoed verruimt en den geestr verkwikt. De zoo bekoorlijke omgeving van den Plasmolen die van Nijmegen uit per Maasbuurtspoorweg gemakkelijk is te bereiken, heeft dezen zomer een nieuwe aantrekkelijkheid gekregen door een tentoonstelling der Plasmolensche schilders. Even links voorbij de tramhalte zijn in een daartoe opgetrokken tent een groot aantal werken geexposeerd van Jules Brouwers, G. Cox, Jac. van Mourik en Leo Niehorster.

Julius Brouwers toont zich een schilder van rijke afwisseling. De clou zijner hier tentoongestelde werken vormt met het reeds verkochte „Op den drempel'' (no. 7), een genrestuk, tintelent van licht. Doch niet minder verdienen zijn kloek gepenseelde stillevens nos. 6 en 9 de aandacht, zoowel om hun warmen toon als kranige afwerking, Ook zijn “Molen” (no. 5) is een bekoorlijk tafereeltje.

G. Cox blijkt den laatsten tijd hard te hebben gewerkt; we zagen hier tenminste verschillende nieuwe doeken van dezen landschapsschilder, wiens penseel zoo treffend mooi de schoonheid van de Plasmolensche omgeving weet voor oogen te tooveren. Scherp waarnemer die hij is, weet zijn kunstvaardige hand op treffende wijze de indrukken weer te geven, zooals b. v. duidelijk spreekt uit zijn “Winterstemming” een salonstuk, dat boeit door de mooie frisch geschilderde lucht, die zich welft boven den besneeuwden dennenheuvel met poelen en uitgewas op den voorgrond. Een goede stemming spreekt ook uit zijn “Zomer in het bosch” (no. 16) waar het licht tintelt in het kristalheldere beekje en op den veelkleurigen boschbodem. Bijzonder mooi van toon is de “Boschrand langs den Plasmolen” waarin Cox treffend juist de schoonheid van het landschap doet uitkomen ; vooral de weerspiegeling van de luch t in het halfbegroeide ven op den voorgrond, waarachter de hoogten van den St. Jansberg forsch oprijzen, is keurig weergegeven. Een geheel ander cachet heeft zijn “Herfststemming" (no. 74) dat in de fijnheid van afwerking herinnert aan de schildersschool uit het begin der vorige eeuw. No. 75 “Schapen in de Heide” en no. 65 “Lente” behooren mede tot het beste wat Cox hier heeft ingezonden.

Kranig talentvol werk levert vooral ook **Jac. van Mourik**, uit wiens werken een bijzonder levendig coloriet spreekt, waartoe de studies, die deze schilder in het zonnige Zuiden heeft gemaakt, wel het hare zullen hebben bijgedragen. Reeds aanstonds bij het binnen treden in het tentoonstellingsgebouw treft zijn magistraal doek “Badende Olifanten" (no. 23) een werk vol rijke kleurenschittering en meesterlijke figuratie. Er zit leven in die olifanten, die met forsche lijn zijn uitgebeeld. Het uitbeeldingsvermogen van Van Mourik treedt niet minder aan den dag in zijn kloek expressie-vol “Portret van den schilder Cox” (no. 25) en in no. 21 “Hooiwagen”, waarbij het paard kranig is geschilderd, doch de achtergrond ons wat vaag lijkt. Het “Zonnige gezicht op St. Raphaël” (no. 69) is een studie van den schilder uit Zuid-Frankrijk, een werk met mooi lichteffect. Onder de mooiste der vele nummers neemt ongetwijfeld no. 57 “Herderin” een eerste plaats in. Zoowel de figuur als de omgeving munten uit door een heerlijk coloriet, waardoor van Mourik zijn doeken weet to bezielen. In dit opzicht vraagt no. 3 “Vrouw aan de bron” de aandacht, welk laatste nummer eveneens een studie uit het Zuiden is. Knap werk levert hij ook in zijn „Mijnwerker" (no. 1).

Leo Niehorster weet den bezoeker te boeien met zijn mooie van fijn kleurgevoel getuigende pastels, in het bijzonder „Appelbloesem"(no. 44) en “Wilde Pruim” (no. 48). Nog bekoorlijker misschien zijn de kleuretsjes en pastels van verschillende mooie plekjes om en bij den Plasmolen, o. a. no. 40, “Regenstemming” en zijn “Kasteel van Arcen” (no. 15) een stukje van heerlijke romantiek. Dat Niehorster ook een goed olieverfschilder is, bewijzen zijn (nos. 41 en 52) twee doeken vol gloed en rake teekening. Een ieder die dezen zomer een bezoek brengt aan de Piasmolen, verzuime niet de expositie der Plasmolensche schilders te gaan zien, die hier een collectie hebben bijeengebracht die menig bezoeker zal nopen zich een blijvend aandenken aan de mooie omgeving te verschaffen.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

entoonstelling van de Plasmolensche schilders.

et is een goede gedachte geweest van de „Club van Vier", de schilders Jules Brouwers, G. Cox, Jac. van Mourik en Leo Niehorster, om ter plaatse waar zij werken en temidden van de ten deele nog ongerepte natuur gestadig worden geïnspireerd tot nieuwe scheppingen, een tentoonstelling aan te richten, welke gedurende het zomerseizoen de attractie van den Plasmolen aanmerkelijk verhoogt. Even voorbij het hotel Gommans, enkele meters van den hoofdweg, stond geruimen tijd reeds een houtloods, een primitief gebouwtje met rieten wanden en een linnen overkapping. In deze loods hebben de genoemde schilders en de heer E. Schoonheijt, die de directie op zich nam, een expositiezaaltje gevonden dat zich wondergelukkig aanpaste bij de pittoreske omgeving en bovendien innerlijke kwaliteiten bleek te bevatten welke verder reikten dan zijn aanvankelijke, bescheiden roeping. Immers, het stemmige riet vormt een goed fond van de doeken en teekeningen en het linnen, werkend als boven-matglas, draagt tot een mooie, egale belichting het zijne bij.

Het is een belangwekkende collectie, welke aan den Plasmolen is bijeengebracht. De tentoonstelling omvat een tachtigtal groote en kleine schilderijen, pastels, aquarels en etsen. Dank zij de zeer uiteenloopende onderwerpen en de verschillende wijzen van behandeling is het geheel vol afwisseling.

Jac. van Mourik vraagt wel allereerst de aandacht van den bezoeker. Wij vinden van hem eenige reeds eerder hier ter stede geëxposeerde doeken, waarvan no. 3 „Vrouw aan de bron" wel het voornaamste is. Een waardig pendant hiervan, nòg sterker van coloriet en waarbij de vrouwefiguur de gansche voorstelling beheerscht zonder nochtans het evenwicht te verstoren, is no. 17 „Herderin", een der laatste werken van den meester. Buitengewoon imponeerend is het kolossale doek „Olifanten (no. 23), een tafereel uit het oerwoud vol kracht en leven. Heel mooi is ook het portret van den schilder Cox, waarbij Rembrandt's zelfportret van Mourik voor den geest moet hebben gestaan, en teuslotte vermelden wij den „Mijnwerker" (no. 1), waarin de figuur, toonbeeld van mannelijke kracht, prachtig is weergegeven.

Cox is op de tentoonstelling vertegenwoordigd door werk dat opnieuw zijn veelzijdigheid demonstreert. Zijn fraaie heide-pastels, waarin hij de stemming steeds zoo gelukkig weergeeft, ontbreken uiteraard ook nu niet. Maar de pastelteekenaar behoort tot de slachtoffers van den oorlog en gelukkig hij die ook met het penseel iets van belang tot den liefhebber van beeldende kunst vermag te zeggen. De beide boschgezichten, waarvan een eerst onlangs voltooid, behooren tot de beste doeken van deze expositie. Verschillende landschapsschilderijen met grazende schapen evenaren in visie en kleur Cox's terecht gezochte pastels.

Veel mooi werk van Leo Niehorster trekt voorts op deze tentoonstelling de aandacht. Het dankt dit aan zijn geheel eigen karakter, aan zijn levendig spreken tot den beschouwer. Wij wijzen op de pastels „Bij den Plasmolen" (no. 45) en „Achter Middelaar" (no. 51). Iets heel bijzonders geven voorts „Wilde Pruim" (no. 48) en „Appelbloesem" (no. 44); het scherpe contrast tusschen de bloemen en den fluweeligen achtergrond is hoogst gelukkig getroffen bij deze waarlijk schitterende staaltjes van kleur-effect. En dan die tientallen juweeltjes van stift- en penhanteering, waardoor Niehorster zich naam maakte; het zijn de vriendelijke muurbloempjes in dit geïmproviseerde tempeltje der kunst, van welke op den bezoeker een ongemeene bekoring uitgaat.

Deze etsen, kleur-etsen en penteekeningen zijn uitingen van wel zeer subtiele kunst. Als merkwaardigheid moge afzonderlijk aangestipt worden de „Beuk aan de beek", welken wij in no. 37 als ets zien en in no. 78 als gekleurde penteekening terugvinden.

De inzendingen van Jules Brouwers zijn niet minder dan het hiervoor genoemde de belangstelling waard. Hoezeer passen zij zich daarbij aan in goede kwaliteit, maar welk een heel ander genre wederom, ook bij behandeling van hetzelfde onderwerp. Naast een paar zeer mooie bloemstudies en een groot stilleven (no. 9) trekken o. m. de aandacht een prachtig hoek „Op den drempel", „Molen" (no. 55), „Kinderkopje" (no. 16) en riviergezichten, waarvan „Zeeuwsche haven" (no. 19) vooral knap geschilderd is.

Uit het bovenstaande moge de lezer de conclusie trekken, dat er aan den Plasmolen dezen zomer meer nog te genieten is dan van hetgeen de natuur er steeds met zoo kwistige hand schenkt. De tentoonstelling trok reeds druk bezoek en menig stuk vond reeds een kooper. Het ligt in de bedoeling van de exposeerende schilders om de tentoonstelling geregeld met nieuw werk aan te vullen, zoodat de liefhebber van beeldende kunst zich niet tot één bezoek behoeft te bepalen.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

„IN CONSTEN EEN".

Tentoonstelling van werken van G. van Nifterik.

In de Waag exposeert bovengenoemde schilder zijn werk, 74 schilderijen en een 14-tal etsen.

Een eenigszins eentonigen indruk maakt deze expositie. Door geen sterk leven wordt deze kunstenaar bezield, er is geen hevigheid, geen groote kracht in dit werk, 't is geen bewustzijn, dat worstelt of hartstochtelijk verlangt, zijn werk ontroert niet door diepte en innigheid, het is gewoon.

Van Nifterik is iemand, die gemakkelijk schildert, vlot is zijn teekening en smakelijk soms zijn kleur, maar deze gemakkelijkheid is hem een nadeel, hij schept niet meer, maar maakt. Hij is te gemakzuchtig en te traag en vreest de worsteling, die noodig is om de kwaliteiten, die er ongetwijfeld zijn, te verwerkelijken. Deze kunstenaar doet te veel en wil te weinig, hooger heeft hij zijn doelen te stellen, opdat de worsteling hem loutert en verdiept. Zijn vermogens blijven latent, omdat de weerstand ontbreekt, dit is jammer, wijl hier en daar beloften ruimschoots aanwezig zijn. De hoeveelheid van dit werk bij zoo weinig verschil maakt de appreciatie ook niet grooter, één doek zou waarschijnlijk meer doen dan deze 74 bij elkaar.

Ook zijn etsen zijn kleurloos, nuchter en gewoon, niet doorwerkt en niet doorleefd, hoewel ook hier weer beloften zijn tot meer, men lette op 9 en 5.

Op deze tentoonstelling was geen enkele bezoeker, terwijl in „Burgerlust" d u i z e n d betalende nieuwsgierigen zich verdrongen om te graaien in de goedkoope kostbaarheden van een mislukte wereldsche praal.

Had Multatuli geen gelijk: „Publiek, ik veracht u met groote innigheid"? LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tweede Kunsttentoonstelling Berg-en-Dal.

Na de vorige opgaaf werden nog verkocht, No. 40 van Fred. Engel, no. 78 en 79 van Bern. de Hoog, no. 218 en 219 van Wijsmuller, no. 54 van Jeanne de Fraiture, no. 84 van Pierre Janssen, no. 96 van H. Krabbé, no. 220 en 221 van Leo Niehorster, no. 89 van W. Knip, no. 106 van Joh. Lasij, no. 214 van J. W. v. Smorenburg, no. 136 van Bart Peizel, no. 148 v. Piet Rackwitz, no. 9a van mej. Balwé, no. 27 van A. Briët, no. 142 van A. Pieck, no. 155 van Marie Robert Janssen en no. 166 van P. A. Schipperus.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

KUNSTZAAL PRAKKE.

Schilderijen van Jozef Israëls, Maris, Mesdag, enz.

Een betrekkelijk kleine collectie werk is hier tentoongesteld, werk van groote dooden uit een tijd, die heen is, en van enkele verwanten, die nog in leven zijn, waarin een afgesloten periode uitsterft, maar die fatsoenshalve misschien behoorde dood te zijn.

Hoe na we ook verwant zijn aan deze periode, die nog geen kwart-eeuw afgesloten is, toch voelen we ons hier grootendeels in een sfeer, die eigenlijk de onze niet meer is.

Iedere tijd heeft zijn oordeel. Ten volle beseffen wij hier hoezeer wij kinderen zijn van onzen tijd, hoezeer wij zelfs met een critisch onpersoonlijk inzicht, met ons gevoel gebonden zijn aan de psyche van onzen eigen tijd, die trots dit onpersoonlijk zien, ons gemoed gestemd heeft op den toon der collectiviteit van thans. Wie zich in zijn oordeel zou laten leiden door deze eenzijdige gezindheid van zijn gemoed, zou wellicht weinig woorden van waardeering kunnen wijden aan dien tijd, die ons zoo rustig is en kalm, naast de hartstochtelijke bewogenheid in het hedendaagsche leven der kunst.

Hoezeer zijn wij veranderd, hoe hevig is de woeling. Maar toch hoezeer we ook verlangen mogen, dat uit den wilden chaos van het nerveuze zoeken van dezen tijd een gestijlde, klare rust geboren worden mag, we wenschen niet te keeren tot dat wat heen is en voorbij. Ook zijn we niet tevreden met hetgeen in dezen tijd geboorte neemt. Maar o, het is zoo wondervol van allerlei verwachting, zoo zwaar van belofte en hoop, zoodat dan toch die ontevredenheid méér onze liefde heeft dan de rustige rust, wijl zij ons voortstuwt naar een nieuw en eigen schoon.

Dit is het leven der kunst, worsteling en regeneratie, die nimmer nog zóó hevig was, maar daarom juist zoo grootsch.

Vreemd is het daarom voor wie meeleeft, plotseling weer te staan voor de werken van deze doode meesters, om stil en aandachtig te luisteren naar den eeuwigen zin in hun tijdelijk geluid. En hoewel het in de kunst te doen is om dit tijdelooze beginsel, toch zullen we dit te gretiger beluisteren, naarmate dit gezegd wordt in onze eigen spraak. Ook in de kunst verschijnt hetzelfde telkens anders, hetzelfde verschillend door den zich veranderenden tijdgeest gekleurd.

Israëls, Maris en Mesdag, zij zijn bekend. Critiek is op hun werk van geen invloed meer. Historisch zal hun tijd juister worden gekarakteriseerd, naarmate we verder gaan en ons, nervenze zoekenden, is het weldadig een oogenblik te toeven in deze zooveel rustiger sfeer, na te voelen hun schoone gezindheid en te beseffen, dat we er zelve nog lang niet zijn.

Deze kleine collectie zij bijzonder aanbevolen in de aandacht van het kunstzinnige publiek.

LEO NIEHORSTER.

INGEZONDEN

Professor Bolland.

De commissie van het „Genootschap tot beoefening van zuivere rede" brengt hiermede onder de aandacht van collegianten en belangstellenden, dat beginnende met 16 September in 5 opeenvolgende avonden, Prof Bolland een begin zal maken met een college over Goethe's Faust. Dat dit literair-wijsgeerig college in vier maal vijf avonden zijn beslag zal krijgen, te weten: vijf in September, in December, Januari en April.

Den velen die de Nijmeegsche rede-colleges tot nog toe onbezocht lieten, moge de behandeling van dit standaardwerk der wereld-literatuur, door den bekenden Leidsche redemeester, dat naast de evangeliën misschien het grootste is dat ooit door een dichterlijkbewustzijn werd voortgebracht, een aanleiding zijn, alsnog deze gelegenheid te benutten, die Nijmegen met de drie hoofdplaatsen des lands toevalligerwijze te beurt valt, een gelegenheid die na deze wellicht niet weer keert.

Voor de oningewijden in de Hegel-Bollandsche philosophie, zal juist dit literair-wijsgeerig college een aan- en inleiding kunnen zijn tot de meer abstracte en zuivere hoogte dezer philosophie, die de laatste jaren in het bewustzijn van het Nederlandsche intellect meer en meer haar reinigenden invloed doet gelden.

De commissie maakt er verder op attent, dat Z H.G een boekje heeft doen verschijnen, getiteld: „Zu Goethe's Faust', leitfaden zur einführung, hetwelk Professor, als naar gewoonte, in handen van collegianten verwacht.

Daar de commissie voor dit college, in den kring der Nijmeegsche intellectueelen, een buitengewone belangstelling verwacht, wende men zich voor nadere inlichtingen tot een der ondergeteekenden en zie verder de advertentie in dit blad.

De Commissie:

Mevr. J. C Déking Dura, Franschestraat 69.
J. G ten Bokkel, Reinoldstraat 5.
Dr. B Sybrandy, Oranjesingel 34.
Leo Niehorster, „Plasmolen"

Prof. BOLLAND

beloofde ons, in het a.s. seizoen een viertal Cursussen te geven over

GOETHE's FAUST I en II.

Elke cursus bestaat uit vijf lessen, de eerste zal gegeven worden van 16—20 September e.k.

Toegang uitsluitend voor leden der Vereeniging tot beoefening van Zuivere Rede.

Tot het geven van inlichtingen omtrent lidmaatschap enz. zijn wij gaarne bereid.

Het Comité:

Mevrouw DÉKING DURA,
Fransche straat 69.
L. NIEHORSTER, Plasmolen.
Dr. B. SYBRANDY,
Oranjesingel 34.
J. G. TEN BOKKEL,
Reinoldstraat 5.

VERKOOP VAN INBOEDEL

v. Oldenbarneveldtstraat 34.

N. KATZ, Hertogstraat 106, Ondernemer van Publieke Verkoopingen, zal op **Donderdag 31 October,** des v.m. **10** uur, ten overstaan van Deurwaarder J. L. A. C. JANSEN, ten verzoeke van den WelEd.Z.Geleerden Heer Dr. G. F. MERZ, wegens vertrek, te zijnen huize v. Oldenbarneveldtstraat 34

Publiek à contant Verkoopen:

Den geheelen goed onderhouden **INBOEDEL,** bestaande o.a. uit: Eikenhouten Eetkamer-Ameublement, als: Buffet met Opzet, 6 Stoelen, 2 Fauteuils, Tafelspiegel (Queen Anne), Salon-Ameublement, een zoo goed als nieuwe Piano (merk Uebel Lechleiter), Mahonie, Noten-, Eiken Linnen-, Hang- en Penantkasten, prachtig Japansch Kamerscherm, Eiken en Wit Slaapkamer Ameublement, best. uit Lit-Jumeaux met Kapok- en Spiraal Matrassen, Peluws en Kussens, Spiegelkasten, Waschkasten met -Stellen, Nachtkastjes, allen met Marmeren Bladen, prachtig 2-persoons Mahonie Ledikant met Kapok- en Springmatras, Schoorsteenspiegels, w.o. Vergulde en Eiken, Schilderijen, Engelsche Gravures, Eiken Bureau-Ministre met Stoel, Karpetten en Loopers, w.o. een Turksch Smyrna Karpet, maat 3.50 bij 2,75 M., prachtige Axminster Loopers, Boekenkast, 2 Clubfauteuils, Notenhouten Buffet, Pendules met Coupes, Wollen Dekens en Spreien, Pluche Overval- en Vitrage-Gordijnen, Veeren Bedden, 2 Divans met Kleeden, Kapstokken, Bad met Geijzer, Matten, Electrische Lampen (Haardfusia), Kachels, Gasfornuis (w.o. Salamander), Linoleums, Traproeden, Koper- en Tinwerk, Kristal, Glas- en Aardewerk, Brandkast, enz.

ANTIQUITEITEN, als: Marmer Empire Pendule met 2 Vazen, Kist Blauwe Chineesche Borden, Kristallen Compôtes, eenig Porcelein, oud Wortelnoten- en Eiken Dames-Bureau, ingelegd Glazenkastje, 2 Bordenrekken enz.

Voorts **GOUD- en ZILVERWERK,** als 24 Eet-, Dessertlepels en Vorken, Soeplepels, Suikerstrooiers, Borstel, Notenkraker, 2 prachtige Wapens met gouden heften, verschillende Atjehsche Wapens.

Een collectie moderne **SCHILDERSTUKKEN** en **AQUARELLEN.** Zeegezicht (H. J. Wolter), Gezicht op Hattum (C. Vreedenburgh), Hanen (H. J. Wolter), Meppelerdiep (Fr. Langerveld), Aquarel (Frans Slager), Vischvrouwtjes (H. J. Wolter), Storm (Leo Niehorster), Straatje in Tholen (H. J. Wolter), Narcissen Verkooping (Is. van Mens). enz. enz.

Te bezichtigen Woensdag 30 October van 10 tot 4 uur, tegen betaling van **10** cent.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Kunstzaal Noviomagum.

De nieuwe kunstzaal van den heer Siegers, in de Smetiusstraat is in het bezit eener aardige verzameling schilderijen, meerendeels van jonge Haagsche schilders, waarvan in Nijmegen, tot nog toe weinig was te zien.

Belangrijk zijn de twee interieurs van de Notre Dame, door J. Cossaar. Deze romanticus is vóór alles de droomer van het licht, Rembrandt is hem lief en Bosboom heeft zijn vereering.

Rijk en sober is een stilleven van Willem de Zwart, het is in een rijpen goud-toon geschilderd, simpel van motief, maar vol inhoud.

Een feestelijk doek van Anton Dirckx, gezicht op „Fecchia", groot van lijn en uitbundig van kleur. Er is een Dankmeijer breed en brutaal, een Hendrik van Bloem en een aardige Goedvrind, van B. Siegers, een jong Hagenaar, is een ernstig en beschaafd wintertje. Een gezicht op de Loosduinsche brug is rijp en innig van kleur. Een paar zonnige doekjes bewijzen zijn verdienstelijke techniek.

Sterk van kleur is een bloemstuk van van Lerieu, toonalistisch 't groote landschap van Toon Markus, terwijl van C. Kuijpers een stemmig landschap aanwezig is en van J. Wenning een paar fijne geestige doekjes. Verder is de oude Haagsche school vertegenwoordigd door de drie gebr. Maris.

Wij wenschen den heer Siegers succes en hopen dat 't hem gelukken zal Nijmegen tot meerdere belangstelling voor de beeldende kunst op te wekken.

LEO NIEHORSTER.

Prof. Bolland.

In het laatst van April zal prof. Bolland voor het Genootschap tot beoefening van zuivere rede, zijn onderbroken rede-college's voortzetten.

Voor collegianten en eventueele belangstellenden die de avonden over de ontwikkeling van het natuurbegrip niet hebben gevolgd, zal de heer Leo Niehorster, bij wijze van voorbereiding, eenige avonden een korte inleiding geven.

De eerste avond is bepaald op Donderdag 10 April 's avonds 8 uur in het Nutsgebouw Hersteeg 141.

De toegang is vrij voor leden van het Genootschap, door wie ieder belangstellende zich kan laten introduceeren.

Schilderijen-Tentoonstelling.

Het gebruik van de laatste jaren om in de omgeving van Nijmegen tentoonstellingen op het gebied van beeldende kunst aan te richten, is klaarblijkelijk bij velen in den smaak gevallen. En geen wonder, want de vreemdelingen en ook wel de dagjesmenschen, die schoone punten om onze stad bezoeken, knoopen als onderbreking van het bewonderen van de scheppingen der natuur daaraan gaarne vast een bezichtiging van menschelijke scheppingen. Aangezien het tentoongestelde tot dusver steeds van uitstekend gehalte was, viel het een bij het ander niet af.

Op dezelfde plaatsen, waar verleden jaar zomertentoonstellingen zijn gehouden, zullen ook in dit seizoen van 't vreemdelingenbezoek collecties kunstwerken worden bijeengebracht.

In het Hotel Groot Berg-en-Dal heeft morgenmiddag de opening plaats van de derde Kunsttentoonstelling.

Voorts komen de Plasmolensche schilders wat het uiterlijk van hun expositielokaal betreft aanmerkelijk beter voor den dag dan de vorige jaren. Zij hebben aan den Plasmolen bij het hotel een groote tent gebouwd en deze geheel nieuw ingericht als expositielokaal. Hun namen — Cox, Job, van Mourik, Niehorster en Ocker — waarborgen kunst van voortreffelijke kwaliteit. De geëxporeerde werken zullen hier gedurende den geheelen zomer te bezichtigen zijn.

Wie zich het vele schoons herinnert, dat de Plasmolensche tentoonstelling verleden jaar heeft geboden, zal stellig verlangen spoedig de kennismaking met de Plasmolensche Vijf te hernieuwen. En wie nog vreemd staat tegenover het oeuvre van deze kunstenaars wacht bij een bezoek de aantrekkelijkheid van het nieuwe, maar allen zal het tentoongestelde ongetwijfeld de ontroering schenken, welke het werkelijk schoone vermag te geven.

Onze lezers, die in de zomersche dagen te Berg-en-Dal of aan den Plasmolen vertoeven, moeten niet verzuimen een uurtje in deze tentoonstellingszalen te gaan vertoeven.

Tentoonstelling „In Consten Een".

Na een lange rust komt de Nijmeegsche Kunstkring met weinig werk en weinig inzenders. Lücker zond op het laatste moment wat groote doeken en „redde" (?) de tentoonstelling. Veel van de goede krachten zijn afwezig; verschillende Nijmeegsche schilders hebben bedankt.

Mej. Hoffman gaat stelselmatig vooruit, durf, oprechtheid en kracht zijn haar kenmerkende eigenschappen. No. 20 „Stilleven" is vol relief en sterke plastiek. Zij geeft zich zonder voorbehoud en tracht niet anders te zijn dan ze is. Deze zuiverheid geeft haar werk vastheid en een degelijkheid aan haar techniek, die hoe langer hoe meer beheerscht wordt. No. 22 „Chrysanten" is vol en zwaar van kleur, stoer en gaaf van schildering. Ook no. 21 is gaaf en beheerscht, zonnig en goed van kleur.

No. 26 „Meisje met bloemen" door mej. Robert Janssen is dun en blank, licht en luchtig staat het figuur in de ruimte.

Lücker zoekt naar effecten, dit behoort tot zijn natuur en hiermee is hij geteekend. Er is durf in zijn werk en breedheid van gebaar, waardoor hij meer overrompelt dan ontroert. Hij heeft meer kracht en hartstocht dan diepte van gemoed, hij wordt sentimenteel wanneer hij dit gemis beseft, zie no. 34. In no. 30 is hij het meest zichzelf, spontaan, breed en brutaal, hierin gaf hij zich zuiver. Het beste is no. 31, door de hevigheid en het effect klinkt toch een diepere toon, hierin kwam iets van innigheid, die minder was gezocht, dit doek houdt meer belofte in.

Een antipode van bovengenoemde is H. Cornelder. Dit werk, zie no. 10 en vooral 11, is vol teere aandacht en diepte van gemoed. Hier geen breedheid naar buiten, maar inkeer in zichzelf. Sober is 't onderwerp en luttel het materiaal, het valt niet op en dringt niet brutaal naar voren, 't is zonder pretentie. De zakelijkheid der vormen werd door een teere liefde, die toch volgzaam schouwde, omhuiverd door een droom van stille blanke rust. Ook no. 13 „Beuken in den winter" is, hoewel niet zoo beheerscht, gevoelig en stil.

Bezonken en beschaafd is Collette in no. 7. Rijk en bestoven zijn de kleuren van dit gemetaliseerd eterniet en de kunst van Collette vindt daarin een practische toepassing en een weg voor zijn verdienstelijk streven.

A. Pieck heeft hier een paar kranige etsen. No. 46 „Vlaamsche processie" is rijk en geestig, een spookachtige droom als uit een verren tijd, die niet zonder begrijpelijken humor werd gezien. Ook no. 45 „De opschrijving in Bethlehem" is geestig en vol zin. De vogelskeletten zijn mooi karakteristiek.

Wel rijk, maar onbeheerscht en onrustig is het werk van mej. Dekker. Goed is mevr. Knegtmans en verdienstelijk de kleine houtsneden van Van Hoorn. Van Overzee en Ferwerda is er een goed stilleven, van Brouwers en Mangold hun bekend werk. Molkenboer zond een g r o o t „portret" en Van Berckel een bloemenmeisje. Vermeld dient nog 't beeldhouwwerk van J. W. Maris, in het bijzonder no. 55 „Zelfportret", dat in het harde materiaal levend van expressie werd. Reeds eerder zagen we bij Prakke een paar goede werken van dezen jongen kunstenaar.

Tentoonstelling Berg-en-Dal.

Beter nog dan 't vorig jaar is wederom deze expositie, noemen we slechts enkelen uit de velen. Vlot geschilderde bloemen van mej. v. d. Berg, die mooi van kleur zijn, evenals de „Petunia's" van Lucie van Dam van Isselt. Van Danckmeyer „Lac d'amour", fel en kleurig, een geestige Winter van Pol Dom, eveneens van Schulman, waarin stemming én rust. Vlot en bewegelijk is W. van Dort in zijn „Molens te Delfshaven", terwijl Grous vol durf is en kleur en over meer dan gewone knapheid beschikt. Graadt van Roggen en Hommes zonden ieder een kranige ets, ook die van Herfst is goed. Een goed interieur van Bernard de Hoog, vlot en geestig is het stadsgezicht van Langeveld, ook 't gezicht op Dordrecht van Lücker doet hier goed. Mej. Marchant laat een goed interieur zien, Oldewelt is mooi in de Zigeunervrouw. Een breed en forsch geschilderd doek is het „Bagynenhof" van Piet Rackwitz, mooi van techniek en kleur. Mej. Surie en v. d. Willigen zonden als altijd goed werk. Van Jan van Vucht-Thijssen het portaal van de St. Stevenskerk en van Wiggers een stemmige „Avond". Prachtig van kleur is ten leste het batikwerk van mevr. Wegerif, terwijl het „oude hoekje" zeer begeerenswaardig antiek onderdak verschaft.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAP.

Derde kunsttentoonstelling te Berg-en-Dal.

Nu zegge men nog dat in onze stad geen beeldende kunst te genieten is. Drie tentoonstellingen zijn er op 't oogenblik tegelijk. Terwijl die van „In Consten Een" deze week afloopt, zijn er inmiddels twee andere geopend, een aan den Plasmolen en een te Berg en Dal.

Voor de derde maal heeft de kunsthandelaar Faassen daar een verzameling bijeen gebracht, wel geschikt om de kunstminnaars te boeien. In de bekende houten barak bij het hotel Groot Berg en Dal zijn niet minder dan 225 nummers bijeengebracht: schilderijen, aquarellen, pastels en etsen. Ze is dus nog rijker dan de beide vorige jaren en wij vinden er werken onder van hooge verdienste, werken van kunstenaars van gevestigden naam.

Het valt al bij vluchtige beschouwing op dat het geen tentoonstelling is, zooals Hollandsche exposities veelal zijn, enkel van landschapjes, molentjes en koetjes. Neen, er is 'n groote verscheidenheid van onderwerpen, wat de aantrekkelijkheid voor den bezoeker bijzonder verhoogt. Wel is het bloemstuk wat druk vertegenwooreigd. Wij vinden er de oude Nijmeegsche bekenden: Mangold met keurige aquarellen van witte rozen en Oostindische kers, mevrouw Cornelder Doffegnies met een paar olieverfstukken van kleurige zonnebloemen en papavers en een aquarel van fijne anenomen; mevrouw Martens van Balgooy met een paar lieve schilderijtjes. Van de verdere bloemstukken vielen ons bijzonder op de „Voorjaarsbloemen" van Frans Lissone, de „Chrysanthen" van Kutsch Loyenga, dezelfde bloemen van mej. C. A. v. d. Willigen, „Pioenrozen" van Jacoba Stuiveling v. Essen, een mooi olieverfstuk „Bloemen" van mej. A. C. v. d. Berg en vooral prachtige roode en witte anjelieren in een Japansche kristallen vaas, keurig gepenseeld door K. van Eck.

Maar die bloemstukken strekken slechts ter aangename afwisseling tusschen de verscheiden mooie figuurstukken, die om strijd de aandacht boeien.

Zoo zijn er een paar warmgetinte, echt poetische vriendelijke boerenbinnenhuizen van Bern. de Hoog, vol stemming en gevoel en hoogst harmonisch van kleur: „Moedervreugde" en „Brabantsch binnenhuis".

In hetzelfde genre is „Dagelijksch brood" van Krabbé, een lieve jonge boerenvrouw met mooien lichtval op het gelaat en tevens op een koperen koffiekan vóór haar op tafel. Van denzelfden schilder zijn er een drietal mooie groote meisjesfiguren en een kleine knaap, die om te stelen is van guitige jongensuitdrukking.

Een verdienstelijk interieur is ook dat van mej. W. Marchant, die zich zelve echter overtreft in haar levenswarm, karakteristiek pastelportret van den heer L.

Twee binnenhuisjes van W. van Nieuwenhoven „Gebed" en „Late arbeid" zijn bijzonder verdienstelijk om de warme lichtwerking, die in de verte aan de beroemde „Avondschool" van Gerard Dou doet denken.

Eenzelfde effect is gezocht en bereikt door H. Dievenbach in zijn „Lezend meisje" alsmede in Addicks' typischen boer met het verweerde gezicht, die bezig is met „Pijpje stoppen". Het is een mooi pendant van den lenken „Gooischen boer" van J. H. Gratema Scheltema.

Ook de binnenhuisjes van Van der Haar verdienen de aandacht om de goede schildering. Onder de figuurstukken zijn er ditmaal een paar van godsdienstigen aard, die te midden van het vele profane werk den ernstigen beschouwer innig treffen. Daarbij denken wij allereerst aan den kruisdragenden Christus, getiteld „Domine noster" van Jan van Rijckevorsel, een werk van hooge, edele uitdrukking en krachtige, fijne teekening; in de handen meenen wij iets onnatuurlijk Toorop-achtigs te zien.

Een bijzonder mooie compositie is „De schoonste dageraad" van Wijnand Geraeds, een pasteltryptiek met in het midden het jonggeboren Christuskind tusschen Maria en Jozef, scherp als silhouetten afstekend tegen een zachtrooden dageraadgloed, en op de beide zijstukken de herders en de engelenzang „Vrede op aarde." Dezelfde schilder zond ook een olieverfschilderij „De aanbidding der wijzen" in.

Van fijn godsdienstig gevoel geeft ook blijk de teekening „Refugiée" van Is. van Mens: een arme vluchtelinge, die haar toevlucht heeft genomen tot den Trooster der Bedroefden; zij heeft haar troost gezocht aan den voet van een kruisbeeld in een kerkportaal.

Een geschikten overgang van de figuurstukken tot de landschappen wordt gevormd door „Schelpen visschen" van Marie Robert Jansen, dat ons een somber strandgezicht vol stemming vertoont; wij verbeelden ons het stuk al meer gezien te hebben.

Ook van Eugène Lücker is er een pakkende „Zee" en verder een groot pastel met den zwaren massalen toren van het oude Dordrecht.

Er zijn verschillende mooie stadsgezichten met schilderachtige typische oude huizen; zoo noemen wij „Oude huizen te Elburg" van W. Knip, „Gezicht op Hattem" van Frans Langeveld; Lac d'amour van Dankmeyer; maar inzonderheid het voorname, warmkleurige breedgeborstelde „Portaal der St.-Stevenskerk te Nijmegen" van onzen stadgenoot Jan van Vught-Thijssen, wiens „Gracht te Bergen op Zoom" ons, hoe zonnig en kleurig ook, minder bekoort wegens zekere gewilde stijve rechtlijnigheid in de huisjes op den achtergrond.

Een ouderwetsch mooi landschap is de „Zomeravond" van Schipperus, en wie meer van de moderne luministische stippelmanier houdt vindt zeker iets van zijn gading in den „Zwoelen voorjaarsdag" van Adri Pieck of „Lente aan den vijver" van E. R. D. Schaap.

Van Anton Pieck zijn er kranige etsen, alsook een heel schilderachtige kijk van C. H. Hammes op het oude Nijmeegsche buurtje „Nonnenplaats", een Giethoornsche brug van Graadt van Roggen en een paar mooie etsjes van Leo Nieborster.

Zooals men ziet, keus genoeg!

Voor de dames bovendien nog een prachtige collectie keurige batiks en voor de oudheidminnaars verschillende mooie oude dingen in het oude hoekje.

KUNST EN WETENSCHAP.

Kunsttentoonstelling Plasmolen.

De „Plasmolensche Kunstschilders" exposeeren in een nieuw houten keetje bij het hôtel, dat uit- en inwendig bij allen eenvoud vriendelijk aandoet. Jammer, dat de schilders deze soberheid ook niet betracht hebben bij het tentoonstellen hunner werken. Van Job, Niehorster en Cox hangt veel, wat beter „en famille" had kunnen blijven.

De beide korte wanden van het vrij goed verlichte zaaltje worden ingenomen door Ocker en Van Maurik, de voornaamsten van het vijftal.

Ocker is de symbolische fantast en visioenair. In no. 17 „kop met juweel" geeft hij een moderne uiting van de oude sphinx- en Medusa-idee, echter verwarder en vager dan zijn klassiek voorbeeld. In no. 19 is de symboliek duidelijker door de klare compositie, waarbij het contrast tusschen de tragische horizontale figuur en de starre verticale grootsch aangevoeld en uitgedrukt is. No. 15 „vrouw en kind" is in de onderste helft eenigszins verward, maar overigens mooi van bouw en streng van compositie. De uit het zwart opdoemende visioenaire kop in no. 18 is verwant aan het bovenzinnelijke van een Odilon Redon. De fantast Ocker moet echter positiever worden in zijn ideeën, wil hij ze met klaarheid uiten.

Van Maurik is de romanticus en als zoodanig is hij het best in no. 39 „de herderin" en in no. 37, waar hij de schitterende apotheose van het licht geeft. Zoodra hij realistischer wordt, zooals in no. 58, „vrouw met kind", steunt de teekening niet voldoende de krachtige kleur. Toch is dit doek aangrijpend door de monumentale compositie en de eenheid in de koele kleur.

Job heeft goede schilderseigenschappen; zijn kleur is nog rauw, maar hij is zoekende en dit wijst op een ernstig streven. Zijn figuurstukken 33 en 47 doen denken aan prof. v. d. Waay; no. 31 lijkt op een Bastert en 29 op een Gorter. In no. 32 is Job 't meest zich zelf; dit stuk is het beste van zijn inzending door de eenheid van visie en de mooie uitdrukking der avondstemming.

Niehorster exposeert hier etsen en pastels. Zijn etsen zijn technisch goed, maar niet meer dan gewone visies van aardige gevalletjes zonder geestelijke strekking of bizonderen inhoud. De filosoof Niehorster uit zich hier niet. De waarachtige volle persoonlijkheid is niet in dit werk uitgedrukt en daarom is het niet boven dilettantisme te stellen. Duidelijk spreekt dit uit de pastels, die behalve onkunde in het gebruik van dit gemakkelijke materiaal, ook een gebrek aan kleurgevoel verraden. Zie het banale van 21 en 22, het rammelige van 24. Bepaald valsch doet de herhaalde combinatie van violet en blauwgroen in no. 26, 43 enz. Van stofuitdrukking slecht zijn de no. 23 en 33 (zie de wattige bloemen op het hardblauwe fond).

Cox is niet zoekende, maar produceerend; zijn Mauve-imitatie verschijnt nog in het heidelandschap met schapen: no. 19. Zijn handigheid is overigens groot en in de lichte boschgezichten blijkt hij niet ongevoelig te zijn voor het schoone, dat de omgeving van den Plasmolen biedt.

LÜCKER.

NST EN LETTEREN.

ıonstelling aan den Plasmolen.

lijksche tentoonstelling der Plas- schilders is ditmaal een bijzonder dert de heer Lücker er, onmid- de opening, in ons blad een er schreef, zijn nagenoeg al de ie hij vermeldde, verkocht. Er die maar twee of drie weken hebben, en toen al door koopers segevoerd.

volg is, dat de tegenwoordige ling een heel andere is, dan de heer Lücker beschrevene, zoodat van den Plasmolen niet mogen zé to gaan zien.

e witgeschilderde tent, kenbaar apperende vlag, staat voorbij het lasmolen en op het terrein daar- ht is deze gunstige gelegenheid n invloed geweest op het bezoek. zeker dat er heel wat schilderijen Haag en Amsterdam zijn verhuisd. eld Cox schijnt tot de bijzonder e behooren. Er zijn stukken van p 't oogenblik in de eerste kunst- an Den Haag prijken tegen het van den prijs, dien ze hier k zijn aquarellen gaan vlot weg. nblik is er toch nog een interes- zameling, meest stemmingland- Dit is trouwens het fort van Cox, erin vooral een echten Plasmolen- ont door meest natuurtafereelen ntrek te geven. Prachtig is zijn kleurig zomertafereel „In 't bosch", verrukkelijke avondstemming in lellekuil", de liefelijke „Lente" j Middelaar), de sombere „Maan- bij de Geuldert, en het sprookjes- eeltje „Aan de Beek".

Ook Leo Niehorster's werk vindt veel aftrek bij de kunstliefhebbers. Het zijn ook echt verkoopbare dingetjes, die hij maakt, wat oppervlakkig en vluchtig, maar van een ongemeene bekoring juist door hun lichte gratie, hun aardige kleurtjes en het poëtisch waas, dat inzonderheid de etsjes en daaronder vooral de gekleurde zoo aantrekkelijk maakt. Echt romantisch, ook om de fantastische kleur zijn het „Huisje te Mook" en het „Kasteel te Heyen", fijn dichterlijk is het „Kerkje te Middelaar". Bijzondere aandacht verdienen ook de groote decoratieve bloemenpaneelen, die om de ongemeene kleur- en lijneffecten aan Japansch werk doen denken.

Dit alles is echter maar kleinkunst in vergelijking met de kranige doeken van Maurik. Zoo is daar vooreerst het monumentale figuurstuk „Vrouw met Kind in 't bosch", welks knap gepenseelde figuren sprekend uitkomen tegen een groen-blauwen, pauwkleurigen achtergrond; dan een paar tonige binnenhuizen, in den trant van den ouden Israels, een echt Limburgsch tafereel van een paar koeienhoeders op de eenzame sombere heide en een zonnig romantisch stukje „De herderin" van helder, vroolijk coloriet.

Van den buitenissigen D. Ocker met zijn wonderlijk sombere en fantastische scheppingen hoeven wij hier, na de fijne karakteristiek van Lücker, niet veel te zeggen. Natuurlijk hangt alles er nog precies zoo, als Lücker het zag. Zulke aparte kunst trekt geen publiek. Ze is hoogstens voor enkele heel bijzonder aangelegden. Wat natuurlijk volstrekt niet uitsluit, dat ze van hooge kunstverdienste kan zijn.

In plaats van den vroegeren Plasmolenschilder Brouwers, die naar België is teruggekeerd, is gekomen een Amsterdammer, Peter Job, die hoofdzakelijk stemminglandschappen uit den omtrek geeft, nog wel wat schetsachtig onaf, maar toch vaak prachtig van effect. Zoo is bijvoorbeeld de gouden avondlucht in het groote tooneel „Boschzoom" ongemeen mooi van werking. Ook „Bij de beek", zijnde een voorstelling van den oorsprong der boschbeek, het zoogenaamde „groene water" getuigt van warm kleurgevoel, evenals de zonnige en kleurige „Lente" (gezicht bij Rhenen).

Het figuur-genre wordt door Peter Job met niet minder succes beoefend, getuige zijn allerliefst „Zusje voeren".

Zooals men ziet, biedt de tentoonstelling heel wat bezienswaardigs. Men verzuime niet ze te gaan zien. v. d. L.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling van Alb. A. Plasschaert Gebouw de Waag Groote Markt. *)

In enkele woorden hoop ik iets over deze tentoonstelling te kunnen mededeelen.

Het werk van Alb. A. Plasschaert getuigt van een diep ernstig denken en een occulte beteekenis. Het heeft dus niet alleen een schoonheidswaarde, doch vraagt hier dringend de belangstelling van die menschen welke rustig, eenvoudig, onbevooroordeeld zijn werk beschouwen kunnen. Dan eerst kan men er de zuivere liefdevolle beteekenis van ondergaan.

Ik noem hier in de eerste plaats no 61, dat tot mijn bizondere vreugde gisteren verkocht werd — voorstellend Moeder en Kind, getiteld „In God gespiegeld", daar dit den hoogsten vrede voorstelt in prachtige lijn en fijne kleuren.

Vooral lette men ook op no 64 „De Liefdeboodschap", de vrouw voorstellend als onpersoonlijk Liefdewezen, haar eigen uitgebrande lagere begeerte als offer aan de menschen toonend. Dit gelaat getuigt van een intens doorleden leed om den smaad en van goddelijke liefde-ontkenning van het ruwe meest verstarde materialisme.

In no. 55, het portret van mevr. Plasschaert, is het innerlijk rustig zielsgebeuren te herkennen; 't is in marmer-witten tint gehouden en 't geheel teer van kleur.

Daar 71 werken op deze tentoonstelling te bezichtigen zijn, zou dit teveel zijn om op te noemen. Echter noem ik nog van de meest treffende no 60 „Sprookje", no. 59 „Geloofd zij God", no. 58 „De Liefde gaat voorbij", no. 53 „de Stervende", no. 50 „Het Bruidje", no. 51 „Het blauwe manteltje", nos. 66, 67 en 68, bij elkaar behoorend, „Zonnevrouw", „Zonnekind" en „de Verlorene", no. 45 „Het bevrijde Ego", no. 41 „Kindje Gods in Moeder's hoede", no. 18 „Het hart is stil en luistert als een roos in 't licht", enz.

Al de bovengenoemde werken vragen, zooals ik reeds zeide, een rustige belangstelling, wil tenminste de menschelijke ziel deze diep doorzongen stilte, welke uit al zijn teekeningen en portretten spreekt, in zich opnemen

Wij menschen zijn zoo makkelijk genegen in dit stoffelijk leven onze ziel te ontkennen of te omsluieren! Doch wanneer men eens goed het bevrijdend licht mocht zien, zal men zich niet licht meer gevangen geven in wereldwaan en schijn, maar in een hooger realisme de oogen openen.

Uit Plasschaert's werk kan men veel leeren en daarom raad ik iedereen aan de tentoonstelling te bezichtigen — de werken van een eenvoudig geloovig mensch.

MARJON GRAY.

*) Aangezien onze medewerker voor beeldende kunst, de heer Leo Niehorster, uitstedig is, verzochten wij mevr. Marjon Gray een indruk te willen neerschrijven over het werk van Alb. Plasschaert, van wien zij zulk eene groote bewonderaarster is. Zij was zoo vriendelijk aan dat verzoek gevolg te geven

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling Plasmolen.

In het begin van dezen zomer is in ons blad met een enkel woord gewag gemaakt van de tentoonstelling van de Plasmolensche schilders, welke in de onmiddellijke nabijheid van het hotel wordt gehouden. Door een samenloop van omstandigheden was het ons niet mogelijk vóór dezen gevolg te geven aan ons voornemen om iets uitvoeriger bij het daar geëxposeerde en bij de entourage van deze bijzonder aantrekkelijke tentoonstelling stil te staan. Nu loopt de maand Augustus op haar einde, nog een paar weken en de grootste drukte, wat het vreemdelingenbezoek betreft, is voor het Hotel „De Plasmolen" voorbij en nog steeds bleef een nader woord omtrent deze keur van werken ongeschreven. Zoo moge dan nu alsnog volgen wat wij vroeger hadden bedoeld te plaatsen, ware niet herhaaldelijk een voorgenomen uitwipje naar den Plasmolen van ons programma geschrapt.

Een uitwipje naar den Plasmolen — hoeveel vreugde heeft het niet in den loop der jaren honderden stadgenooten verschaft en zal het nog honderden, ja duizenden blijven verschaffen. Het is dan ook wel een stukje overheerlijke natuur, een allergelukkigste combinatie van groen en water, van hout en heuvel, dat in het reisseizoen een groote aantrekkingskracht uitoefent op hen wien het gegeven is een of meer dagen het gewoel der steden, de studie of de zaken te ontvluchten en te dwalen door de bosschen, te mijmeren aan de beken, om later op den dag gezond-vermoeid in en bij het genoemde hotel alles te vinden wat de vacantie-man waardeert, een comfortable, eerste-klasse inrichting, een goede keuken en dito wijnkelder. En die waardeering zal een volgend jaar nog grooter worden, wanneer de plannen, welke de heer van der Grinten, de directeur van „De Plasmolen" heeft, tot verwezenlijking zullen zijn gekomen: een groote uitbreiding van het hotel met alles wat daaraan annex is, zoodat dit zal kunnen uitblinken temidden van de eerste hotels-pension van den lande.

Maar wij dwalen af. Er zou iets worden geschreven over de tentoonstelling van schilderijen en nu zingen wij een loflied op het hotel „De Plasmolen". Men vergeve ons echter deze inleiding, die niet zóó vreemd is als zij lijkt, omdat de bedoelde tentoonstelling een exploitatie is van genoemd hotel en in zooverre als eene uitbreiding daarvan is te beschouwen, dat er thans een sierlijk, vast gebouwtje is verrezen waar het vorige jaar de kostelijke schat van doeken, pastels en aquarels nog waren ondergebracht in een soort artistieke schuur.

En nu de tentoonstelling zelve. Ze bestaat uit werk van Cox, Job, van Mourik, Niehorster en Ocker. De zesde Plasmolensche schilder, Jules Brouwers, heeft, zooals wij dezer dagen meldden, in zijn eigen villa eene expositie van zijn werk aangericht.

G. Cox, onze tweede Mauve, heeft een prachtige collectie olieverf-schilderijen en pastels (van de laatste ook vele in portefeuille), die het hart van den bezoeker stelen. Wij noemen „Houthakkers", „Arenlezen", waar van de broei-hitte u tegenstraalt, „Maanstemming bij de vennen", „Bosch", „Lente", „Schapen met herder", „Moeras" met zeldzaam mooie lucht, „Bij de Beek" met een aardig kinderfiguurtje, „Interieur" (kind bij de wieg) enz.

Peter Job, die thans ook aan den Plasmolen woont en werkt, is met vele doeken vertegenwoordigd; landschap zoowel als figuur worden door dezen ex-Amsterdamschen kunstenaar volkomen beheerscht. In „Langs de beek" krijgt men een mooie weergave van de lengte der boomen, in tegenstelling met de meeste boschgezichten, waarbij een schaaf de toppen heeft gelijk gemaakt met den bovenrand van het doek. Van de landschappen, die ons het meest troffen, worden nog vermeld „Opkomende maan", „Gezicht op Rhenen", „Boschzoom-avond", „Lente" (zie daarbij de bloesemweelde); van de figuur-stukken „Zusje voeren", „Vrouwtje bij het vuur", „Vrouwtje uit Nunspeet" (een heel fijn aquarel).

Het geëxposeerde van Jac. van Mourik wordt beheerscht door een doek van kolossale afmeting, „Vrouw met kind in het bosch" (levensgroot)", prachtig van visie. Zie dat hopelooze, dien onpeilbaren weedom in den blik en de geheele houding van de vrouw, die haar blijkbaar gestorven kind in den arm houdt. In „Herderin" eenzelfde motief als het meisje aan de bron van verleden jaar. „Interieurs", „Herdersjongen" en „Vrouw met koeien" zijn alle doeken, die den kunstenaar van 't edelste ras kenmerken, sieraden voor de salon, in tegenstelling met het eerstvermelde stuk.

Leo Niehorster blijft de bewonderaars van zijn eenig kunnen verblijden met zijn verrukkelijke bloempaneelen, die schitterende pastels, waarvan het fluweelige steeds opnieuw een feest voor de oogen is. Datzelfde wonder-mooie effect, dien violetten tint vinden wij terug in een van zijn landschappen „Boerenhofstede bij Mook", een sprookje gelijk. Verder noemen wij „Winter" en „Kerk" (Middelaar, van twee kanten gezien) en „Kasteel te Heijen". En dan zijn daar die uitingen van Niehorster's meest subtiele kunst, zijn etsjes, hetzij zwart of gekleurd, elk voor zich een wonder van schoonheid in lijn en kleuren-nuanceering.

Ocker, de mystieus van het vijftal, is slechts met enkele doeken aanwezig, waarvan „Hoofd met het juweel" de grootste aandacht opeischt. „Vrouw met kind", „Liggende kop" en twee figuren zijn werken des meesters, welke voor den beschouwer, die de diepte van Ockers kunst vermag te peilen, een bron van altijd nieuwe ontroering en steeds grooter schoonheid zijn.

Alles te zamen genomen geeft deze tentoonstelling den bezoeker veel, zeer veel. Een ieder, die in dezen zich reeds ten einde spoedenden zomer nog aan den Plasmolen komt zij een bezoek met warmte aanbevolen. Den heer Schoonheidt, die steeds aanwezig is, zal hij daarbij gaarne bereid vinden tot het geven van alle gewenschte inlichtingen.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling Albert A. Plasschaert.

In dezen tijd van overgang en voorbereiding, die zich kenmerkt door gebrek aan eenheid en stijl, zien we op het terrein der beeldende kunst allerlei vreemdheden, die met een ruimer blik beoordeeld moeten worden dan de maatstaf der traditie toelaat.

Oer-oude idealen en gevoelens, die door te eenzijdige ontwikkeling van ons wetenschappelijk intellect bleven hunkeren en vragen of verdrongen werden naar de duistere hoeken van het onderbewuste, dwingen opnieuw tot het zoeken naar een nieuwen vorm, die aangepast zal moeten zijn aan het bewustzijn van dezen tijd.

Op verschillend gebied, politiek, religieus en aesthetisch, overal zien we deze pogingen, die méér beoordeeld moeten worden naar hun beweegreden dan naar hun resultaat. Voldragen vruchten brengt de aanvang niet.

Uit den aard der zaak g e v o e l t het kunstenaarsbewustzijn deze geboorte méér dan het dit b e g r i j p t. Maar ook het kunstenaarsbewustzijn ontkomt niet aan het karakter van dezen tijd; het intellectualisme doet mee, juist terwijl en omdat hij het bestrijdt. Hieruit zijn, vanuit wijsgeerig standpunt, de verwarde theorieën verklaarbaar, die de verschillende richtingen bij monde hunner voorgangers door woord en geschrift meenen te moeten propageeren.

De kunstenaar als zoodanig redeneert niet, hij doet en het kunstwerk behoeft geen toelichting, maar ontroert onmiddellijk. Alle ware kunst heeft dit karakter en de uitleg, hoe diepzinnig, is slechts bewogen van innerlijke zwakte. En 't is of alle redeneerende modernen onbewust de innerlijke zwakte van hun beeldend vermogen gevoelen. De theorieën volgen elkander op, de een verwarder dan de andere; uitleg en verklaring zoeken te vergoeden het gebrek aan suggestieve kracht en onmiddellijkheid van expressie. Het verstand en 't weten, die eerst vijandig werden uitgestooten, worden langs een omweg stiekum wederom binnengehaald, waar diepte van gevoel alleen onmachtig was. Heel de moderne kunst spiegelt het sociaal-psychologisch conflict van gevoel en verstand, dat naar synthese streeft. Hieruit kan de tragiek van dezen tijd en van den kunstenaar worden begrepen.

Bij Alb. Plasschaert zien we, hoe het gevoel den demon, het verstand, aanvankelijk verwierp. Het vroegere werk, waarvan veel hier aanwezig, was zonder eenige vorm of lijn. Hij, de gevoelige zonder meer, gaf zich over en verloor zich in de vage vormlooze algemeenheid van zijn gevoelens, die hij zoekt te realiseeren en vorm (?) te geven in een vormlooze vibratie van wit en zwart, zie nos. 1, 3, 5, 8, 10, 34, 38, 44, 46. Alle verstand, dat is hier, alle vorm, wil uitgeschakeld wezen en het zich zelf genoeg-zame maar macht-looze gevoel, dat hoogdravend wordt, wanneer 't in woorden zich zegt, trachtte in titels en onderschriften de goedwillende vergoeding te geven. In al dit werk is niettemin de bekoring van een huiverend verlangen om uit die ijle vormenloosheid tot vorm en bewustheid te ontwaken.

Bij de volslagen onbepaaldheid van den aanvang kon ook deze kunstenaar niet blijven. [Schuchter wikkelt de vorm zich los, ze heeft het kenmerk van alle begin, ze is symbolisch. De banden-loosheid van het vormlooze gevoel, gaat zich binden aan den vorm en noemt zich, meer gevoelend dan begrijpend, op dit moment: „h e t b e v r i j d e e g o" No. 45.

De ware vrijheid is de zelfgebondenheid.

Al het werk van Plasschaert is symbolisch, dit is het karakter van alle droom, van archaïsche intuïtieve kinderlijke wijsheid, die door de verscheurdheid van het verstand heen, nog niet tot helderheid van bezinning kwam. Want alle symbolen zijn teekenen van iets anders, ze wijzen heen naar datgene, wat ze zelf in hun onmiddellijkheid niet kunnen zijn. Zoo wordt de toelichting van een eveneens kinderlijk en onontwikkeld verstand noodzakelijk, dat dikwijls zeer profetisch en hoogdravend doet. Daardoor ook missen deze werken de onmiddellijkheid van het dwingende expressive. Het verstand wordt ontkend door het gevoel, terwijl het laatste wordt ontkend en verzwakt door 't verstand. Zoo zijn we midden in 't conflict.

Ook no. 44 „De roep" is als een roep om vorm. Angstvallig en voorzichtig zien we in de verschillende werken, vaag, als een doorzichtig droombeeld, den vorm verschijnen. Uit een vibreerend spel van teedere en gevoelige toetsen wordt de vorm vermoed, zie o.a. no. 57. Meer en meer ontstaat er vorm, de toets wordt vaster, wordt lijn. Zoo is in no. 66, 67 en 68 een vastheid van bepaaldheid en voorstelling, die in no. 12 en 64 tot een sublimen stijl zich uitkristalliseert. Er komt helderheid en stijl, het verstand wordt aanvaard als middel; er is synthese. Zal deze kunstenaar in de toekomst begrijpen, dat hij een goed kunstenaar is en een slecht philosoof? Zal hij begrijpen, dat het kunstwerk, eenheid van gevoel en verstand, van vorm en inhoud, onmiddellijk, stil en van zelf sprekend zonder hoogdravende toelichtingen moet worden beleefd?

Plasschaert groeit stelselmatig, er is reden tot geloof. „Ik waak en weeg" no. 20, is een zeer hoopvol symbool.

Deze tentoonstelling is voor den psycholoog met sociale oriënteering buitengewoon interessant. Wie in het kunstgebeuren teekenen van den tijdgeest weet te zien, zal hoopvol worden gestemd. De kunstenaars beelden de processen van het sociale geschieden. Plasschaert toont ons overtuigend, dat de naderende storm met helderen blik, onbevangen moet worden aanvaard.

Deze kunstenaar geeft ons, afgescheiden van zijn oratie's, veel te bewonderen; hijzelf is symbool van dezen tijd en dit zegt meer dan een bewonderende kritiek.

Tot Woensdag 10 September blijft deze expositie nog geopend; dat men niet verzuime deze laatste dagen alsnog te gaan zien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Professor Bolland.

Wederom zal Prof. Bolland in Nijmegen een aanvang maken met een nieuw college, waarin „de Geest der samenleving" behandeld zal worden, een onderwerp dat in verband met de groote gebeurtenissen van dezen tijd in het midden van de sociale aandacht staat.

Het comité van het „Genootschap tot beoefening van zuivere Rede", maakt er op attent dat zij, die eventueel als lid tot bovengenoemd genootschap zouden willen toetreden, zich hiertoe 's avonds kunnen vervoegen bij het comité in de college-zaal, vóór den aanvang of voor dien tijd bij Dr. B. Sybrandy, Oranjesingel 34.

Aan dit college zal de Professor 4 maal 5 avonden besteden, waarvan het eerste vijftal op 15 September en volgende vier avonden zal worden gegeven, terwijl in December, Januari en April het vervolg zal worden behandeld. De lessen beginnen te acht uur en worden gegeven in den bovenfoyer van de „Vereeniging". Het lidmaatschap bedraagt f 1.— per jaar, terwijl als bijdrage in de kosten voor de twintig avonden f 15 per persoon en f 25 voor twee leden uit één gezin zal worden geheven of desgewenscht voor iedere vijf avonden f 4 voor één en f 6.50 voor twee personen.

Als leiddraad bij de lessen zal de n i e u w e uitgave van „de Boeken der Spreuken" worden gebruikt, hetwelk de Professor als naar gewoonte in handen van collegianten wenscht.

Het Comité:
Mevrouw Déking Dura.
Leo Niehorster.
Dr B. Sybrandy.
J. G. ten Bokkel.

KUNST EN WETENSCHAPPEN.

Tentoonstelling Henri Leeuw.

In het Waaggebouw is hedenmiddag te 2 uur de tentoonstelling geopend van werken van wijlen Henri Leeuw, Deze tentoonstelling blijft geopend tot 8 Nov. Onze medewerker voor beeldende kunst, de heer Leo Niehorster, zal in een onzer eerstvolgende nummers ongetwijfeld zijn oordeel over de expositie mededeelen, maar zonder daarop te willen vooruitloopen mogen wij reeds nu wel zeggen, dat zij onze stoutste verwachtingen overtroffen heeft. Het aantal doeken, pastels, crayons en aquarels onverschrijdt de honderd verre en vult de wanden van de drie tentoonstellingszalen geheel. Vele tientallen kon de commissie niet plaatsen. Op een enkele uitzondering na vormen al deze werken — die schier elk onderwerp behandelen en getuigen van de groote veelzijdigheid en den geestesrijkdom van den schilder en teekenaar Henri Leeuw — de nalatenschap van den overleden kunstenaar, die waarlijk geen koopman is geweest. Want had hij voor zijn dood deze kostelijke heerlijkheid geëxposeerd, de kunstwerken zouden grif koopers gevonden hebben. Henri Leeuw, het blijkt thans in het Waaggebouw opnieuw, heeft geleefd voor en in zijn kunst en zich omringd van honderden waardevolle stukken, die, door de familie thans ter expositie afgestaan, in de komende dagen den ingezetenen van Nijmegen opnieuw zullen toonen welk een groot kunstenaar hun in Henri Leeuw ontvallen is.

In tegenwoordigheid van de naaste familieleden en een breede schare vrienden en bewonderaars van nu wijlen Henri Leeuw is de tentoonstelling hedenmiddag op plechtige wijze geopend.

De voorzitter van „In Consten Een", de heer Ir. H. van Berkel, heette alle aanwezigen hartelijk welkom en verklaarde, dat het het bestuur van genoemden Kunstkring een voorrecht was geweest zijn medewerking te hebben mogen verleenen aan de inrichting van deze tentoonstelling. Spr. hoopte, dat een nadere kennismaking met het oeuvre van Henri Leeuw de waardeering van diens kunnen nog zou vergrooten en verzocht vervolgens den heer Poelhekke de tentoonstelling te willen openen.

De heer M. A. P. C. Poelhekke zeide, een paar woorden te willen spreken nu men hier bijeen was om de werken van Henri Leeuw in hun algeheelen samenhang te beschouwen en den ontwikkelingsgang van dezen rijken geest te leeren kennen, voorzoover men dezen nog niet kende. Het geheele werk van Henri Leeuw overblikkend, zullen allen doordrongen worden van eerbied voor hetgeen deze kunstenaar in zijn leven heeft gepresteerd.

Toen voor veertien dagen op het kerkhof een monument ter herinnering aan Henri Leeuw werd onthuld, waren wij — aldus vervolgde spr. — daar samen om den kunstenaar te eeren, maar niet minder om uiting te geven aan wat in ons aller harten leefde voor dezen man, die de onbaatzuchtigheid, de trouw en de eerlijkheid zelf was.

Thans is het niet de kunstenaar Leeuw over wien wij gaan spreken. maar die tot ons zelf gaat spreken. Het zal velen, misschien wel allen, zijn alsof zij bij Henri Leeuw thuis waren en spr. was het zooeven alsof wij nog wachtten op den man zelf, die ons op zijn warme, petillante, enthousiaste wijze kon onderhouden over dat wat hij buiten had gezien en dan doorgaans zoo uitstekend ging weergeven.

Spreker achtte zich niet bevoegd om over den schilder Henri Leeuw als deskundige te spreken, maar iemand, die zich dan toch wel met het ontstaan en het wezen van de schoonheid heeft beziggehouden, mocht dan toch misschien wel wijzen op een paar van die zeldzame karaktertrekken, die men in kunstenaars maar weinig aanwezig vindt, nl. veelzijdigheid, eerlijkheid en evenwichtigheid. Wanneer Henri Leeuw naar de veelzijdigheid werd gedreven was het zijn groote eerlijkheid die hem behoedde voor oppervlakkigheid en zijn sterk ontwikkelde harmonische geest die maakte dat wat hij schiep uit een echte ontroering geschapen werd en zoo tot werkelijke zuivere, eerlijke schoonheid werd. Daarmede bewees hij, dat hij inderdaad was toegelaten in de binnenkamer van de schoonheid zelve.

Geen enkel van de hier tentoongestelde werken getuigt niet van zijn eerlijkheid. Henri Leeuw heeft er nooit naar gestreefd iets te lijken dat hij niet was en daardoor was hij zoo echt; daardoor ook was zijn werk voor een ieder die het beschouwde van beteekenis, het werk uit zijn jeugd, het werk uit zijn lateren tijd en vooral het werk uit den laatsten tijd, toen hij van den zwaren last van het dagelijks vele uren les geven bevrijd was, zich geheel kon geven aan zijn kunst en er weer een nieuwe lente begon te ontbotten, welke een zoo rijken zomer beloofde, die helaas niet heeft mogen komen. Zijn laatste schilderij — spr. wees het aan, een groot landschap van prachtig coloriet — spreekt niet van iemand die zijn levenstaak vervuld heeft en meent niets meer te zeggen te hebben; neen het spreekt van den geest waarvan het uitdrukkingsvermogen nog dagelijks groeide.

En daarom vond spr. het zoo verheugend te kunnen mededeelen, dat de heer Baart, de directeur van het Stedelijk Museum te Amsterdam, die was overgekomen om eene keuze te doen uit het werk van Henri Leeuw, met groot enthousiasme voor zijn museum dit laatste werk heeft gekozen.

Het spreekwoord, dat een profeet in eigen land niet geëerd is, is op Leeuw niet van toepassing geweest, want hij is buitengewoon gewaardeerd en dit is een troost voor de familie en zijn vele vrienden, al blijft het te betreuren dat hij zoo vroeg uit zijn werk is weggenomen.

Spr. noodigde vervolgens de aanwezigen uit om thans het werk van Henri Leeuw te bezichtigen en hij uitte daarbij de hoop, dat het door velen moge worden gezien, opdat het eene verheuging moge zijn voor allen, die in Nijmegen de schoonheid minnen.

Nadat de heer Oscar Leeuw met een enkel woord had bedankt voor de waardeerende woorden en de aanwezigheid van zoovele belangstellenden, maakten dezen een rondwandeling door de tentoonstelling. Deze was inmiddels opengesteld voor het publiek, dat reeds in grooten getale toestroomde.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling Henri Leeuw.

Dit is een interessante tentoonstelling, omdat ze ons doet zien het beminnelijk karakter van één, die midden in zijn arbeid enden moest en te vroeg ontviel aan allen, die hem kenden en daarom hebben liefgehad. En de vrienden, die deze tentoonstelling organiseerden om een vriend te eeren, eeren hem hier met hem zelf. Dit is de beste vriendschap en de hoogste eer, als zwijgend wordt gezegd: „ziehier wie of hij was" en openlijk men toont, dat beste van den vriend, waaraan geen sterven raakt. En mild is thans het oordeel, want de kritiek, die toch ook bedoelt den kunstenaar een spiegel te zijn, waarin hij zich zelf ontdekt, zij is geworden, in dit opzicht, zonder zin. Nu heeft zij slechts te wijzen wat of er werd bereikt, terwijl het nimmer falend oordeel van den tijd de rest zal moeten doen.

Henri Leeuw was een nerveuse zoeker, die in alle richtingen ging. Hij was de eerlijke tegenover zich zelf, die altijd luisterend naar zijn impuls, zich aan geen materiaal of onderwerpen bond. Hij was eenvoudig, wijl hij geen roem zocht, niets dan zich zelf bedoelend, argeloos en zonder gebaar. En daarom was hij goed en zuiver en van beloften vol. Hij strekte zich naar alle kanten (zie de verscheidenheid van zijn onderwerpen en van zijn materiaal), omdat hij zocht, zocht de lijn en de richting van zijn wezen, dit was zijn vreugde en hij vroeg naar niet meer. En zoo zien we allerlei pogingen en allerlei gezindheid. Soms is hij speelsch en geestig, b.v. in no. 142 „Twee Geitjes" en no. 93 „Leeuwen-familie", dan weer ernstig en vol rust, no. 77. Maar wat hier in dit alles uitkomt is, dat de grondtoon van zijn wezen kracht zal zijn en lijn. En dit, dat van 't beste is, is alleen van de gezonde en zuivere ziel. Wie sterk en zuiver voor zich zelf streeft, die vindt noodwendig datgene wat in de geaardheid van zijn zoeken reeds uitkomt, die, sterkte en zuiverheid zijnde, kracht en lijn tot uitkomst heeft. Niet zonder grond aldus, heeft deze schilder veel geteekend, niet zonder reden is de lijn hem meer dan de kleur. En als we nu zien wat de uitkomst werd, hoe door teekening en ets de houtsnee kwam, dan zien we Henri Leeuw komen tot zich zelf, dan zien we het hoogtepunt van deze helaas te vroeg gebroken lijn, in no. 29 „Arend" het koninklijk symbool van zijn eigen ziel, symbool van lijn en kracht en hooge zuiverheid.

Henri Leeuw was geen schilder en zulks bedoelt in dit verband noch blaam noch lof, hij zou méér geworden zijn, dan dat wat men gewoonlijk hieronder eenzijdiglijk verstaat. En al hetgeen we hier geëxposeerd vinden, hebben we te beschouwen als een poging tot zelfkennis. Het sublieme resultaat van al dit trachten doet ons het geheel aanvaarden, verzoent ons met het middel en de mislukkingen, die op zich zelf zonder waarde zouden zijn.

Hoe vreugdevol moet het dezen kunstenaar geweest zijn, toen hij eindelijk, zich los wikkelend uit de raadselen van zijn onbegrepen zelf, kwam tot de ontdekking van zich zelf, in dit stoere materiaal, „de houtsnede". Want het sterke, moeilijk te overwinnen en weerstand biedende hout behoorde bij zijn wezen, bij zijn oprechtheid, bij zijn wil, die enkel op zich zelve was gericht. Het is de houtsnee, die deze eigenschappen eischt, het is dit materiaal, waaraan niets aan het toeval kan worden overgelaten, waarin truc en handigheid niet baat, dat vastheid van bewuste wil, beheersching en oprechtheid eischt. Dit alles was Henri Leeuw en daarom is zijn houtsnee de zuivere spiegeling van zijn wezen, is dit 't allerbeste van al wat deze kunstenaar gaf. En hoeveel zouden we van hem, in die lijn, hebben kunnen verwachten, als hij eens niet was heengegaan? Want dit werk is richting gevend aan onze chaotische cultuur, hierin openbaart zich stijl, die altijd gevolg is van doelbewusten, zuiveren wil, het element, dat thans zoo zeer ontbreekt.

Al zijn teekeningen zijn belofte voor zijn eindelijk resultaat. Het dier was hem lief en dit niet zonder grond. Want wat hem bekoorde was de zuiverheid van den stijl, van het, door geen menschelijke cultuur ontwijde, natuurlijke object. Hier was het onbedorven majestueuse, de natuurlijke zelfbewustheid van het nog niet verleugende natuur. En die oprechtheid was zijn eigen wezen dat hij zocht en dat hem ontroerde in de koninklijke wildheid van het ongetemde dier. En zoo zien we dan verwantschap en noodwendigheid tusschen het schijnbaar toevallige; noodwendigheid van samenhang tusschen het materiaal, de techniek, het onderwerp en de wezenlijke geaardheid van den kunstenaar die schiep. En dit alleen is mogelijk bij volkomen oprechtheid, dit was Henri Leeuw, 't bewijs daarvoor staat vast. Verheugd zijn we met dit bewijs, verheugd dat hij mocht vinden, vóór dat zijn wil gebroken werd, dat beste van hem zelf, waardoor en waarin hij thans nog voor ons leeft.

Zooals reeds is gezegd, is no. 129 „Arend" het culminatie punt. Prachtig van volgehouden stijl is dit geheel, monumentaal en beheerscht, koninklijk en doelbewust van wil. Dit is Leeuw, zooals hij was, zooals hij eindelijk zich vond, zooals hij voort moet leven in allen, die hem hebben liefgehad, en dit behoorde in het museum van stad en van land, omdat hij hiermede wordt geëerd met het beste van hem zelf, dat ook anderen beter maakt.

LEO NIEHORSTER

Nijmeegsch Genootschap tot Beoefening van Zuivere Rede.

College van Prof. BOLLAND

OVER

De Geest der Samenleving,

in „DE VEREENIGING", van **15 tot 19 December** en van **5 tot 9 Januari**, des avonds
:: :: **8 uur.** :: ::

Toegang uitsluitend voor de leden van het Genootschap.

Nadere inlichtingen geven gaarne:
Mevr. DÉKING DURA.
Fransche straat 69.
Dr. B. SYBRANDY,
Oranjesingel 34.
LEO NIEHORSTER, Plasmolen.
J. G. TEN BOKKEL,
Graafsche weg 38.

Prof. Bolland.

Door de kracht der feiten en gebeurtenissen van den laatsten tijd zijn de problemen omtrent den geest der samenleving nog altijd midden in de sociale aandacht geplaatst. Iedereen, die vragend tegenover het gebeuren staat, zal het wellicht welkom zijn te weten, dat prof Bolland in het licht der Leidsche rede „De Geest der Samenleving" bespreken zal.

Maandagavond 15 Dec., in den kleinen foyer van „de Vereeniging", s avonds om 8 uur, vangt het college wederom aan, hetwelk vijf achtereenvolgende avonden duurt, waarin telkens een samenhangend geheel en gehoore wordt gebracht. De daaropvolgende vijf avonden zijn bepaald op 5 tot en met 9 Januari

Voor inlichtingen vervoege men zich bij een der leden van het comité, of Maandagavond 15 Dec. 7½ uur aan de zaal.

Het Comité.

Mevrouw Déking Dura, Franschestraat 67
J. G. ten Bokkel, Graafscheweg 38
Leo Niehorster, „Plasmolen".
Dr. B. Sybrandy, Oranjesingel 34.

Tentoonstelling.

De kunstschilder J. C. Nachenius te Bennekom heeft heden in het Waaggebouw alhier een tentoonstelling geopend van etsen en teekeningen. Zij duurt tot 7 Maart en zal dagelijks te bezichtigen zijn. Men zie achterstaande advertentie. Onze medewerker voor beeldende kunst, de heer Leo Niehorster, zal aan deze expositie wel eene bespreking wijden.

KUNST EN WETENSCHAPPEN

Tentoonstelling van beeldhouwwerken door J. Maris.

Nijmegen heeft zijn jongen beeldhouwer en het ontbreekt hem gelukkig niet aan belangstelling, die zoo noodig is voor iederen groei.

Zijn atelier in de Hezelstraat no. 49 bergt een collectie van zijn arbeid en is voor ieder kosteloos toegankelijk.

Het is wel even vreemd, dat we in dezen tijd die groot en vol is aan problemen zóó geweldig in hun opgaaf, dat we niet zonder vrees de verwerkelijking daarvan tegemoet zien, hier teruggevoerd worden naar een periode, waarin men rustig en gezellig elkaar een kopje thee schonk en zoetigheidjes bood. Doch Maris is jong en hoewel de jeugd niet oud mag zijn, zoo is zijn ijver een middel tot herziening van zich zelf. Deze jeugd waarop de louterende ervaring van het leven zijn stempel nog niet heeft gezet, heeft te vroeg zich van de werkelijkheid gekeerd, om weg te vluchten in onrijpe fantasieën, die daardoor zonder inhoud zijn. Dit is een gevaar. De beelden vormende kunst, de beeldhouwkunst, heeft wellicht méér nog dan elders een rijpe kennis van de vormen noodig. Een ernstige studie van den vorm en 't détail moet de basis zijn, waarop de zakelijke realiteit van 't gevormde beeld gebouwd is. De levenlooze onbewegelijkheid van 't versteende leven vraagt een gerijpt gemoed en een vergeestelijkte natuur, om de steenen vastheid van gebeelde vormen te doordringen van het leven, waardoor die levenloosheid als het ware wordt verlevendigd. De schilderkunst, die op een plat vlak drie afmetingen suggereert, beschikt over meerdere factoren om haar doel te bereiken, men denke aan kleur en toon. De beeldhouwkunst echter is enkel vorm, grooter moet haar kennis zijn en intenser haar contact met de realiteit, die eerst na veel ervaring los gelaten worden kan, om dan als vergeten, de mogelijkheid te scheppen waardoor de steenen gevormdheid, door de geestkracht des kunstenaars, het bewegelijke leven onthult.

In het beeldhouwwerk vragen we voor alles naar kracht, naar kracht van den hamer, die door kracht van den geest wordt bestuurd. Uit de hardheid van den steen wordt 't milde leven gehouwen. Dit vraagt een bijzondere bewustzijns-gesteldheid van den kunstenaar die hakt.

Bij alle Grooten vinden we een overeenstemming tusschen 't karakter en de techniek, die voor den beeldhouwer sterker vereischt wordt door de beperktheid van het middel. We willen in den steen de beitel en den hamer voelen, de kracht van den arm, die uit de stugge steen het leven klopt. Nog is dit bij Maris niet, hij is de weeke droomer en de zoete dichter in wiens hand de hamer vreemd doet. Zijn werken en zijn studie zijn wel ernstig, maar verkeerd gericht. Gaarne werkt hij uit het hoofd en geeft zich over aan zijn vage droomen, die geen kracht en inhoud hebben, omdat ze niet gebouwd zijn op ervaring, zoowel innerlijk als uiterlijk. Hij verzwemt in zijn gevoeligheden; de vorm is zoet, de lijn heeft geen spanning en de kracht van de persoonlijkheid is weg, wijl hij zich zelve nog niet vond.

Deze jonge kunstenaar zal zich sterk moeten binden aan de realiteit en veel moeten werken naar het leven zelf. In zijn portretten is hij dan ook 't beste, althans daar, waar het leven karakter heeft, zooals bv. in het portret van den heer S. en den heer M. Vooral 't laatste in het beste en houdt ongetwijfeld belofte in. Daarin is uitdrukking en grooter vastheid van vorm. Deze studie zal hem goed doen, ontwikkelt zijn vormvermogen en zijn zien, hij zal directer met het leven in contact komen en dit dieper leeren doorvoelen.

Zijn kinderportretten zijn weer zwak. Het kindergezicht met zijn weinige bepaaldheid en expressie, biedt hem geen houvast en dwingt hem niet tot strenge bepaaldheid. Het is te hopen dat Maris veel portretten te maken krijgt, zoodat de omstandigheden hem dwingen te gaan in de richting waar zijn mogelijkheden liggen. Hij werkt vlot en gemakkelijk, laat hij zich hoeden, dat dit niet tot een nadeel wordt. Zijn ijver is veel waard, gaat hij verder in de richting van zijn laatste portret (den heer M.) dan is hij op den goeden weg en zijn we belangstellend naar verdere resultaten.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van etsen en teekeningen door J. C. Nachenius.

In de Waag op de Markt is een kleine collectie werk van bovengenoemden kunstenaar ondergebracht en 't is merkwaardig om te zien, hoe de ontwikkeling van dit kunstenaars-bewustzijn zich langs geheel andere lijnen voltrekt, dan van de gisteren besprokene, hoe de bewustzijnsgesteldheid van dezen kunstenaar een totaal andere is.

Nachenius is vol van diepen ernst, die met klare open oogen de werkelijkheid om hem heen bespiedt. Hier is een zin voor objectiviteit, een liefde voor de kennis van het détail en den vorm die ongewoon mag heeten. Om te beginnen is de ervaring de kennis van de veelheid voor Nachenius doel. Als 't kunstwerk een harmonische samenvatting van de veelheid zal zijn, dan is om te beginnen deze kennis van de zakelijkheid der feiten voor iederen zuiveren groei de hoofdzaak. Daarvoor echter is een groote toewijding noodig, die tegen geen moeite en arbeid opziet, een terughouding en beheersching, die een koelen sterken wil vereischt. Deze eigenschappen zijn in Nachenius sterk vertegenwoordigd, dit belooft veel, dit belooft alles. Ongewoon is de liefde waarmee deze kunstenaar tegenover de zakelijkheid van de verschijning staat. Het eenvoudigste onderwerp is hem tot een wereld vol inhoud. Zie de liefdevolle verzorgdheid van No. 13 en 15 „Denneappels". De soberheid van het onderwerp werd door een toegewijde nauwlettendheid, die in het nietigste en geringste het belangrijke te ontdekken wist, tot een gegeven vol inhoud.

Begrijpelijk is het, dat deze kunstenaar in het begin, door te groote en eenzijdige aandachtspanning, door zijn uitsluitende gerichtheid op het detail, wel eens wat krampachtig werd, 43—56, maar, dit was het begin, dit bracht hem kennis en ervaring. Na deze ontleding kon hij komen tot een samenvatting en vereenvoudiging, die echt en vol inhoud is, waarin het groote werd bereikt door een onbewogen wil, zie No. 11. Deze ets vooral wijst de richting aan waarheen Nachenius groeit. Bij dezen kunstenaar is het sentimenteele ver, zijn kracht is zijn toegewijde aandacht, zijn sterk beheerschte wil.

No. 6 „Planten" een groote teekening is de vrucht van een enormen arbeid. Een Japansche strakheid, een klare zekerheid, die een koele voornaamheid heeft. Ook No. 4 „Moleninterieur" is gebouwd op de karakteristiek van het detail. Niettegenstaande de zakelijke verzorgdheid in weerwil van alle détail kwam hierin iets grootsch, de strakke devotie, de koele onbewogen klaarte, die doet denken aan een Durer en Holbein.

No. 50 „Ingezakte korenschoof" is ongetwijfeld een ets uit zijn laatsten tijd, ook hierin kwam iets van 't groote en werd dramatisch van expressie. Kranig zijn ook No. 37 en 39, de kramp van den aanvang heeft zich daarin opgeheven tot een beheerschtheid en vrijheid, die aan sommige landschappen van Rembrandt verwant is.

Nachenius is trouw en echt, de wijze van zijn groei waarborgt zijn slagen, hij zal zich vinden van zelf, omdat die groei zuiver is en sterk, omdat zijn koele onbewogen wil zich door geen valsche leuzen zal laten leiden, hij geen waardeering zoekt, die niet waarlijk is verdiend.

LEO NIEHORSTER.

Van „De Plasmolen."

Mei, maand van lieflijkheid en belofte Maand, zoo sterk verbonden aan deze wereld door haar levengevende kracht, door haar ontvangen van zaad, geven van bloesem en vrucht, door het geheimnisvolle wachten van al wat naar geboorte dringt. Mei, milde Oppervorst der twaalf maandkoningen, voorbeeld van regeeringsdaad, waaraan de Natuur het krachtigst antwoordt in haar zacht regenen, in haar warm zon-lichten, in haar stralen van bliksem en geluid van donder Het zijn de verschijnselen van het zomer-entrée van Mei Een vorstelijker begeleiding naar Inwijding bestaat er zeker niet De nachtegaal heeft zijn zang nog niet geëindigd, het is ook zeer vroeg in den morgen, en dezen nacht luisterde alles naar hem, zelfs den wind bracht hij tot rust O, dat ik de woorden van zijne verzen kon verstaan Maar daar is zooveel wat we mooi vinden en niet kunnen begrijpen En alles zingt nu, heeft behoefte om te zingen, zelfs die kleine witte bloem naast mij, in haar zachte, zwijgende schoonheid Gedachte van God

Luisteren moeten we leeren in de stilten van onze eigen eenzaamheid, want eenzamen zijn we gelukkig allen, al kunnen we soms zoo slecht met onszelf alleen zijn

Hier, in dit prachtige eigendom van de Natuur, staat bij het Hôtel „De Plasmolen", waaraan een mooi stuk architectuur werd bijgevoegd ten genoegen, waardeering en bewondering der bezoekers, een simpel gebouw, waarin een expositie gehouden wordt door de Plasmolensche schilders Daar is iets te zien voor hen, die kunnen zien, meer dan het schilderij, en daar is ook iets te doen, want dit moment van den tijd is slecht voor hen, die van hun gematerialiseerde gedachten moeten leven

Daar hangt het werk van Cok, dat ons onmiddellijk brengt in de Natuur, zooals zij doet, wanneer we met liefde naar haar kijken en luisteren Wij zien den zomer daarin, hooren iets van regen, de wind fluistert, de zon geeft haar schitterende reflexies Het zijn de stemmingen van en om den Plasmolen, die verheffen en ons blij maken als de dankbare kinderen. Dat doet Cok, en dat is veel, omdat we het allen zoo noodig hebben

Er hangt werk van Niehorster, waarbij twee onderwerpen, Zonnebloemen, klein formaat, die spreken van organische wetenschap. Het discours van de kleuren in hun overgang is teer en mystiek Een sterke harmonie beheerscht het drama wat daar wordt uitgebeeld

Het werk van Peter Job, vooral zijn maanlandschappen, zijn sierisch en sonoor van klank Soms spat er iets in van den droom. Job staat bijna altijd voor een moeilijk gegeven, omdat hij zich 't liefst alleen bij het landschap houdt zonder figuur, waarin men nog wel eens steun voor zijn werk vindt. Men ziet, dat hij voor groote lijnen voelt en dat het decoratieve complex hem erg aantrekt Hij denkt in de groote Franschen, en in zijn composities tast men zijn bewondering voor hen

Van Mourik is in het „Groene Water" mooi vertegenwoordigd Het doek is in sommige partijen het kristal van zijn psyche, waarin zijn talent blikt, en men voelt onmiddellijk dat zijn ziel op die plek geweend en gelachen heeft

Dan hangt daar nog stil en diep wijsgeerig het werk van Ocker Door zijn ingekeerdheid fluistert het van de goddelijke wetenschappen, waarin we allen eenmaal bewust zullen leven.

PAULINE OCKER, Mook

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling der Plasmolensche Schilders.

Nu de Plasmolen, bij dit heerlijke voorzomerweer, weer de bezoekers uit Nijmegen en de toeristen van elders trekt — met de mooie Pinksterdagen was het er overdruk — hebben de Plasmolensche schilders ook weer hun jaarlijksche tentoonstelling ingericht. Ze is in hetzelfde aardige witte tentje als verleden jaar. De verzameling lijkt niet zoo groot als vroeger, maar het aanwezige is zeer de moeite waard.

Vooreerst zijn er twee groote raadsels van Ocker, den onbegrijpelijke. Twee groote paneelen, zonder titel, zonder lijst, zonder nummer of vermelding in den catalogus. De kunstenaar doet dus niets om het publiek te gemoet te komen. En dit staat verbijsterd voor zijn zonderlinge scheppingen. Het moet maar raden wat ze moeten voorstellen. Op het eene ontwaart men twee menschelijke gedaanten, die onder water schijnen te zweven; want in het prachtig doorschijnende regenboogkleurige element meent men water planten en -dieren te onderscheiden. De hoofden der twee wezens lijken blauwachtige bollen en doen aan de helmen van duikers denken....

Het andere paneel, nog grooter, biedt een zelfde fantastisch onderwatergezicht, ook met twee menschelijke figuren er in, ditmaal in staande houding en met zichtbare hoofden. Maar wat het beteekenen moet?... Er zijn ook een paar kleine schilderijtjes, maar nog donkerder, nog waziger, nog schimmiger. Is het niet jammer, dat een kunstenaar van werkelijk buitengewone gaven, zich aldus egoïstisch opsluit in ondoorgrondelijke diepzinnigheid?

Een echte schilder voor het publiek is daarentegen onze oude bekende Cox, die het leeuwendeel heeft van de tentoonstelling, niet minder dan zeventien schilderijen, ongerekend nog een aantal pastels. Het zijn zijn gewone Plasmolenlandschappen, boschgezichten, stemmingstafereelen, met bewonderenswaardige vlugheid gepenseeld, rijk van schakeering, treffend van stemming, het eene al bekoorlijker dan het andere. Zijn heerlijke „Avond" met den zachten, roodgouden gloed is al verkocht. Zijn „Februari" is bewonderenswaardig van fijnen, gedistingeerden toon.

Minder gemakkelijk als Cox schijnt Peter Job te werken, van wien hier elf schilderijen aanwezig zijn. Hij bouwt zijn landschappen weldoordacht en krachtig op; maar werkt ze niet zoo fijn en speelsch uit als Cox. 't Is bij hem meer het ruw geborsteld impressionisme. Prachtig, majestueus is zijn „Maannacht in het Bosch"; ook zijn „Lente" is een bekoorlijk schilderij. Heel ander, maar in zijn soort bijzonder knap werk is zijn „Pauw", een echt geduldwerk door de nauwkeurige weergave der rijke kleurschakeeringen van het zijachtig gevederte. Zijn „Korhaan" heeft daartegen iets droogs en nuchter. Stippen we ten slotte nog aan een stemmingvol binnenhuisstukje, een moeder met kind.

Kinderfiguurtjes zijn het meestal, waarmee Van Mourik ditmaal uitkomt, maar voor zijn sterk impressionistische manier lijken die teere figuurtjes nu juist niet de aangewezen onderwerpen. Dan zien wij liever zijn forsch gepenseeld schilderij van den man, gezeten op een paard, dat uit een plas drinkt, en nog liever het fantastische donkere tafereel, waarop dezelfde man dat paard in wilden draf bij den teugel grijpt. Slechts één landschap is er ditmaal van Van Mourik, maar dat is dan ook bijzonder mooi en sappig: „Vijver in het bosch".

De Plasmolen-tentoonstelling zou natuurlijk niet compleet zijn, zonder Leo Niehorster. Toch heeft deze vruchtbare kunstenaar ditmaal niet zooveel te vertoonen als anders. Er zijn een paar mooie groote „Zonnebloemen" in volle fleur, nog een paar verwelkte met zwaar neerhangende bloemen, maar wat vooral merkwaardig is, dat is een blauwe cineraria, van zoo diep fluweelig blauw, dat men waant de werkelijke bloem achter glas voor zich te hebben. Ook is er een groot landschap „Davos", wegsmeltend in zachte tinten, en verder een aantal van de gekleurde of zwarte etsjes, die we van Niehorster kennen.

Van Jacques Maris vonden we een drietal vroeger geziene beeldwerkjes terug. Heeft deze beeldhouwer zich bij de Plasmolengroep aangesloten? v. d. L.

Tentoonstelling Frans Hoogerwaard. Kunstzaal „Noviomagum"

Een kleine collectie werk is van bovengenoemden schilder in de kunstzaal van den heer Viegers geëxposeerd. Al geeft het hier bijeengebrachte ons geen volledig beeld van dezen belangrijken werker, zoo is hier toch deze kunstenaar van verschillende kanten te waardeeren.

Als etser is Hoogerwaard iemand, die een zeer eigen plaats inneemt. Hij heeft een beheerscht en diep sentiment, zoodat hij in zijn etsen een eigen stijl openbaart. Het wit en zwart wordt bij hem tot kleur, diep is zijn donker en lichtend zijn wit. Synthetisch is zijn vorm, terwijl het détail niet verwaarloosd werd. Hij zoekt naar grootheid van lijn en naar beweging, hij heeft een zekerheid en vastheid, die toch ontroeringsvol bleef. Groot en van beheerschte weelde zijn de boomen no. 14 en 15, er is spel en toch stijl. Forsch van actie en breed van lijn, die vol spanning is, is no. 13, „Arena" Madrid. Rijk van kleur is deze ets, evenals no. 18, „Moorsche dans". Hoe levend en diep is hier het donker, hoe zeker de lijn en het gebaar. Stil en ontroerend is 21, „Huis van Berlioz", er is stemming en droom. Deze eigenschappen wijzen op een gezindheid, die sterker nog uitkomt in zijn schilderijen hier aanwezig. Deze kunstenaar, die in verschillende richtingen zich beweegt om tot zich zelf te komen, heeft een sterk leven in de diepte door een krachtig willen beheerscht. Hoewel de geaardheid van het hier geexposeerde werk nog al varieert, zoo is dit toch wel de grondtoon, die in al dit verschillende heerscht. Niettegenstaande de meeste schilderijen uit een luministisch palet zijn ontstaan, zoo is hier toch méér dan een eenzijdig luministisch impressionisme, er is meer innigheid, meer diepte en meer stijl, vooral in 't latere werk. Daarvoor zie men no. 6, „Nevel op Zee". Hierin is een ontroerende rust, weloverwogenheid van compositie, die tot een zekere stijlvolheid kwam. Ook no. 8, „Riviertje", is uit een blond palet, met rijpheid in de kleur, ijl en licht, maar van een grooter ernst en diepte dan hetgeen men luminisme noemt. Misschien is no. 2, „Grot te Geulem", wel de zuiverste spiegeling van dit weemoedig in zich zelf verzonken bewustzijn. Hierin is de dreuning van een diepen droom, moeizaam nog en traag in 't zich vormen en loswikkelen, maar breed en statig, vol roerende rust. No. 11 „Herfstnevel", ook hierin weer die weemoed, die zich verijlt en oplost in een lichten droom, die toch zich zelve kent, want er is overwogenheid en rust en beheersching. No. 4 „Sneeuw", een aquarel, mooi beschaafd van techniek, als al dit werk, sterk van kleur, wijd en open en expressievol.

Er is meerder werk, het voornaamste zij hiermee genoemd, men overtuige zich zelve door een bezoek. Slechts kort blijft deze expositie geopend, die zeer aanbevolen zij.

LEO NIEHORSTER.

Cursus Leo Niehorster.

Wij verwijzen naar achterstaande advertentie waaruit blijkt dat het voornemen bestaat om den heer Leo Niehorster een cursus te doen geven, die in een serie van acht à tien voordrachten, de begrippen Kunst en Schoonheid zal behandelen. 't Laatst van November vangen de voordrachten aan, eenmaal in de veertien dagen, op een nader te bepalen avond. Zij die aan dezen cursus willen deelnemen, vinden inlichtingen in bedoelde advertentie.

LEERGANG OVER

De Philosophie van den Godsdienst

op **13** tot **19 DECEMBER** en vervolgens op **3, 4** en **5 JANUARI a.s.** des avonds **8 uur** precies, in den Boven-Foyer van „DE VEREENIGING",

te geven door

Prof. BOLLAND.

Nadere inlichtingen bij het Comité:

Mevronw DEKING DURA,
Franschestraat 69.
LEO NIEHORSTER,
Plasmolen.
Dr. B. SYBRANDY,
Oranjesingel 34.
A. J. BERGSMA,
D. v. Poldersveldtweg 1.
J. G. TEN BOKKEL,
Graafsche weg 38.

Kunstzaal „Noviomagum".

Een interessante collectie schilderijen heeft de heer Viegers van zijn broeder bijeengebracht.

Te midden van wanhopig dwalen en eenzijdig duister tasten der hedendaagsche kunst, is dit werk in zijn frissche blijde oprechtheid als een zonnige dag in Maart. Hoewel we overtuigd zijn, dat de soms eenzijdige vreemdheden van dezen tijd de kiem bergen van een nieuwe cultuur, die aandachtig beschouwd en begrijpend aanvaard dienen te worden, zoo hebben we toch te bedenken dat kunst een verkwikking voor het gemoed heeft te zijn, zoodat het niet allereerst de belangstellende psycholoog is, maar de ontroerde mensch, die het kunstwerk zijn aandacht schenken kan. En niettegenstaande ons verlangen om mee te bouwen aan datgene wat geboren worden gaat, zoo is het tegenover dit werk toch een verkwikking, zich weer eens onverdeeld te kunnen laten gaan, wijl hier onmiddellijk open ligt een vreugde, die zonder diepzinnige betoogen wordt beleefd. Hoewel dus deze kunstenaar niet onmiddellijk deelneemt aan de oplossing van de problemen van zijn tijd, wat van een bepaalden kant als een tekort zou kunnen worden aangemerkt, zoo ontkomen we toch niet aan de bekoring van zijn vreugde, zijn licht en zijn zon. In dit werk is een spontaan aansprekende zuiverheid, een vrijmoedigheid en durf, die alle verdere bedenkingen op den achtergrond verdringt. Er is een overwogenheid in bouw en compositie, waardoor dit werk toch meer inhoudt dan het dikwijls fragmentarisch naturalistisch impressionnisme. Men zie no. 1 „Vleeschhouwerstraat, Nijmegen". Bouw en compositie zijn volkomen beheerscht, het is groot en ruim, uitstekend is de verdeeling van licht en schaduw, sterk en aangenaam van kleur, terwijl 't geheel vol leven is. Ook in no. 27 geeft deze kunstenaar blijk de dingen groot te zien, zonder „groot te doen". Ook hier is de compositie breed, en monumentaal gezien, er spreekt een sterk en stoer bewustzijn uit dit doek, een spontane wil die het geheel door één groote greep beheerscht. Mooi blank bleef de kleur in de schaduw en belangrijk werden de groote muurvlakken op den voorgrond, door een ruige schildering. Sterk en zuiver van kleur is deze schilder in no. 30 „Aan het Water". Hierin werd de kleur tot een uiterste intensiteit opgevoerd terwijl het geheel beschaafd bleef en ongezocht. Stil en wijder no. 24 „Pont te Grave", hier waait de frischheid der rivier. Ook no. 2 „Panorama van Nijmegen", heeft deze openheid, belangrijk is de lijn van den voorgrond, jammer dat de lucht niet uit de verf is en te zwaar bleef.

Hoewel deze schilder vóór alles colorist is, men zie daarvoor nog no. 15 „Op de Waal" en het geestig Fransche doekje „Herfst Huis Marlot", zoo weet hij toch in de grijze tonen een voorname stilte te bereiken. Roerloos is de kleur in no. 6 „Visschershaven Scheveningen" van een fijne blankheid is het grijs, droom en stilte is het geheel. No. 8 „Aan de Haven" is eveneens geheel in toon gehouden, er is rust in de ingehouden kleur, goed gevoeld is de lijn in de lucht, die het geheel beheerscht door een diagonale verdeeling, waardoor een groote rust en evenwichtigheid ontstaat. Steeds blijft zijn kleur blank wanneer hij tegen het licht in schildert, zie no. 19 en 4, vooral dit laatste doek „Oude Huisjes te Delft", is goed, ook van compositie.

Viegers is een kunstenaar, die nog verschillende beloften inhoudt. Hij voelt zuiver, zoowel kleur als lijn openbaart in verscheidene doeken een zin voor monumentaliteit. Dit zijn eigenschappen die hem op den duur geen vrede zullen doen vinden binnen de grenzen van zijn impressionnistische gezindheid. Hij is een expansieve natuur, die zeer snel groeit, hij is oprecht, zoodat zijn mogelijkheden zich als van zelf los zullen wikkelen, wanneer zijn werklust blijft.

LEO NIEHORSTER.

PROFESSOR BOLLAND

geeft zijn College over de

Philosophie van den Godsdienst

op **Paaschmaandag**, des namiddags te **drie** ure, en vervolgens van **29 Maart** tot **1 April**, elken avond te **8** ure.

Nadere inlichtingen bij

HET COMITÉ.

Mevr. BUNGE, St. Annastr. 14.
A. J. BERGSMA,
Dommer v. Poldersveldtweg 1.
Dr. B. SYBRANDY,
Oranjesingel 34.
LEO NIEHORSTER,
Plasmolen.
J. G. TEN BOKKEL,
Graafscheweg 38.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling „In Consten Een".

De schetsen-tentoonstelling van bovengenoemde vereeniging biedt dit keer al zeer weinig. In 't geheel zonden twaalf leden eenig werk in. Van deze twaalf zijn er slechts drie of vier belangrijk, voorwaar een arm resultaat. En dit terwijl een schetsen-tentoonstelling een gelegenheid is, waarvoor ieder lid altijd wel iets heeft.

Belangrijk en interessant is Anton Pieck met een 24 zwart krijt schetsen. Uit deze teekeningen spreekt een groote kundigheid, die op veel ervaring rust. Vast en stellig is hier alles neergeschreven, 't is speelsch en van een eleganten ernst. Al deze schetsen hebben een voorname zekerheid. Sober en toch rijk, een aristocraat van gemoed, die aldus neerschreef, wat hij zag.

Verrassend is ook Cor Hoffman in no. 31, een oude mannenkop. Streng en zielvol is dit portret, beschaafd en verzorgd is het detail, er is stijl en expressie. Ook Dingemans heeft geestige krabbels, waarin beweging en leven is.

S. Collette is hier altijd een verdwaalde. Het onalledaagsche van dit werk zou door den ongeoefende allicht beter worden nagevoeld, wanneer 't op zich zelf was te zien, in een ander milieu dan hier. Sommige van zijn schetsen zijn als verluchtingen uit een oud getijdenboek gedaan door een monnik.

Verder is er Job met een bijbel-lezende vrouw, die wel aardig van kleur, maar wat krampachtig is, iets wat nog sterker uitkomt in 34, „Rhenen", dat zwaar bleef en zwart. Lucker zond wat luchtige oppervlakkigheid en wat speelsche krabbels van het strand. Dirk Dekking is zwaar en zwart met wat onbegrepen cubisme. Chr. van Kuijk is niet onaardig in 40 en 41. Verder is er nog iets van Martens, mejuffr. v. d. Weg en H. van Berckel Jr., de schoenmaker die niet bij zijn leesten bleef.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Willem E. Roelofs Jr.
Kunstzaal Noviomagum.

Alle ontwikkeling, hetzij biologisch of psychologisch en nog grooter gedacht sociologisch of kosmologisch, is een realiseering van de in-eigen mogelijkheden. Als we dit proces biologisch denken, dan zien we hoe de planten-kiem, als een eenheid van bepaalde mogelijkheden, zijn wikkels breekt. De eenheid van den aanvang, de kiem, gaat over in een veelheid van groei-stadiums, de mogelijkheden worden realiteiten en op ieder moment van den groei vertoont de plant een ander beeld. Wanneer de plant haar eindbestemming bereikt heeft, dat is: wanneer zij vruchten draagt, geeft zij veelvuldig weer, datgene wat zij in den aanvang was.

Psychologisch is dit proces het duidelijkst te zien bij diegene, wiens daden momenten zijn van groei, wiens arbeid gericht is op de ontvouwing van zijn geestelijke potenties. Dat deze arbeid doel moest zijn voor ieder mensch behoeft wel geen betoog. In een samenleving echter, waar het „handig zaken-doen" voorwaarde is voor de zoo zeer begeerde maatschappelijke macht, daar arbeidt men liever v o o r zich zelve, om dan het werken a a n zich zelve over te laten aan „onpractische idealisten", zooals men dat daar noemt, die dan ook economisch zoowat ten gronde gaan, zoodat de samenleving stelselmatig wordt ontgeestelijkt. De geestelijk levenden gaan in deze wereld van zaken-doen en winst ten onder en het zou een tragisch verhaal worden, feiten hier te memoreeren.

Doch hiervan afgezien.

Den arbeid van een kunstenaar moeten we zien als een proces van groei en ontvouwing en de resultaten van zijn arbeid zijn de opeenvolgende momenten in dit proces. Want alle scheppingsdaad is in laatste en hoogste instantie de poging van den kunstenaar om zijn mogelijkheden in daden te realiseeren. Zoo zoekt de kunstenaar in zijn arbeid voortdurend zich zelf, hoe onbewust dit proces voor hem zelf ook mag zijn. De oprechtheid van deze poging zal de daad altijd schoon van inhoud doen zijn, zelfs als de w ij z e waarop de poging geschiedt onbeholpen of gebrekkig mag zijn. Men denke hier eens aan de bijna wilde oprechtheid van van Gogh bij de dikwijls minder klassieke wijze van zijn voorstelling en vormgeving.

Dat ook in de kunst de leugen rondwaart en in zaken-doen ontaardt, dat dikwijls de „zoogenaamde" kunstenaar slechts het afval van zijn ziel verkoopt en alleen maar doet alsof, om in een breed brutaal gebaar de leugenachtigheid tegenover zich zelf en de wereld te bemantelen, hierop hebben we al eens gelegenheid gehad te wijzen.

De werkelijk levende kunstenaar zal in zijn arbeid, de poging om zich naar buiten in daden te verwerkelijken, telkens een anderen kant van zich zelf naar buiten brengen, wijl hij geen vrede hebben kan met het reeds bereikte. Als alle groei, die immers voortgang is van het eene stadium naar het andere, is ook de arbeid van den kunstenaar nimmer conservatief. Hij is de geboren revolutionair, wijl revolutie de doorzetting is van de inwonende mogelijkheden, die dàn alleen gewelddadig kunnen worden, wanneer het groeiproces geremd wordt (zooals b.v. bij van Goch) en in vele andere psychische stoornissen en sociologisch bij economische revoluties.

Van uit deze inzichten zullen we kunnen begrijpen waardoor een kunstenaar dikwijls zoo verschillend in de resultaten van zijn arbeid verschijnt. Voortdurend heeft hij zich zelf te herzien en 't reeds bereikte prijs te geven, opdat nieuwe en andere mogelijkheden zich kunnen realiseeren.

In het werk van Willem Roelofs is een dergelijke omkeering verrassend duidelijk te zien. In de drie stillevens zien we dezen kunstenaar als een ernstig bezonken mensch. Met liefdevolle aandacht omtasten zijn oogen het mooi der dingen om hem heen en omdroomt ze met een stillen, haast plechtigen ernst. Stil en zeker is dit werk als van een die vrede vond en behagen in de deftige sfeer van zijn interieur, die zich gaarne omringt met delicate dingen, waarnaar zijn liefde uitgaat en die hij schildert, zeker van zijn liefde en zijn bewondering. Dit werk ademt den vrede van de huiselijke rust en is van een, die onverschillig is voor het wijde leven buiten zijn deur. Deftig is zijn kleur, zijn toon is bezonken en verzorgd en gemakkelijk zijn schildering zonder klein of peuterig te zijn. In deze doeken is een bereiken, waarbij velen hun groei zouden hebben afgesloten om zalig in te dutten. Roelofs liet 't bereikte los en herzag zich. De sfeer van huiselijke behagelijkheid werd voor hem te eng, een verlangen naar licht en kleur, naar ruimte en zon, waartoe verschillende oorzaken hem dreven, werd in hem levend en we zien hem in zijn bloemen als een felle hartstochtelijke, die in sterke kleuren zijn licht verlangen uit te zeggen zoekt, zie vooral no. 14. Tot een dergelijke omkeering is een groote innerlijke moed noodig, die een sterk zielsleven veronderstelt, temeer daar een dusdanige sterke overgang altijd iets van teruggang is. Vandaar dat deze bloemen minder gaaf en beheerscht zijn, wijl een nieuwe kant van dit bewustzijn, een andere nog sluimerende mogelijkheid ontwikkeld worden moet. Zoo is no. 14 evenals no. 12 onbeheerscht van compositie, vooral 14, waarin de groote gele doek niet opgaat in het geheel. Ook de schildering is weifelend en onverzorgd en de kleur nog wat hard. Toch is dit werk een vooruitgang, al staat het resultaat beneden het vroegere werk. Hoogere waarden zullen zich loswikkelen, wanneer het evenwicht weer bereikt wordt, want de vroegere kwaliteiten zijn slechts tijdelijk op den achtergrond gedrongen om plaats te bieden aan de nieuwe, die geboren worden gaan.

In 19 en 18 is een zoeken naar decoratieve samenstelling, er is evenwicht in de compositie, die nog wat stijf, toch zijn verdienste heeft. Het geheel is uit 't midden afgebouwd en wordt door het licht gedragen. Ook de techniek is hier een andere, waardoor de kleur rustiger werd. In no. 4 zijn de bloemen het beste, ze zijn dun en bloemrijk, er heerscht grooter rust. Ook het groote landschap is breed en ruim gezien. Hierin is de intimiteit van het stilleven als in een grootere ruimte omgezet. Mooi vlak ligt 't water, er is hitte van zon, hoewel de kleur niet onmiddellijk bevredigt. Goed is een aquarel, waarin de voornaamheid van het stilleven nog in naklinkt.

Wanneer Roelofs zijn nieuwe oriënteering vereenigd zal hebben met hetgeen hij reeds te bereiken wist, zullen we hem wederom in andere gestalte voor ons zien, en ook zijn bloemen van thans zullen dan blijken moment te zijn geweest van doorgang, zooals ieder werk van een waarlijk levend kunstenaar slechts een stadium is van zijn groei, die wel kan worden afgesloten maar nooit voleindigd is.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Schilderijen-tentoonstelling te Berg en Dal.

De vijfde schilderijen-tentoonstelling te Berg en Dal, welke in het tentoonstellingsgebouw in den tuin van het Groot Hotel Berg en Dal ook dezen zomer onder directie van den heer Jac. v. Faassen gehouden wordt, is gistermiddag in tegenwoordigheid van een aantal genoodigden en verdere belangstellenden geopend. Er was voor de plechtigheid veel interesse, zoodat het in 't gebouwtje tegen het aanvangsuur gezellig toeging.

Het eerst werd het woord gevoerd door den Burgemeester van Ubbergen, E. H. J. baron van Voorst tot Voorst, die verklaarde dat het hem een groot genoegen was deze vijfde tentoonstelling te mogen openen. Hij bracht hulde aan den organisator, den heer v. Faassen, die blijk gegeven had van grooten durf, hetgeen wij in dezen crisistijd zoozeer van noode hebben. Het verheugde spr., dat deze belangrijke tentoonstelling plaats had in de onmiddellijke nabijheid van Beek, omdat zij die daar, in Berg en Dal en in de andere gedeelten van dit fraaie oord komen voor het natuurschoon, thans gelegenheid hebben rustig te genieten van de kunst, welke het tentoongestelde biedt. Na tenslotte den wensch te hebben uitgesproken, dat ook deze vijfde tentoonstelling het succes moge hebben waarop gerekend wordt, verklaarde spr. de tentoonstelling geopend.

De heer Jac. van Faassen, alsnu het woord nemend, dankte den Burgemeester voor het door dezen gesprokene en voor zijn goede wenschen. In de tweede plaats bracht spr. ook uit naam van de exposanten dank aan mevr. A. Rackwitsz—de Iongh en den heer Gilles Wolthers, die zoo vriendelijk waren geweest uit den Haag over te komen, ten einde de openingsplechtigheid met hunne kunstuitingen op te luisteren. En ten slotte zeide spr., dat niet vergeten mocht worden de directie van het Groot Hotel Berg en Dal voor de bijzondere welwillendheid, haar terrein voor de tentoonstelling af te staan.

Alsnu bezichtigden de aanwezigen de geëxposeerde werken, een kleine 200 in getal, om zich vervolgens naar den tuin van het hotel te begeven, die heel aardig was ingericht. Mevr. Rackwitsz—de Iongh bracht, artistiek begeleid door den heer Wolthers, op voortreffelijke wijze een drietal vioolnummers ten gehoore, t. w.: Sonatine van Dvorak, g-dur Menuet van Beethoven en Wiegelied van Max Reger. Beiden kunstenaars werd door het auditorium herhaaldelijk met warm applaus dank gezegd.

Over de tentoonstelling zelve zal onze medewerker de heer Leo Niehorster in een der volgende nummers van ons blad zijn indrukken mededeelen.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Berg en Dal.

Op deze expositie is werk van verschillende richtingen en van verschillend gehalte. Voor iederen smaak is hier iets te vinden, er is veel goeds. Uit de twee honderd nummers doen we hier en daar slechts een keus van hetgeen ons onmiddellijk opviel.

Om te beginnen is er een mooi doek van Willem van Dort „Schepen in de haven van Bergen op Zoom". Deze schilder heeft een zeer eigen techniek, ruig en breed teekenachtig doorspeeld met het penseel.

Belangwekkend is ook Ernst Leyden met een onderwerp, dat door Breitner vroeger veel behandeld werd, oude huizen in afbraak. Deze schilder echter ziet 't geval monumentaler, er zit een niet te miskennen grootheid in dit doek, een visie, die verwant is aan Frank Brauijn.

Uitstekend is het Stilleven van Jacoba Surie, er is evenwicht in de compositie, sterk en gaaf is de kleur, goed staat het oranje van de appelen tegen het wit.

Breed en gedurfd is ook het Stilleven van mevr. Harting, er zit zwier in haar schildering en vast is haar bouw. Ook haar vrouwenportret heeft iets bijzonders, vooral in de kleur.

Gaaf en knap van techniek is het groote portret van Jeckel, het is frisch en ruim van gebaar, beheerscht en vlot is zijn schildering, hoewel zijn compositie deze beheersching mist.

Goed doen hier de rozen van mevr. Cornelder, mooi en rustig is de kleur, haar landschap is veel minder, doet bijna denken aan Cox.

Smisaard zond een landschap met een groote domineerende lijn in de lucht.

Zuiver en frisch van kleur is het doek van Willem van Schaik, een optimistische natuur, die het leven zonnig ziet.

Een gedempte vreemdheid heeft de kleur in het Bloemstilleven van Anton Smeerdijk.

Knap is het groote doek van H. Heylegers, evenals zijn interieur, dat echter wat krampachtig is in de kleur.

Frans Langeveld zond een doek met witte paarden, 't is mooi van kleur, maar onverzorgd is de verdeeling van het vlak.

Mevr. Wittig Keyzer heeft hier twee bloemstukken, waarvan dat van de geraniums het beste is. De kleur heeft hier iets gloeiends; wat meer durf zou haar echter niet schaden.

Heel dun en droomerig zijn de bloemen van Koeman, ze hebben het onwerkelijke van een visioen.

Breed is het schilderij van J. van Mourik, ook W. G. Jansen en Heyenbrok dienen genoemd.

Heel geestige teekeningen zond H. Moerkerk, zijn olieverfschilderij bleef verre in de minderheid.

Karaktervolle etsen zijn er van Toon de Jong, evenals van Pieck en van Hofman.

Er is meer verdienstelijk werk, er zijn mooie batiks van mevr. Wegerif en er is een oud hoekje waar allerlei antiek te koopen is en waar men even uitrust in de stille sfeer van-lang-geleden, aan 't eind van een tocht, die niet zonder vermoeienis was.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van werken door Albert Servaes.

Deze tentoonstelling is om meer dan één reden een gebeurtenis, waarvan de draagkracht door weinigen onmiddellijk zal worden beseft.

Het werk van dezen katholieken kunstenaar heeft in de katholieke pers een storm ontketend van vóór en tegen, waardoor een oude tweespalt (formalisten en modernisten) opnieuw weer levend wordt, een analogie van datgene hetwelk we overal elders om ons heen zien gebeuren, de strijd namelijk tusschen het doode en doodende dogma en den levenden geest, de strijd van het e e u w i g e w o r d e n, dat zich onherroepelijk doorzet en de starre verstijving van datgene dat g e w o r d e n i s. Overal hetzelfde, eindelijk ook hier.

Servaes' Kruisweg is door de veroordeeling van het H. Officie uit de Carmelitaansche kapel te Luithagen (België) verwijderd, niettegenstaande de bewondering en waardeering van een groot deel van het katholieke intellect. In dit feit schuilt méér dan oppervlakkig wordt vermoed.

Op deze expositie, waarvoor we den heer Viegers gaarne dank brengen, zijn enkele van Servaes' statie's, naast verschillend ander werk, tentoongesteld, en het wordt onmiddellijk begrijpelijk, waarom men zich zoo sterk verzet heeft tegen de geweldige kracht van dit aangrijpend gebaar. Want hier werd het lijden van den gekruisigde niet gezien in het versleten kleed der traditie, als een stichtelijk verhaal, waarvoor de kinderlijke mensch devoot en onnadenkend de knieën buigt. De oude waarheid van den-weg-ten-hemel die over Golgotha ons voert, werd hier gegeven als de diep-doorleden werkelijkheid van het eigen hart, als door weinigen te bedenken wordt gewaagd. De kracht van dit geweldige visioen maakt te diepen ernst van deze waarheid, zoodat de „veel's te velen" terugdeinzen voor de grootheid van het offer dat de hemel van hen eischt. En toch zijn deze teekeningen van zoo'n machtige expressiviteit, dat ieder wiens ontvankelijkheid niet is vertroebeld door eenzijdige dogma's, ontroerd zal buigen voor deze groote kunst.

Het werk van dezen kunstenaar kan men niet meer rangschikken onder datgene hetwelk men katholieke kunst gelieft te noemen en dit niet door de veroordeeling van het H. Officie alleen, men heeft dit werk uitgeworpen en terecht, want het is in wezen vijandig alle eenzijdige leerstelligheid, alle groote kunst is universeel en heft zich daardoor boven alle beperkingen van ieder dogma dat genoodzaakt is haar uit te stooten op straffe van anders zelve onder te gaan.

Deze teekeningen van Servaes zijn geen zang en geen droom — ze zijn een kreet. En hoe kan dit anders? Deze tijd met zijn heroisch conflict, met zijn smartvolle worsteling en nameloos leed, waarin de hunkerende ziel den strijd heeft aangebonden tegen de zwaarte der stof, kan de kunstenaar niet doen leven in de bezonken rust van een voldragen harmonie. Hij ondergaat het leven als een felle worsteling, als een bange droom, die vooral moet gaan aan een eindelijk ontwaken en [illegible] klassieke onbevangenheid of de milde rust, die voor minder bewogen tijden een kenmerk was.

Zoo wordt het ook begrijpelijk, waarom de grootste kracht van Servaes tot uiting komt in zijn teekeningen van den lijdensweg, waarin het kruissymbool de eeuwige voorwaarde is voor een eindelijke verlossing uit het donker aarde-leed. Begrijpelijk evenzoo waarom het accent hier méér ligt op het lijden, dan op de verlossing, begrijpelijk ook waarom dit niet aanvaard kon worden door een traditie waaruit het leven week.

Opnieuw is hier de gekruisigde geworden tot een levend en verstaanbaar symbool voor de ziel van dezen tijd, maar dit niet als een beeld van vrome devote onderwerping en aanbidding, zooals dit eenmaal werd verheerlijkt door den middeneeuwschen mensch, maar als een beeld van geweldige opstandigheid, als een hartstochtelijk verlangen om verlossing, als de schrijnende kreet van de worstelende ziel van dezen tijd. En dit maakt deze teekeningen katholiek, dat is algemeen in den waren ruimen zin des woords. Eindelijk vinden we hier weer een synthetisch levensbeeld, ruig en machtig, onverbiddelijk en schijnbaar wreed, maar toch doorhuiverd van eindelijken vrede en verlossend geloof. Want ieder, die den moed vindt om dezen lijdensweg te aanvaarden, niet als een oud verhaal waaraan men wel gelooven wil, maar als een schrikkelijke werkelijkheid voor zich zelf, die zal een nimbus van heiligheid en vrede zien lichten om deze wezens van smart, als een hemel, die bereikt werd over Golgotha.

In Servaes moeten we begroeten een kunstenaar als na van Goch nog niet is geweest. Hij is hartstochtelijk en hevig als deze, maar van een grootere bezonnenheid. In een volgend artikel hierover meer.

Deze tentoonstelling, die werd ingericht door den Kunsthandel „Noviomagum" blijft tot 22 Juli geopend in het huis Staringstraat, hoek Oranjesingel.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling In Consten Een.

Op enkele uitzonderingen na, biedt deze tentoonstelling weinig belangrijks. Van de twaalf inzenders zijn eigenlijk slechts enkelen noemenswaard.

Van Mourik, die ditmaal de hoofdgroep heeft, is belangwekkend in de twee groote teekeningen, waaruit meer de schilder dan de teekenaar spreekt. Reeds vroeger hebben we dezen kunstenaar besproken als iemand met zeer groote mogelijkheden, wiens aandacht meer gericht is op den droom van het eigen gemoed, dan op de concrete realiteiten van de wereld om hem heen. Een dergelijke instelling maakt het leven tot één voortdurende worsteling, omdat de afgrond, die er gaapt tusschen droom en realiteit moet worden overbrugd.

Hoe dieper het innerlijke leven, hoe moeilijker het voor den kunstenaar wordt een vorm te vinden, die drager van zijn droom kan zijn. Wanneer de innerlijke droom tot verschijning worden zal, wanneer de kunstenaar zich wil verlossen van datgene, wat hem van binnen bezielt, zoo moet hij dezen inhoud ver-beelden tot en in een vorm, als een gestalte buiten zich, die tot symbool wordt voor hem zelf en voor anderen.

Grooter moeilijkheid zal een dergelijk kunstenaar hebben met den vorm, dan één, die minder diep zijnde, zijn vormen gereeder ontleenen kan aan hetgeen de zakelijke realiteit hem biedt. In hun vormgeving hebben de twee groote teekeningen van van Mourik dan ook iets moeilijks en bevredigen van dien kant niet geheel.

Misschien zijn ze ons hierom liever. Klassieke vormgeving en diepte van inhoud zijn factoren, die in dezen tijd van chaos nu eenmaal niet kunnen worden verwacht. We staan aan een begin, de vorm is niet gevonden, waarin de nieuwe geest des tijds zich realiseeren kan. Daartoe is veel vallen en opstaan noodig. Wat in deze groote teekeningen roert, is een kinderlijke argeloosheid, een vrij-zijn van elke zucht om te behagen, een oprechtheid, die de stilte van een diep gemoed onmiddellijk voelbaar maakt. Vooral in no. 42 „liggend figuur aan het water", huivert het mysterie van een diepe zelfbezinning, raadselachtig en vreemd als een onopgelost geheim.

Verdienstelijk zijn de houtsneden van mevrouw van Hoorn; karakter zit er in haar vogels, zie no. 20, 21 en 28. Geestig en stijlvol is het landschap no. 23 evenals no. 30 „Straatje in Bordeghem". Haar techniek blijft speelsch naast groote vastheid en als ze werkt met meerdere kleuren bereikt ze een goed geheel.

D. Verhagen in no. 49 en 50 is als immer de délicate, verfijnd en geestig, broos en ijl als een glimlach om de dunne lippen van een schoonen vrouwenmond.

Een geestige teekening „De invalide", is er van G. Gerits, frisch van kleur is no. 12, „Kasteel te Duspers".

P. Job heeft een opdringerig groot schilderij „De zeven bergen bij Mook", een sneeuwlandschap en een leuke stemming, 't blijft echter in de poging, een weinig bescheidenheid in de afmeting was hier wel gewenscht.

C. Wolf zond een portret Lucker vertoont zijn „bekend recept", terwijl van Berckel ons als altijd op zijn rose zoetigheden onthaalt. Th. Artz zond vier stukken waarvan no. 1 „Gezicht op Nijmegen" 't beste is. Vergeten we niet Graadt van Roggen te noemen, die naast eenige etsen, een zeer verdienstelijke lilho laat zien. Met de bloemen van Mej. S. v. d. Weg en N. Hally zijn ditmaal alle inzenders genoemd.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling „In Consten Eén".

Nadat onze medewerker voor beeldende kunst, de heer Niehorster, zijn in ons vorig nummer opgenomen verslag over bovengenoemde tentoonstelling reeds had geschreven, is deze gisteren nog uitgebreid met eenige werken van onzen stadgenoot, den beeldhouwer Jacques Maris. Wij komen daarop nog met een enkel woord terug.

KUNST EN LETTEREN.

„In Consten Een".

Tentoonstelling van 17e eeuwsche Hollandsche Meesters.

(Ingezonden).

Na de genoegelijke rondwandelingen aan den hand van den vriendelijken wandelaar, na de waarlijk gezellige praat van dezen mij onbekenden expert, die wel eens iets van kunstgeschiedenis gelezen heeft, slechts een enkel woord.

De wereldreputatie, die het kleine Holland aan de 17e eeuwsche Hollandsche meesters te danken heeft is genoegzaam bekend, evenals de namen van Rembrandt, Hals, Vermeer, Pieter de Hoogh, Ruysdael, Jan Steen enz. enz. Te veel om alle op te noemen. Wie naar deze expositie gaan mocht in de hoop van deze 17e eeuwsche meesters iets te zien, zal zoeken en niet vinden. Van te voren hadden de organisators kunnen weten, date en tentoonstelling die den weidschen naam „Tentoonstelling van 17e eeuwsche Hollandsche meesters" draagt, door hen niet kon worden ingericht. Wie zich echter onder dezen naam, met het hier verzamelde tevreden stelt, bewijst weer eens het dilettantische van zijn gezindheid, de kinderlijke bewondering van de ingezonden stukjes is hieraan analoog. Gaarne gunnen we ieder zijn genoegen, de kinderen vooral evenals „In Consten Een" die zich zoo naief gedraagt. Toch was wat meerder ernst ons liever. Een levende kunstvereeniging heeft in de allereerste plaats tot taak om op hare tentoonstellingen te trachten een beeld te geven van het levende geschieden dat nog nimmer in de Kunst zoo rijk en interessant was, als op het oogenblik. Wanneer maakte I. C. E. zich hieraan schuldig? Voor den waarlijk levenden modernen mensch is het in de eerste plaats van belang, den geest van zijn eigen tijd te leeren doorvoelen en begrijpen. Wie met een dergelijke collectie terug grijpt naar een ver verleden, met negatie voor het volle leven van den eigen tijd, doet den kenaan de gezindheid van onze oude tante, die alleen nog leeft in de vage doezelige herinnering van een grijs en stoffig verleden, onmachtig om te zien het hartstochtelijk gebeuren, dat zich rondom haar voltrekt.

Merkwaardig is deze expositie, niet om de waarde van onzen gouden tijd maar om de mentaliteit van de samenstellers die de wereldreputatie van de 17e eeuwsche Hollandsche Meesters gebruikten, om hun kinderlijk en naief genoegen een schijn van gewicht te kunnen geven.

LEO NIEHORSTER.

„In Consten Een".

Tentoonstelling van 17e Eeuwsche Holl. Meesters.

(Ingezonden).

De stukken op bovengenoemde tentoonstelling geëxposeerd, waaronder enkele hoofdwerken, droegen gedeeltelijk de origineele signatuur, andere waren op naam gesteld door dr. Bredius, Hofstede de Groot of Schmidt Degener, de directeur van het Rijksmuseum.

Een en ander is niet naar den zin van den heer Niehorster, Jan van Goyen, Aerdt van de Neer, Pieter Claesz, Adriaen v. Ostade, Honthorst, Jordaens, Codde, Allard v. Everdingen, Hendrik Anthonissen, Willem Kleij, wat is dat voor rommel? Nooit van gehoord. Waren er nu nog een paar onnoozele Rembrandt's van een anderhalf millioen, of een Vermeer van een slordig zes en een halve ton! Maar met minder kun je in Nijmegen, dat onder den rook van den Plasmolen ligt, toch ook al niet komen. En dan wordt je me daar rondgeleid door zoo'n kinderlijk naieven expert, die wel eens iets van kunstgeschiedenis gelezen heeft, en die schrijft nog bovendien. Och arme! Dat is den lezer van den heer Niehorster toch een beetje anders gewend. Heeft heel wat meer in zijn mars! Kent zelfs namen als Hals, Ruisdael en Jan Steen, de lijst werd lang, anders had hij een schilder als „de Stier van Potter" niet vergeten.

Maar den heer Niehorster is meer ernst wel zoo lief. Waarom heeft hij niet meteen even de copieën opgenoemd die er hangen? Elk ernstig lezer zou zijn stukje dan met meer ernst hebben opgenomen. Maar de heer Niehorster heeft zich op dit gladde ijs maar wijselijk niet gewaagd.

Om in den geest van den heer Niehorster te eindigen, merkwaardig is zijn ingezonden stukje niet om 't geen hij schrijft, maar om de mentaliteit van den inzender, die durft veronderstellen, dat wij vergeten „dat wij leven in een tijd die nog nimmer in de Kunst zoo rijk en interessant was". Een tijd immers waarin Leo Niehorster recenseert en — schildert.

A. BERNTSEN.

P.S. Onder geen beding zal ik den heer Niehorster antwoorden op eventueele stukjes. De kans tegen een beroepsrecensent-schilder is voor een dilettant te ongelijk, en als hij lust heeft tot nakaarten gun ik hem dit genoegen met „zijn oude Tante".

KUNST EN LETTEREN.

„In Consten Een".

Tentoonstelling van 17e Eeuwsche Holl. Meesters.

(Ingezonden)

Geachte Redacteur!

Hiermede moet ik in het belang der kunst, zoowel voor de verledene als toekomende, mijn verwondering uiten, dat u het toelaatbaar acht, dat uw recensent van Beeldende Kunsten, Leo Niehorster, al eenige malen genegeerd is door schrijvers, die niet berekend zijn voor het geven van kunstbeschouwingen in uw blad onder „Kunst en Letteren", al geschiedt dit dan ook angstvallig als ingezonden stuk.

Het is toch gewenscht, dat een verslaggever bij het recenseeren van een tentoonstelling van kunstwerken zich in de eerste plaats met gevoel rekenschap geeft van het hoe en waarom der geëxposeerde werken, waarna hij niet anders dan een beeld van den kunstenaar kan geven. Wanneer er nu wordt aangekondigd een tentoonstelling van 17e eeuwsche Holl. meesters, dan verwacht men werken, dus een beeld van die meesters en niet wat in het Waaggebouw was tentoongesteld en in uw blad is beschreven.

Hier is misbruik gemaakt van klinkende namen. Wat vertelt mij een gedeeltelijke origineele signatuur over kunst? Niets. Wat een op-naam-stellen door Dr. Bredius enz.? Nog veel minder, aangezien ik dergelijke briefjes van dergelijke werken al genoeg onder mijn oogen heb gehad. De inzender van de 17e eeuwsche Meesters heeft niets anders getracht te doen dan op naam te stellen; er rond gewandeld als een eigenaar van een wassenbeeldenspel van ex-keizers en -koningen, langs werken, waarvan al lang is uitgemaakt, dat zij niet meer mogen mee-doen. Hij moest niet zeggen, dat Leo Niehorster daar nooit van gehoord heeft, maar dat hij er al meer dan genoeg van heeft gehoord en gezien, en zoodoende werd, wat hij nu is: een nog jong en goed recensent over Beeldende Kunsten.

Een kunstwerk moet men zien en herzien, een recensie moet zijn het spiegelbeeld van kunstwerk en kunstenaar; dus moet men lezen en herlezen (ook die bewuste briefjes), dan behoeft uw inzender aan Leo Niehorster niet meer te vragen of hij even de copieën wil opnoemen, die er hangen. Wat er hangt of hing, heeft hij duidelijk genoeg gezegd. Zij, die van kunst houden, zullen dan ook het liefst worden voorgelicht door recensenten als Leo Niehorster e. d. Dit is in het belang van de Oude en Moderne Kunst.

M. VIEGERS.

—

We noemden de tentoonstelling, die „I. C. E." onder bovengenoemden weidschen naam organiseerde, kinderlijk en dilettantisch. Iemand, die zich wel eens schuldig maakt aan het verhandelen van oude schilderijtjes, schreef met een verklaarbaar enthousiasme een reeks reclame-makende artikeltjes, over de daar verzamelde twijfelachtigheden, met termen als „verraadt de 16e eeuw — waarschijnlijk die of die — doet denken aan zus of zoo — toegeschreven aan... — zeer zeker Hollandsch werk — enz., termen die den handelaar goed staan. We kennen dit gesol met oude schilderijen van op winst beluste scharrelaars en zoogenaamde liefhebbers en deskundigen. Ieder ziet zijn uil nu eenmaal voor een adelaar aan, vooral wanneer er zaken mee te doen zijn. Deze heer, die overal zooveel pracht ontdekte, verschijnt in een zeer twijfelachtig licht, wantrouwen is hier gepast.

Na onze opmerkingen komt deze, plotseling uit de 17e eeuwsche hemel geduikelde expert, met een zeer naïeve bekentenis, die we liever aan het begin van zijn ingezonden artikelen hadden gezien. Alles wat deze heer heeft op te merken om de **grootheid** en **echtheid** waar te maken van de verzamelde 17e eeuwsche enormiteiten, is gegeven in den aanhef van zijn ingezonden stukje in het blad van Zaterdag, waar het dan een weinig stumperig klinkt, als hij schrijft: „**enkele** hoofdwerken droegen **gedeeltelijk** de origineele signatuur". Jammer, dat hij ons niet meldt wie er dan het andere gedeelte van de origineele signatuur heeft bijgezet. Verder schrijft hij: „andere (hoeveel en welke?) **waren** op naam gezet (eens in de grijze oudheid?) door Dr. Bredius, Hofstede de Groot **of** Schmidt Degener". Ook dit kennen we. Aan het woordje „of" verraadt deze heer, dat hij dit echter zoo heel goed niet meer weet, de **authentieke expertise's** heeft deze ingewijde natuurlijk ook alle gezien. De rest der Grootmeesters is grootendeels onbekend, maar „verraden" dan, althans voor dezen heer, of „doen (hem) denken aan" allerlei 17e eeuwsch moois. Fantasie heeft deze deskundige genoeg, we gunnen hem die ook van harte, in zaken heeft dit zijn voordeel en nut. Wij echter noemen een dergelijke expositie van **17e eeuwsche Hollandsche meesters** eene van zeer twijfelachtig allooi, de ingezonden stukjes reclame voor een slechte zaak, door iemand met een gladde tong, waarvoor het publiek gewaarschuwd dient te worden.

LEO NIEHORSTER.

(De heer Berntsen heeft reeds in ons vorig nummer van zijn zijde het debat gesloten.

Nu de heer Niehorster ook zijne meening heeft gezegd, kunnen wij deze zaak dus als afgedaan beschouwen.

Voor het vervolg komt in zake beeldende kunst uitsluitend de heer Niehorster aan het woord, tenzij hij, bij verhindering, den wensch te kennen geeft van redactiewege te worden vervangen.

Red.)

Tentoonstelling „In Consten Een".

De hoofdgroep wordt ditmaal ingenomen door het werk van mej. Robert Jansen, de Nijmeegsche schilderes, wier werk wij reeds meermalen hier bespraken.

Het zaaltje, waar haar werk hangt, maakt ongetwijfeld een aangenamen indruk en doet onmiddellijk voelen, dat we met een echt vrouwelijke natuur te doen hebben. In de jaren, dat we dit werk zagen, is een vooruitgang in de kleur te constateeren, die frisscher en blonder is geworden; het donkere van destijds heeft voor een lichter palet plaats gemaakt. Toch is mej. Robert Jansen iemand, die wat meer zekerheid en geloof in zich zelf moet opbouwen, ze is te schuchter en te weifelend tegenover zich zelf. Haar werk zou winnen aan leven en kracht, wanneer ze zich spontaan overgeven kon aan wat er in haar leeft. Ze heeft veel goede kwaliteiten en twijfelt toch te dikwijls aan zich zelf, waardoor een zekere moeizaamheid ontstaat, waarin het spel en de overtuigdheid ontbreekt. Ze dwingt niet tot aanvaarden, omdat ze in zich zelve niet genoeg gelooft, vandaar dat in haar werk, dat veel goeds inhoudt, expressieve kracht ontbreekt. Bescheidenheid is goed, wanneer ze tot verlamming leidt is ze verkeerd als overschatting en zelfingenomenheid. Het groote doek no. 1 heeft stemming en atmosfeer en heeft heel veel goeds, maar ook hier verraadt haar techniek, de wijze harer voordracht, gemis aan geloof in eigen kwaliteit, die toch ongetwijfeld, gezien het resultaat, zeer misplaatst mag heeten. Als mej. Robert Jansen de waardeering tegenover zich zelf vindt, die haar door ons wordt toegedragen, zal haar werk winnen aan lenigheid en kracht.

In den lande algemeen bekend, hier, meenen wij, voor het eerst, is het werk van Paul Bodifée. Deze ernstige werker is een rustige, degelijke natuur, die weinig bewogen vrijwel aan zich zelf gelijk blijft. Dit werk is af, gaaf en verzorgd en binnen het kader van zijn mogelijkheden heeft deze schilder vrijwel alles bereikt. De vier schilderijen vertoonen van hem hetzelfde beeld. Beheerscht zonder moeite, wijl er weinig te beheerschen viel. Vast en zeker van schildering, als van één, die precies zich zelve kent, zonder overschatting, zonder bescheidenheid, maar ook zonder hartstocht, zonder dieperen levenswil. In dit werk is uitgezegd, wat er uit te zeggen viel, het wil niet meer zijn dan 't is, het wekt geen vermoedens en prikkelt niet onze fantasie, in zich zelf besloten is het compleet en af.

Van Oberboersch zijn hier drie schilderijen, jeugdig en spontaan, forsch en sterk. Hoewel dit werk nog lang niet is uitgekristalliseerd en veel beloften inhoudt, zoo is het toch reeds veel meer dan van gewone verdienste. Vooral no. 41: „Beek in de sneeuw" is van een ongedwongen zwier en kracht, die tot bewonderen dwingt. Ruig van schildering en vol overtuiging van doen, leeft in dit doek een sterke en oprechte wil, die naar verre doelen streeft, zonder zucht om te behagen. Men vergelijke dit ruige en oprechte gebaar eens met de leege allure van de drie pastels in 't zelfde zaaltje.

Verder zijn er nog houtsneden van Beekhuis en Lücker en etsen van G. Gerrits.

Het gros van de werkende leden is wederom afwezig, „In Consten Een" kwijnt.

LEO NIEHORSTER.

WETENSCHAPPEN

Int. School voor Wijsbegeerte.

In het Maart-nummer der „Mededeelingen" van de Int. School voor Wijsbegeerte te Amersfoort lezen wij, dat voor 1922 verschillende leergangen zijn georganiseerd.

„Behalve de voordrachten zullen dagelijks samensprekingen met de leeraren worden gehouden, zooveel mogelijk buiten. Teneinde bij de deelnemers zelfstandig denken te wekken, zullen de leeraren voor zoover mogelijk telkens een vraag opgeven ter overdenking, onderlinge bespreking en beantwoording in den loop van den dag. De antwoorden, die daartoe geschikt worden geacht, zullen in de samensprekingen worden besproken.

Het Curatorium meent door deze werkwijze, welker juistheid de ervaring van vroeger jaren heeft bewezen, het best het doel der stichting te dienen, welwelk is: het vormen van een centrum ter verdieping van levens- en wereldbeschouwing. Dit doel wordt niet bereikt, als niet de zelfwerkzaamheid der cursisten wordt verkregen."

„Wijsbegeerte, aldus lezen wij verder in de inleiding, is niet het werk van het verstand alleen, doch van den geheelen geestelijken mensch. De kennis van het volle geestesleven wordt daarom in de School op den voorgrond gesteld. Het baat den mensch niets, of zijn hoofd met meeningen van anderen wordt gevuld: wakker moet worden geroepen wat in den geestelijken aanleg van den mensch sluimert en te hulp geroepen, wat hem door zijn levenservaring is geschonken."

Een der leergangen, over „Kunst, Wetenschap en Wijsbegeerte", wordt van 21—26 Augustus geleid door den heer Leo Niehorster. Omtrent dezen leergang meldt het programma het volgende:

„Getracht zal worden de samenhang van deze drie werkelijkheden te doen begrijpen, in verband met de drie functionaliteiten van het bewustzijn.

Voelen, verstaan en begrijpen zijn functies van één en hetzelfde beginsel, dat als oorsprong en einddoel der wezens moet worden gedacht.

De Kunst, wortelend in het gevoel der oorspronkelijke eenheid (de droom der aanvang) is uitbeelding van dit religieuse gevoel der eenheid. (Intuïtieve onbewuste harmonie.)

In het proces der bewustwording heft de droom der aanvang zich op, breekt de oorspronkelijke eenheid en dwingt de verbijsterende veelheid tot verstaan der objectieve feitelijkheid, om die te leeren beheerschen. (Verstandelijke empirisme — technische vaardigheid — economische zelfzucht.)

Uit deze verstarring, waarin om te beginnen het eenheidsbesef ontbreekt, ontwaakt door de kracht der feiten het inzicht omtrent de eenheid der veelheid, dat in de wijsbegeerte redelijk wordt doordacht.

Deze redelijke doordenking in zuivere rede heeft, als theoretische bezinning, zichzelve waar te maken, om eindelijk op te gaan in de Wijsheid der Zuivere Rede, die als alpha en omega van alle geschieden wordt gedacht."

KUNST EN LETTEREN.

De Kunstenaarsorganisatie en de Kultureele politiek.

(Ingezonden.)

Na den oorlog heeft zich een algemeene noodtoestand ontwikkeld, die aan alle burgers den plicht oplegt zich rekenschap te geven van hun plaats in de samenleving en van de daarmee samengaande verantwoordelijkheden. H e t i n s t i t u u t d e r b e r o e p s p o l i t i c i m o e t v e r v a l l e n en moet plaats maken voor een algemeene vaardigheid sociale toestanden snel en juist en van uit de edelste gezichtspunten te bevorderen. Er moet een stelselmatige volksopvoeding begonnen worden in dezen zin. De „politiek" moet meer zijn dan een vierdejaarsche verkiezingskoorts die zich meer richt op de personen der candidaten, dan op hun beginselen, zij moet de opvoeding tot Staatsburger ter hand nemen en eenerzijds de politieke onverschilligheid, anderzijds het politieke schuimerdom bestrijden.

Dit is onmogelijk, zoolang de Staatsmachine alleen door economische motieven gedreven wordt. Wat in den enkelen mensch het hoogste is, of hoorde te zijn, het geestelijke leven, moet ook tot een gevoelig en krachtig g e w e t e n i n d e n S t a a t worden gemaakt. Het is een vreeselijk verschijnsel, dat deze waarheden nog gezegd en betoogd moeten worden......

De minachting voor alle politiek en de onwil zich in te denken in het beleid der regeering, juist in die volkskringen waar het geestelijk leven de hoogste wet is, bij kunstenaren, wetenschappelijke onderzoekers enz., moge gerechtvaardigd zijn, maar toch moet dit onvruchtbare negativisme zich omzetten tot den wil aan dat diepe bederf een eind te maken.

Gemakkelijk zal dat niet gaan! Het eischt een veel diepere hervorming van het staatsleven dan oppervlakkig lijkt, het eischt de invoering van nieuwe ideeën van staatsbeleid, die eerst geleidelijk in hart en hoofd van het volk kunnen doordringen en bijna overal op diepgewortelde weerstanden zullen stuiten. Het eischt een zoodanige nieuwe richting van sociaal en politiek denken dat geen enkele der bestaande politieke partijen zelfs de kiem daarvan in zich draagt, o m d a t z i j o p e e n g e h e e l a n d e r t e r r e i n w e r k z a a m z i j n. Wie met eenige kennis van zaken kan oordeelen over de beteekenis van een zoodanige „kultureele politiek" is verplicht op deze moeilijkheden daarvan te wijzen en op de strenge en nieuwe, zedelijke eischen, die de politiek stelt. Het is niet voldoende een toast te houden op de schoonheid daarvan. Het publiek moet van deze politieke nieuwlichters principieele klaarheid en verheldering van begrippen vragen, zoodat de verkiezingsstrijd, reeds dààrdoor, op hooger plan wordt gebracht en van stemmen-werverij en zeteljacht tot volksopvoeding wordt. Hoe groot en spontaan de belangstelling is in deze „kultureele politiek", bewijst het feit, dat twee organisaties de eer opeischen de drager daarvan te zijn, de z.g. Beresteijn-groep en de Kunstenaarsorganisatie.

De eerste is ontstaan uit een ruzie in de Vrijzinnig-Democratische Kamerfractie, terwijl de Kunstenaars-organisatie van den aanvang af los van het kleine parlementaire geharrewar der beroepspolitici, uit een groep schilders, beeldhouwers, architecten, musici, tooneelisten, litteratoren enz. is ontstaan om vorm te geven aan hun sociaal-paedagogische verantwoordelijkheden.

Ondergeteekenden noodigen belangstellenden uit tot een samenkomst te houden in „National" op D i n s d a g 30 Mei, te 8 uur, ter nadere bespreking van deze kultureele politiek der Kunstenaarsorganisatie.

LEO NIEHORSTER.
Dr. A. J. RESINK.

KUNST EN LETTEREN.

De kultureele politiek der Kunstenaarsorganisatie.

De onlangs opgerichte organisatie van kunstenaars hield hier ter stede Dinsdagavond een eerste bijeenkomst in „National".

De heer Leo Niehorster en dr. A. J. Resink gaven een uiteenzetting van het doel der nieuwe vereeniging en de overwegingen die tot de oprichting geleid hadden, waarbij eerstgenoemde het sociaal-paedagogisch aanzicht behandelde, terwijl dr. Resink in hoofdzaak het politieke gedeelte voor zijn rekening nam.

De heer Niehorster begon met mede te deelen, hoe deze organisatie, nog pas zeer korten tijd geleden, spontaan vanuit een groep Amsterdamsche kunstenaars ontstaan is.

Dat kunstenaars zich rechtstreeks met de politiek gaan bemoeien, moge vreemd lijken, — men diene zich echter goed voor oogen te stellen, dat de politieke actie in deze geen hoofdzaak is, doch dat daarbuiten een veel ruimer en belangrijker arbeidsveld voor de kunstenaarsvereeniging gelegen is.

Nadat spreker gememoreerd heeft hoe in vroegere perioden van hooge kultuur, in Egypte, Perzië, Indië en het laatst in de middeneeuwen een hechte band, een volkomen eenheid tusschen kunst en gemeenschap bestond, waarin de functies van priester, kunstenaar en politicus samensmolten, wijst hij op de breuk, die in latere tijden tusschen kunstenaars en volksziel ontstaan is. De kunstenaar van thans is vervreemd van het hart van het volk, de waarde van zijn werk wordt door de gemeenschap ter nauwernood meer erkend en hij is afhankelijk geworden van de vrijgevigheid der beter gesitueerden, waardoor hij — nu de kapitaalsverschuivingen der laatste jaren het geldbezit steeds meer in handen heeft gebracht van bevolkingsgroepen die de beteekenis der geestelijke waarde onvoldoende beseffen — gevaar loopt aan den zelfkant der samenleving te komen te staan.

Deels is dit de schuld van de overwegende economische oriënteering van het openbare leven, deels dragen de kunstenaars er zelf schuld aan, daar zij zich te hoog achtten om in het staatsbeleid belang te stellen. De verandering moet dus in de eerste plaats van hen zelf uitgaan, breede rijen von kunstenaren moeten belang gaan stellen in het leven der gemeenschap. Hun streven mag echter zeer zeker niet in de eerste plaats liggen op het gebied der vak-actie; zij moeten de kunst en het besef van haar beteekenis weer tot het volk brengen, opdat een nieuwe kultuurstaat daaruit moge opbloeien.

Als beteekenis der geestelijke waarde opnieuw door de samenleving begrepen wordt, zal daarvan vanzelf een waardiger positie van de kunstenaars het gevolg zijn.

Dr. Resink beantwoordt de vraag, wat de kunstenaars-organisatie op politiek gebied wil. Hij betoogt, dat men van hen geen politieke beweging in ouden stijl verwachten moet. Zij willen een nieuw geluid doen hooren en naast het uitoefenen van algemeen zedelijken drang op hun medemenschen ook politieke eischen aan den staat stellen.

Met de definitie, die de Vrijheidsbonder mr. Dresselhuys onlangs van den staat gaf: veiligheids-, rechts- en welvaartsstaat, kan de kunstenaar geen genoegen nemen.

Het hooger geestelijk leven, dat zoowel voor de gemeenschap als voor den individu hoofdzaak moet zijn, vindt immers in deze omschrijving geen plaats. Het oude standpunt, dat kunst geen regeeringszaak is, blijft gehandhaafd! De staat, zooals de heer Dresselhuys zich die denkt, is geen „kultuurstaat" in den hoogen zin des woords.

Wat de staat echter verwaarloost, maakt hij zich tot vijand, vandaar de afkeer der kunstenaars en de revolutionaire neigingen, die bij velen hunner leven.

De kunstenaars nu, dienen de zedelijke verheffing van het volk te bevorderen, de zedelijke waarde van den arbeid te herstellen. Zij moeten het geestelijke staatsbeleid aan de orde stellen en hel geestelijk geweten van het volk worden.

In den tegenwoordigen „welvaartsstaat" — van welke welvaart de kunstenaars bedroefd weinig merken — is de politiek overwegend zakelijk, zoodat het hooger menschelijke verdrongen wordt.

Dit tekort aan waardeering voor de geestelijke waarden der menschheid behoeft noodzakelijk aanvulling en het is de plicht van alle kunstenaars, wetenschappelijke onderzoekers, leiders van het geestelijk leven, zich aaneen te sluiten om met inspanning van aller krachten hierin verbetering ie brengen.

De van Beresteyn-groep, die zich tot dezelfde kiezersgroep wendt, kan het vertrouwen der kunstenaars niet hebben. Persoonlijke en zakelijke redenen maken zulks onmogelijk. Geboren uit kleine, persoonlijke ruzie in de Vrijzinnig-Democratische partij, staat zij in geen verhouding tot de geweldige beteekenis der beweging, die zij zou moeten leiden. Bovendien ziet de heer van Beresteyn niet in, dat de huidige samenleving op een fundamenteel verkeerde basis berust.

Voor de nieuwe kunstenaars-organisatie zal na de verkiezingen de groote taak eerst beginnen op ruimer terrein, waarvoor in het najaar een kunstenaarscongres wordt voorbereid, dat de verkiezingsactie liquideeren moet, den nieuwen vorm van actie vaststellen en aan het parlement concrete eischen zal voorleggen.

Van de gelegenheid tot gedachtenwisseling werd een ruim gebruik gemaakt, waardoor de inleiders in de gelegenheid werden gesteld hunne inzichten nader te verduidelijken en aan te vullen.

De hoofdtoon van het debat was, dat voor het algemeene doel der organisatie veel sympathie bestond, doch dat men van de verkiezings-actie geen groote verwachtingen koesterde.

Den inleiders gaf dit aanleiding nogmaals te verzekeren, dat het deelnemen aan de verkiezingen slechts een inleiding was tot de later te voeren actie.

De vergadering werd gesloten nadat overeengekomen was, dat de voorstanders in eigen kring verdere bekendheid aan de ontwikkelde denkbeelden zouden geven, waarvan de oprichting van een plaatselijke afdeeling overwogen zal kunnen worden.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van het St. Bernulphus-Gilde.

Het St. Bernulphus-Gilde, dat zich tot doel stelt de behartiging van de belangen der kerkelijke kunst, houdt in de Waag op de Markt een expositie van „De Christus-figuur in de beeldende kunst".

Ook voor den niet katholiek is deze tentoonstelling belangrijk, wijl ze ons zien laat wat op dit gebied door de katholieke kunstenaars wordt geproduceerd.

Langzamerhand begint men in bovengenoemde kringen te beseffen, dat de schoonheid een middel is, dat tot verhoogde stichting van het religieuse gemoed het hare bij kan dragen en dat de weeke zoetigheden, waarmee helaas de kerken zijn gevuld, de meer aesthetisch ontwikkelden moeilijk een object van aanbidding kunnen zijn. Al heeft dit inzicht zijn waarde, wij buitenstaanders gelooven niet, dat een poging om van buitenaf de kerkelijke kunst te beïnvloeden, vruchtdragend kan zijn.

Alle kunst is de uiting van een diep ontroerd gemoed, en wanneer de kerkelijke kunst symboliseeren wil, de verheven waarheden des geloofs, zullen het deze waarheden des geloofs moeten zijn, die de kunstenaars ontroeren en inspireeren tot een schoonheid, die zonder propaganda en Gilde uit zich zelve leeft.

In alle groote cultuurtijdperken zien we, dat het religieuze levensbesef de bron was waaruit alle schoonheid werd geboren. De middeneeuwen met haar machtig geloof lieten ons een schoonheid, die nog altijd ontroert. De Heilige Kerk, met haar levend geloof, kon de middeneeuwsche ziel ontroeren tot een stille diepe devotie, waaruit een schoonheid bloeide, argeloos en zonder pretentie, als de blanke aandacht van een gebed.

En thans?

Ieder kent de goedkoope producten zonder schoonheid, zonder stijl en de uitspraak van Paus Pius X: „Ik wil dat mijn volk in schoonheid bidden zal", zal voorloopig blijven tot een vrome wensch, het St. Bernulphus-Gilde ten spijt.

We gelooven niet, dat deze tentoonstelling representatief is, die men eenzijdig beperkte tot uitsluitend „de Christus-figuur", want waar is Toorop en waar is Servaas, om maar een paar te noemen, staan hun verbeeldingen dan beide op de index? Veel van hetgeen op deze tentoonstelling te zien is komt niet boven het te overbekende peil, waarvoor een tentoonstelling overbodig was.

Deze expositie van kerkelijke kunst door katholieke kunstenaars wekt in ons niet-katholieken geen religieus gevoel.

Kerkelijk en religieus zijn twee.

Misschien dat het katholieke gemoed, bij deze bekendheden en symbolen rondwandelende, nog iets voelt, traditie en gewoonte nog iets wekt. In ons ontwaakt hier een weemoed bij het resultaat van deze pogingen en de herinnering aan hetgeen heen is en voorbij.

Ongetwijfeld zijn hier, van uit een technisch en aesthetisch oogpunt beschouwd, eenige verdienstelijke dingen; wat die echter, afgescheiden van de voorstelling, met religieuze kunst te maken hebben is niet duidelijk. Maar bedoeld is dan ook „kerkelijke kunst" en dit moet dan waarschijnlijk in de v o o r s t e l l i n g gezocht worden.

Dat Huib Luns een knap teekenaar is wisten we reeds. Zijn groote litho van het avondmaal laat ons dit wederom zien, maar alle wijding is hier verre, 't is zonder devotie en overtuiging des geloofs, evenals zijn „Eli, eli, lamnae Sabacthani", waarin niets van verlatenheid en de God-menschelijke figuur meer doet denken aan een oproer predikende mijnwerker. Dit met alle gepaste waardeering voor zijn kunnen als teekenaar.

Ook van L. de Leeuw is hier een goed doek, no. 27 „De Verlosser". Groot gezien en breed gedaan, 't heeft uitstekende kwaliteiten en wijst misschien een weg voor een nieuwe opvatting, het bergt de kiem van iets goeds, dat dan echter niet meer kerkelijk is.

Jean Collette heeft een fragment van een gebrandschilderd raam. Ook hierin is veel moois, 't werkt zeer suggestief en is uit een diepere aandacht geboren dan bijna al het andere hier.

Van Schelfhout zagen we elders en vroeger kranige Christus-verbeeldingen, hier is slechts een kleine teekening, die zijn verdienste heeft. Wie Toorop niet mocht kennen wordt door een kleine teekening aan zijn bestaan herinnerd. Waarom? Is Toorop niet een van de weinigen, die groote belangstelling en waardeering heeft gewekt in breedere kringen dan de katholieke gemeente? Is hij eigenlijk niet de eenigste, die waarlijk iets heeft gedaan voor de kerkelijke kunst?

Men schijnt de vervelende beeldjes van Lazarom, Otto Mengelberg, Jan Custers en het werk van „de firma Cuypers en Co.!!!!" net zoo goed te achten en vandaar uit wordt 't dan begrijpelijk, dat men zich om Toorop niet zoo heel druk maakt.

Ook 't groote doek van T. H. Bach is zonder beteekenis en inhoud. Zoo is er veel wat we maar niet zullen noemen. Een goed beeldje is er van Biesiot, groot en rustig van lijn, evenals van W. A. Dwinkel, beide zijn stijlvol en braken met de zoete sleur. Mooi ook werkt het glas in lood van L. Asperlach, groot gehouden van lijn en prachtig van kleur. Veel minder is het glas in lood van W. Mengelberg, evenals van Wuisman, dat wel 't minste is.

De „kunstwerken" op deze tentoonstelling zijn kerkelijk, in zooverre ze voorstellingen, aan de leer ontleend, te zien geven. Maar deze voorstellingen zijn meerendeels zonder inhoud, wijl ze niet geboren werden uit een groote overtuiging des geloofs. Een inspireerende bron van schoonheid is de kerk voor deze menschen niet meer. Of 't mogelijk is, dat dit anders worden kan — we hopen, maar gelooven het niet.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Kunsthandel Noviomagum.
Tentoonstelling werken Käthe Kolwitz.

Door den heer Viegers, die ons reeds meermalen een belangrijke expositie liet zien, heeft Nijmegen, na 't mooie van 17e eeuwsche en kerkelijke kunst weer eens een tentoonstelling, die we ten zéérste kunnen aanbevelen en waarvoor het een aangename taak is iets te mogen schrijven, wijl het ons dwingt tot beschouwingen over het wezen der kunst, die misschien het hare kunnen bijdragen tot verheldering van het aesthetisch inzicht.

Ieder, die van de kunst „genieten" wil, in den platten zin van het woord, en van de kunst een streeling verwacht voor zijn ijdele zelfgenoegzaamheid, zal op deze expositie niets vinden, en de alledaagsche conventionaliteit, die lief en mooi verwart met „schoonheid" gaat onvoldaan naar huis. Alle „genieten" is zelfzuchtig, ploertig en banaal, het werkelijke kunstwerk eischt belangelooze overgave waaraan alle zelfzucht vreemd is. De genieter, die gestreeld wil zijn, genot begeert en hier mooiigheden wil, om het andere af te weren en van mooi en leelijk spreekt, hij is aan de schoonheid niet toe, die mooi noch leelijk, maar boven beiden uit is. In de schoonheid zijn de tegenstellingen mooi en leelijk verzoend, omdat het de zin van beide voelbaar maakt en de betrekkelijkheid van beide onthult.

Het werk van Käthe Kolwitz is niet mooi en bekoort niet. De feitelijkheid van „Opstandigen en Vertwijfelden", van smart en levensellende hebben op zich zelve geen schoonheid. Maar de scheppende geest verliest zich dan ook niet in de wereld der feiten en objectieve verschijnselen. Het kunstwerk is geen copie van natuur noch van ziel. Alles is den kunstenaar middel, teeken en symbool.

Het concrete feit, de tijdelijke verschijning worden door de kunst tot eeuwige en algemeene geldigheden voelbaar gemaakt. Als Käthe Kolwitz het leed en de vertwijfeling beeldt, is dit niet de weergave van het nuchtere feit nòch een verheerlijking van de levens-ellende. Ook de smart en de vreugde zijn in den vrede der verlossende schoonheid verzoend. Want, wie de smart in kunst verbeelden wil, moet die zelf eerst hebben doorleefd en doorleden maar, tevens hebben overwonnen en geboet, om er gelouterd boven uit te zijn.

Dan wordt het leed gezien met eerbiedvolle aandacht omdat de heiligheid daarvan gevoeld wordt, als een verborgen macht Gods. Zoo worden de smartelijke levensverschijnselen in de kunst van Käthe Kolwitz tot symbolen en ontwaakt in ons bij de aanschouwing van de meest beklemmende werkelijkheid een verwonderde vrede, we voelen de glorie en de heiligheid van het leed. Alle groote scheppingen der menschheid waren resultaten van die gelouterde en louterende ernst. En dit is de groote beteekenis der kunst, dat zij ons ontheft aan de begoocheling der objectieve feiten, dat zij ons bevrijdt van de beklemming dier werkelijkheid en den geestelijken zin onthult. Dergelijke verschijningen in de kunst van onze dagen zijn zeldzaam. Käthe Kolwitz is een verschijning ook voor komende geslachten, zij is boven den tijdgeest uit, hoezeer haar onderwerpen ook ontleend zijn aan de opstandigheid van dezen revolutionairen tijd, zij bewijst dat die een bron van inspiratie en schoonheid in zich draagt en waarin een toekomst leeft.

De gezindheid van deze revolutionaire vrouw, die in het lijden een zedelijk moeten ziet, heilig door zijn noodwendigheid en door een verborgen bedoeling vredevol, belijdt een diepere religie dan alle Katholieke kunstenaren in Waag te saam. Tragisch en wreed mog het constateeren daarvan zijn, de feiten spreken voor zich zelf en te loochenen zijn ze niet.

De werken op deze tentoonstelling, die on-Christelijk werden genoemd, ademen een geest van toewijding en liefde, die stil en zwijgzaam maakt. Zij leidt ons in een wereld van opstand en leed, maar achter deze „losgebrokenen" en „vertwijfelden" grootsch als een natuurverschijnsel, machtig als een orkaan en als door een hoogere macht bezield, droomt een stille onnaspeurbare wijsheid, die niet van deze aarde is. No. 7 een vrouw, zwanger en door het leven gekneusd. Een dag van arbeid en leed, ligt over het moede schamele lijf, maar grondeloos is de innigheid harer waakzame aandacht, die het ongeboren leven streelt en beschut. Dit beeld is immers meer dan het tijdelijke feit, het is symbool voor „De Vrouw", wier glorie in het lijden ligt, „de Moeder", die eerst na smart kan zijn. Wie peilt de diepte van deze innigheid. Wordt in dit beeld van ellende niet voelbaar een verzoendheid, die alle medelijden afwijst, wijl in de smart van het moeder-worden, de genade tevens is? Bergt eigenlijk in laatste instantie, niet alle ellende en smart de verborgen pracht van iets, dat wel wordt vermoed, maar nog niet gezien? Het zoeken naar de verborgen droom, in datgene wat hopeloos verloren schijnt werd deze kunstenares tot een opgaaf. Daarom gebeurt het smartelijke zonder schrilheid in den eenvoud der Eeuwige Kunst, die het schrikkelijke ongeschokt aanschouwt. Zij ziet de smart met den ernst van onpersoonlijken eerbied, de zuivere aanschouwing, die in het lijden een zedelijk moeten ziet, dat geen betreuring toelaat. En ook de opstand is niet anders, als de daad van een zedelijken wil, de smartelijke geboorte van een nieuwe sociale structuur, waarvoor het leed moet worden aanvaard.

„Met smart zult gij baren", zoo ook de gemeenschap, dit zullen de moeders en de moedigen verstaan, zij die zich zelf vergeten, voor dat, wat nog niet geboren is.

Laat ieder deze tentoonstelling gaan zien, vooral de leden van het St. Bernulphus Gilde, want bij Käthe Kolwitz is geloof en waarachtige aanvaarding van leed.

LEO NIEHORSTER.

De heer Viegers stelt deze expositie voor iedere belangstellende toegankelijk; dat er velen mogen zijn.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Berg en Dal.

De meeste werken die de Nederlandsche Kunstkring ons in Berg en Dal liet zien, zijn door nieuwe vervangen, daar de 5e jaarlijksche tentoonstelling deze maand geopend werd.

Als altijd is hier werk van verschillende waarde; noemen we slechts hetgeen ons 't meeste opviel.

Belangrijk is no. 3 „De Vlinder", en no. 4 „De moederlijke vermaning" van Lizzy Ansingh Het onderwerp dat deze schilderes, de laatste jaren bij voorkeur behandelt, zijn de vermaard geworden poppen-stillevens. Stil is het leven op haar doeken echter allerminst. Geestig en vol humor karakteriseeren deze poppen het leven der menschen. De zieligheid van menschelijk-doen, wordt door poppen soms zoo akelig duidelijk openbaar. Elders zagen we, vroeger, doeken vol striemend sarcasme en hoonenden spot, wijl het echter poppen zijn, lacht ieder goedig mee. Poppen mogen heel veel doen! In prachtige grijzen zijn deze doeken geschilderd, speelsch en voornaam als een aandoenlijk spel, vol psychologische expressie, bij 't houterig poppengebaar.

No. 49 „Sneeuwbergen te Launen" van Jo Koster, treft door een verdienstelijke techniek en de ruimte-werking in het landschap. Ook no. 51 „Appelbloesem" is goed.
goed en vertolken een lang verhaal.

Van der Waay laat een uitstekende aquarel zien „Voor het Hotel te Nieuwpoort".

We zagen nog bloemen van C. Bolué en verdienstelijk beeldhouwwerk van van Zijp. Vooral no. 126 „Stoppend Vrouwtje" en no. 127 „Vrouwtje met wagen" zijn beide zeer goed van uitdrukking en ontroeren door hun diepen zin.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Jean Collette.

In ons land is Jean Collette, onder de jongere kunstenaars, die streven naar een nieuwen vorm, een vooraanstaande figuur. Met aandacht hebben we het zoeken van dezen kunstenaar de laatste jaren gevolgd, het in de Waag geëxposeerde werk maakt een vollediger beeld van dit kunstenaarsbewustzijn mogelijk.

Voor Nijmegen, dat met zijn tentoonstellingen doorgaans nogal achterlijk is en niet verwend met expositie's, die een beeld geven van hetgeen er in den tijd-geest gebeurt, zal het hier geëxposeerde werk vreemd en meer dan ongewoon zijn. Degene, die gewend is te oordeelen naar de regels van een verouderde traditie, zal op deze tentoonstelling met verwondering de onbruikbaarheid van zijn maatstaf ontdekken, en in het gunstigste geval zonder oordeel zijn. Om het werk van Collette te waardeeren is er meer noodig dan de alledaagsche gevoeligheid, die de afbeelding van natuurschoon bewondert en het naturalisme zijn waardeeringen gaf. Overal, in dezen tijd, blijkt op cultureel gebied de oude maatstaf ontoereikend en begrijpelijk wordt het daardoor, dat hij, die met de oude maten meet het nieuwe af moet wijzen, waarin hij niets dan ontbinding te ontdekken weet. En dezulke heeft méér gelijk dan hij zelf begrijpt, want overal heeft het nieuwe, dat geboren worden wil zich te ont-binden en los te maken van de oude maat, die bindt en groei belemmert. Het wordende leven ontbindt alle maten en een vijand van aller groei is hij, die een maat behouden wil en deze voor de alleen-zaligmakende houdt. De geschiedenis der kunst zou een geschiedenis van maat ont-binding en maat opheffing kunnen zijn, iets wat men dan allicht voor het verleden wel wil laten gelden, maar vaak door eigen onmacht voor het heden niet graag aanvaardt.

Iedere nieuwe kunstvorm vraagt een nieuwe oriënteering van den beschouwer, vooral wanneer deze vorm zóó absoluut verschilt van de oude, als tegenwoordig het geval is. Men heeft de Kunst de taal van hart tot hart genoemd, een taal, die geen woorden behoeft om te worden verstaan en dit is juist. Maar er zijn vele talen ook in de kunst en die zullen moeten worden geleerd. We hebben goed te bedenken dat ons oordeel over kunst iets anders is dan onze kunstgevoeligheid, waardoor een kunstwerk wordt beleefd. Iedereen heeft meestal van te voren zijn eigen oordeel en zijn eigen maat, waarmee hij het kunstwerk meet en wanneer dit oordeel past op het een of ander kunstwerk of kunstperiode, zal zijn gevoeligheid om schoonheid te beleven, niet worden geremd of gehinderd. Anders wordt dit echter, wanneer de maten niet meer opgaan en het gevestigde oordeel niet meer geldt, wanneer de nieuwe kunstvorm zich onttrokken heeft aan de oude maat. Wanneer de hulpeloosheid van ons oordeel, dat v a n t e v o r e n i n o n s z e l f b e s t a a t, wordt gevoeld, verstaan we niet meer, hooren als het ware een andere taal, waarvan de zin ons ontgaat. Dit wijten we dan aan het kunstwerk, dat we niet begrijpen, terwijl het meestal de bekrompenheid van eigen maat en oordeel is, die we in laatste instantie zelve zijn.

Alle kunstvormen, wetten en maten zijn beperkt en van tijdelijken aard, alleen de zin, die door middel van vormen, wetten en maten tot ons komt, heeft eeuwige geldigheid. En deze zin kan naar waarheid alleen worden beleefd door een gemoed, dat naast zijn aesthetische gevoeligheid ruimte van oordeel heeft, om eigen maten, die altijd bekrompenheden zijn, voortdurend te herzien.

Misschien is het ons geoorloofd om over het werk van Collette wat langer uit te wijden, dan binnen de beperkte grenzen van een krantenartikel voegt en waarmee de belangrijkheid van een dergelijke verschijning niet kan worden gekarakteriseerd en begrijpelijk gemaakt, om daardoor bij te mogen dragen tot verheldering van aesthetisch inzicht, dat publiek en kunstenaar ten goede komt.

Laat ieder, die belang stelt in zijn tijd en in de kunst deze belangrijke expositie gaan zien, in 'n paar artikelen zullen we trachten dezen nieuwen kunstvorm in te leiden, opdat een algemeene basis wordt geschapen, waarop 't aesthetisch oordeel zich kan herzien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Naar aanleiding van Jean Collette's expositie.

De vorm, waarin de kunst van Collette verschijnt is geen op zich zelf staand verschijnsel, in alle landen zien we een pogen dat uit dezelfde intentie's leeft Oorspronkelijk hangen alle kunstvormen samen, en we hebben heel veel vreemde woorden waarmee deze opeenvolgende phase's worden genoemd. De diepe samenhang van deze kunstvormen te schouwen is object van de Kunstgeschiedenis, die in onze dagen doorgaans verloopt in een dorre opsomming van feiten. Een morphologie der geschiedenis, die de vormen en feiten als symbolen van een sociale psycho-genose wil begrijpen, is eerst door Ostwald Spengler's „Der untergang des Abendlandes" krachtig aan de orde gesteld. Iedere kunstvorm is een symbool, een kristallisatie van de krachten, die arbeiden in den tijd van zijn ontstaan. Wie de kunstwerken van Egypte, Indië of Griekenland, diep doorleeft, zal daardoor zich kunnen vormen een beeld van den tijdgeest, waarin het kunstwerk ontstond en voor het geestelijk oog zal zich ontsluiten op welke wijze de eeuwige zin der werkelijkheid door het bepaalde volk werd beleefd.

Iedere kunstperiode is de zuivere spiegeling van hetgeen er in het betreffende tijdperk werd beleefd, geleden en gedacht, terwijl de persoonlijkheid van den kunstenaar tot uiting komt in de *wijze*, waarop hij dit algemeene heeft vertolkt. Wanneer we nu, in dezen tijd, in de beschaafde (!!) wereld, eenzelfde verwante poging zien, die naar een nieuwen kunstvorm zoekt, kunnen we dit niet meer beschouwen als was het de gril van een enkele dwaas en is de eenzijdige afwijzing daarvan doorgaans de onbruikbaarheid van onzen maatstaf, de onmacht van ons oordeel en begrip, dat ten achterbleef en zich heeft te herzien, zal 't gemoed weer ontvankelijk worden voor den eeuwigen zin, die in nieuwen tijdelijken vorm verschijnt.

Is de kunst een middel waaraan we de sociale struktuur van een bepaalde tijd kunnen aflezen, omgekeerd is de sociale psyche middel tot begrijpen van het karakter harer kunst. Wanneer we nu een kunstvorm, waarvan Collette een vertegenwoordiger is, begrijpen als een sociaal-psychologisch verschijnsel, dan zullen we ons niet-begrijpen daarvan, kunnen verhelderen, door ons een beeld te vormen van de krachten die in dezen tijd in arbeid zijn. De *aesthetische waarde* van dezen vorm blijft hierbij dan voorloopig onbesproken. Eerst nà het begrijpen en het aanvaarden van het verschijnsel, als een sociaal-psychische noodwendigheid, wordt onze weerzin overwonnen en is een onbevooroordeelde aesthetische critiek toelaatbaar. Om te beginnen is de taak der critiek dus deze noodwendigheid te demonstreeren, opdat een welwillende atmospheer geschapen wordt, die alle groei behoeft.

Zoo langzamerhand zijn we er allen wel van overtuigd, iederen dag wordt de uitspraak weer herhaald, dat we leven in een tijd van overgang, dat onze West-Europeesche cultuur zijn ondergang tegemoet gaat. Dit behoeft niet te verontrusten. Alles wat geboren wordt is geboren ten doode en cultuur-tijdperken hebben daarop nog nimmer een uitzondering gemaakt. Hierbij hebben we dan meteen te bedenken, dat de ondergang van het een de opkomst van het andere vooronderstelt, dat 't nieuwe uit het oude geboren wordt en het nieuwe wederom eenmaal oud zal zijn. Alle voortgang is opheffing en overgang is strijd, die tot een crisis wordt, wanneer de mogelijkheden van een bepaald proces zijn volgroeid en een keerpunt wordt bereikt, waarin nieuwe mogelijkheden op den ouden stam moeten worden ingeent. Op een dergelijk keerpunt schijnt onze West-Europeesche beschaving te zijn aangeland.

Het geloof in de almacht van het verstand is ongetwijfeld het kenmerk van onze Europeesche beschaving. De cultus van het intellect heeft enorme afmetingen aangenomen. De diepere roerselen van het menschenhart zijn teruggedrongen beneden den drempel van het waakbewustzijn, als overwonnen kinderlijkheden zijn zij gekwalificeerd. Het verstand heerscht en doet zaken, 't heeft alles tot een zaak gemaakt, het leeft slechts in feiten. Het wetenschappelijk intellect, dat zijn kroning vond in een technische perfectie, heeft de mensch gemechaniseerd en gemaakt tot een verlengstuk van de machine, waardoor de liefde en de schoonheid van den arbeid week. We zijn zonder cultuur maar over-beschaafd. In de jacht naar feiten, die we noodig hadden, omdat we meenden een wereld-raadsel op te moeten lossen, verloren we het mysterie en het raadsel van ons zelf. We hebben leeren rekenen en werken met oneindige grootheden, we zijn berekend geworden en hebben de samenleving gemaakt tot een ingewikkelde maar ziellooze machine. We doen alles overdacht en met berekening; we construeeren, we leven in getallen en maten, tot mathematische constructies wordt alles herleid. Het verstand streeft naar macht in volkeren en individuen, alleen geloovend in zich zelf, wijst het alle diepere schouwing af. De spontane intuïtie wordt gezond, de scheppingskracht verdort, het gemoedsleven blijft op een archaisch standpunt staan of komt tot een conflict. Dit is dan het moment in enkeling en collectiviteit waarop de onhoudbaarheid van het eenzijdige verstand wordt beseft en het latente conflict in een acuut stadium overgaat.

Het zou te ver voeren om aan te toonen hoe op allerlei gebied van kunst, wetenschap, godsdienst en wijsbegeerte hetzelfde conflict zich voltrekt, waardoor het dikwijls schijnt alsof we in één groot gekkenhuis zijn aangeland. De strijd die thans overal heerscht, zal niet mogen verloopen in een eenzijdige overwinning van één der twee tegenovergestelde oriënteeringen. In het eene geval zouden we komen tot een verstandsverharding, die een volslagen psycholyse ten gevolge had, in het andere keerden we terug tot een toestand van de primitieve menschheid, die slechts in vage droomen leeft.

Het groote probleem, de verzameling van gevoel en verstand, intuïtie en intellect, beheerscht dezen tijd en spiegelt zich in den kunstenaar, die als gevoelig luisterende, onbewust deze worsteling in de sociale psyche ondergaat. (Slot volgt).

LEO NIEHORSTER

KUNST EN LETTEREN.

Naar aanleiding van Joan Collette's expositie.

Wat in de kunst van Collette wel het eerste en het meeste opvalt is de volstrekte negatie van alle traditie, alles wat in den loop der tijden aan kennen en kunnen wordt opgebouwd, alle wetten van proportie, perspectief en anatomie, alle techniek van vorm en kleur, 't is alles met een koninklijk gebaar, ontkend en afgewezen.

Dit is de spiegeling van het sociale conflict in het enkele individu, het protest van het verstikte gemoed tegen de heerschzucht en de tirannie van het harde zelfzuchtige verstand, het gemoed dat „neen" schreeuwt tegen alles wat zijn spontane driften doodt. En het is geen wonder, dat dit eerste ontwaken, elders, tot groote buitensporigheden leidt. Want in de verschijnselen op kunstgebied der laatste jaren zijn de krankzinnigheden legio en analoog aan de symptomen van een verbijsterde ziel, die uit onbegrepen angst voor de werkelijkheid „neen" schreeuwt tegen het verstand en hare projectie in de maatschappij en wegvlucht in de onwerkelijkheden van een teugellooze fantasie. De intensiteit van dit verschijnsel bepaalt het al of niet pathologische van het individu, terwijl het in den kunstenaar meestal normaal blijft, omdat hij zich door en in zijn scheppingsarbeid verlost van het conflict, en de tegenstellingen op den duur verzoent. Onze heele samenleving lijdt aan dit neurasthische conflict.

De olieverf-schilderijen uit 1919 en daarvoor laten de negatie en de vlucht uit de objectieve feitelijkheden het duidelijkste zien. Het is begrijpelijk, dat door de afwijzing van het verstand en de daarmee samenhangende uiterlijke werkelijkheid, noodwendig een primitieve vorm moest ontstaan. Bij Collette is vorm, hoewel gereduceerd tot een primitieven staat, toch nog aanwezig. De uiterste consequentie echter voerde tot de volslagen opheffing van alle kenbare waarneembaarheid, iets dat in het zoogenaamde amorphisme bewust wordt nagestreefd (men denke hierbij aan Kandinsky en ten onzent aan Piet Mondriaan, van der Rek en Huszar).

Het karakter van deze heele beweging is gekenmerkt door de cultus van het primitieve gebaar. Men wil bewust den hulpeloozen vorm en de vormenloosheid, eenerzijds als protest tegen den mechaniseerenden onvloed van het intellect, dat alle spontane zuiverheden schond, anderzijds omdat men voelt de stille vreemde schoonheid van alle primitieve kunst, waarin de droom der menschheid nog ongeschonden leeft. Overal zien we een gretige belangstelling voor primitieve en Aziatische kunst. De klassieke schoonheid heeft haar oppermacht verloren, ze is verdrongen door de kunst van wilde volken, waarin de afwezigheid van alle verstandigheid tevens beteekent de afwezigheid van alle banaliteit. De bewondering voor de Arabische kunst is de bewondering voor hetgeen we in ons zelf verdrongen en bijna hadden verloren, het onmiddellijk contact met dat diepere levensrhythme, dat aan den anderen kant der feiten ligt en het wezen daarvan is.

Toch hebben we te bedenken, dat de moderne mensch geen primitief meer is en al kruipen we in de huid van een wilde, de aard wordt niet verloochend, we blijven wie we zijn. De bewuste wil naar den primitieven vorm, is overdacht, opzettelijk en intellectueel en het verstand, dat we dachten uit te kunnen werpen, komt zoo door de andere deur weer naar binnen. De opzettelijkheid en het intellectualisme zijn in deze beweging hevig voelbaar, de tweespalt blijft, die we dachten op te lossen, het conflict is verdrongen door een compromis, waardoor het tevens aan de aandacht ontsnapt. Dit is het groote gevaar. Zoo zien we in verschillende kunstenaars hoe deze jonge beweging verloopt, aan den eenen kant in een nog verstarder intellectualisme van de „abstracte kunst", aan den anderen kant in de losbandige verdwaasdheid van het „Dadaïsme" en consorten. Het verstand laat zich niet negeeren, evenmin als het gevoel zich verdringen laat. De opgaaf is verzoening en synthese en hierbij helpt verdringing en negatie niet. Dit alles echter zijn de dwalingen van den aanvang, die als zoodanig van beteekenis zijn. Ook de wil voor het primitieve zonder meer zal een heilzame dwaling zijn te blijken. Een nieuwe cultuur en een nieuwe kunst vallen ons niet als voldragen vruchten in den schoot. Iedere geboorte brengt de barensweeën mee, iedere aanvang is gekenmerkt door dwaling en strijd. Maar wie de diepte gepeild heeft van het conflict en in eigen wezen heeft doorleden, die begroet de dwalingen zelfs met vreugd. De nieuwe beweging in de kunst spiegelt het sociale conflict. Ze heeft alle kinderziekten van de jeugd, laten we die begrijpen als onvermijdelijk en als bewijs voor haar beteekenis, ze zijn een adelbrief.

Ook in het werk van Collette heerscht vorm en de intellectueele opzettelijkheid van zijn lijn overtuigen niet, vooral in de landschappen van vóór 1919. Zijn figuren in de schilderijen van de „Heilige families" zijn daardoor zwak, zijn lijnen werden niet geboren maar gemaakt. Er is geen harmonie tusschen de spontane impuls en haar kristallisatie als vorm. Er is één decoratieve teekening uit 1920, no. 7. Daarin is rust en overwogenheid van lijn, die in harmonie is met haar inhoud, dit wijst op een grootere verzoendheid. Dan komen de profeten uit 1922, ook deze zijn een vooruitgang. Hoewel in compositie aan Toorop ontleend, is de lijn hier strak en zelfbewust, er is overtuiging en zekerheid. De primitieve vorm is weg en heeft plaats gemaakt voor een decoratieve gestijldheid. Zoo herziet het bewustzijn zich zelf, als het eerlijk tegenover zich zelf blijft en komt het de kinderziekten uit de jeugd te boven. Collette groeit in de goede richting, al vraagt dit laatste werk ook naar meerdere eigenheid. In de linoleumsnede heeft Collette 't materiaal dat hij voorloopig behoeft. Hier is het primitieve van de materie en de techniek, vervulling voor een heimelijken wensch, hij heeft er goede resultaten in bereikt.

Sluiten we, in verdere afwachting, voorloopig onze critiek, die eigenlijk geen critiek is geweest.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Paul Bodifee.

Het werk van dezen kunstenaar behoeft geen sociaal-psychologisch exposé, geen indringende analyse om te kunnen worden beleefd en nagevoeld. In dezen kunstenaar leeft niet de onrust en het smartelijk conflict van dezen tijd. Hij staat buiten dit gebeuren. Zijn gemoed werd niet geraakt door de wanhoop en het verlangen dat dezen tijd zoo tragisch en heroïsch maakt. Dit is een tekort of een verdienste, al naar gelang het standpunt waarop men zich eenzijdiglijk stelt. Alles heeft zijn waarde, en de benijdenswaardige zekerheid en rust, de liefdevolle overgave aan de natuur, die de periode kenmerkt, waaruit dit werk stamt, heeft ongetwijfeld onze bewondering.

Paul Bodifée is argeloos en oprecht. Te midden van het groote conflict en de crisis van dezen tijd, bewaarde hij een kindrrlijke ongeschondenheid die, hoewel door gebrek aan diepte, toch zoo bekoorlijk en weldadig kan zijn. Met gretige oogen aanschouwt deze kunstenaar de natuur en al is haar grondelooze diepte hem vreemd, haar weelde, haar kleur en haar licht is hem genoeg. Luchthartig en optimistisch heeft hij iets van den Franschen geest. Spontaan en geestig is zijn schildering, als een dartel spel, in al dit werk leeft de zonnige vreugde van een open eenvoudig gemoed. Hij heeft een delicate techniek, speelsch en toch beheerscht. Als resultaat van lange jaren arbeid, vond hij een zekerheid vol charme zonder ooit krampachtig te zijn. Hij heeft zin voor het karakteristieke, de eigenaardigheid van een oud geval, een binnenplaats, een achterbuurtje, of een oud gedeelte van de stad zijn voor hem belangwekkend. Het typische heeft zijn voorkeur en hij omdroomt dit alles met een ijl doorzichtig licht en speelt met zon en schoonheid. Ook in de landschappen komt die zin voor karakteristiek naar voren, altijd geestig van teekening zijn zijn boomen, markant en weelderig tegen het vibreerend licht van een lucht. Frisch en levend is zijn kleur, gaaf, blank en blij. Hij heeft een rake toets, licht en luchtig, het schilderen is hem een vreugde, bijna altijd compleet is zijn resultaat. Hij kent het vak, hij is weinig gecompliceerd, stelt geen vragen of verbergt een mysterie, maar geeft zich zonder voorbehoud overtuigd en gul.

Als vlot en kranig teekenaar greep hij naar de etsnaald, waarmee hij als van zelf tot goede resultaten kwam. Maar de speelschheid van zijn geest wilde vrij en ongebonden zijn, zoo kwam hij tot de monotype en hierin zien we hem op zijn best. Verrassend is hetgeen hij hierin te bereiken wist, al zijn eigenschappen werken mee om de eigenaardigheden van dit procédé te benutten, verschillende uitstekende resultaten zien we hier bijeen.

Tot 5 November blijft deze expositie geopend, dat niemand verzuime te gaan zien

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling H. Verstijnen.

Het werk van dezen kunstenaar verrast door de volkomen pretentieloosheid en dwingt door een subtielen eenvoud van een rijk en in zich zelf verzonken gemoed.

Zijn visschen en vogels, zijn bloemen en kabouters zijn geboren uit de schemerende diepten van een droomende ziel, die de blanke weelde van zijn eigen diepte meér is, dan het ijdel rumoer van de wereld rondom. Vreemd en raadselachtig zijn de zekerheden van deze zilveren rust, onbewogen, maar ontroerend door de stille gratie van een streng gebaar dat van binnen uit geschiedt.

Bijna al dit werk heeft innerlijke stijl, het mist allen expressionistischen moedwil. De meeste vormen zijn ontleend aan de wereld van ons allen bekende zichtbaarheden, maar zijn doorhuiverd van een droom, die de expressie is van een zeer voorname ziel. Alle intellectueele opzettelijkheid is hier vreemd, het werd geboren, van zelf, als een innerlijke noodzaak van een gaaf gemoed, dat getuigenis aflegt van de waarde van zijn inhoud, zonder vertoon, zonder effect, zeker van zich zelf. In bijna al dit werk is de verzoendheid van vorm en inhoud, van verstand en gevoel de grond voor de soms haast plechtige rust, die als een geurige adem ons beroert. Dit werk is ontheven aan 't conflict, dat door deze tijden gaat, wijl deze kunstenaar zich verankerd heeft aan zijn eigen diepsten grond waarin geen tweespalt is. Niet dat dit werk groot is van conceptie of virtuoos van doen, 't is ernstig en bescheiden en de voorstelling is niet meer dan een enkel object en de afmeting is klein. Maar soberheid in de voorstelling en kleinheid van afmeting zijn geen beletsel voor de grootheid van den inhoud en de gratie van het doen. Vooral in de wit-zwart-techniek zijn kleine kostbaarheden, waarvan de techniek al even raadselachtig is, als de droom, die er ons uit tegen glanst en het feit, dat hiervan tot nu toe niets werd verkocht. Dit laatste mag tragisch zijn, maar behoort nu eenmaal bij alles wat schoon is en goed, dat in dezen tijd nu eenmaal gedoemd schijnt om onder te gaan.

De kleur in de pastels is verstild, uitbundigheid en hartstocht zijn aan deze diepte vreemd. Evenals de diepte onder de bewogenheid van den waterspiegel, de uitbundige felheid van het zonlicht verdroomt in ijle stille glanzen van een vreemde en doorschijnende toover, zoo ook de ziel, die in eigen diepte rust en woont. De lijn is echter van een sterke strakke spanning, ze is kristallijn en zeker als van gesponnen glas, ze is beheerscht en luchtig, als een geestig spel. Er is een wonderlijke eenheid van vorm, inhoud en doen waarbij het onderwerp zich aanpast, als bewijs voor de zuivere oprechtheid van dit ongedwongen en harmonisch gemoed. Deze kunstenaar bergt nog mogelijkheden van ongekende pracht, wanneer hij in de breedte uitgroeit en zijn diepte kan bewaren, die uit deze werken straalt.

Tot Zondag blijft deze belangrijke expositie in de Waag geopend, die wij gaarne aanbevelen als van bijzonderen aard.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling „In Consten Een".

Reeds is in het blad van Zaterdag, twee dagen vóór de opening dezer tentoonstelling, een ingezonden stuk verschenen. Wanneer het een gewoonte wordt, dat, door een bij den kunsthandel geïnteresseerde, vóór de opening van een door haar te houden expositie een reclame-artikel verschijnt, hebben straks, en dit met veel grooter recht, de schilders aanspraak om van te voren in de courant mee te deelen, hoe goed en knap ze hun eigen werk wel vinden. Interessanter zou een dergelijke zelf-analyse kunnen zijn.

Bevreemdend mag het eveneens genoemd worden, dat „In Consten Een" haar expositie-gelegenheid aan een kunsthandelaar afstaat, om zijn ietwat verouderde inventaris het publiek te vertoonen en dit in een tijd, waarin de kunstenaars verhongeren. Overal tracht de overheid de kunstenaars te steunen, deze Kunstvereeniging bevordert den handelaar, die met overleden grootheden zaken tracht te doen.

De firma Huinck te Utrecht, die onder de vlag van „In Consten Een" hier exposeert, noemde, zeer begrijpelijk, haar inventaris „een tentoonstelling van kunstwerken van een aantal der beste levende schilders van Nederland, die een overzicht geeft van het „schilderwerk" dat hier te lande bloeit". Zoo erg is het echter niet. Als de meeste dezer „beste" hun naam nog moesten maken, kwam er niet veel van terecht, want het gros telt, in dezen tijd met zijn veranderde waardeering, al niet meer mee. Aan het doek van Jan Sluyters, die het geluid van den aller „allernieuwsten tijd" genoemd wordt, wordt in dit milieu wel voelbaar, dat het met bedoelden bloei heel slecht is gesteld. Dit dan wil niet zeggen, dat er geen waardeering zou zijn voor een tijd, die heen is en voorbij. Ook voor ons blijft van Daalhoff de stille, in zich zelf gekeerde, die zonder grooten hartstocht droomt in de kleine wereld van zijn beperkte belangstelling, innig en echt, hoewel moeizaam en loom. Ook Tholen is te waardeeren als de zwakke nabloei van de eens bewonderde Haagsche school. Ook hij is de zekere en gelijk gestemde, zonder groote ontroeringen. De eens groote Gabriël is hier nuchter en koud, om niet te zeggen goedkoop. Een dergelijk talent zou in deze dagen geen belangstelling meer vinden. Van Bosboom is er een onbelangrijke aquarel, knap zonder meer, evenals van Rochussen. Er is een knappe teekening van Konijnenburg en een vlot schetsje van Breitner.

Van Degouve de Nuncques herinneren we ons veel beter werk. In dit werk is een schijnbare grootheid, die meer het gevolg is van armoed dan van ingehouden kracht. Het is leeg en heeft de oppervlakkigheid van vele Belgen. No. 9 is 't beste, er zit licht en plastiek in, hoewel nuchter gezien. Van Zandleven is er een verdienstelijk bloemstuk; van Haverman het bekende „Moeder en kind". W. v. d. Nat heeft twee vlotte en raak geschilderde doekjes, een kunstenaar die zijn materiaal beheerscht. J. Nieweg, een verdwaalde onder „de beste levende schilders van Nederland" (daarvoor, geachte inzender, zijn die oude toch heusch te goed) is hier werkelijk geheel „nieuw", waarschijnlijk wel overal elders. Deze nieuwigheid zal wel in de onrijpheid gezocht moeten worden, die zijn zwakte te verbergen zoekt in stemmige onwezenlijkheid van troebele kleur. Kever, Voerman en Karsen hebben hier een schilderij naar hun aard, verdienstelijk in hun soort, terwijl Jan Sluyters hier hangt, als een wilde vloek geslingerd naar zijn omgeving, die hij diep veracht.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling „In Consten Een"

We hebben ons dus vergist, de geachte inzender is, volgens zijn laatste ingezonden stuk niet geïnteresseerd bij den kunsthandel, maar...... „bestuurslid van In Consten een". Ook voor ons zijn deze twee functies zéér verschillend, die dan echter zooals hier blijkt, niet zonder overeenkomst behoeven te zijn. Want na de zeer prijzenswaardige terechtwijzing is het ons duidelijk, dat dit bestuurslid, en met hem het bestuur, zich gemaakt heeft tot onbezoldigd handlanger van den Kunsthandel.

Want wanneer het bestuur van een vereeniging van kunstenaars, die toch de belangen van de kunstenaars te dienen heeft, niet alleen haar expositie-lokalen aan den Kunsthandel afstaat, maar daarenboven zich gedrongen voelt, om met zekere reclame-achtige overdrijving, de inventaris van de firma, in een ingezonden stuk te beschrijven, heeft dit bestuur zich daardoor gemaakt tot een dienaar van de belangen der handelaars. Als verzachtende omstandigheid beroept de „geachte inzender" zich op het feit, dat het bestuur o n m a c h t i g was om een expositie van werken van kunstenaars bijeen te brengen, en dit in een tijd, waarin ongetwijfeld honderden kunstenaars met graagte een gelegenheid om hun werk te exposeeren, zouden hebben aanvaard. Dit bestuur had de hulp noodig van den Kunsthandelaar; die zijn inventaris af moest staan, om Nijmegen een „Kerstverrassing" te bereiden.

Zonder geïnteresseerd te zijn bij den Kunsthandel, kan men zich roerend interesseeren voor de kunst van den handelaar, desnoods zonder hiervan eigenlijk eenige notie te hebben, wat dan als tweede verzachtende omstandigheid zijn gelding heeft.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling Kunstzaal „Noviomagum".

In de Kunstzaal van den heer Viegers, Smetiusstraat 8, exposeert mevrouw Lucie van Dam van Isselt haar werk.

Al deze schilderijen zijn het resultaat van een echt vrouwelijke ziel — niet groot en machtig of doorwaaid van grooten hartstocht, maar liefdevol en stil, zonder pretentie, toegewijd en vol aandacht, als van een moeder voor haar kind. Dit werk is echt en bescheiden, het dringt zich niet op, maar noodt tot luisteren, zooals men luistert naar een stillen avond, onwillekeurig en van zelf. Haar onderwerp is sober, haar techniek zonder moeite en haar kleuren zijn stil, waarin het wit en het grijs bij voorkeur overheerscht. Vogeleieren tot een snoer geregen, hangend tegen een witten muur, een doorschijnend stukje glas in den vorm van een fleschje, weet ze te schilderen en te omringen met een blanke aandacht, waaruit haar overgave spreekt. Als ze een cactus schildert, dan weet ze deze harde, stugge planten, met hun loggen vorm en stekelig blad, te plaatsen in een mild vree-vol licht, wijl liefdevolle aandacht de stugge hardheid vergeet en opheft tot haar eigen sfeer. Door haar overgave maakt ze doode dingen stil en levend, glazen fleschjes en steenen kopjes doorleeft ze in haar vreemde materie, waardoor de stof een eigen leven ontvangt. Ingetogen zijn haar bloemen, het donker paars van een Clematis plaatst ze tegen het witte fond en immer zijn haar kleuren gebonden en gaaf het geheel. Een rood steenen bloempotje met een enkel plantje wordt een wereldje op zich zelf, vol belangrijkheden, die ieder oog ontgaan, waarin geen liefde leeft. Een dood vogeltje, een kransje van bloemen of een paar schoentjes, 't zijn luttele zaken, die zij zorgvol omringt met een kinderlijken vrede, die zachtkens ontroert.

Het best geslaagd is n. 25, „Immortellen", doode bloemen in een vaas van doorzichtig blauw, droomen weemoedig tegen het zwijgende wit van het fond. Een blanke ijle stilte, een roerlooze rust, als een lied zonder klanken dat in een zucht zich vervluchtigt, waarnaar men luistert en niet weet waarom.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling „In Consten Een".

In de Waag op de Markt is, uit de particuliere verzameling van den heer S. Moulijn, een collectie lithographieën geëxposeerd, vervaardigd door wijlen Theo van Hoytema.

Het werk van dezen kunstenaar behoeft geen aanbeveling en geen kritiek. Reeds bij zijn leven heeft zijn arbeid zich de plaats veroverd, die het toekwam, algemeen was de waardeering voor den wonderen eenvoud van deze gave ziel. Stil levend in zich zelve en voor zijn kunst, zocht hij niet naar roem of eer, de wereld was hem onverschillig, zijn liefde voor het dier, de vogels en de bloemen was roerend en echt, als van een gevoelig kind. Groot was deze mensch door den eenvoud van zijn hart, met een teedere liefde heeft hij gewerkt, zonder voorbehoud was zijn overgave, en de resultaten van zijn arbeid konden worden aanvaard door de eenvoudigste ziel. Zeldzaam zijn dezulken, vooral in dezen tijd, die vaak groot is in schijn.

Het werk, hier verzameld, is vrijwel bekend, vooral zijn kalenders. Zijn graphische arbeid verschafte hem toegang tot breede lagen van ons volk, waar vooral zijn kalenders als kostbare kleinoodiën worden bewaard, die ook komende generaties tot een vreugde zullen zijn.

Tentoonstelling Kunstzaal van Faassen.

In Beek heeft de heer S. van Faassen een aardig kunstzaaltje geopend. Naast veel artistieke voortbrengselen op allerlei gebied van kunstnijverheid en mooi antiek, is er op het oogenblik een kleine collectie schilderijen geëxposeerd van mevr. Dé Ruys Tydeman. Ook hier vormen dieren het onderwerp en merkwaardig is 't verschil. Hier zien we de speelsche luchthartigheid van een jong en vrouwelijk gemoed. Geestig, spontaan en dartel, als de poesen, die zij schildert, is haar techniek. De donzen streeling van het poesenlijf, de keurige gratie van haar bewegingen, is met een open oog gezien. Blond en luchtig is haar kleur, dun als aquarel haar toets, blij en elegant het geheel. Dit werk is frisch en ongezocht, het heeft een bekoring die aan jonge poesen eigen is, haar onderwerp behoort bij haar natuur, mevr. Ruys beschouwe dit niet als een beleefde onhebbelijkheid, want poesen zijn geen katten, in psychlogischen zin.

Wie bij den heer Faassen zijnde de moeite neemt om even naar den zolder te gaan, zal daar een kleine verzameling vinden van archaïsche kunst, die buitengewoon interessant is.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Huize „Sonnewende".

In de kleine maar smaakvolle ruimte, die de heer Faassen voor expositie-gelegenheid heeft ingericht, is werk van verschillende kunstenaars tentoongesteld. De meesten zijn bekende van de jaarlijksche tentoonstellingen te Berg en Dal.

Adrie Pieck, die vroeger nog al eens onbeheerscht werk liet zien, toont vooruitgang in haar groote landschap, waarin de kleur harmonischer en haar teekening meer verzorgd is.

Vrijthof. blijft toeven in een ware romantiek, moeizaam en eenzelvig heeft dit werk toch iets dat boeit, door de ernst, waarmee het is gedaan en het eigendommelijke van zijn kleur.

Marianne Hartong exposeert een goed stilleven, breed en stoer van schildering, wel hier en daar wat onverzorgd, maar zeer bijzonder van kleur en toon. Ook mej. Balwe heeft een goed verzorgd bloem-stilleven, evenals mevr. Cornelder, die in haar aquarel fijner en dieper is.

Een fijn en stemmig landschap is er van F. Engel, evenals van Altmann, die 3 verdienstelijke landschappen laat zien.

Langeveld en Jou Jans zonden weder een stadsgezicht. Ernstig en doorwerkt is het stilleven van Herm. Verkerk. Rustig, stil en bezonken, wijd en ruim het landschap van E. van Niftrik. Er zijn bloemen van mevr. L. Wittich—Keyser en nog eenige stalen van „zeer moderne" kunst.

LEO NIEHORSTER.

De Heer en Mevrouw
NIEHORSTER—VAN DEN BERG
geven hiermee kennis van de geboorte van hun Zoon
LEO.
Mook, 29 Maart 1923.

PGNC, 31 Maart 1923

De Heer en Mevr. NIEHORSTER—v. d. BERG geven kennis van de geboorte van hun zoon.
LEO WILLEM GERARD.
Mook, 29 Maart 1923.

Nieuwsblad van het Noorden, 31 Maart 1923

KUNST EN LETTEREN.

Zevende Kunsttentoonstelling Berg en Dal.

Uit den aard der zaak brengen deze tentoonstellingen, die speciaal op den verkoop zijn gebaseerd, niet veel nieuws. Het waarlijk goede werk vindt op een dergelijke expositie weinig koopers, de smaak der massa hangt aan de sleur en het vriendelijke plaatje, en zoo is er veel dat onbesproken kan blijven.

Er zijn echter verschillende schilderijen, die goed zijn in hun soort. Een knap en met durf geschilderd brok stad laat Frans Langeveld zien. Er is leven en beweging in het stadsgedoe, 't geheel is goed gezien. Er is een winterlandschap van Hammes, gaaf en technisch goed verzorgd. Een soepel, licht en lenig doek hangt er van Lenoir, een Fransche geest, die in blonde kleuren zich vermeit. Een tweede schilderij onthult een anderen kant van dezen schilder, breed en groot gedaan is de kop van een ouden man, ruig van doen en dramatisch van expressie, sober en teruggehouden van kleur. Van Lizzy Ansingh een schilderij, dat we reeds vroeger zagen. Een verdienstelijke aquarel „Rozen" hangt er van mevr. Cornelder, een knap stilleven met bloemen in een rustigen toon van Jo Lary. H. C. van Mourik exposeert een groot gehouden bloemstuk, dat mooi is van kleur, evenals mej. Peter, dat van durf getuigt. Het stilleven van Marianne Harlong zagen we reeds vroeger. Een kleurig en geestig geschilderd en zonnig hoekje stad hangt er van Viegers. Marie Wandscheer en mevr. van Nieuwenhoven zonden bloemen, evenals J. Endhoven, die hun verdienste hebben. Een groot doek hangt er van den Hongaar Köver, dat als academiestudie niet onaardig zou zijn. Het vrouwenfiguur heeft wat schoolsche kwaliteiten, het geheel is echter onbelangrijk. Er is verder nog een klein verdienstelijk landschap, ruim en wijd, van Herman Gauwe, een kranige ets van Frans Hoogerwaard en een goede litho van Gerarda ten Hoet en H. Reuchlin. Er is als altijd mooi antiek en verdienstelijk handweefwerk van van Lier.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

„In Consten Een".

Ernst Leyden.

Een tentoonstelling van modern werk, een vreemdheid in Nijmegen, een vooruitgang voor „In Consten Een".

Reeds vroeger hebben we opgemerkt, dat kunst in dezen tijd geboren en spiegelend wat er in de sociale psyche plaats grijpt, embryonaal zal zijn. Er wordt getast en gezocht, men heeft gebroken met sleur en traditie, nieuwe idealen zoeken naar een vorm, na leven in den tijd van het experiment. En zoo zal, wie onbevangen en begrijpend tegenover het gebeuren staat, vóór alles moeten vragen naar het streven, méér dan naar het resultaat. Voor wie nog vast zit in het oude en slechts de oppervlakte schuwt, is de nieuwe kunst een dwaasheid zonder meer. Moeilijk is het ongetwijfeld, om daar waar de resultaten over het algemeen gering zijn, waar veel kaf onder het koren verborgen is, in de aanvankelijkheid van het pogen het verborgen resultaat te voorzien. Toch, wie in zich zelf den duisteren drang gevoeld heeft, die hem duizend vragen op de lippen perst, wie de wilde onrust in zich zelven kent bij 't ineenstorten van lang gekoesterde, maar vermolmde idealen, waarin het zoet was te leven, wie in eigen chaos worstelt naar een klaring, hij vraagt naar geen voldragen resultaten, maar naar een wil, die de poging tot de bouwing van een nieuwe orde waagt.

En zoo laait en huivert in de nieuwe kunst der laatste jaren een wil van hartstocht, die zich slechts af en toe verstilt in een ontroerende daad. Vreemde duistere passies worden losgewoeld uit de diepten van het menschelijk onbewuste. Wild, losgelaten en bezeten, door geen traditiën meer geremd, tastend langs de afgronden van den waanzin, onbeheerscht, strevend naar vage verre doelen, zien we soms een wil, die beangstigt en ontzet. Wie tentoonstelling van moderne (?) kunst bezoekt weet wat hier wordt bedoeld. Nog zijn we midden in de crisis der geboorte en ondoenlijk is het van te voren te bepalen hoe uit het moederloog de nieuwe vorm kristalliseert. De poging is ons lief, de mislukkingen worden tot een deugd, al zullen we niet vervallen in een dwaze eenzijdige vereering voor wat nog in den aanvang verkeert.

Ernst Leyden behoort tot de jongeren, die streven naar een nieuwe kunst. En zoo is dit werk voor velen vreemd en verkeert het in den staat van het experiment. In dezen kunstenaar leeft de onrust en de twijfel van het onbeheerschte zoeken, de duistere broeiing van één, die naar onbekende diepte boort, die in zich zelve een mysterie voelt, maar dat voorloopig nog gesluierd is door allerlei affecten en verstandelijke dogma's. Af en toe in de oogenblikken, waarin hij zich geheel laat leiden door zijn eigen onbewuste, openbaart hij iets van een vreemde schoonheid, van een ontroerende devotie, die stil en zwijgzaam maakt.

Zoo b.v. in no. 1 „Biddende Urkers", een doek, dat in de verte herinnert aan „De Aardappeleneters" van van Gogh. Toch is hierin een groote eigenheid, wat den bouw van de omgeving betreft. In die Urkers leeft een oermenschelijke gesteldheid, de raadselachtigheid van het eigen wezen, dat met tastende handen, schuchter werd gevormd. De grillige spookachtigheid der kleur, van gelen en witten, verraden, hoe diep dit visioen nog verborgen in hem leeft, maar onthult tegelijkertijd de grootte van zijn mogelijkheden. Een Christuskop, die hier slechts als foto aanwezig is, laat dit visionnaire en spiritueele al verklaarder zien. Grooter is daarin de innerlijke overtuigdheid, waarin de krampachtigheid van verstandelijke opzettelijkheid zich vervluchtigt tot een vergeestelijkt spel. Andere doeken, zooals no. 5, no. 6 en no. 23, zijn te vol met verstandelijke allure, ze werden naar een recept gevormd. De moedwil overheerscht, die de puurheid van het scheppende subject verdrong. Ze werden gebouwd op een van te voren bepaald compositorisch schema, ze zijn van een opzettelijke kinderlijkheid, die daardoor kinderachtig werd. Vrijer en spontaan is weer no. 9 „Zonnebloemen", waarin de onbeheerschtheid van dit hartstochtelijk temperament, door zich te laten drijven op een bijna wilde bezetenheid, tot een hevige bewogenheid kwam; waardoor deze doode bloemen tot een nieuw leven werden gewekt. Ook in no. 12 „Aronskelken", bloeit iets van zijn diepste wezen open, de ongebondenheid is hier verstild, doordat ze doordrong tot een diepere laag van zijn bewustzijn, waarin de wilde drift zich luwde tot een vrijer feestelijk spel.

Allerlei invloeden zijn bij dezen kunstenaar merkbaar, Jan Sluyters, van Gogh en Toorop, de laatste b.v. in een kop van een Urker jongen (teekening) no. 22. Ook hierin heerscht een moedwil, die echter van een hoogere orde is en daarom veel gevaarlijker. Deze kop suggereert een geestelijkheid, die bedachtzaam gedaan, een zekere schijnheiligheid heeft, waarin diepte van gemoed wordt gehuicheld. Dit is een kunst, waar deze kunstenaar zich voor te hoeden heeft.

Verschillende werken waren nog niet aanwezig, 't is een belangrijke expositie, waarmee In Consten Een zich herziet.

LEO NIEHORSTER.

PROVINCIALE GELDERSCHE EN NIJMEEGSCHE COURANT

ABONNEMENTSPRIJS.
Voor Nijmegen per kwartaal f 3.00, franco door het geheele Rijk f 3.40, alles bij *vooruitbetaling*. Enkele nummers 5 Cents.

ADVERTENTIËN.
Van 1 tot 5 regels f 1.50, elke regel meer 30 Cents. Groote letters naar plaatsruimte. Voordeelig tarief *uitsluitend* voor den handel.

DEZE COURANT VERSCHIJNT DAGELIJKS, BEHALVE OP ZON- EN FEESTDAGEN.

Telefoon REDACTIE 1159. — Uitgevers: C. A. VIEWEG & ZOON, van Broeckhuysenstraat 46. — Telefoon ADMINISTRATIE 64.

Maandag 9 Juli 1923. - No. 159

Deze Courant bestaat uit twee bladen.

EERSTE BLAD.

Nieuw recht

Een onderscheiding.

Onlangs hebben wij gemeld, dat aan een beperkt aantal Nederlandsche schilders opdracht zou worden gegeven tot het vervaardigen van een teekening of aquarel ter opneming in het herinneringsalbum, dat aan H. M. de Koningin bij gelegenheid van haar Regeeringsjubileum zal worden aangeboden.

Wij vernemen thans, dat tot de kunstenaars, wien deze onderscheiding is te beurt gevallen ook behoort onze medewerker de heer Leo Niehorster, Plasmolen, wien opdracht is gegeven, een aquarel te maken van het kasteel te Geysteren.

Aan het bovenstaande kunnen wij toevoegen dat, indien zulks de goedkeuring van de Koningin kan wegdragen, het album met reproducties van de 150 teekeningen en aquarellen, in den handel zal verschijnen.

KUNST EN LETTEREN.

Kunstnijverheids-tentoonstelling.

Het is een goede gedachte geweest van „In Consten Een" om 't werk van kunstnijveren bijéén te brengen en Nijmegen de gelegenheid te bieden eens te zien wat op dit terrein wordt gepresteerd.

De collectie is wel niet groot, maar wat er te zien is, is van goed gehalte. De Nederlandsche kunstnijverheid heeft veel uitstekende krachten en een overzichtelijke expositie zou veel grootere expositie-ruimten eischen, dan die waarover In Consten Een beschikt, de beperktheid is dus begrijpelijk.

De meubelen, die Le Cointre laat zien, zijn eenvoudig von vorm en constructie, zonder versiering en profileering het constructieve en de zuivere verhouding bepalen een rustig en aangenaam geheel, met weinig middelen en weinig kosten werd hier iets bereikt. Er zijn een paar aardige kleine tafeltjes, die 't uitstekend doen. Het eetkamer-ameublement van eikenhout en donkere bekleeding is smaakvol en eenvoudig, terwijl de prijs niet hoog is.

Corn. van der Sluijs heeft hier een boekenkast, gaarne hadden we wat meer van hem gezien, hoewel zijn vorm-zin hieruit genoegzaam blijkt. Een paar stalen van zijn bekende velours zijn hier eveneens aanwezig.

Het glaswerk van De Larm is elegant van vorm, een vorm, die de bedoeling en 't gebruik als vanzelf uit laat komen. Het is jammer dat er niet wat van 't alledaagsche glaswerk is naast gezet, om 't groot verschil goed voelbaar te maken.

Het aardewerk van Hobbel maakt een rustiek effect, het heeft iets boersch, dat prettig aandoet.

Van Jaap Gidding merkten we een aardig tapijtje op en een divankleed, groen met zwart, dat 't uitstekend deed.

Ter wandversiering hingen er eenige schilderijen van mevr. Cornelder, die ons verrasten. Vooral no. 6 „Primula's" is heel goed en mooi van licht, ongetwijfeld een vooruitgang. Ook van Floris Verster hangt er een bloemstukje, prachtig van kleur. Nog vielen ons op een paar bronzen hertjes van Radecke, die ons veel sympathieker zijn dan de groote vrouwenkop, die gezocht is en weinig vertrouwen wekt.

Tot 9 Sept. blijft deze tentoonstelling in de Waag geopend, die we een druk bezoek toewenschen.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van Neder-Rijnsche Kunst.

Wij ontvingen den catalogus van een tentoonstelling, die een dezer dagen in het Waaggebouw geopend zal worden en waar het werk van kunstenaars van den Neder-Rijn. te zien zal zijn. Verheugend is daarbij, dat er werk van een der merkwaardigste Nederlandsche kunstenaars geëxposeerd zal worden, een kunstenaar, die in de herinnering van de kunstzinnige landgenooten een groote reputatie geniet n.l. Thorn Prikker. In 1904 ging Thorn Prikker uit Holland, want als zoo velen, vond ook hij hier niet de waardeering die hem toekwam en de ruimte voor zijn veelzijdigen arbeid, die een dergelijke geest behoeft. Toch heeft hij ook in ons land pioniersarbeid verricht en heeft b v. Toorop zijn invloed ondergaan. Hij was de eerste, die de batik-techniek in ons land heeft toegepast en verbonden aan het atelier van mevr. Wegerif—Gravenstein, schitterende resultaten heeft gewrocht, allerlei technieken heeft behandeld op allerlei gebieden van kunstnijverheid sublieme dingen tot stand heeft gebracht. Waarschijnlijk dat verschillend werk uit zijn Hollandsche periode geëxposeerd zal worden. Veel daarvan is door dr. Leuring verzameld, waar we kort geleden prachtige dingen hebben bewonderd

In Duitschland vond Thorn Prikker een ruimer veld voor zijn onvermoeibaren geest, een kring van werkers schaarde zich om hem en het werk van verschillende leerlingen zal op bovengenoem. de tentoonstelling te zien zijn, die we bij voorbaat aanbevelen en waar we later op terug zullen komen.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van neder-Rijnsche kunst.

Maandagmiddag is onder vrij groote belangstelling onder de auspiciën van „In Consten Een" bovengenoemde tentoonstelling, met een inleidend woord van den schilder Heinrich Dieckman, geopend.

De tijd, waarin de kunst een luxe was, die het leven moest verfraaien boven een sofa, is, zooals de inleider opmerkte, voorbij. Opgeschrikt uit een banale en behagelijke rust, staat de menschheid, sinds Vincent van Gogh, plotseling voor een kunstuiting, die verschrikt, waarin alle zekerheden en wetten, die men omtrent kunst gevormd had, worden ontkend en afgewezen. En opnieuw wordt de menschheid gedwongen tot haar eigen heil, eigen zuiverheid te zoeken, ontvankelijk te zijn en te luisteren zonder voor-oordeel. Als leerling moet de mensch staan, tegenover het kunstwerk en den wil beluisteren, die door middel van den vorm tot ons komt. Want alle vorm, alle objectieve waarneembaarheid, alle gestalte en alle verschijning is slechts verschijning en middel en teeken des geestes, die niets bedoelt dan zich zelf alleen. Zoo is alle waarneembare verschijning, alle gevormdheid in de kunst slechts middel, die het mysterie van den geest te openbaren, bedoelt. Dit alleen is van belang, de vorm is bijzaak, ze wisselt voortdurend in het wentelend gaan van den tijd. Opnieuw wordt in dezen tijd, door de nieuwe kunst, dit probleem doelbewust gesteld. En dit eischt van den kunstzinnige niet alleen een andere oriënteering, maar een verdieping en een zuiverder levenshouding tevens, een levenshouding, die het wezen stelt boven den schijn. Zoo is de nieuwe kunst in wezen religieus en gaat de grenzen van eenzijdige en verstarde godsdienstigheid te buiten. Het leven des geestes kent en erkent geen grenzen en is zóó tevens internationaal. Te midden van den haat der naties is de kunst een middel ter verzoening, ze stelt de eenheid te midden der versplintering, ze dient het wezen, waaraan alle grenzen vreemd zijn. En zoo kent de kunstenaar geen nationalen haat en de inleider hoopte, dat Belgische, Fransche en Hollandsche kunstenaars wederom naar Duitschland zouden komen met hun werk en omgekeerd, om te getuigen van het gemeenschappelijke, het leven des geestes, dat het wezen eert boven den schijn. Aldus ongeveer de zin van de sympathieke inleiding.

Dr. Leuring eerde daarna Thorn Prikker, de ziel van deze groep Duitsche kunstenaars, als mensch en bracht hem openlijk zijn dank voor den grooten, edelen invloed, dien de jonge onstuimige kunstenaar Prikker op den jongen student Leuring destijds had uitgeoefend.

Over de tentoonstelling in een volgend artikel.

LEO NIEHORSTER.

Gaarne wenschen wij te memoreeren, dat de firma Bensdorp te Cleve voor het transport zorgde der schilderstukken en de overname over de grens door de zorgen geschiedde van de H.H. Rutgers v. d. Loeff en v. Doesburg, die tevens de cautie betaalden aan de Belgische autoriteiten. Deze heeren hebben hierdoor krachtdadige hulp verleend.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van Neder-Rijnsche Kunst.

Het is verheugend dat In Consten Een eindelijk uit haar oude sleur los komt en tentoonstellingen begint te organiseeren die ons den geest van de wordende kultuur nader brengen. De groote omwentelingen, die zich op alle gebieden der moderne kultuur voltrekken, dwingen tot een ernstig nadenken, opdat de nog betrekkelijk onbewuste wil van dezen tijd, zich zelve leert kennen en in klare vormen zich uit. Reeds vroeger hebben we opgemerkt, dat het zoeken der moderne kunstenaars de uiting is van een veranderde levenshouding, die op alle gebieden bezig is door te breken. De waarde der moderne kunst kan alleen begrepen worden door diegene, die in zich zelve worstelt naar klaring. De waarde van al het bestaande heeft slechts tijdelijken duur en waardeeringen wisselen in den tijd. Het leven zelf in zijn eeuwige wording houdt bij het gewordene geen stand, wie eigenzinnig bij gematigde waardeering blijft, verzet zich tegen het leven en zijn eigen groei. Alle werkelijke groei is opheffing van het bestaande, levend is alleen de mensch, die in voortdurenden strijd is met het reeds bereikte in en buiten zich zelf. Alle groote geesten hebben dit revolutionaire vuur in zich gekend en immer heeft de tijdgenoot zich verzet, want de massa is traag, geeft gevestigd oordeel moeilijk prijs en voelt instinctief in iederen pionier een veroordeeling van zich zelf. Dit bedoelde dr. Leuring, toen hij over Thorn Prikker sprak als revolutionair. Ook hij heeft in zijn jongen tijd een geestelijke bom geworpen, tusschen de rustige braafheid van fatsoenlijke arrivés, die maar niet begrepen, dat dit revolutionair sentiment geboren werd uit liefde voor het wordende leven, die alle stilstand haat. Het is van alle eeuwen, dat standbeelden worden opgericht voor hen, die door de voorvaderen zijn gekruisigd. Het meeste werk van Thorn Prikker op deze tentoonstelling geëxposeerd, dateert van twintig à vijf-en-twintig jaar geleden, en wie dit ziet zal begrijpen wat dit toen beteekend heeft. En nog altijd is dit nieuw en frisch, van een klare pracht en een doelbewusten wil en de jonge generatie tot een inspireerende kracht.

Bij Prakke is een relief in brons geëxposeerd, dat de uiting is van een hartstochtelijk sentiment. Bij een man als Prikker, die het leven onderging als een revolutioneerende kracht, die het worden beleefde, als een metaphysische realiteit, werd noodwendig iedere lijn met een trillend leven bezield. Machtig is de compositie, als bezeten door een verheven waanzin, is de aanval van deze veelbelovende kerels, een storm gelijk. Dit brons behoort tot het beste, wat op dit gebied ooit werd gepresteerd en doet ons Prikker kennen van een fascineerenden expressionnistischen kant. Evenals dit brons zijn ook de waskrijtteekeningen uit de verzameling van dr. Leuring en ongeveer een twintig jaar oud. Het is of Prikker het dynamische beginsel daarin als een werkelijkheid van hoogere orde onderging. Door een beheerschte handeling werd het geheel uit kleurige lijnen opgebouwd, als een levend spel van vloeiende klanken wordt de teekening van het landschap in één beweging opgenomen. Dit dynamisch beginsel dat het rhythme en de beweging bedoelt is kenmerkend voor de moderne kunst. Het leven zelf wordt bedoeld, de starre vorm is schijn, hij is aan blijvende verandering onderworpen en zoo is de verandering het bestendige en ware in alle gevormdheid, en werd het landschap bij Prikker als een steeds wordend organisme beleefd.

Ook in de prachtige teekeningen van de roode koolen ligt het accent op de weelde van den wasdom. De kleur vloeit als een wonderlijk leven, het mysterie van den groei bepaalt den vorm. Wie zag ooit een nuchtere kool zoo schoon?

In de Waag zijn verder nog eenige ontwerpen, dateerend uit 1907. Jammer dat we van het latere werk niets te zien krijgen, wellicht dat nog eenige ontwerpen voor kerkramen op deze expositie arriveeren.

De groep van schilders, die zich aan den Neder-Rijn om Prikker schaarde, geven in hun werk blijk, geraakt te zijn door zijn geest, die naar nieuwe wegen zocht. Althans sommigen, want niet al dit werk staat op hetzelfde plan. Een tekort, als bij zooveel modernen, is ook hier, dat de nieuwe idealen en inzichten niet gedragen worden door voldoende ervaring en kennis, dat de wil dikwijls verder is dan het vermogen. Want al heeft voor hen de optische realiteit in haar zintuigelijke waarneembaarheid, de natuurlijke vorm, haar onmiddelijke waarde verloren, al wordt hier gezocht naar den innerlijken zin, die aan al het bestaande expressie verleent, waardoor de aandacht van den uiterlijken vorm wordt verlegd naar het diepere wezen, de beelding daarvan vraagt evenzeer naar beheerscht vermogen. Al is de vorm, die hier gezocht wordt geen natuurlijke meer, zoo zal men toch hebben te bedenken, dat de geestelijke zin der werkelijkheid slechts gevormd voor ons toegankelijk is, en dat gebrekkige en machtelooze vormgeving — zooals maar al te dikwijls wordt gemeend — geen bewijs van superioriteit des geestes is. De bonte kleuren-onrust en het primitivisme b.v. bij Helmut Macke is slechts onmacht, no. 12, 45 en 46. Ook no. 1 en 2 van Wolf v. Beckerath zijn zwak en doen slechts „als of". Ook Joseph Strater is in no. 20 en 21 in de dwaling. Veel beter is no. 21 „Blind kind", waar hij een sfeer van weemoed en ontferming wekt. Hermann Schmitz valt wat uit het milieu, zijn impressionnistische gezindheid heeft verdienste in no. 18. Tot het beste behoort hier het portret van Thorn Prikker door Heinrich Nauen. Dit is van een klare en doorzichtige psychologie. Positief, beheerscht en doelbewust zonder eenige vertroebeling door bijkomstigheden, werd hier de goedheid van een mensch gegeven, die zeker van zich zelf en zijn kracht, van binnen uit in het leven schouwt. Al zijn de handen wat zwak, ze verstoren niet de rust en den ernst, die uit heel de verschijning straalt. Nuchter en strak van doen, vrij van goedkoop effect openbaart het toch den milden ernst van een levend mensch. De twee andere doeken van Nauen hebben hun verdienste, maar zijn minder sterk.

Anton Wendling beweegt zich het meest in de lijn van Prikker wat zijn monumentalen kant betreft. No. 23 „Maria en Johannes" is van een sterken monumentalen bouw. Er is een beheerschte evenwichtigheid in de compositie door elkaar aanvullende richtingen, die het geheel beheerschen, er is tragiek in de expressie en macht over het geheel waardoor het overtuigt. Ook no. 50, een vrouwenfiguur, dat men vanwege het naakt, erg zielig, in het donker heeft gehangen, is gecomponeerd op de diagonaal, voldragen van compositie en geeft blijk van een doelbewuste beheersching van het vlak. Ook in no. 49 leeft een sterke zin voor monumentaliteit.

In eenige houtsneden bij Prakke toont Wendling een beheerschte zelfzucht. Klaar en open is zijn Johannes op Patmos, het is sterk van doen als van een die weet wat hij wil.

Ook Heinrich Dieckmann is een eerlijk zoeker, die evenwel zijn stijl nog niet gevonden heeft. No. 5, „Madonna", mist vooral in het détail de rust. Wel is er door de schuine lijnen in de compositie een zekere evenwichtigheid in het geheel, maar eenheid van gevoel ontbreekt, te verstandelijk als het is gecomponeerd. No. 6, „Afneming van het Kruis", is eveneens op een rhythmisch lijnenspel gebouwd, is sterker en meer beheerscht. Ook zijn „Avondmaal" is goed, de kleur is hier 't beste en zuiverder van opzet.

Ook Peter Hecker doet in no. 9 een poging naar monumentalen bouw. Ook hij zoekt als Dieckmann, overwegend naar de lijnen en het rhythme, maar ook zijn détail is zwak en geeft blijk van gemis aan ervaring. No. 11 is ophet horizontale ingesteld, waardoor een zekere rust wordt bereikt. Toch is ook bij Hecker een zekere opzettelijkheid, die groote gevoels-inhouden verdringt, terwijl de overwogenheid van zijn handeling aan de spontane levenshouding geen toegang geeft in zijn daad.

Laat ons ook hier bedenken dat deze groep van jonge Duitsche kunstenaars een nieuwen vorm trachten in te luiden, die tijd behoeft om te rijpen en dat de poging op zich zelf reeds een verdienste is.

LEO NIEHORSTER.

Leergang in de wijsbegeerte.

Door den heer Leo Niehorster, docent aan de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort, zal hier ter stede een leergang worden gehouden van zes avonden. Blijkens achterstaande advertentie zijn voor belangstellenden nadere inlichtingen te bekomen bij den boekhandel Prakke, van Broeckhuysenstraat 4.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling Jan Toorop.

Wat laat, maar misschien niet ondienstig, verschijnt dit verslag.

Al worden de diepste roerselen van een menschenziel uitgezongen in een kunstwerk, niet zonder meer benaderd door het analyseerende intellect, het begrip van de psychische struktuur van het scheppende subject, stelt ons in staat dieper weg te zinken en grooter overgave te betrachten, die noodig is om de volheid van een kunstwerk in ons op te zuigen.

Wel zelden raakten de uitersten van Oost en West elkaar zoo hevig in een menschenziel, als in die van Toorop. Geboren uit een Javaansche moeder, terwijl zijn vader een Noor was, zien we de raseigenschappen van deze uitersten zich vervlechten, in een door innerlijke tegenstrijdigheid verscheurde ziel. Hevig verontrust door eigen chaos, gedoemd om de tweespalt der geboorte op te heffen op straffe van ondergang, veroordeeld om telkens weer in eigen diepte te duiken om te komen tot kennis van het eigen wezen, was deze mensch wel voorbeschikt om te worden tot een kunstenaar van wonderlijke kwaliteit. Java, het land van zijn geboorte, dat hij als vijftien-jarige jongeling verliet, het land dat nog steeds de sporen draagt van een machtige cultuur, waar de Hindoe-ziel zich een monument schiep in de Boro-Boedoer, waar de heugenis hangt van een oeroude mystiek, hij heeft het in zich opgezogen en zich verzadigd met een heimwee, dat hem naar het raadsel van zijn wezen eeuwig zoeken doet.

Vreemd tegenover eigen diepte, door de koele analyse van het hooge Noorden voortgejaagd door het rustelooze raadsel, zich bedwingend in zijn scheppende daden, om in de resultaten voor een wijle te rusten, zichzelf te aanschouwen en onbevredigd te blijven telkens opnieuw; hartstochtelijk voortgejaagd door een ongeklaard mysterie, in hevige passie zich uitbloeiend; dronken in een roes van kleuren of zich verstillend in de zwoele erotiek van een heilige vereering door eén verlangen, dat zich zelve niet kent; genoodzaakt, door de hevigheid van zijn eeuwigheidsverlangen, telkens weer een anderen kant van zijn gecompliceerde natuur te beproeven en te peilen, verschijnt hij telkens anders, maar door heel de veelheid van zijn verschillend oeuvre laait de hartstocht naar het hartstochtlooze. Vele technieken heeft hij beproefd, aan alle richtingen heeft hij zich getoetst, zich verrijkend met de weinige korrels tusschen het vele kaf. Hij was weerspannig en anarchistisch revolutionair, hij was zoet romantisch en van een zwoele passie vol, hij was vol fantasie en schiep zich een wereld van symbolen, hij droomde van heiligheid en was een zondaar, hij zocht naar verlossing en was boetvaardig als een kind, dat telkens viel. Dan weer zich bezinnend en zich heffend uit zijn zelfverlies, duikte de koele Noor naar boven, en met den stalen punt van zijn analyseerend intellect, beeldt hij de roerselen van een menschenziel, wijl naast de spanning van zijn koele aandacht de psychologische intuïtie van het Javaansche bloed, heel zijn handeling leidt.

Wanneer er samenwerking is van de scheppende krachten zijner ziel, wanneer het droom doorzongen Oosten, met zijn diepe kinderlijke wijsheid, zijn kamp tusschen natuur en geest, zijn streven naar eenwording met het al, zijn yoga en zijn contemplatie, wanneer dat Oosten beheerscht wordt en geleid, door de kristallijnen, maar tastende aandacht, van het klare Westersche intellect en de analyse het ragfijne spinsel van de schouwende intuïtie onbezoedeld laat, dan ontstaat die wonderlijke volkomenheid, die met eerbied vervult. Dan wordt zijn lijn de expressie van de kern der dingen, dan beeldt hij ons wezens, in wier gelaat het mysterie van hun wezen openbloeit, dan ontstaan zijn portretten, die zonder weerga zijn, dan zien we Toorop in zijn universaliteit. Dan zien we zijn Apostelkoppen, zijn Pieta en zijn Dante en eindelijk zijn Kruiswegstaties en begrijpen we, hoe deze mensch, die in wezen kind bleef, wegvluchtte uit de werkelijkheid, bekoord werd door de mystieke ontroering van het Katholieke geloof, waar al zijn vragen verstilden, zonder te worden geklaard.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Botanische Kalender door Chr. Le Roy.

Door de uitgevers Blankwaart en Schoonhoven werd ons een kalender toegezonden, die uitmunt door artistieke uitvoering. In de prospectus lezen we:

„In de twaalf plantmotieven is er naar gestreefd het „artistieke element" te vereenigen met het „botanisch verantwoord" zijn. Er is getracht van iedere plant te geven den vertegenwoordiger van de soort. Er is naar gestreefd iedere plant in haar eigen sfeer te plaatsen, terwijl die plant gezien is als individu, zoo ge wilt, als een natuurmonument. Het doel van dit werk is propaganda voor hetgeen schoon en edel is in de natuur, hoe nietig oogenschijnlijk de gegevens veelal zijn."

Op fraaie wijze heeft Le Roy deze opgave volbracht. Zeer stijlvol heeft hij de planten gezien en decoratief verwerkt. De kleur is rustig en voornaam, ieder blad is een gaaf geheel, terwijl hij soms iets zeer monumentaals bereikt. Ongetwijfeld zal deze kalender het zijne er toe bijdragen, om de liefde voor de natuur aan te kweeken en te vergrooten.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van werken door Lodewijk Schelfhout.

Schelfhout behoort tot die moderne kunstenaars, die, niettegenstaande sterke invloeden aanwijsbaar zijn, toch een bepaalde eigenheid te bewaren wist, die in den loop zijner ontwikkeling tot een eigen stijl gevoerd heeft, in al dit werk leeft een zekere eenzelvigheid, een zelfde tendenz, die wel eens iets van herhaling heeft. Schelfhout is niet iemand, die vlot assimileert, hij is niet de hartstochtelijke en beweeglijke, hij heeft soms iets moeizaams, als van één, die voortdurend droomt over hetzelfde probleem. Aan den anderen kant is dit juist zijn kracht. Zijn romantisch mystiesche gezindheid doet hem meer het leven van de eigen diepte dan van de buitenwereld zoeken en geeft aan al zijn werk een voorname rust. Schelfhout zoekt geen naturalistische objectiviteit, het detail heeft voor hem weinig waarde, vóór alles wil hij den droom van zijn romantisch gemoed. Synthetisch grijpt hij de vormen samen en wekt herinnering aan Paul Cézanne, den grooten Franschen meester, die de aanleiding tot het cubisme was. Zeer sterk zoekt hij naar een gesloten compositie, waarin de ruimte-werking tot een rythmische eenheid wordt opgeheven. We bedoelen hier vooral zijn aquarellen, men zie bijv.: no. 11 en zijn andere landschappen, die geheel gebouwd zijn op deze compositorische geslotenheid. Zijn kleur is ingehouden en bezonken, oud goud van Japansche prenten, soms wat zwaar, maar immer toch de drager van een psychischen inhoud. Zijn contrasten van licht en van donker, die hij zeer opzettelijk zoekt, zijn elementen van zijn compositie, no. 2—3—7—9. No. 12 „Moeder der smarten", is van diepe stilte vol, de kleur als van bestoven bronzen, het smartelijke is verstild en van een vrome rust. Ook 14 en 15 zijn van groote innigheid en geboren uit de stilte van een teedere aandacht, die in zich zelve droomt.

Sterker en meer dan in zijn aquarellen komt in zijn droge naaldgravures een verstandelijke overwogenheid aan den dag. Als bij de meeste moderne kunstenaars is ook hier een opzettelijke primitiviteit, zoodat zijn gravures soms sterk aan oude platen denken doen. Stug, zwaar en moeizaam is soms zijne voordracht met vaak verbeten kracht, krast hij de lijnen in 't metaal, hij dwingt tot aandacht en overtuigt vaak door zijn doelbewusten wil. Er is contrast, tusschen zijn aquarellen en zijn gravures. In de laatste bereikt hij soms een dramatische expressie, maar ontbreekt de mildheid, die in de aquarellen heerscht. Hoewel ook in zijn droge naalden zijn er enkele, waarin hij tot een grootere hoogte stijgt. No. 44 is bijv. van een plechtige rust, het heeft de bekoring van een heel oud verhaal en is vol van groote innigheid. Ook in no. 45 en 46 (beide zijn van 1923) heeft hij deze rust bereikt en slaat hij nieuwe wegen in, die hem waarschijnlijk zullen voeren, dichter bij zijn eigenlijke wezen, dat diep en kinderlijk en van een soberen eenvoud is.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van schilderijen door Otto van Rees.

Otto van Rees behoort tot een van die jongeren onder de moderne schilders, wiens werk het vermoeden wekt, dat de kinderziekte van den aanvang voor genezing vatbaar is. Een verblijdend teeken, al is daar nog niet veel mee gezegd. Heel wat dwaasheden zijn ons de laatste jaren voorgezet en met veel ijver heeft men zich zelf trachten wijs te maken, dat de „absolute kunst" geboren was. De bleeke abstracties van Mondriaan en van der Leck, lieten reeds zien, dat men in de ijle leegte van het niets zich verloor. Heel veel machteloosheid heeft zich met het kleed van zoogenaamd „abstractionisme en expressionisme" getooid en veel waanwijsheid heeft een oogenblik geloofd, dat de wereld diep genoeg gezonken was, om hun zielige middelmatigheid, als iets zeer verhevens te aanvaarden. Zoo langzamerhand begint men, na de eerste overrompeling, de onmacht van deze arrogante armoede der ziel, te doorzien. En de kentering is over heel de linie der moderne kunst reeds voelbaar. Het psychologisch onderzoek naar de kunst van kinderen, wilden en krankzinnigen heeft te ver gegraven, dan dat men zich langer veilig voelen kan in de rhetorische halfheid en de leegte van het resultaat.

Ook van Rees begon met den import van een buitenlandsche dwaling, die hij trouwhartig imiteerde, bevangen door den roes van onbegrepen theorie. Al het werk uit 1917—1918 is een stupide navolging van Gino Severini, den man, die eens liet drukken „Le procédé de construction d'une machine est analogue au procédé de construction d'une oeuvre d'art". Dat de logiek van het constructieve in een kunstwerk mee doet is een feit. Tot welke malheid deze eenzijdige doordrijving voert is bij van Rees te zien in de nummers 39 tot 47, die niet alleen niets hebben van de zuivere logiek van een machine maar veeleer lijken op het plakwerk van een kind. Stillevens uit 1920 en '21 volgen het recept van Pablo Picasso, die ook sinds eenige jaren van de dwalingen zijns weegs te genezen begint en wiens werk omsloeg in een erotisch naturalisme. In 1922 krijgt Paul Cézanne een beurt no. 25—28, zoodat de meeste dezer onbeholpenheden niet eens oorspronkelijk zijn. Zoo is er bij dezen schilder veel onecht, zijn er veel kinderachtigheden onder zijn landschappen, zijn z'n heiligen meestal onheilig en is meer, wat niet behoeft te worden genoemd.

Maar bij dit alles blijkt toch ook, dat van Rees meer inhoud heeft, dan vele van zijn soortgenooten.

In 1922 begint zijn kentering en ontpopt hij zich als een zeer gevoelig kunstenaar. Hij begint van uit zijn eigen diepte te werken en ontdekt dan wat er in hem zelf leeft. Het is vooral het portret, dat hem dwingt tot objectiviteit en het recept vergeten doet. Stil laat hij zich gaan in zijn schouwende aandacht en puurt van zijn sujetten het leven, dat dieper dan de oppervlakte ligt. Alle eenzijdige theorie heeft zich vervluchtigd en met eerbied ziet hij den vorm, zooals die voor het zintuigelijke zien verschijnt, als drager van een geestelijken inhoud.

No. 7, portret van Magda v. R. is sober en echt. Goed is hier de zuivere sfeer van het onbewuste kind gegeven in wiens oogen de droom van 't eeuwige lacht. Voornaam en van stillen eenvoud is no. 13 en overal, in alle portretten, waarin de opzettelijkheid en het moderne recept werd losgelaten geeft deze kunstenaar iets, dat van een gaven, nobelen zin getuigt. Er is onder anderen nog een „Heilige familie", die eveneens goede kwaliteiten heeft. Het is van een rustige overwogenheid in de compositie, de kleur is stil en teruggehouden, er is innigheid in de twee koppen en iets van een mystieken vrede ademt het geheel. Het kind valt er echter uit, dit is een houten pop, die het geheel schaadt. No. 29 „Christus geeseling" is goed van lijn en gebaar. Jammer dat het laatste werk, uit 1924, weer veel minder is. Dit is no. 24 „Bruiloft van Cana". Hierin komt zijn gebrek aan kennis van den vorm sterk aan het licht. Het is zwak van compositie, slecht van kleur, van lijn en vorm, factoren, die thans te sterker spreken, nu er niet meer werd gezocht, deze tekorten te verbergen achter den leugen van een modernen schijn. Evenwel is dit op zich zelf ook een verdienste. Deze kunstenaar bewijst inhoud genoeg te bezitten, om zijn weg te zullen vinden.

LEO NIEHORSTER.

In de etalage van den heer Viegers zagen we eenig graphisch werk van Gerard Gerrits, dat aandacht verdient. L. N.

Jakob Boszhart. †

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van werken door N. S. Bakels.

Bakels is een merkwaardig mensch. Dat deze academisch gegradueerde, de strenge tucht van het wetenschappelijke denken verliet om zich over te geven aan den spontanen daaddrang van zijn innerlijk gemoedsleven, mag bewijs zijn voor de innerlijke noodzaak, die dit bewustzijn tot het kunstenaarschap dreef, tevens van de rusteloosheid, zoowel als van de vitale kracht, waarmee deze mensch gezocht heeft, zijn leven harmonisch te doen samenklinken met zijn psychische gesteldheid. Deze rusteloosheid, de ernst en de kracht, ze zijn alle in zijn werk als kunstenaar terug te vinden, evenals het experiment, dat hij telkens aan zich zelf voltrekt. Door dit laatste is waarschijnlijk verklaarbaar het verschillende karakter van zijn kunst, dat met de groote verschillen in het gehalte bewijzen, dat Bakels voor zich zelf, van binnen zijn stijl nog niet gevonden heeft en rusteloos zoekt, zich voor en aan zich zelf gestalte te geven. De ernst van zijn experiment, een relict van zijn wetenschappelijke loopbaan, dwingt hem het uiterste uit zich zelf te puren, en gezien het bereikte, is deze kunstenaar voorbeschikt tot één van onze grootste kunstenaars te worden. Toch zal dan een grootere zelfkritiek noodig zijn, een zuiver onderscheiden van eigen kwaliteiten om zich toe te spitsen op datgene, wat het waardevolste is en tot zijn diepste kern behoort. Want niet al dit werk is geboren uit de stilte van een innerlijke aanschouwing, het kleurig spel der objectieve feiten leidt hem somtijds van zijn eigen wezen af, zoodat het resultaat, hoewel het zijn verdienste heeft, geen doorleving toont. Zoo b.v. no. 18 „Texel", dat meer gebouwd is op een uiterlijk effect dan op innerlijke noodzaak. Wel heeft dit doek atmosferische diepte, een eigenschap, waar dit werk dan eigenlijk om draait en die zoo makkelijk te assimileeren is door de massa, 't pakt, maar de kleur die eenheid mist, verraadt een leegte en gebrek aan concentratie. Ook no. 7 „Kerstmis te Amersfoort", heeft bij al zijn pakkende kranigheid iets leegs. Het is lichtend en lumineus van kleur, maar zwak en niet beheerscht van compositie, te veel als het onder tegen de lijst is gecomponeerd en te weinig voorgrond heeft. Merkwaardig is het hoe weinig kijk deze kunstenaar nog op zich zelf heeft, hoe labiel zijn zelfkennis is. Want no. 2 „Scheepswerf" toont weer kranige compositorische eigenschappen en is van een vlotte levende spontaniteit. Een vage romantiek ondermijnt soms zijn sterkte. Er zijn inhoudlooze berglandschappen met een zoet sentiment, en er zijn sneeuwgezichten vol stoere, sterke kracht. Zoo b.v. no. 42 „Oude Molen op Texel". Groot-massaal tegen de lichtend vibreerende tucht; no. 26 „Donkere schepen in de sneeuw", prachtig van visie en lijn, dat doet denken aan het beste werk van Witsen. Ook no. 19 „Dooiweer" is prachtig gaaf in zijn teruggehouden kleur, het is vol stille droom en van een innigheid die voorname rust onthult. Vooral in no. 8 is deze kunstenaar op zijn best. Hieruit spreekt een zeer eigen sentiment. Dit is de sterke, rijpe daad van een zeer gaaf gemoed. Overwogen is alles en toch innerlijk vrij, het is de taal van één, die klaar zich zelve wist en die zich zeggen moest, wetend de waarde van zijn woord. In dit doek is een samengaan van al zijn momenten, die in het andere werk verspreid aanwezig zijn. Het heeft de sterke, strakke stijl van een klare overtuigdheid, het dwingende gebaar van een van-zich-zelf-sprekend schoon, die geen commentaar behoeft. In deze lijn liggen zijn grootste mogelijkheden en waagt hij den greep naar de onbewogen kern van zijn diepte en ademt zijn daad de koele rust van het bij-zich-zelve zijn. Er is meer, maar niet van deze kracht, er is veel minder maar dit eene is genoeg. Er zijn vlotte schetsen en doeken, knap van allure en velen hebben iets, dat vol belofte is. Maar toch vraagt men zich daarbij, na het zien van dit allerbeste, waar is de zelfbezinning van dezen rusteloozen zoeker, die zich telkens weer verliest en zulke tegenstrijdigheden openbaart.

Tot 4 Mei blijft deze expositie geopend, die een bezoek overwaard is.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van werken door E. Lücker.

Lücker laat zich gaarne zien en reeds meerdere malen hebben we uitvoerig over dezen schilder gesproken; nieuwe gezichtspunten zijn er niet en het vroegere oordeel blijft vrijwel hetzelfde. Deze schilder mist te zeer eenvoud en dictie om de eigenschappen, die hij van nature heeft, in dienst te stellen van een ideaal, dat hooger reikt dan den uiterlijken schijn. Hij mist de kracht om verder te komen, dan de beperktheden van zijn ijdele subjectiviteit; tot zijn dieper wezen heeft hij geen toegang en meer en meer zoekt hij naar den schijn om aan het gevoel van innerlijke minderwaardigheid te ontkomen. Dezen schilder ontbreekt te eenenmale de zoo noodige zelf-controle, hij heeft zich geïdentificeerd met zijn wensch, en in plaats dat het ideaal, hetwelk hij zich gesteld heeft, het middel is, waaraan hij zich opheft, dat door voortdurende zelf-inkeer stelselmatig moet worden gerealiseerd, heeft hij zich vereenzelvigd met datgene wat hij zou willen zijn en dus niet is en al zijn doen is slechts een fictie, waarmee hij zich zelf bedriegt. Dit veelvuldig voorkomende psychische verschijnsel, bekend als „de Adlersche Machtstrieb", is voor een kunstenaar de dood. Lücker zal daardoor, wanneer hij zich zelf niet aanvaarden kan zooals hij is, steeds geweldiger gaan doen, analoog aan den psychopaat die zich Napoleon, Rembrandt of de Duitsche Keizer waant. Op deze expositie zijn bewijzen daarvoor reeds aanwezig.

No. 15 „Oude boomen" is van een overdreven en geforceerde compositie, een groot doek, met heel groote boomen, die zoo graag groot willen doen. Groote wolken in de lucht, log en zwaar, het geheel in branderige bruinen, prijs *f* 1500. Nog erger is no. 16 „Herfst". Weer een groot doek in bruin met groote boomen in een burgerlijke compositie, zware zwarte contouren ingevuld met vlakken bruin, als de vergrooting van een armoedig plaatje, prijs *f* 1000. Als deze schilder in zijn atelier composities maken gaat, wanneer de objectieve realiteit hem dus niet tot volgen dwingt, komt deze pathologische zelfoverschatting het hevigst aan den dag. Ook no. 17 heeft een armoede, die zoo in tegenstelling is met het breede, brutale gebaar, terwijl in no. 13 „Werf" de leegte ten top stijgt. Groote bergen oefenen op dit bewustzijn noodwendig een bekoring uit, maar hoe weergaloos oppervlakkig zijn ze gezien en gedaan. Nos. 3, 5, 8, 9, 11, ze zijn vlak en plat, zonder structuur, zonder ernst en bijna lachwekkend om de naïeve overtuigdheid in zich zelf. No. 1 en no. 2 zijn beter, ze hebben atmosfeer en zijn verdienstelijker van bouw.

Al zijn olieverfschilderijen zijn verreweg 't mindere van hetgeen Lücker zelf „schetsen" noemt. De schets is de spontane vlotte notitie naar de natuur, waarin men het geziene opschrijft en vasthoudt voor later. Primair is daarin de volgzaamheid aan de waarneembare realiteit, vooral wanneer het om het schilderachtige van het zakelijk gegevene gaat, zooals bij Lücker. Zoo is, door deze gebondenheid aan het objectieve, bij de schets veel minder plaats voor overdreven zelfoverschatting en toont de kunstenaar daarin meestal het zuiverst zijn natuurlijke kwaliteiten, die daarin dan weliswaar in hoofdzaak een technisch en illustratief accent hebben. Het eerlijkst is Lücker daarom in zijn schetsen, die ons niet opgedrongen worden, als geweldige prestaties. Daarin toont hij zich als een knap en handig teekenaar, die vlot weet te schrijven, wat zijn oogen zien, al verraadt het onderwerp: bergen en torens, eigenschappen hiervóór reeds genoemd. Het oppervlakkige en de luchtige sluier van dit bewustzijn komen in de schetsen in zekeren zin tot hun recht, al loopt hij wel eens te vlot over de feiten heen en somtijds met te weinig ernst gedaan. Goed zijn b.v. 35 en 37, evenals 49, waarin een gaafheid en ernst, die elders wel eens wordt gemist. Ook 43 „Sion" is goed, zoo niet 't beste, evenals no. 32 „Neurenberg".

Kan deze schilder, wanneer het hem onmogelijk is tot zijn diepere bewustzijn door te dringen, zich vergenoegen met te zijn die hij is, zoo zou hij zich, met zijn grooten arbeidslust, kunnen ontwikkelen tot een verdienstelijk illustratief talent. Thans grijpt hij voortdurend boven zijn krachten en misbruikt zijn kwaliteiten, die hij ongetwijfeld heeft en wendt ze aan in een richting, die negatief is aan zijn groei.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling Berg en Dal.

Nu de menschen weer naar buiten gaan heeft de heer van Faassen, de tentoonstelling, die ieder jaar in Berg-en-Dal gehouden wordt, weer geopend. Er zijn niet alleen schilderijen en antiek, zooals gewoonlijk, er zijn allerhande producten van kunstnijverheid. We zagen heel mooi aardewerk uit de Wiener Werkstätte. Aardewerk gemaakt door Fransche oorlogs-invaliden, die onder leiding van Fransche artiesten arbeiden. Van den Hollander Tepe is er een geestig eetservies met een decor dat aan oude tegels herinnert.

Mooi geslagen tin, elegant en gaaf van vorm, dat het werk van Chris Achterberg evenaart, van Fransche kunstenaars. Artistieke sieraden en snuisterijen van allerlei soort en van ieders gading, batiks, oude sjaals, antieke meubelen, een collectie, zooals men in geen enkele zaak in Nijmegen aantreft

Van de schilderijen noteerden we een groot, forsch geschilderd stilleven, goed van compositie en kleur door J. Surie. Een kleiner stilleven met paddestoelen, van dezelfde, munt uit door toon en stemming. Van van Schaaik zagen we een geheimzinnig-lichtend doekje, als een stille droom. Van Frans Langeveld een oud geval, spontaan en vol beweging. L. Ansingh zond een prachtig doek, heel voornaam in teruggehouden kleur. Heineke een pot met bloemen, lichtend en speelsch, ook A. C. van den Berg zond bloemen, kleurig en vlot. Van H. Engel zijn er koeien, van Heiligers een avond met stemming en atmosfeer; van W. Kuip een Winter, en van Willen van Niewenhoven een knap geestig figuurstukje.

Verder noteerden we nog mevr. Willy Keijzer met rozen en Oost-Indische kers, Adry Pieck die meer decoratief gaat worden in haar werk, prof. van der Waaij met enige figuurstukken en ten slotte Vrijthof met zijn romantisch werk.

LEO NIEHORSTER.

WIJSBEGEERTE.

Een cursus van Leo Niehorster?

Eenige inwoners van Amersfoort hebben, naar wij vernemen, het plan opgevat om in den komenden winter een cursus te doen geven door den bekenden Leo Niehorster, een schilder, wonende aan de Plasmolen (bij Nijmegen).

Deze Niehorster is een leerling geweest van wijlen prof. Bolland en verstaat als deze destijds in geheel Nederland bekende leermeester der wijsheid de kunst om bij zijne toehoorders tot bewustzijn te brengen, datgene wat reeds onbegrepen in hen leeft.

Evenals de colleges van prof. Bolland, die naar vele steden in Nederland werd geroepen om college te geven, kenmerken zich de redevoeringen of lessen van Niehorster door helderheid en schitterenden bouw. Het is dan ook een genot hem te hooren en zij die ervan houden tot bezinning te komen, zullen een mooie gelegenheid daartoe dezen winter hebben.

Dat ook Niehorster een graag gehoorde spreker is, blijkt wel hieruit, dat hij dit jaar reeds voor de vierde maal college's in Haarlem geeft.

Wie zich tot deze college's aangetrokken gevoelt, kan van zijne of hare belangstelling doen blijken door een kaartje te zenden aan mr. H. Th. Gerlings, Pieter Bothlaan 37. Na overleg zullen dan de data en het onderwerp worden vastgesteld.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van toegepaste kunst. Ontwerpen van G. W. F. Berning. — Kunstzaal Prakke.

Meer nog dan de architectuur is de toegepaste kunst, de kunstnijverheid of gebruikskunst, gebonden aan de eischen van het gebruik en het practische nut. Een gebruiks-voorwerp heeft vóór alles te gehoorzamen aan zijn doel en wanneer daaraan 'n aesthetische kant zal opdoemen, dan zal dit laatste het praktische nut niet mogen schaden. Veeleer zal juist de bedoeling, dat is, de zin en het wezen van het voorwerp, geaccentueerd hebben te verschijnen om het zinvol te doen zijn. Het zinvolle en vanzelfsprekende is vóór alles de schoonheid van het gebruiksvoorwerp.

De gebondenheid aan doel en materiaal stelt aan den gebruikskunstenaar andere eischen, dan aan den vrije kunstenaar, die naar het nut en doel van het gebruik niet vraagt. Deze gebondenheid, die in betrekkelijken zin onvrijheid is (men spreekt van vrije en onvrije kunsten) eischt begrip van doel, constructie en materie en noopt den kunstenaar zijn innerlijke vrijheid, spontaniteit en fantasie daaraan ondergeschikt te maken en te beheerschen, zal de eenvoud van zinvolle doelmatigheid in het gebruiksvoorwerp verwerkelijkt zijn.

Uit den aard der zaak zal de toegepaste kunst gezien moeten worden in haar toepassing, ze vraagt naar de omgeving waaraan ze toegepast zal zijn. Als **deel van een geheel zal ze slechts beleefd kunnen** worden in het geheel, wijl ze door het organisch verband eerst beteekenis krijgt.

Op deze expositie zijn gebruiksvoorwerpen, decoratieve paneelen, die bedoeld zijn als vulling van het een of ander vlak, en verschillende andere zaken te zien. Al deze dingen hangen en staan zonder eenig innerlijk verband hier bijeen, zoodat meermalen de vraag rijst: „waartoe, waarvoor?" Organische eenheid is hier niet te vinden, zoodat eigenlijk geen enkel ding „toegepast" kan worden beleefd en beoordeeld. Wanneer hier een klein interieur was ingericht, waarin verschillende voorwerpen en versieringen in hun samenhangend aanzijn hadden kunnen worden genoten en beoordeeld, zou deze kunstenaar gehoorzaamd hebben aan de bedoeling van zijn kunst. Dan zou hij hebben kunnen laten zien, in hoeverre hij zijn toegepaste kunst, toe te passen weet, hoe hij de veelheid van verschillende vormen van gebruik, ieder voor zich, weet te maken en te ordenen tot deelen van een organisch geheel, want, dit toch is pimair, vooral voor een kunstnijveraar, die daarbij zelf architect is.

Het eenigszins chaotische en gebrek aan doordachte orde op deze expositie hangt samen met de voortvarendheid en de jeugd van dezen kunstenaar, die te onstuimig wil en daardoor te weinig beheersching toont.

Berning is iemand met veel mogelijkheden, die op verschillende gebieden in allerlei materialen zoekt, maar die nog geen weg weet met zich zelf, te vol als hij van binnen is en te hevig als hij wil. Hij heeft een rijke fantasie, die iets feestelijks heeft, maar die hem overweldigt, waardoor rust en orde in zijn werk veelal ontbreekt. Als hij een stoel maakt, heeft dit iets van een wonderlijke slee, waarin de logiek der constructie wat al te fantastisch is verwerkt. Een lamp wordt tot een hangerij van overbodigheden, van plankjes, lapjes, lintjes en kralen, als een expressionistische buitensisgheid, als een feestelijke roes val fantasie, maar zonder eenvoud en beheersching en daardoor zonder stijl, of 't moest de stijl der vreugdevolle jonkheid zijn, die voor een gebouw van feesten wellicht zou kunnen worden verwerkt.

Een dergelijke opgaaf zou liggen in zijn lijn, behooren bij zijn jeugd en zijn ongetwijfeld rijke fantasie. Als hij kleine lampjes maakt, dan vertoonen ze de blijheid van een jong gemoed, een kokosnotendop wordt geestig en vreugdevol verwerkt, hij heeft „schik" in zijn vondsten, overlaadt en kleurt de dingen uit pure pret. Geestig gestyleerd boetseert hij een papegaai, die als versiering hier of daar toegepast moet worden, hij zet het in een lijstje en hangt er onder aan een stuk zelf geweven doek, dat aan de punt nog weer houten klosjes draagt, hij speelt zooals een kind, dat naar zin en doel niet vraagt. Hij etst het eterniet, maakt groote verdienstelijke decoratieve paneelen, die echter vragen naar hun plaats om beteekenis te krijgen. Sterk en niet zonder overmoed plaatst hij de kleuren naast elkaar, maar te weinig gaan ook deze op in een geordend één-zijn. Ook in de lijn voelt men een dualisme, aan den eenen kant een opgehoopte fantasie, aan den anderen kant een wil tot styling en orde, die echter met zichzelf geen raad weet. In een haardscherm zien we een toepassing van dit geëtst eterniet, de kleur is daar rustig en stil en het geheel is daar goed. Het is een mooi geheel, 't beste van hetgeen er is, en dit wekt verwachting.

Hij maakt gebrand glas met strak ornament; hij boetseert en maakt reliefs, waarin karakters decoratief en ornamentaal willen opgelost zijn. Maar daarin is hij zwak, de lijn heeft geen spanning, is niet innerlijk noodwendig, waardoor 't niet overtuigt. Hij brandt in vilt, 'n origineele vondst en daarin maakt hij prachtige dingen. Daarin komt hij los en kan zijn fantasie in vrijheid werken laten. Deze lappen, naar het doel moet men raden, hebben de dreunende rijpheid van oud bestorven goud. Een spelende stroom van fantastisch ornament beweegt zich over het vlak, hier en daar een enkele kleur en wat brons. Hierin komt zijn fantasie tot werkelijke weelde, waarin de overladenheid niet schaden kan en slechts rijkdom wekt. Zijn overmoed, zijn ongebondenheid, zijn speelsheid, hij kan ze hier onbeheerscht laten gaan en daarmee bereikt hij iets van wonderlijke weelde en voorname feestelijkheid.

Ligt de toegepaste kunst in de lijn van dit bewustzijn? Is het slechts het driftig willen van zijn jeugd, waardoor hij voldoende beheersching van doel en middel mist. We hebben zijn toegepaste kunst niet toegepast gezien. Hij heeft veel mogelijkheden en van binnen is hij zeer rijk, zijn rijkdom heeft de chaos aan zich. Hij zal beheersching moeten leeren over zijn bezit, om van daaruit tot de rust van die logische overwogenheid te komen, waardoor zijn toegepaste kunst, in den eenvoud van haar aanzijn, de zinvolle vanzelfsprekendheid onthult.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van werken van B. Ferwerda en A. J. J. de Winter.

Het is acht jaar geleden, dat de Winter, na zijn groote tentoonstelling in Amsterdam, die zoowat alle zalen van het Stedelijk Museum in beslag nam, bij Prakke een kleine collectie van zijn werk exposeerde. Zijn groote tentoonstelling, door Fr. van Eeden en Borel ingeleid, die in hun „ontdekking" den waren voortzetter van van Goch meenden te zien, had iets sensationeels. Deze expositie overweldigde door het enorme aantal en door de teugellooze fantasie, waarin van Eeden, door zijn kinderlijke zucht naar onbegrepen mystiek, astrale helderziendheid meende te moeten zien. Van Eeden schreef lange artikelen in „de Groene", en van een onbekend ambtenaar bij de spoorwegen werd de Winter plotseling als een vreemd wonder voor de aandacht van het publiek. Evenals van Eeden, hebben velen in den lande, die uit goedkoope zucht naar sensatie het vreemde, en nieuwe!, aanhangen, in dezen schilder geloofd. Acht jaar geleden, naar aanleiding van de tentoonstelling bij Prakke, schreven we reeds, „dat de kinderlijke onbeholpenheid van dit werk niet meer was, dan een interessant verschijnsel". Want onbeholpen en primitief was alles wat deze schilder doet, behalve daar waar hij met een zekere virtuositeit gebruik maakte van allerlei trucs om zijn wilde fantasieën aannemelijk te doen zijn en soms bereikte hij dan iets van een vreemde grilligheid, wijl door de onbepaaldheid van de onderwerp-loosheid zijn onmacht werd gecamoufleerd.

In het werk op deze tentoonstelling, waar een negentien doeken zijn geëxposeerd, is geen vooruitgang te constateeren. Sinds 1916 staat de Winter stil en het is of de wildheid van zijn fantasieleven, dat ongetwijfeld mogelijkheden borg, eveneens is uitgebluscht. De onderwerpen van het hier aanwezige werk betrekken zich alle vrijwel op de natuur en al het „astrale", volgens van Eeden, is hier weg. We staan hier voor heel gewone landschappen, die zeer alledaags zijn gezien, en vlak zijn geschilderd. Destijds waren dit, alweer volgens van Eeden, zieningen van Mars. Ze zijn geschilderd als het werk van een beginneling, die wel iets gevoeligs heeft, maar wat al te receptmatig werkt. Men zie de pastels nos. 21, 20, 30 en de olieverf-schilderijen 14, 15, 17 en 28. Ook zijn bloemen zijn alle volgens eenzelfde recept; uit een zwarten achtergrond doemen éénkleurige bloemvormen, rood of blauw, naar voren, vaag weggedoezeld in het fond. Dit werk geeft weinig hoop, het heeft iets tragisch één oogenblik vergeleken te zijn met de allergrootste, om daarna weg te zinken beneden de middenmaat.

De andere exposant is Ferwerda, die hier genoegzame bekendheid geniet. Het is eerlijk en trouwhartig werk, frisch en nuchter gezien.

Ferwerda is een gestadige werker, die niet hooger dan zijn kunnen grijpt. Hij heeft iets van den boerschen eenvoud, die met gestagen ijver werkt en tevreden is met wat hij eenmaal heeft.

Onbegrijpelijk is het, dat men deze twee tezamen exposeeren liet.

LEO NIEHORSTER.

Antonio Munoz Degain. †

Te Valencia is 83 jaar oud de schilder Antonio Munoz Degain gestorven. Hij behoorde tot de populaire impressionistische schilders van Spanje, en zijn werken zijn in verschillende groote steden te vinden.

Tentoonstelling van werken door A. Erkelens.

Erkelens is iemand, die aan het begin staat van zijn ontwikkeling, die eigen inhoud nog niet sterk beleeft, en den vorm nog niet gevonden heeft om zich zelve te realiseeren. Al dit werk is resultaat van een zoeken zonder sterke doelbewustheid, wijl van binnen alles nog in staat van wording verkeert. Door geen hevige ontroeringen wordt deze schilder beheerscht, hij overtuigt niet, wijl hij zelf nog niet overtuigd is van hetgeen hij eigenlijk wil. Bijna al dit werk heeft een goedmoedige gewoonheid, waarin nog weinig tot sterke aandacht dwingt. Zijn grootste verdienste is de ernst van zijn pogen en zijn eigen onbevredigd zijn, wat uitkomt in het voortdurend wijzigen van zijn techniek en het verschillende van zijn onderwerp. Het beste is hij daarom in zijn portretten, wijl het portret hem dwingt tot objectieve aandacht, waaraan hij zich overgeeft met toegewijden ernst. Zoo bereikt hij rust en gaafheid; in een damesportret, no. 1, komt hij tot iets heel stils en overwogens en ligt het portret ongetwijfeld het meeste in zijn lijn, behoort bij zijn natuur. Het is dit portret vooral, waardoor hij verwachtingen wekt, hij heeft mogelijkheden, die hem tot een goed portretschilder kunnen doen worden.

Ook in sommige bloem-stillevens schuilt een stille ernst, die ze een zekere voornaamheid geeft, nos. 26—30.

Hoewel ook zijn landschappen van ernstig willen getuigen, nos. 18—17—13, hebben ze iets leegs, de compositie is vlak en de kleur is mat, de heilige bezetenheid is hem ten eenenmale vreemd.

Zorgzaam maar niet zonder droogheid zijn ook L. nos. 5—3. Een markt in Veere is niet ontbloot van een stille ontroering, maar ook hier is twijfel, te weinig durf en overtuigdheid. Wat vlotter zijn nos. 9—19—6 en 11, maar 't zelfvertrouwen en 't innerlijk ontroerd zijn blijven minimaal. In no. 10 is hij 't beste op dreef, dit geval, een teerton, heeft hem geboeid en heeft hij aannemelijk weten te maken, het is krachtig en met durf gedaan. Over het algemeen heeft deze schilder tot nu toe te weinig hartstocht, hij boeit niet, wijl hij zelf te weinig wordt ontroerd, echter is hij ernstig en eenvoudig, van eigen gecompliceerdheid heeft hij weinig last. Bij volgehouden arbeid zal hij zich te ontwikkelen weten tot een verdienstelijk, rustig mensch, wiens kracht zal liggen in de stille toegewijdheid voor hetgeen zijn oogen zien.

De Kalender van Chris Leroy.

Hoewel de kalender van Chris Leroy in dit blad reeds is gememoreerd, vestigen we, op deze plaats, hierop ten overvloede nog even de aandacht.

Deze botanische kalender, die voor de tweede maal verschijnt, kenmerkt zich door een zeer eigen stijl. Dat Leroy, naast het vele verdienstelijke, dat op dit gebied reeds gepresteerd werd, met een zoo eigen karakter, van vreemde smetten vrij, voor den dag wist te komen, plaatst hem in de rij van onze beste sierkunstenaars. De korte tijd waarin Leroy zich tot deze hoogte te ontwikkelen wist, wijzen op de innerlijke noodzaak die hem tot zijn scheppen dreef. Daarom heeft zijn werk deze groote sterke allure, die forsche overtuigdheid en innerlijke beschaving waardoor ieder blad van zijn kalender wordt tot een waardevol geheel.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN.

Tentoonstelling van werken van H. Baijens.

Deze Belgische (?) schilder die het kubisme veronderstelt, herinnert wat de grondtoon van zijn gemoed betreft, somwijlen aan Leo Gestel.

Hoe zeer de moderne kunst ook nog verwijlt in het stadium der voorbereiding en de noemenswaardige resultaten van de enkelen ook verdrinken in den vloed van den onzin van de velen, zoo stemt het telkens tot verheugenis, als in het jonge zoeken een zuivere klank wordt gehoord. Want wat vóór alles van beteekenis is, is de andere „levenshouding" die zich daarin uitspreekt. Want men meene niet, dat het slechts het vreemde en „rare" van de vormgeving zijn zou, waardoor het moderne zoeken zich ondrrscheidt van de kunst, die achter ons ligt. In den loop van den tijd zal de „wijze" der zegging, die voorloopig dikwijls slechts een stamelen is, zich vanzelf herzien. Wat als winst zal blijven is niet de vergankelijkheid van den vorm, maar de innerlijke houding tegenover de werkelijkheid, waarin de vóór-voelende kunstenaar de massa onbewust tracht voor te gaan. Hij is een ander mensch dan voorheen. Hij richt zich niet meer op den schoonen schijn der oppervlakte, wijl zijn gevoelsleven zich heeft verdiept. Hij bekoort niet, zoekt niet te behagen en vraagt geen gunsten en toejuiching, wijl het leven hem bittere ernst werd. De innerlijke bekoring van hetgeen de oogen zien, de suikere-zoetheid voor de aan den buitenkant levende, is hem een ijdele phrase en een leugen tegenover 's levens diepe ernst. De waarneembaarheden der natuur zijn hem geen objecten van schilderachtig-mooi, hij is geen vleiend minnaar, die met de oogen streelt, hij heeft lief, maar met vrees en ontzag. De verschijning der dingen is hem teeken van iets anders en zijn vragende verwondering vult zich met ontzag voor het onbegrepen mysterie, dat hij in zijn eigen diepte beleeft. En hier, zooals elders, waar men „God slechts vreezen moet en liefhebben" wordt dit onbegrepene, in den aanvang, door zijn diepte, als een dreiging gevoeld. Zoo staat ook de moderne kunstenaar, wat zijn vernieuwde levenshouding betreft, pas aan den aanvang van zijn beleven, echter heeft hij zich van buiten naar binnen gekeerd en den weg gevonden naar een hoogere realiteit, dan hetgeen slechts aan de oppervlakte verkeert. Zoo is zijn gebaar ook noodwendig primitief en wordt zijn verwantschap verklaarbaar, evenals de algemeene belangstelling met en voor de kunst van wilde volken en om een verkeerde schijn te vermijden, maar te zwijgen over de kunst van krankzinnigen. Men moge dit gerust van het standpunt onzer „zoogenaamde beschaving" en onze twee eeuwen Christendom een terugval noemen, in zekeren zin is dit dan waar. Maar dit oprechte pogen om terug te grijpen naar den aanvang en alles af te werpen, wat sleur werd en conventie waar schoonheid en heiliging onder het slijk van de leugen zijn bedolven, is duizendmaal verkieselijker, dan slechts met den mond te belijden wat in het hart wordt ontkend. Dit dan is de zin en de rechtvaardiging der moderne kunst, hoewel erkend blijft, dat het aantal machteloozen hun innerlijke leegte verbergen achter een modern gebaar en moeilijk blijft voor velen, om uit den zondvloed der verwording, het weinig waardevolle op te diepen en te zien.

Baijens is in wezen modern, hij ondergaat de natuur als een vreemde macht, vol dreigende grootheid, die hem slaat met verwonderend ontzag.

Hij nadert haar niet in uitbundige extase, maar schoorvoetend en bedachtzaam; in verwondering en vreeze, om het geheim te ontraadselen, dat hij hevig levend in zijn diepte voelt. Zij is hem geen gestalte van schoon geworden aanzijn, bij hem zijn het niet de zakelijke waarneembaarheden, die hem bezielen, maar het proces van ontstaan en vergaan, de eeuwige wording van geboorte en dood. Zoo is hem alles teeken van dat eene werkzame wezen, dat hemel en aarde doorwoont. Zijn landschappen hebben in zijn beste doeken geen grenzen, de aarde bouwt zich in den hemel voort als één groot gebeuren; een zelfde rhythme dat de tegenstelling verzoent. Men zie b.v. no. 9 waar lucht en water als één doorschijnende werkelijkheid zijn gevoeld. Ook no. 14, 't beste doek, is als één gesloten geheel, waarin dat éene rhythme van machtige dreiging en gelaten rust een plechtige stilte verwekt.

Als hij figuren schildert, dan beleeft hij dezelfde dramatiek van het gebeuren, en hoewel 't détail dan zwak is, niet beheerscht en overtuigend, zoo heeft de groote lijn in zijn compositie toch altijd den monumentalen bouw. Ook in de teekening is wel de wil maar geen bereiken van 't geen bedoeld werd. Als hij bloemen schildert no. 13 en 33, dan hebben ze dien vreemden droom, dien men slechts in diepe aandacht ondergaat.

Niet alles is even goed. No. 26 mist evenwicht, no. 12 is niet beheerscht en leeg, een allegorische compositie is zwak, als hij redeneeren gaat, zinkt hij beneden zich zelf, zoo is er meer waar aanmerkingen op te maken zijn, maar waarop is dit niet. Hier is echter naast mislukken, een slagen hetwelk bepalend is voor de richting waarin het jonge zoeken gaat. Hier is een grondtoon aangeslagen, die verloren scheen, die sleur en conventie bevreemdt, maar die voor alles wat zich wil verjongen en herzien, van waarde blijken zal, wanneer een dieper schouwing leeft dan het bonte spel der oppervlakte vraagt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling „L' Intérieur".

Onder bovengenoemden naam heeft de heer Faassen, die hier ter stede reeds lang een goeden naam heeft, door de bekende kunsttentoonstellingen te Berg en Dal, in de Burchtstraat naast Hotel Boggia een kunstzaaltje geopend, dat voor Nijmegen ongetwijfeld in een behoefte voorziet. Een zeer groote verscheidenheid van allerlei artistieke gebruiksvoorwerpen, uit de verst gelegen oorden, is hier met veel smaak bijeenverzameld. Naast kleine antieke meubelen zagen we kunstsmeedwerk van Hart en Gerrit Smit, vooral de laatste laat hier mooie goed geconstrueerde lampen zien. Er is Weensch aardewerk en Sumatra's koper, Marokkaansch leerwerk, Britsch-Indische doeken, vlechtwerk uit de Congo. Afrikaansch weefwerk en Javaansch leer. Er zijn Perzische kleeden, Noorsch en Zweedsch houtwerk en allerlei kleine sieraden uit allerlei materiaal, te veel om op te noemen. Er is voor ieders gading en voor elke beurs.

Naast dit vele, is er een kleine collectie schilderijen, die de moeite waard zijn. Lizzy Ansingh heeft hier vier doeken, die van haar bijzondere kwaliteiten getuigen. Vooral het groote doek „De wijzen en de dwazen" is één van haar beste werken. Ook hier heeft zij haar bekend onderwerp, poppen, met veel geest en humor verwerkt. Stil en levend van kleur in een gedempten toon is het een zeer voornaam geheel. Ook „kouwelijke heeren" is ondeugend en speelsch, terwijl de kleur weer dat bijzondere heeft, dat al haar werk zoo uiterst beschaafd doet zijn.

Jacoba Surie is een schilderes met een eerlijk en open oog voor de dingen in hun zinnelijke verschijning. Gezond en levend is haar werk, dat met durf spontaan is gedaan. Haar schildering bekoort door de vrije kracht van haar toets en het frissche van haar kleur. Ze heeft een sterk realiteitsbesef, haar stillevens zijn plastisch, breed van compositie en doen.

De derde in den bond is de schilderes A. C. v. d. Berg, ze is van dezelfde natuur als Jacoba Surie, hoewel minder sterk heeft ook haar werk verdienste. Een olieverfschilderij, een pot met rozen is wel het beste. Het is heerlijk werk, vlot en goed van schildering.

Den heer Faassen die geregeld voor wat nieuws wil zorgen, wenschen we succes met deze onderneming, waar Nijmegen toe nu toe gebrek aan had.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van Schilderijen door Willem v. Dort.

In de Waag op de Markt exposeert bovengenoemde kunstenaar zijn werk. Van Dort is een impressionist, die toon en stemming liefheeft. De haven, schepen en water heeft zijn voorkeur, een onderwerp, dat hij met zwier behandelt. Hij kent het vak en beheerscht volkomen zijn materiaal, zijn techniek is gedegen, spontaan en waardig, het schilderen is hem een vreugde. Zijn doorwerkte schilderijen hebben een degelijkheid, die aan de ouden doet denken. Daar de schilderijen nog niet genummerd waren, zijn ze moeilijk apart te bespreken. Het groote doek in de groote zaal, een haven-gezicht, is heel knap van doen. Het materiaal is prachtig verwerkt en een doorschijnend atmosferisch geheel werd uit de verf geboren. Een paar schuiten aan den wal, in sneeuw, zijn fijn van toon en ingehouden van kleur, warm en innig en vol stemming. Een zeilend schip, deinend over het woelige water, is blank en in grijzen toon. In bijna al zijn doeken met schepen is die ijle transparante klaarheid, die onze rivieren zoo kenmerkt en daarin ligt zijn kracht. Het groote doek, een vrouw met twee kinderen, is, hoewel wat donker, van een fijne droomerigheid, een schemerstemming, waarin alles vervaagt. Wel is de compositie niet zoo gelukkig, het vlak is niet beheerscht, dit hindert het geheel.

Een portret van een meisje met een rooden mantel, is moderner van opvatting, zoowel van kleur als van schildering. Dit is vrijer en luchtiger van doen, feestelijker van kleur en bewegelijk van actie. Hierin is het of van Dort naar nieuwe wegen zoekt en los tracht te komen uit het reeds bereikte. Dit doek is van een grooter onbevangenheid en vrijheid, het is speelsch en blij en ademt toch een delicaten geest. We zijn benieuwd van Dort in deze richting verder te zien gaan.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van werken door Alb. A. Plasschaert.

Alle kunst vraagt om beleefd te kunnen worden onbevooroordeelde overgave. Een kunstwerk ondergaan is onder-gaan in 't andere tegenover ons. Een zelfverlies, dat zelfverruiming zal zijn, is alleen mogelijk, wanneer we zonder gefixeerde meeningen op het kunstwerk toetreden, alleen de luisterende houding maakt het één zijn, het-eens-zijn, met het kunstwerk mogelijk. Voor de velen is dit ongetwijfeld moeilijk, want ieder immers, meent voor zich reeds van te voren te weten, waaraan kunst te gehoorzamen heeft. Men sluit zich op in zijn particuliere, bepaalde en dus bekrompen meening waarin geen overgave is en maakt zich daardoor ontoegankelijk voor de vele wijzen, waarop de aldoor anders verschijnende schoonheid zich toont.

Iedere nieuwe wijze van vormgeving heeft steeds opnieuw den weerstand van geijkte meeningen te ondergaan en te breken en miskenning is om te beginnen het lot van alles wat met sleur en traditie brak en den moed vond om zich zelf te zijn. De zeer eigen plaats, die het werk van Plasschaert inneemt in het zoeken van dezen tijd, het zeer bijzondere van zijn levenshouding is wel de oorzaak, waardoor zijn werk niet die waardeering heeft gevonden, die het krachtens zijn geaardheid toekomt.

Méér dan ergens anders, past tegenover dit werk de houding eener luisterende aandacht, wijl het om te beginnen bevreemdt. Zijn werk is geen afbeelding van objectieve realiteiten, maar uitbeelding van innerlijk beleven. Bekendheid met zinnelijke waarneembaarheden wordt hier niet voorondersteld. De platte alledaagsche meening, die gelijkenis van het kunstwerk met de natuur voorop zet, vindt hier geen voedsel, want het l i j k t op niets, al wekt het ontroeringen aan iedere ziel bekend. De vormeloosheid (Amorphisme) van moderne goden, als Kandinsky wordt boersch en grof en plat tegenover de organische rhythmiek, die in hun beeldende expressie deze vormlooze verbeeldingen doortrilt. Hoewel geen voorstander van de theorie der vormeloosheid in de beeldende kunst, zij hier toch opgemerkt, dat de totale negatie van den zinnelijk waarneembaren vorm, hier, voor 't eerst, deze wijze van beelding méér dan aannemelijk is gemaakt. Zoo is Plasschaert ook geen Amorphist in den engeren zin van het woord, omdat de voorop gezette wil den zinnelijken vorm te negeeren ontbreekt. Hij heeft geen wil tot negatie, maar wil tot synthese. De scheppende krachten in hem zijn verwant aan de scheppende functies in de natuur, zijn werken zijn grootendeels als wondere groeisels, die in hun schijnbare vormeloosheid een orde en gevormdheid vertoonen als de vreemde bouw van cellen en weefsels der levende stof, zooals de microscoop die ontsluit.

Evenals de natuur in haar onbewuste werkzaamheid, in den schijnbaren chaos harer vormen een subliemen eenvoud en orde vertoont, wijl de organische werkzaamheid volgens immanente logische wetten geschiedt, zoo is ook dit werk, dat voor het grootste deel aan geen zinnelijke voorstellingen herinnert, chaos en harmonie ineen. Evenals in de muziek de opeenvolging van schijnbare willekeurigheden gebonden is door een strenge mathematische wetmatigheid, die voor de niet ingewijden verborgen blijft, wijl ze zich niet verklinkt, zoo is in al dit werk een verborgen rhythmiek, die niet aanwijsbaar is. Men wordt bekoord en gegrepen en weet niet te zeggen waarom, omdat de wetten, die dit onbewuste spel beheerschen, niet zijn ontdekt, misschien niet te ontdekken zijn, omdat het onberekenbare hier een groote rol vervult. Uit een diepe onbewustheid werd dit werk geboren en de hand, die dit neerschreef in onverstoorbare zekerheid, liet zich slechts leiden door die krachten, die allen groei beheerschen en stolden er zich processen tot ruimtelijk aanzijn, die in den tijd zich hadden vervluchtigd. Dit maakt dit werk voor muzikale naturen zoo verwant en voor ons zoo onbespreekbaar bij groote waardeering. De vreemde raadselachtigheid, de geheimzinnige bekoring, die aan alle onbewuste werkzaamheid zoo eigen is en die 't kenmerk is van alle kunst, verschijnt hier als gedreven op de spits, temeer wijl bijna alle voorstelling ontbreekt. Toch heeft iedere teekening een zeer eigen gevoelsinhoud, die zich echter moeilijk verwoorden laat, niet omdat het woord hiertoe onmachtig is, maar wijl gevoelsinhouden slechts bepaalbaar zijn in het onbepaalde en zoodoende voor verschillende interpretaties vatbaar zijn.

Daarom is het ons inziens een misvatting al deze teekeningen zoo positief te benoemen als Plasschaert deed. Hij dwingt de aandacht van den beschouwer daardoor in bepaalde richting en laat te weinig ruimte voor de fantaisie en remt juist door den titel de onbevooroordeelde overgave, die voor dit werk zoo zeer wordt geëischt.

De herschepping in en door den beschouwer wordt bemoeilijkt en veroorzaakt door den dwang ter eixtel, een innerlijk conflict, waardoor de overgave wordt gestuit en de waardeering verslapt. Hoewel van betrekkelijk ondergeschikt belang, raden we toch den beschouwer aan het lezen van de benamingen om te beginnen achterwege te laten, want 't werk zelf heeft deze literaire toelichting niet van noode. Het heeft ons bedroefd, dat dit zoo wonderlijke en subliene werk de hun toekomende en passende omlijsting mist. De moeilijke financieele omstandigheden van dezen kunstenaar zijn hiervan oorzaak.

Het is echter zeer verheugend, dat zich voor en om Plasschaert een vereeniging heeft gevormd, die dezen ernstigen werker wil trachten te helpen zijn arbeid verder voort te zetten en voor meerdere bekendheid te zorgen.

We herinneren nog aan de voordracht, die hedenavond (Woensdag) in de Waag op de Markt wordt gehouden.

LEO NIEHORSTER.

STAD EN OMGEVING.

Gemeenteraad.

De Gemeenteraad zal a.s. Woensdag niet vergaderen.

Militaria.

Eerste luitenant der militaire administratie W. J. Pluijm is ontheven van zijn detacheering bij het leger in Nederlandsch-Indië en wordt in Nederland binnenkort terugverwacht.

Expositie-Plasschaert.

Wij verwijzen naar de advertentie in dit nummer omtrent de expositie van de werken van Alb. A. Plasschaert in de Waag, Groote Markt, over welke expositie de heer Niehorster in de courant van Woensdag l.l. eene beschouwing heeft gegeven. Wij herinneren er aan, dat de tentoonstelling nog slechts geopend blijft tot en met 24 Mei.

KUNST EN LETTEREN

„De Ploeg", tentoonstelling van werken door E. Voorhoeve.

Alle kunst is eenheid van vorm en inhoud, het kunstwerk, 't versmolten-zijn of de eenheid van beide. Hoewel de schoone geest, waarvan eerst sprake kan zijn wanneer hij als zoodanig in eenen vorm, dat is gevormd verschijnt, in de kunst, op onbewuste of, zoo men wil, op intuïtieve wijze zich gestalte geeft, zoo zal hij toch om tot vorm of gestalte te kunnen komen, de kennis daarvan, hoe dan ook, hebben te veronderstellen, om in het kunstwerk als vergeten mee te doen. De vorm, dien de geest der schoonheid zich in het kunstwerk geeft, is niet aan iets anders, b.v. de natuur, maar aan zich zelf ontleed. Deze zelfvorming of zelfbepaling veronderstelt de macht des geestes tot bepalen, tot vormen. Aan den vorm zal niets kunnen zijn, dat niet gevormdheid is van eigen inhoud, zooals de inhoud overal slechts als gevormdheid verschijnt en uitkomt. Zoo is de kunstdaad niets anders dan dit vermogen tot zelf-vorming en zelf-bepaling, binnen de grenzen door het materiaal gesteld, waarvan bewuste kennis onontbeerlijk is. Dit is dus iets anders als de opzettelijke destructie en misvorming van de vormen der natuur, zooals vele moderne goden in hun dwaasheid meenen. Want al wordt in de kunst voor den natuur-vorm zonder meer naar de copie niet gevraagd, zoo beteekent dit niet, dat de natuurvorm opzettelijk verminkt moet worden of het „vormen" zelf zou moeten worden nagelaten.

Zonder hier ook maar eenigszins tekort te willen doen aan de groote beteekenis van Vincent van Gogh, zoo heeft deze toch aan heel wat inhoudlooze dwaasheid voedsel gegeven. Hij, die zijn loopbaan als schilder zonder opleiding en voorstudie begon, wiens heele leven een heroïsche worsteling was om vorm, die Millet en Delacroix copieerde om macht over zijn materiaal te krijgen, die zich zelf tot bloedens toe verminkte uit machteloosheid en wanhoop, wijl zijn poging om den vorm te grijpen, die drager zijn kon van zijn ontzaglijken inhoud, hem telkens ontglipt scheen, hij schiep een vorm, die, ver boven den natuurvorm uitgaande, zuivere gevormdheid was van eigen geest. Het dwaze epigonendom, voor wie zijn wanhoop en zijn foltering een zucht werd om te behagen, dat in zijn vorming, die afweek van den natuurvorm, het middel zag om eigen leegte en onmacht te bemantelen en zich te tooien met het aureool van dezen zieken leeuw, zij hebben de dwaaste smeersels en de meest kinderachtige pogingen tot zeer bijzondere kunst verklaard, het machteloosste was voor hen het schoonst. Echter heeft het daarentegen anderen, die allicht nooit aan het schilderen zouden zijn gegaan, wanneer dezen tijd niet aan hen was voorafgegaan, den moed gegeven deze poging te wagen, wijl in hen iets was, dat naar zelf-objectiveering zocht.

Tot deze laatsten behoort ook Voorhoeve, hoewel 't wellicht beter was geweest een paar jaar door te werken aleer te exposeeren, om voor zich zelf meer zekerheid te hebben omtrent de juistheid van zijn doen. Hij is van binnen ernstig en niet zonder inhoud. Er zijn twee teekeningen, nos. 3 en 8, die dit bewijzen. Ze zijn groot gehouden in den opzet, er is sa-

Er is innerlijke zekerheid in de vormgeving, die daardoor een vanzelfheid tot resultaat had en de innerlijke bewogenheid ongeschonden liet; er is eenvoud, maar weinig hartstocht, die tot daaddrang voeren moet. In zijn schilderijen, waar het materiaal gecompliceerder wordt, raakt zijn argeloosheid en de vanzelfheid in zijn doen in de knel. Ook hier, zooals bij alle aanvankelijke poging, bestaat het gevaar dat zijn kinderlijkheid, kinderachtig wordt. No. 13 is slechts „als-of". Hier is slechts onmacht die de kinderlijkheid zoekt voor te tooveren. Ook no. 7 is verdronken in de moeilijkheden der uiting en had beter achterwege kunnen blijven. Ook in no. 5 is een gevaar, dit is allure zonder inhoud, zonder ernst. No. 9 is weer beter, evenals de linker bovenhoek in no. 11, in beide is belofte. Deze schilder zal de kinderlijke eenvoud in zich zelf, als het beste in hem te begrijpen en.... te bewaren hebben, want er is gevaar dat hij dit juist in zich zelf miskent en als een groote man gaat doen.

Er is nog een copie naar een zelfportret van van Goch, ook dit is bedenkelijk naar heel veel kanten. Wie naar van Gogh gaat kijken om hem na te doen, richt zich onherroepelijk ten gronde; voor studie van techniek in den alledaagschen zin leent zich wèl een Hals, maar nimmer een van Gogh; de poging daartoe verbergt in het gunstigste geval een onbewuste leugen.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Kunst-tentoonstelling Berg en Dal.

De tentoonstelling, die de heer Faassen ieder jaar in den tuin van Hotel Groot-Berg en Dal organiseert, is wederom geopend en er is dit keer weer verdienstelijk werk.

We noteerden een Willem Maris, koeien, lichtend en kleurig, en een gezicht op Nijmegen van zijn broeder Jaap. Ook van Willem Witsen is er een molen-intérieur, toonig en ingehouden van kleur, 't valt op hoe rustig deze voorbije generatie te werken wist. Prof. v. d. Waay zond twee van zijn bekende onderwerpen „Weesmeisjes", van Theo Hoytema is er een vroege litho en een klein teekeningetje, een den, voor een wijd landschap, dat groot en zuiver is gezien. Lizzy Ansingh's „Wijzen en dwazen", dat we reeds vroeger zagen, blijft een prachtig doek, in een kleiner doekje is zij minder op dreef. Willem Witjes heeft hier een gezicht op Rome, fijn van toon in grijze kleur, ook zijn twee kleinere doekjes zijn liefdevol gedaan. Van Maurik zond een goed portretje en een klein bloemstukje, lichtend van kleur. Een vlot gewasschen teekening, belangrijk op den voorgrond, waardoor een sterke ruimtewerking, van Willem van Dort. Mevr. Cornelder laat een pastel zien, ernstig en mooi van kleur, ook het uien-stilleven is verzorgd en knap. Een geestig aapje zond Mansion, zijn „witte muizen" zijn vol beweging. Adr. Pieck gaat steeds vooruit, dit werk toont karakter en is sterk van kleur en doen. Van B. Pijzel is er een knap geschilderd portret en een park dat zeer verzorgd is, geschilderd. Van Theo Lohmann valt een pastel-teekening op, ernstig en stijlvol, zoo is er meer dat de moeite waard is. Vermeld zij nog een belangrijke collectie antiek aardewerk en sieraden, zooals de heer Faassen ieder jaar gewend is te exposeeren.

„In Consten Een". Tentoonstelling van etsen.

De ets is een techniek, waarin veel schilders zich dikwijls spelend hebben geuit. Vooral vroeger toen de ets nog niet tot een massa-artikel was verlaagd, zooals thans, hebben vooral de vooraanstaande kunstenaars liefde voor dit materiaal getoond en belangrijke resultaten bereikt. Het etsen was vaak een verpoozing en een spel dat men tusschen het schilderen voor zijn genoegen bedreef. Verzamelaars hebben vroeger gretig etsen gekocht en hun collecties konden zoodoende op de bekendste namen wijzen. Europeesche beroemdheden zijn op deze tentoonstelling vertegenwoordigd en hoewel van de meesten slechts een enkele kleine druk is te zien, waaruit moeilijk een oordeel omtrent den betreffende als etser is af te leiden, zoo is het interessant van deze internationale grootheden, uit den tijd, die grootendeels achter ons ligt, hier iets bijeen te zien. Noemen we slechts enkele namen om de nieuwsgierigheid te prikkelen: Goija, Daumier, Fantin Latour, Odilon Redon, Legrand, Ch. Jaque, Israëls, Dupont, Hoytema, Willem Witsen, W. de Zwart, Jessurun de Mesquita, M. Bauer en nog vele anderen en men zal begrijpen dat het de moeite waard is om in de Waag op de Markt eens te gaan zien.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling „In Consten Een".

Leden van bovengenoemde vereeniging exposeeren in de Waag. Hoewel er weinig inzenders zijn, staat deze expositie der leden op een hooger plan.

Xeno Munninghoff valt op, vooral door de beide teekeningen. Groot en sterk aanschouwd is no. 14 „Den", een symbool van statige kracht, saamgegrepen in een breede lijn, treffend door zijn monumentaliteit. Typeerend is 't, dat Munninghoff in de twee teekeningen voor ons 't beste is. Spontaan, zonder bedachtzaamheid geeft hij zich daarin zonder voorbehoud. Hoewel ook zijn schilderijen altijd die aangename zwier en een beheerschte techniek vertoonen, komt het sterk willende, krachtig monumentale, daarin niet in die mate tot zijn recht.

Mevr. Munninghoff—van Vliet toont den gaven kant van haar bewustzijn op zijn duidelijkst in de beide stillevens. Vol ingehouden kleurigheid, beschaafd en van een innerlijke voornaamheid doen ze de gevoeligheid van het toegewijde vrouw-zijn ondergaan. Van de bloemen is no. 7 het zuiverst, klaar en doorzichtig, gevoelig en stijlvol.

Freule van der Goes verrast door een „studiekop". Daaruit spreekt kracht en een innerlijk vrij-zijn van vooropgezette overwogenheden, die te vaak haar spontane overgave remt. Een stijlvolle persoonlijkheid treedt hieruit aan den dag, een verlossing van krampachtigheden, die de doorbraak beteekent van een nieuw en gezuiverd bewustzijn, dat hoopvol stemt.

B. Ferwerda zond van zijn bekende kleurige doeken, waarin hij zich onverstoorbaar gelijk blijft, ernstig en nuchter als steeds. Ook Paul Bodifée laat hier drie doeken zien, zooals wij die van hem gewend zijn en waarbij niets nieuws valt op te merken.

Interessant is de inzending van H. Cornelder. De belangrijkheid van dezen jongen kunstenaar schuilt niet in de grootheid zijner concepties, in de breedheid van zijn visie, noch in het bijzondere van zijn opvatting. Hij bouwt geen composities, zijn onderwerp heeft niets van het bijzondere aan zich, hij is geen felle en hartstochtelijke persoonlijkheid, maar hoe liefdevol is zijn aandacht, hoe ontroerend en teer zijn haast vrouwelijke toewijding voor 't eenvoudigste motief. Een enkele bloem, een knop of een blad heeft zijn bewondering en met kinderlijke vreugde is hij volgzaam aan hetgeen zijn oogen zien. Het portret ligt in zijn lijn en heeft zijn liefde. Zijn diepe aandacht, die meer dan de oppervlakte schouwt, zijn toegewijde trouw aan het objectieve beeld, maken hem bij uitstek tot het beelden van portretten geschikt.

Het stilleven no. 47 van Rothoff is het beste uit zijn inzending. Mevrouw Facee Schaeffer zond bloemen. M. H. C. Rief een groot stilleven, noemen we nog Sulzmann en van Latum en allen zijn genoemd.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

„A".

Het oude oorlogsstuk van Paul Beer.

De jonge Oostenrijksche dichter Paul Beer, heeft zich in beginsel bereid verklaard, zijn anti-oorlogstuk „A" in Nijmegen te komen voorlezen.

Door „Het Nieuwe Nederlandsch Tooneel" (Louis Saalborn) in Amsterdam is het opvoeringsrecht aangekocht; de eerste opvoering zal in Januari te Amsterdam plaats vinden.

In de verschillende plaatsen van ons land, waar de dichter zijn stuk voorlas, was publiek en pers uitbundig in hun lof.

Hieronder volgen eenige uittreksels uit de pers:

„De Tijd": Velen, zeer velen, heeft hij in het hart weten te treffen op een wijze, die hem het recht geeft plaats te nemen in de rij van litteratoren, die met hun talenten de Vredes-idee hebben gediend. Zijn nobel idealisme verdient de hartelijke sympathie van alle weldenkenden, ook van ons katholieken.

„Het Volk" schreef na de voorlezing: ....„begeesterend; waar de oorlogsdooden opstaan en hun leed uitgalmen tot de knutselaars aan een oorlogsmonument, bereikt het stuk een beklemmende, huiveringwekkende sfeer, die den toehoorder geheel bevangt en tot in zijn ziel roert.

De schrijver las zijn werk verbijsterend mooi. Hij doet in zijn voordracht aan niemand minder denken dan aan Moissi. Het was schitterend!

O, dat stuk „A" is zoo goed en zoo kunstzinnig. Moge het vertaald worden in duizend talen, opdat duizend maal duizenden er even sterk bewogen door worden, als wij het gisteravond waren...."

In het „Vaderland" lezen we van Luc. Willink: ....„ben ik verplicht te wijzen op het groot declamatorisch talent van den dichter, die dit werk las, zong, fluisterde, gilde, droomde en stotterde, elke persoon een andere stem wetend toe te deelen, andere gebaren, andere mimiek......

....uit propagandistisch oogpunt meer waarde, m.i. zelfs véél meer waarde, dan het indertijd toch zoo heel belangrijk: „Die Waffen Nieder!" van Bertha von Suttner"...."

Ook vakmenschen uit de tooneelwereld zijn vol enthousiasme over het gehoorde. De bekende regisseur dr. Saalborn sprak van.... iets groots...., Paul Beer moet slagen.... en dr. Willem Royaards voorspelt dat de eerste opvoering van dit stuk met een historische gebeurtenis zal gelijkstaan.

Wanneer de belangstelling hier voldoende blijkt, zal plaats en datum nader worden bekend gemaakt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

In Consten Een.

Tentoonstelling van werken door Jan Poortenaar.

Door afwezigheid buitenslands was het ons niet eerder mogelijk deze tentoonstelling te bespreken.

Jan Poortenaar is door zijn grafisch werk geen onbekende. In de Waag exposeert hij thans een collectie schilderijen en aquarellen, als resultaat van een Indische reis.

Moeilijk, heel moeilijk zal 't blijven voor den geest van het Noorden om de ziel van Indië zóó te bekoren, dat de wedregave van deze belevenissen ons voelbaar maakt het leven, dat daar klopt. De kunstenaar, die deze taak onderneemt, zal over eigenschappen moeten beschikken, die alleen van de allergrootste mogen worden verwacht. En dan nog blijft het de vraag of de doorgaans eenzijdige kunstenaarsnatuur, wèl gewend te luisteren naar zich zelf, die milde lenigheid in zich zal hebben opgebouwd, waardoor hij zich, zonder voorbehoud zal kunnen verzinken in de ziel van een zoo anders georiënteerd ras.

Een eerbiedig naderen, een zeer diep luisteren, waarin het zelf zich vergeet, een knielend wachten om in zich, vanzelf te laten groeien, een tastend vormen als in een heilig handelen, het is alles noodig om de ziel van dit volk voelbaar tot ons te brengen. Als Jan Poortenaar hiertoe niet in staat bleek, dan treft hem daarmee geen blaam. Want deze opgaaf is voorloopig voor geen kunstenaar weg gelegd of hij moest een vrucht zijn van denzelfden bodem en kunnen spreken in een taal, die voor ons toegankelijk was. Van geen enkel Westersch kunstenaar zagen we tot nu toe iets dat de ziel van Indië voor ons leven deed, zooals die tot ons kwam in Vadanta en Upanishads.

Poortenaar heeft in hoofdzaak het uiterlijk gebaar nauwlettend geschouwd. In de Javaansche acteurs zag hij het lenig lichaam en 't gratievol gebaar. Plastisch wist hij dit te vertolken, maar noch zijn lijn, noch zijn kleur, noch zijn compositie, onthullen dieper zin. Dieper echter greep hem de Javaansche vrouw, no. 64 Sarimpi, een figuur, dat hij verschillende malen schilderde, is 't beste van 't geen hier is te zien. Intenser heeft hij zich in dit wezen ingeleefd, het schuchtere gebaar is delicaat dan van een teere bloem, picturaal staat het hooger, als al 't andere, de compositie is een afgesloten geheel, de kleur is van een grooter harmonie, het fond is van een stille weelde en doet dit wezen staan als in een vreemden droom. Zijn landschappen zijn eerlijk en open gezien, hij is oprecht, zijn kleur heeft soms een gloeiing, die verrast. Een kop van een Javaan no. 38, een zittende jongen no. 42, beiden tegen een wit fond, hebben een grootere karakteristiek en zijn sterker gezien.

Een tentoonstelling, die de moeite waard is.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling in de woonschuit „San Luca“.

In de haven aan den voet van het Valkhof ligt de [illegible] „San Luca“, bewoond door een paar Fransche artisten. De vrouwelijke helft van het sympathieke echtpaar, exposeert van 17 tot 23 Dec. in deze schuit haar werk. Teekeningen, aquarellen en schilderijen vinden in de betrekkelijk kleine ruimte een zeer aantrekkelijke omgeving en 36 nummers telt de catalogus.

Al dit werk is oprecht en sober en bekoort door zijn primitieven eenvoud. Mad. Cilette heeft de gaafheid van een kinderlijk gemoed, ze ontroert door een argelooze vrijmoedigheid, die zich zonder voorbehoud geeft. Haar werk is, als de fantasie van een zuiver kind, waarin nog geen scherp ontwikkeld objectiviteits-bewustzijn de dingen van hun droom beroofde. Het kind leeft doorgaans dichter bij de ziel der dingen dan de mensch. Bij hem heeft alles spraak en zijn verwonderd zien, dat nog niet ontnuchterd werd, doet alle dingen voor hem leven in een nog vreemde wereld, die dichter tot den grond der dingen nadert dan het beeld dat wij, gedesillusioneerden, daarvan hebben opgebouwd.

Zooals in No. 10, zóó ziet een kind het witte-wonder (paard) en het landschap daarom heen. Onwerkelijk, als een blanke droom, is ook het witte paard in No. 1 van een stille goedheid en een pijnlijken ernst. In No. 18 is mensch en dier versmolten in de stille diepte van hun oorsprong, geen grens trok nog het kind, die deze beide scheidt, voor hem is alles wonder en van een groote goedheid vol.

Hoe kuisch en onaantastbaar is het naakt, schuldloos en schoon werd dit aanschouwd in no. 36.

Verzonken nog in eigen eenheid is „het kind“ in 9, droomend van een hemel, die het in zich zelve draagt. „Modernité“. Zuiver werd dit gegeven, hoe wijd en diep is hier de goedheid, die zich zelf niet weet, zóó veilig zoekt een kind de haven, die het moeder noemt. Al dit werk heeft een milde zachtheid, schuchter, stamelend soms gesproken, maar vol van die goedheid des harten, die men alles vergeeft. In deze argelooze oprechtheid zondigt men niet, wijl goed en kwaad nog niet gescheiden zijn.

Van 11 tot 4 is deze expositie geopend, een druk bezoek zij haar gewenscht.

LEO NIEHORSTER.

GEMENGD NIEUWS.

— Onder redactie van J. Flentge, Dr. W. A. van der Vet en Prof. Ir. J. G. Wattjes, (schrijver van Practische wijsbegeerte, wijsgeerige gedachten over het huwelijk en Nieuw-Nederlandsche bouwkunst) zal in den loop van deze maand het eerste nummer verschijnen van een nieuw tweemaandelijksch tijdschrift „Denken en Leven", dat in algemeen, ook voor niet-wijsgeerige-geschoolden verstaanbare taal levens- en kultuur-philosophie, benevens inleidende theoretische philosophie zal behandelen.

Medewerkers zijn: Prof. Dr. G. A. v. d. Bergh v. Eysinga, Mevr. Dr. J. v. d. Bergh v. Eysinga—Elias, Dr. H. G. ten Bruggencate, Ds. E. J. v. d. Brugh, Dr. A. H. Haentjens. Leo Niehorster, Prof. Dr. Richard Kroner (Dresden), J. F. A. Ryks, W. L. Thieme, Mej. E. Vas Nunes.

Het eerste nummer bevat artikelen over: Levens- en wereldbeschouwingen en hunne verlegenheden; De beteekenis van het kunstwerk; Geloof en ongeloof; Voorbereiding tot het wijsgeerig denken.

Voor den eersten jaargang is o.m. toegezegd: Het raadsel van den mensch door Prof. v. d. Bergh v. Eysinga; Enkeling en heelal door Prof. Richard Kroner; De psychologie van den scheppenden kunstenaar door Leo Niehorster; Mensch en dier door Dr. v. d. Vet; Woorden van Prof. Bolland door Mej. E. Vas Nunes (aanteekeningen naar mondelinge voordrachten); Individu en staat door Dr. ten Bruggencate.

Gratis proefnummers zijn aan te vragen bij de administratie, Irisstraat 11 te Hilversum.

het *zichzelf* verwerven van scheppingsvermogen sneller en beter te bereiken. Volstrekt onmisbaar is het niet en het hangt weer van de toevallige particuliere geaardheid van den aanstaanden kunstenaar af, in welke mate leiding bij die ontwikkeling noodig is. Zoo moet dan steeds, hetzij met meer hetzij met minder leiding de kunst worden *beoefend*. „Oefening baart kunst". Later schijnt het dan dikwijls alsof het kunstwerk zonder inspanning van den kunstenaar ontstaat. Het is hiermede eenigermate als met de techniek van schrijven; het kind teekent aanvankelijk met moeite letter voor letter en spelt woord voor woord. Allengs echter verwerft het zich het vermogen om zonder zichtbare inspanning te schrijven. Toch is oefening voor den kunstenaar, hoe onmisbaar ook, niet alles. De kunstenaar is ook nog afhankelijk van een zekere dispositie, die hij niet geheel zelf in de macht heeft, waardoor hij soms gedurende langen tijd, ondanks ijverige oefening niet scheppen kan. Anderzijds kan de gedisponeerdheid zoo sterk zijn, dat zij den kunstenaar dwingt zich te uiten. De drang om het werk te scheppen wordt zoo fel, dat indien daaraan niet, of zelfs niet onmiddellijk, kan worden voldaan, de kunstenaar dit als een beklemming gevoelt. De kunstenaar wordt dan a.h.w. door zijn kunst bezeten. [1])

Zoowel het voortbrengen van het schoone als het waarnemen, d.i. herkennen van schoonheid is een eigenaardige vervlechting van onmiddellijkheid en overwogenheid, en tevens van subjectiviteit en objectiviteit. Het schoone, dat de kunstenaar voortbrengt is niet slechts voor hemzelf schoon, doch *is* zelf schoon, dat wil zeggen het is voorwerp van algemeen aesthetisch welbehagen. De schoonheid heeft objectieve geldigheid, ondanks het feit, dat de schoonheid des te minder als zoodanig herkend en erkend wordt, naarmate zij zuiverder is. Juist zuivere schoonheid wordt door de meerderheid leelijk

---

[1]) Zie het artikel „De Psychologie van den Scheppenden kunstenaar" van Leo Niehorster in het tweemaandelijksch tijdschrift „Denken en Leven".

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van werken door Dirk Janssen.

In de Waag op de Markt exposeert bovengenoemde schilder zijn werk, dat in Marokko gemaakt werd. Onderwerpen uit een ver land hebben de belangwekkendheid van 't vreemde, het schilderij wordt daardoor echter niet tot kunst, al zal het voor de velen, die slechts aan de oppervlakte blijven, het interessante aan zich hebben.

Uit dit werk komt geen levenshouding tot ons, die de diepte raakt. Janssen is geen mensch, die met problemen worstelt, er zijn geen vragen, die hem doen smachten naar een antwoord, geen dorsten naar het wonder, waaraan hij vreemd bleef in zich zelf.

Dit naturalisme werd niet gewrocht door groote liefde en diepen ernst, het is te vlot en te gemakkelijk ontstaan, 't werd met geen pijn gedragen en gebaard, noch door hevigen hartstocht geschapen, of door milde teere droomen fluisterend gezegd. Het is interessant voor oogen, die een nieuwe vreemde omgeving behoeven, omdat de dingen der nabijheid hun geen teekenen van het eeuwige zijn.

Er zijn enkele doeken, die geen verf zijn gebleven, waarin de compositie groot is van lijn, waarin de zegging van een dieper ernst getuigt 21 en 43.

Tot 12 April blijft deze tentoonstelling geopend.

LEO NIEHORSTER.

Internationale School voor Wijsbegeerte.
Het Zomerprogram.

Aan de Internationale School voor Wijsbegeerte zullen dezen zomer de volgende cursussen gegeven worden:

A. 26—27 Juni over Schoonheid in de Oud-Grieksche lyriek door Dr. J. D. Bierens de Haan; B. 19—24 Juli over De wereld als tragisch verschijnsel door Dr. L. J. van Hoek; C. 22—24 Juli over Humanisme door Prof. Dr. H. T. de Graaf; D. 26—31 Juli en 2—7 Augustus over Het Leven door Prof. Dr. H. J. Jordan; E. 6—8 Augustus over Goethe's Faust als expressionistisch gedicht door Prof. Jordan; F. 9—14 Augustus over Heidendom en Christendom in het Rome der Keizers door Prof. Dr. G. A. van den Bergh van Eysinga; G. 9—14 Augustus over Rome en Florence tijdens de Middeleeuwen en Renaissance door Mevr. Dr. J. van den Bergh v. Eysinga—Elias; H. 16—[illegible]1 Augustus over Irrungen und Wand[illegible]gen im Seelenleben door Dr. A. Maede [illegible](Zürich); I. 16—18 Augustus over Karaktertypen als wegen van psychische ontwikkeling en als bron van moeilijkheden door Dr. J. H. van der Hoop; K. 19—21 Augustus over Verirrung und Erlösung in Dante's Divina Commedia door Prof. Dr. Th. Spoerri (Zürich); L. 21—22 Augustus over Moderne Kunst door Just Havelaar; M. 23—28 Augustus over Het Dhammapadam door Ir. J. A. Blok; N. 28—30 Augustus over De levensmoeilijkheden van den modernen mensch do[illegible]r Jkvr. Dr. B. Elias; O. 30 Augustus—1 September over Het enkele bewustzijn en het heelal door Prof. Ir. J. G. Wattjes; P. 2—4 September over De Idee der Kunst door Leo Niehorster. Bijzondere leergang van Ds. A. E. Thierens 23—25 Augustus over De moderne psychologie in verband met de astrologie.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling „In Consten Een".

Als lid van een geordende samenleving heeft iedere enkeling voor zich, den strijd te voeren voor zijn natuurlijk bestaan. In dien strijd der enkelingen onderling, om zich als natuurlijk wezen te kunnen handhaven, in de zorg om te kunnen eten, drinken en voortplanten, openbaart de mensch nog niet het hoogere, dat hem boven zijn natuurlijke zelfzucht uit te drijven heeft. Een goed geordende samenleving, die voorshands een geregelde productie en consumptie mogelijk maakt, is als zoodanig nog geen cultuurgemeenschap, ze is slechts de onontbeerlijke voorwaarde om het leven der geesten mogelijk te maken. De meening, dat kunst, godsdienst, wetenschap en wijsbegeerte géén zaak van regeeringsbeleid zou zijn, zou die samenleving, wanneer van deze meening ernst zou worden gemaakt, verlagen tot de wilde harde, waarin ieder slechts bedacht was op eigen zelfzuchtig en natuurlijk bestaan. De hoogere gevoelens voor recht, schoonheid, heiligheid en wijsheid zouden zóó niet tot ontluiking kunnen komen en de menschheid viel terug in den primitieven natuurstaat.

Als menschelijke wezens openbaren we de behoefte naar het hoogere en het meer edele, in zoo verre we niet enkel eenzijdig vragen, naar hetgeen de nood van het natuurlijke bestaan stilt en een belangstelling toonen, die, de begeerte tot gebruik en verbruik de baas zijnde, niet maar gericht is op het platte alledaagsche nut. Dit toont de mensch, om te beginnen, in zijn belangstelling en de beoefening van kunst. Zoo is de beoefening der kunst een niet te onderschatten cultuurfactor, die de hoogere gevoelens loswikkelt, de gelijkvloersheid van den strijd om het bestaan adelt, doordat die strijd middel wordt tot hooger geestelijk doel.

Het aankweeken van de beoefening van kunst is wel begrepen regeeringszorg, en overal waar een poging daartoe geschiedt, zullen we die hebben toe te juichen en te bevorderen, terwille van het algemeene belang. Dat in Nijmegen de poging is gedaan om het beoefenen van kunst te bevorderen verdient ieders belangstelling, vooral, daar de wijze waarop dit is geschied zeer sympathiek is.

Onder de vlag van „In Consten Een" is voor een elk de mogelijkheid geopend 's avonds naar het levend model te kunnen teekenen. Door jong en oud, uit iederen stand, is hieraan deelgenomen en sinds een jaar heeft men onder de zeer verdienstelijke leiding van den heer Kloosterhuis gewerkt. De resultaten hiervan zijn thans in de Waag te zien.

Wie deze expositie zien gaat, bedenke dat het streven hier primair is, en men zal ontroerd zijn door de resultaten, als men bedenkt, dat jonge menschen, ook oudere, die den heelen dag den strijd om het bestaan hebben gevoerd, in dit werk gepoogd hebben uiting te geven aan geestelijker behoeften en dieper ernst. Hier is niet gepoogd om artisten te fokken. Een smid, een kleermaker, een huisschilder, een ambtenaar enz., vonden hier gelegenheid en leiding om aan een innerlijke behoefte te voldoen. Zonder vooropgezette schoolsche dogma's, zonder het benauwende keurslijf van gedwongen tucht, is hier een vrije school ontstaan, waar getracht werd, ieder te doen groeien in de lijn van eigen inwonende mogelijkheden. De resultaten, waarover we verbaasd waren, bewijzen met hoe groote liefde en toewijding is gewerkt. Hier is werk van menschen, die nooit of weinig hadden geteekend, van geen enkele is het een beroep. Sommigen zijn slechts drie maanden of een half jaar bezig en er zijn verschillende proeven, die op een expositie van kunstenaars een goed figuur zouden maken. De toeloop voor deelname was zoo groot, dat ze in twee groepen moesten worden gesplitst. Zondagsmorgens wordt er geschilderd en we zagen eenige doeken van bijzondere verdienste.

Dat deze vrije school in Nijmegen zoo kon slagen, bewijst wel hoe groot de behoefte daaraan is en gaarne vestigen wij de aandacht op dit streven en bevelen dit aan aan elk, die voor 't hoogere belang iets voelt; ook voor den Raad van Nijmegen valt hier iets te doen wanneer de plannen die daar leven verwerkelijkt zullen kunnen worden. Aan den heer Kloosterhuis een woord van hulde, wiens toegewijde en verdienstelijke leiding dit resultaat heeft mogelijk gemaakt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Kunstnijverheidshuis.

In het Kunstnijverheidshuis van den heer J. Vemer, Burchtstraat, is een kleine collectie werk te zien van Peter van der Brakel.

De schilderijen, hier geëxposeerd, hoewel niet voldoende om hem als schilder volledig te leeren kennen (we zagen vroeger meer en beter werk van hem), geven in enkele doeken blijk van zijn waarde. Een landschap met oude huizen is ruig en breed van doen, groot van lijn en van een sombere dreuning in de kleur.

Het belangrijkste hier zijn z'n houtsneden. Hierin blijkt deze jonge kunstenaar te beschikken over een sentiment en een wil, dat diep en sterk zich openbaart in een soms machtige lijn. Hij is geen voorzichtig zoeker naar uiterlijke fraaiigheden. Spontaan en van een wilden ernst, slechts luisterend naar 't leven van z'n eigen diepte, wars van behaagzucht, voelt hij de werkelijkheid, als een tragisch gebeuren, schoon door een moeten, dat geen betreuren vraagt.

Zijn houtsneden zijn van een woeste, maar beheerschte daad, een stoute en gedurfde ziening, een magistrale zwier. Hij bekoort niet, maar dwingt door zijn moed.

Oude huizen, zwaar en moe, gebogen achter de kromming van een dijk onder de sneeuw. Een molenfragment, van onderop gezien, als de bouw van vreemde realiteit, bogen van een brug, waarvan de kromming het vlak beheerschend, zich spiegelt als een dartel spel in de spoeling van het water.

Zijn koppen hebben een smartelijken weemoed en zijn van een tragischen ernst, het leven is hem worsteling van een verborgen macht, waarvan de uiterlijke verschijning 't zichtbaar teeken is.

Peter van der Brakel heeft een zeer eigen inhoud mee te deelen, die nog veel verwachten doet.

LEO NIEHORSTER.

O. Eerelman. †

Te Groningen is op 87-jarigen leeftijd overleden de bekende dierenschilder O. Eerelman.

KUNST EN LETTEREN

„In Consten Een". Tentoonstelling van werken door G. Murman.

Het werk van dezen schilder noodzaakt niet tot een uitvoerige bespreking, het is voor iedereen toegankelijk, het verbergt niets, omdat het niets onthult dat dieper dan de oppervlakte zou zijn. Het is vriendelijk, prettig en eenvoudig werk, zonder fantasie; van een zeer rustig mensch, die door geen groote ontroeringen gegrepen en beheerscht werd. Zonder moeite zal de alledaagsche mensch zich bevredigd vinden, wijl hij in dit werk weervindt, wat hij als lief en mooi, zoo om zich heen ervaart. Zóó heeft dit werk z'n verdienste, ook voor ons.

Een stilleven wordt nauwgezet bekeken en rustig nageschilderd, soms plaatst hij bloemen in het buitenlicht, waardoor de kleur meer leven krijgt.

Daar hij ons weinig te vertellen heeft, is het moeilijk méér te zeggen, dan hij zelf deed.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Lezing over Toorop.

De laatste van de vier lezingen, welke de heer Otto van Tussenbroek voor de leden der Nijmeegsche Vrouwenclub heeft gehouden, was gewijd aan Toorop.

Allereerst vertelde spr. het een en ander uit het leven van den schilder, eenige data en teekenende bijzonderheden.

Toorop had willen studeeren en hij trok naar Delft. Maar met de geregelde studie ging het niet al te best. Hij was er te ongedurig voor. Er worstelde te veel in zijn ziel. Droomen, die schuchter naar verwezenlijking zocht; idealen, die een vorm probeerden te vinden, waarin zij zich konden uiten. Het schilderen, het teekenen vooral werd Toorop's roeping. En hij trekt naar Amsterdam, om daar lessen aan de Kunstacademie te volgen. Het is de kunsthandelaar Ahu, die hem dan ontdekt, die opmerkt, hoe in dezen temperamentvollen jongeman rijke talenten verborgen zijn. Maar lang blijft Toorop niet in Amsterdam. Weldra trekt hij naar Brussel, Parijs en Londen. In Engeland huwt hij en keert na een jaar naar België terug. Wat later werkt hij nog te Katwijk en Domburg (waar zijn prachtige apostelkoppen ontstaan).

In 1905 werd Toorop katholiek. Doch zooals de heer van Tussenbroek fijntjes opmerkte: „Hij behoefde eigenlijk niet eens roomsch te worden, want van meet af aan was hij dit innerlijk reeds".

En in deze woorden ligt tevens opgesloten de diepere karakteristiek van Toorop's zeer bijzonder kunstenaarsschap. Het werk van Toorop, en reeds zijn eerste teekeningen dragen er de verschijnselen van, wordt gekenmerkt door een, ik zou bijna zeggen ongekend-hartstochtelijk pogen, om het diepere wezen der dingen weer te geven. Op dezen schilder is geheel van toepassing het felle gezegde van Lodewijk van Deyssel: „Ik hoop, dat men gewaar worde, dat de kunst niet is, waarachtig niet is, een liefhebberij, maar de kern van 's menschen diepste ontwikkeling". Zijn kunstscheppingen, en vooral die uit de laatste 15 jaren, willen weergeven de dingen uit het rijk der schoone verbeelding en der mystiek. Of zooals pater Molkenboer het met enkele woorden karakteriseert: „In al het werk van Toorop weergalmt bovenmatig de roep naar het geestelijk en stoffelijk onbegrensde".

En zoo is Toorop in zijn kunst teeder zoowel als krachtig, doch steeds weet hij zich te binden. Een prachtige zelfbeheersching is zijn machtigst hulpmiddel bij het weergeven van de droomgestalten zijner verbeelding. Daarom kon deze hartstochtelijke schoonheidsminnaar, deze onstuimige zegger van het leed der armen Madonnakopjes maken, zoo stralend en zuiver, als alleen een zeer begenadigd kunstenaar en mensch dit vermag....

In het tweede gedeelte van den avond werd door een keurige serie lichtbeelden het werk van Toorop meer uitvoerig toegelicht.

De heer van Tussenbroek werd met warm applaus en in een van waardeering getuigend slotwoord van de presidente bedankt voor deze lezing, welke evenals de vorige rijk van inhoud en schoon van vorm was.

De spreker en het bestuur van de Nijmeegsche Vrouwenclub hebben zeer zeker velen door deze even interessante als leerrijke lezingen ten zeerste aan zich verplicht.

Tentoonstelling van werken W. Witjens.

Witjens is een schilder, die gemakkelijk en vlot werkt, hij gaat rustig zijn gang en wordt daarin niet gestoord door de vele vragen die in de kunst der laatste jaren om antwoord riepen. Hij is het zuiverst in zijn landschappen, die frisch en open zijn gezien, zonder daarin meer te bedoelen dan een aangenaam geheel, zie no. 14, 30, 39 en 80. In no. 41 „Aan den IJsel bij Zwolle", leeft iets meer, evenals in het zilverachtige sneeuwlandschap no. 5, waar hij een gevoelig sentiment verraadt, zonder daarin opzettelijk en gezocht te zijn. Deze eigenschap, die tot iets fijns ontbloeien kan, gaat evenwel verloren, wanneer hij met een zekere opzettelijkheid romantisch gaat doen. Dan krijgt dit werk iets voos, de kleur wordt donker en onecht; zoo pronkt hij met een kruishout, hetwelk niet onbedenkelijk is. In no. 13 is een stemming, die zuiverder is aangevoeld, en door een groote lijn in de compositie wordt ondersteund.

Ook in zijn Italiaansche landschappen openbaart hij iets, dat belofte inhoudt, no. 7 is daarvan het beste.

Zeer verschillend van waarde is dit werk; bij het verdienstelijke, dat reeds aanwezig is bergt het nog vele mogelijkheden, wanneer deze kunstenaar de eerlijkheid tegenover zich zelf betracht.

Gaarne vestigen we de aandacht op de prachtige batiks van Otto van Tusschenbroek en het glaswerk van Copier dat in het gebouw van de Nijmeegsche Vrouwenclub wordt geëxposeerd.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling Nijmeegsche Vrouwenclub.

Schilderijen van Nelly Goedewagen.

Het werk van deze schilderes, is resultaat van grooten ernst, het is voorzichtig en zorgzaam ontstaan. Haar aandacht is een zakelijke, ze grijpt niet dieper dan de oppervlakte, ze ziet de wereld in haar uiterlijken schijn. Ze verzorgt het détail niet en haar krampachtige ernst, waardoor 't spontane in haar werk ontbreekt, ze analyseert en komt niet tot synthese, ze ziet de feiten, terwijl de zin haar ontgaat. Ze is overwegend verstandelijk, 't gemoed doet weinig mee, ze ontroert niet en de beschouwer blijft tegen deze werken aanzien, 't is nuchter en onaandoenlijk, al dwingt haar ernst waardeering af.

Glaswerk van A. P. Copier.

De glasfabriek „Leerdam" beweegt zich de laatste jaren in een richting, die groote waardeering verdient. Verschillende kunstnijveren verbond zij aan haar inrichting, en na lang zoeken en tasten, is een geheel nieuwe techniek ontstaan.

A. P. Copier exposeert hier verschillende unica, wonderlijke proeven van glasblaas-techniek. Verrassende vondsten werden uit de eigenaard der techniek geboren, beheerschte toevalligheden gepaard met doelbewuste vormgeving, werden tot aesthetisch geheel.

Sierkunst en Batiks van Otto van Tussenbroek.

Deze kunstenaar laat verschillende resultaten van zijn arbeid zien. Al dit werk is van een stijlvollen ernst. Bij een groote mate van bewustheid bleef z'n gevoeligheid behouden. Zijn ex-libri zijn voornaam en van een strenge rust. Onder z'n batiks, sjaals, kleedjes en doeken zagen we verdienstelijke resultaten; eenvoudig, ongezocht en speelsch van vorm is zijn ornament en soms prachtig van kleur. „Rust", „vertrouwen" en „stilte" vielen ons het meeste op.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Kunstnijverheidshuis „De Pionier.".

In de Lange Burchtstraat exposeert Peeter van den Brakel een twintig stuks schilderijen.

Evenals zijn lineolumsneden, die we reeds vroeger bespraken, hebben ook zijn schilderijen dezelfde stoere kracht. Ze zijn de uiting van een hevig moeten, resultaten van een sterken en spontanen wil, die zich zonder bedenken gaf.

Zijn techniek is van een ruige wildheid, klaterend en uitbundig, bijna losbandig zijn kleur. Hij zoekt de groote lijn en de dramatische expressie, hij wekt de werkelijkheid, als van een noodlot zwaar. Zijn gevoelens zijn echter weinig gedifferentieerd, noch verfijnd, dit laatste in den zin van gecultiveerd, hij is te ongetemd en te ruig om subtiel te zijn.

Hij geniet van het werk, de driestheid van zijn daad is hem eén vreugde. De verf, het materiaal, het maakt hem dronken, hij verliest zich in uitbundigheid en overmoed, en komt te weinig tot bezinning, tot inkeer van zich zelf. Hij komt te zelden uit z'n roer, te weinig tot beschouwing van z'n latenten inhoud, waardoor hij al te veel bij het eens bereikte blijft en in eenzijdigheid en herhaling van zich zelf vervalt.

Hij kent z'n ruige kracht, de ongebreideldheid is hem een lust, dit is de hartstocht van de jeugd, maar tevens een gevaar, wanneer hij deze kracht niet tot beheersching van zich zelf gebruikt. Hij heeft een gaaf gemoed en is van rijke mogelijkheden vol.

De felheid van zijn daad, de hartstocht van z'n doen, zal zich verstillen moeten tot een dieper ernst en inkeer in zich zelve. De droom, die hem nu nog overweldigt, zal in klaarder en veelzijdiger gestalte zich ontvouwen, als hij den ernst tot diepe zelfbeschouwing vindt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Chr. Le Roy.

In den Kunsthandel, Bakkerstraat 11 te Arnhem, heeft bovengenoemde stadgenoot een tentoonstelling van zijn werk ingericht.

In dezen tijd van zoeken en experimenteeren, van nerveuzen haast en niet weten wat men wil, is Le Roy een uitzonderingsfiguur en is 't een verkwikking een sterke doelbewuste ziel aan den arbeid te zien. Want het is de arbeid zelf, die zijn groote liefde heeft. Met de strenge tucht van een geoefende wil, met liefdevolle aandacht, die in 't kleinste vreugde vindt, beluistert hij 't gegeven, dat hij te stijlen weet tot een sterk en zeer gevoelig geheel. Want dit juist is een gelukkige combinatie van eigenschappen, die bij Le Roy merkwaardig mogen heeten. Hij is zeer positief en zeker in zijn doen, zijn lijn is strak maar van ingehouden spanning vol, gevoelig en bewogen door een toegewijde aandacht, die in het simpelste een wereld ontdekt.

Zijn karaktervolle zekerheid, zijn liefdevolle ernst, die geen détail te gering acht, worden tot een zeer eigen stijl, die een decoratief karakter draagt. Velen zullen zich zijn biologische kalenders uit de jaren '25—'28 herinneren, die mede door de gaafheid van hun technische verzorging tot een gezocht bezit geworden zijn.

Het decoratieve van zijn arbeid bestaat in de rhythmische beheerschdheid, de verdeeling en vulling van het vlak, dat soms tot een monumentalen opbouw voert. Vogels, bloemen en insecten hebben zijn voorkeur, die hij van uit toevallige bepaaldheid, omschept tot karaktervol gevormd-zijn in noodzakelijk immanent verband.

Gaaf zijn z'n litho's, een techniek, die hij zeer ernstig neemt. Technisch bijzonder is zijn druk op een mahoniehout paneel, waarin de eigen-aard der litho tot volle gelding komt en die als toegepaste kunst groote mogelijkheden biedt.

Teekeningen uit de stedelijke werkinrichting te Leiden, zijn vooral als teekening, wat de techniek van het zwarte krijt betreft, wonderlijk gaaf. Zijn opvatting is hier naturalistischer, echter in sommige met een monumentaal dramatisch accent.

Onder zijn schilderijen zijn een paar stillevens, die uiterst kleurgevoelig zijn en die een nieuwe kant van dit rijk gemoed openbaren.

Le Roy behoort als kunstenaar tot een der weinigen, waaraan onze tijd behoefte heeft.

Hopen we dat deze expositie ook in Nijmegen komt te zien en wie in Arnhem komt verzuime niet in de Bakkerstraat 11 te gaan kijken.

LEO NIEHORSTER.

„In Consten Een".

Zaterdagmiddag heeft voor een vrij talrijk gehoor de heer Ir. G. M. Leeuwenberg, met een korte toelichting, zijn tentoonstelling van reisschetsen, vervaardigd in Zuid-Frankrijk, geopend.

Iedere kunstuiting is openbaring van de bijzondere gesteldheid van den kunstenaar. Wanneer een bouwk. ingenieur op reis gaat, met liefde voor de schoonheid van zijn vak, zal hij, als bouwkundige, zijn aandacht richten op het architecturale interessante en belangwekkende en ervaren met de oogen van een bouwer. Niet de natuur met haar kleur, haar licht en haar atmosfeer, niet de eigen ontroering is voor hem primair, waarmee dan niet gezegd is, dat hij niet ontroerd zou zijn. Deze is hem echter middel tot zijn arbeid en geen doel. Doel is hem de zakelijkheid van objectief gegeven, dat hij waarneemt met de oogen van een kenner, die vreugde aan de vormen, schoonheid van zijn vak beleeft.

Hij is voor alles een verteller van waargenomen feiten, echter is zijn werk méér dan een zakelijk document. Hij is geestig en vol charme en teekent met een ongewone vlotheid en zwier. Bij zijn zin voor objectiviteit openbaart hij een gevoel voor compositie en beheersching van 't vlak, hij is altijd frisch en belangrijk in alles wat hij doet. Sober in zijn middelen, onopgesmukt en levend, is iedere teekening, met een weinig kleur getint, een interessant en aangenaam geheel. Bewonderenswaardig is zijn ijver en 't gemak waarmede hij werkt, ruim honderd teekeningen bracht hij van z'n reizen mee, een prestatie, die op zichzelf reeds groote waardeering verdient.

Het is een vraag, die prikkelt tot nieuwsgierigheid, hoe deze jonge architect, die over dergelijke kwaliteiten als teekenaar beschikt, zich verder zal ontwikkelen, want als architect gaat een zeer verdienstelijk teekenaar, die veel mogelijkheden bergt, verloren. Zijn keus zal moeilijk zijn.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

„In Consten Een".

Tentoonstelling van werken door Piet van Wijngaerdt.

Een kritiek over de tentoonstelling van dezen schilder zou kunnen volstaan met te verwijzen naar de uitknipsels van recensies, die deze schilder in z'n catalogus drukken liet. Niet echter om de waarde of de inhoud van deze uit hun verband gelichte knipsels, dan wel door de analyse van de gezindheid, die uit een dergelijk doen spreekt. Want in iedere kritiek, al is hij nog zoo afwijzend, zal een zin te vinden zijn, die, op zich zelf gesteld, een betrekkelijke waardeering inhoudt, evenals omgekeerd uit zeer waardeerende kritieken woorden zijn te halen, die op zich zelf den schijn van het tegendeel kunnen wekken. Als dergelijke uitspraken hebben geen waarde, en de gezindheid van dit doen heeft het karakter van een zeer goedkoope reclame, als van een fabrikant, die z'n eigen artikel niet voor zichzelf durft te laten spreken, omdat hij het niet vertrouwt, een kwakzalversgebaar, dat zelfs iedere degelijke zakenman vermijdt, wijl z'n artikel voor zich zelf spreekt, en niets van buitenaf behoeft.

Wat een zakenman versmaadt, wordt hier door een kunstenaar aangewend. Dit is bedenkelijk en geeft meer te denken dan de losse opmerkingen in den catalogus bijeen. Deze schilder, die zich niet vertrouwt, introduceert zichzelf met nietszeggende uitknipsels, met een hol gebaar, dat zonder inhoud is.

Deze gezindheid in den schilder van Wijngaerdt leeft in het karakter van zijn werk en is het bepalende element. Wie dit niet onmiddellijk mocht kunnen laten gelden, beluistere eens aandachtig het groote zelfportret, waarin deze schilder zich als een dreigende geweldenaar zag. Een norsche, donkere zelfgenoegzaamheid schouwt uit de hoogte vernietigend omlaag; de kwast hanteert hij als een dolk, 't palet als een schild; een verkrampt bewustzijn, tot wreede afweer gereed.

In al dit werk tracht dit bewustzijn met krasse uiterlijkheden en tegenstellingen door een verbeten wil zich op te dringen, en alles wordt donker en zwaar, moeizaam en onmachtig, een gebaar, dat als een leege zoutzak ineenzinkt. Zie no. 45, een „boerenkeukenmeid" (?), een figuur, waar geen lichaam onder zit, waar evenmin sprake is van een vereenvoudigde of synthetische vormgeving, die in versoberde eenvoud aandachtig samenvat, maar de onmacht openbaart, die door breeddoenerigheid zich camoufleert. Of no. 53, waar in het zwarte gamma de lijkkleur schreeuwt van 't vleesch en 't kalkachtige wit, waar alle vormbeheersching ontbreekt, de rechterhoek met de figuur zinloos op zichzelf staat, zonder eenig verband met het geheel.

Een overgang van het impressionisme naar een nieuwe kunst, werd dit werk genoemd, maar deze overgang is voorloopig een ondergang. Want het impressionisme is hier een gewelddadig en opzettelijk fragmentarisme, dat alle spontane onmiddellijkheid mist, en slechts dient om de onmacht van compositorische overwogenheid te verhullen. Zijn zucht tot geweldigheid eischt telkens een bonk menschelijk fragment groot op den voorgrond, zonder zin, zonder doel, zonder verband of samenhang met het geheel.

Zijn techniek is stug en ruw, terwijl z'n kleur, door 't gebruik van zwart, een waarde schijnt te hebben, die haar op zichzelf niet toekomt.

Het beste doek is no. 16, het eenigste doek, dat lijn heeft en compositorische kwaliteiten. De kleur is rustig, en 't geheel verraadt een grooter ernst. Ook no. 25 heeft die ernst en is oprechter evenals no. 11 en 26.

Wanneer deze schilder eens rustig tot zichzelf trachtte te komen, en z'n machtswellust overwon, ernst en eenvoud betrachtte, zouden de kwaliteiten, die hij heeft, tot hun recht kunnen komen en zijn werk aannemelijker worden. In dezen tijd, waarin bijna alles geslikt wordt, wanneer het maar brutaal wordt voorgedragen, is van Wijngaerdt een van die modernen die de nieuwe idealen slechts in schijn beleven en doen „alsof".

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van schilderijen door P. L. Mestrallet.

Een Fransch kunstenaar exposeert in de Waag zijn werk; blij en zonnig is de aanblik van de zaaltjes in de oude Waag. Hij is een zoeker naar het licht, en de kleur is zijn grootste kracht. De Fransche geest, blijmoedig en spontaan, is in hem levend, hij geeft zich zonder voorbehoud en onthult een frissche, zuivere ziel, die onbedorven en in vreugde zich geeft. Breed en vlot is daardoor z'n schildering, er is durf in zijn doen en zeker is zijn daad. Kleurig en licht is al dit werk, 't bekoort door een levend optimisme, het is uitbundig zonder ruwheid, het toont de wereld als een lachend feest. Het is niet diep, nochtans verkwikt het door een zonnige vreugde, die in bijna alle doeken glanst.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

In Consten Een.

De heer Mestrallet uit Parijs, die zijn werken exposeert in de zalen van den Nijm. kunstkring „In Consten Een", Waaggebouw, heeft reeds veertien stuks verkocht. Het kleurige Fransche werk valt dus in den smaak. De expositie duurt tot en met a.s. Zondag!

Tentoonstelling van werken door C. J. Mansion.

Oranjesingel 72, hoek Staringstraat, is door den heer M. Viegers van de kunstzaal „Noviomagum" bovengenoemde expositie ingericht.

De dierschilder Mansion, die voor 't eerst in Nijmegen exposeert, is in den lande geen vreemde, zijn werk vond overal waardeering.

Hij is een van die werkers, die ongeschokt, door het gebeuren in de kunst rondom, onopgemerkt, in allen eenvoud zijn gang gaat, die het druk gedoe versmadend zich zelf bleef in zijn liefde voor het dier. Met toegewijde aandacht heeft hij hun leven beluisterd, hun bewegingen gevolgd en zich ingeleefd in de verborgen droom hunner onbewustheid. Het dierlijk leven dat aan den leugen nog niet toe is, evenmin als aan de schaamte, dat zich zelf is in de wreede gratie van een tijger, als in de slimme sluwheid van een vos, openbaart de schoonheid van het onbedorvene, dat zich zelf niet wetend juist daardoor ons bekoort.

Met liefde heeft deze kunstenaar zich ingedroomd in dit dierlijk leven. De lenige lijnen van de „Poemas", fel en waakzaam in hun aandacht, werden scherp door hem gegeven en gezien. Weggezonken in den afgrond van het onbewuste dierlijk leven, droomt een jonge „Orang-oetang" z'n onnaspeurbaar geheim. Zijn kleur is rustig en beschaafd, z'n schildering overwogen en verzorgd.

Een prachtige litho is „Leeuwin met welpen" monumentaal van opbouw, sterk van actie en leven, de moeder wakend over haar spelend kroost. Het schuwe en verwonderde van jonge „Vossen" toont ons een andere litho, in dezelfde techniek zijn aapjes die zeer geestig zijn gezien. Voor een betrekkelijk geringen prijs koopt men een waardevol bezit.

Beschaafd en sober is deze kunstenaar, die geen effecten zoekt, die zijn dieren kent en liefheeft en ze weergeeft in de vreugde van een gelijkmatig gemoed.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Een Instituut voor teekenen en schilderen naar levend model.

Te dezer stede zijn eenige dames en heeren bijeen gekomen om voorbereidende besprekingen te voeren, die hebben geleid tot de instelling van een instituut, hetwelk voorloopig ten doel heeft de gelegenheid te verschaffen tot het teekenen en schilderen naar levend model en zulks onder competente leiding.

De kern van deze instelling bestaat uit een groep van een zestigtal cursisten, onder wie beroepskunstenaars en amateurs, welke groep regelmatig des Donderdags- en Vrijdagavonds en des Zondagochtends cursusbijeenkomsten houdt, bij welke gelegenheden met de grootste toewijding en met volle ernst gearbeid wordt.

Het ligt in het voornemen met dien cursus door te werken, terwijl tentoonstellingen, voordrachten, lezingen en theoretische lessen in het vooruitzicht gesteld worden. Blijkt ten slotte medewerking te zullen bestaan, moreel en stoffelijk, bij de burgerij, en belangstelling en steun, ook bij hen, die niet tot de praktisch-meewerkenden zullen behooren, dan zal overwogen worden de uitbouw tot een instelling die in den ruimsten zin een krachtig kunstleven in deze stad wil bevorderen, en waaraan in een belangrijke plaats als Nijmegen wel dringend behoefte bestaat.

De volgende ingezetenen hebben zich bereid ver-

tste dag der

klaard als voorloopig organiseerend comité op te treden: prof. dr. G. Brom, Joan Colette, jonkvr. H. van der Goes, W. Heijdt, A. Kloosterhuis, Oscar Leeuw, dr. Leuring, A. Nolet, terwijl de leider, de heer A. Kloosterhuis, bereid is alle verdere inlichtingen te verstrekken.

Belangstellenden worden voorts verwezen naar achterstaande advertentie.

Tentoonstelling van leden van het Rotterdamsch Kunstgenootschap.

De leden van bovengenoemd genootschap exposeeren hun werk in de Waag op de Markt.

De belangrijkste verschijning onder deze Rotterdammers is W. Hardenberg, die zestien houtsneden inzond. Hij is een zeer gevoelige natuur, die aan het stugge materiaal z'n innerlijke bewogenheid mee te deelen weet.

Groot gezien, mooi van lijn en beweging is no. 75 „Oude molen". Een rijpe inzichzelfgekeerdheid vertoont z'n „Oude boer", vol van gevoelige expressie is „De blinde", gang is er in z'n „Maaiers" nos. 74 en 80, en z'n „Zonnebloemen" zijn karaktervol.

C. J. Albon, die acht houtsneden inzond, is wel knap en geroutineerd, hij kent z'n techniek, maar heeft minder te zeggen, omdat hij minder inhoud heeft. Een bewijs van z'n technisch kunnen is 't portret van B. Diamant en Brandts Buys.

Ook Joh. Tielens zond drie houtsneden, waarvan no. 98, „Maraboe's", de beste is.

De drie houtsneden van W. v. Heusden zijn gezocht en zeggen weinig, beter zijn z'n litho's.

Olieverfschilderijen zijn er van D. Been, een goed schilder met knappe techniek. Hij ziet de dingen zakelijk en nogal nuchter, zonder er in door te dringen en meer te vertellen dan voor 't gewone zien waarneembaar is.

H. Boot is frisch in een aquarel, zijn drie olieverfschilderijen zijn nog al slap.

Van Joh. Tielens zagen we wel eens betere schilderijen, no. 41 „Sineraria's" is niet slecht, in 39, 40 en 43 is hij meer dan zwak en van zich zelve afgedwaald.

Lod. Sengers heeft wel mogelijkheden, in nos. 92, 91 en 38 openbaart hij meer dan der dingen buitenkant, hij schijnt echter moeite te hebben z'n eenvoud te bewaren, want in nos. 36 en 37 wordt hij door de malheid onzer dagen meegesleept, is hij onecht.

Knap en boeiend is Frans Oerder in z'n „portret" en in het frissche schilderijtje van een kindje.

Nelly Goedewagen is iemand, die haar „best" doet, ze is echter onbewogen en dor.

Een goed portret is er van Gerina Boeré.

Een paar vlotte doeken van H. C. Mac Lean en A. J. Funke Kupper; er is nog meer, maar dat men beter zelf beoordeelt.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Een Instituut voor teekenen en schilderen naar levend model.

Naar aanleiding van een bericht in dit blad van Zaterdag j.l. over de opri hting van bovengenoemd instituut, eenige woorden.

Hoewel Nijmegen over een sterk muziekleven beschikt, was het met de beeldende kunst vrij armzalig gesteld. In de bestaande kunstvereeniging zit geen leven, al de jaren van haar bestaan heeft ze, naar mijne overtuiging, blijk gegeven niet in staat te zijn een levende belangstelling te wekken.

Deze nieuwe instelling begint met de voorwaarde die een waarlijk levende vereeniging te stellen heeft, n.l.: met een zestigtal enthousiaste jonge werkers, die het vóór alles alleen maar om den arbeid, dat is de zaak zelf te doen is. Zal een kunstleven kunnen bloeien dan zal het moeten beginnen met de ontwikkeling en de studie ter hand te nemen. De tentoonstelling die deze studeerenden, waaronder menschen van allerlei leeftijd, allerlei stand en werkkring, het vorig jaar van hun werk hielden, was vol beloften. Wanneer dit instituut den geldelijken en moreelen steun ontvangt, dien het noodig hebben zal om zich verder uit te breiden, is er veel te verwachten. Men steunt hier den arbeid zelf en geen genoeglijk onder onsje. Men verschaft aan ernstig willenden een gelegenheid tot studie en ontwikkeling, die zich anders moeilijk zouden kunnen ontwikkelen en behartigt zoo een geestelijk belang.

Het ligt tevens in het voornemen van dit nieuwe instituut, tentoonstellingen, lezingen en theoretische lessen te doen plaats vinden, die voor iedereen toegankelijk zullen zijn, alzoo de geheele ontwikkeling en bevordering van het kunstleven ter hand te nemen.

Dat de burgemeester onzer stad, het beschermheerschap aanvaard heeft, de heeren prof. dr. G. Brom, Joan Colette, W. Heijdt, A. Kloosterhuis, Oscar Leeuw, dr. Leuring, A. Nolet en jhr. van der Goes zich bereid verklaard hebben om als voorloopig organiseerend comité op te treden, waarborgt de ernst en de kracht van dit hoopvol begin. Aan de belangstellende stadgenooten dit te stennen en verder te helpen voortzetten.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Tentoonstelling van werken door Chr. Le Roy.

In den kunsthandel Teunissen—Donders, Steenenkruisstraat 33, exposeert Le Roy z'n werk. Eenige maanden geleden hebben we, naar aanleiding van zijn tentoonstelling in Arnhem, dezen kunstenaar uitvoerig besproken; enkele opmerkingen zijn thans voldoende.

De kunst van Le Roy is de uiting van een grooten ernst. De algeheele overgave aan zijn arbeid, het karaktervolle van zijn wil, openbaart een oprechtheid, die streng en zuiver, zonder voorbehoud zich geeft. Dit werk is geen speelsche uiting of luchthartig spel, het is gevolg van een innerlijk moeten, dat, beheerscht en zeker van zich zelve, in strenge bepaaldheid het stijlvolle van een zeer eigen karakter onthult. Kranig zijn vooral zijn litho's, meesterlijk beheerscht bij deze techniek. Zijn vormgeving is stellig, zijn liefde voor het object ontroert. Zijn beheerschtheid spiegelt zich in de monumentaliteit van zijn compositie, zijn toewijding in de verzorgdheid van het détail, waardoor de deelen opgaan in den samenhang van een stijlvol geheel.

Het werk van Le Roy is richting gevend aan het stuurlooze geëxperimenteer van dezen tijd. Het is verheugend deze inhoudsvolle zekerheid te ondergaan, die aan bekende vormen een nieuwen zin te geven weet. Te weinig vond deze kunstenaar de waardeering, die hem toekomt; ook hij zal echter door den tijd geoordeeld worden en dan niet de minste zijn.

Merkwaardig dat alweer een Nijmeegsch kunstenaar de exposite-ruimte onbenut laat, die door het stadsbestuur voor Nijmeegsch kunstleven werd bestemd. Het schijnt dat hier iets hapert dat noodig herziening behoeft.

LEO NIEHORSTER.

Wij vestigen verder de aandacht onzer ernstigste lezers op **„Denken en leven"**, Tweemaandelijksch wijsgeerig tijdschrift onder redactie van: J. Flentge, dr. W. A. van der Vet en prof. Ir. J. G. Wattjes. Medewerkers: prof. dr. G. A. van den Bergh van Eysinga, mevr. dr. J. van den Bergh van Eysinga—Elias, dr. H. G. ten Bruggencate, ds. E. J. van der Brugh, dr. A. H. Haentjens, prof dr. Richard Kroner, Leo Niehorster, J. F. A. Rijks, W. L. Thieme, Ir. W. F. Staargaard, Ester Vas Nunes, e. a.
Administrateur is de heer J. Flentge, Irisstraat 11 te Hilversum. De prijs per jaargang is voor binnen- en buitenland slechts *f* 4.— en *f* 4.50. De redactie heeft het tijdschrift destijds ingeleid met de volgende woorden:

Een nieuw tijdschrift behoeft rechtvaardiging. Dat geldt wel zeer in het bijzonder voor een nieuw wijsgeerig tijdschrift, omdat ons land met zijn klein taalgebied reeds twee goed geredigeerde, wijsgerige tijdschriften („Tijdschrift voor Wijsbegeerte" en „De Idee") heeft. Naar onze meening echter heeft een groote schaar van ernstige menschen, die geen bevrediging meer vinden in eenvoudig kinderlijk geloof zonder meer en die toch niet den specifiek wetenschappelijken drang hebben ,die voor een systematische beoefening van wijsbegeerte noodig is, juist behoefte aan voorbereidend wijsgeerige beschouwingen over al wat het leven ons te beleven en te overdenken geeft, een schaar, die ofschoon beseffend het noodzakelijk van een systematische bezinning, ook het meer intuïtieve, dat ondmiddellijk in iedereen spreekt, aan het woord wil laten komen.

Deze voorbereiding zal het karakter hebben van zoo duidelijk mogelijk gestelde, wetenschappelijke wijsbegeerte en zal ook gegeven worden in den vorm van levenswijsheid, als beschouwingen over levenssferen en levensvraagstukken.

Wij richten ons tot hen, die niet slechts willen léven, maar die den zin willen verstaan van al die verscheidenheid, die wij werkzaam of lijdelijk ervaren, tot hen, die het leven in zijn geluk en zijn smart, in zijn hoogten en zijn diepten, kortom in zijn veelzijdigheid willen overdènken.

Ten allen tijde stelt het leven zijn vragen, de vraag naar den zin van het menschelijk leven in huisgezin, maatschappij en staat, de vraag naar den zin van het duurzaam streven en werken op het gebied van kunst, godsdienst, wetenschap en wijsbegeerte.

Het is niet onze bedoeling het goed recht van geschoolde wijsbegeerte te ontkennen, integendeel, dit tijdschrift wil ook een voorscholing daartoe zijn, niet volgens een bepááld stelsel, doch in den geest van Hegel en Bolland.

Ons deels nuchter waarnemend en naturalistisch denkend, anderdeels theologiseerend volk heeft in beide opzichten verdieping en verheldering van wijsgeerige bezinning broodnoodig, wil t.z.t. van een nieuwe nederlandsche waarachtige beschaving sprake zijn. In de 16e en 17e eeuw heeft ons volk ook geestelijk een rang van beteekenis ingenomen; thans kan het behalve op practisch terrein (landbouw, veeteelt, handel, nijverheid, lichamelijke ontwikkeling) ook op het gebied van kunst- en natuurwetenschappen wedijveren met de besten, maar dit alles zal op den duur meer aan wijsgeerige bezinning gepaard moeten gaan, niet opdat degeen die ver springt hangende aan zijn polsstok een wijsgeerige in- of uitval heeft, noch ook alsof elk goed fabrikant een Rathenau zou moeten zijn, maar er zal meer wijsgeerig gedacht moeten worden, al ware 't alleen maar , omdat het slechts het wijsgeerig denken is, dat aan 't denken in het algemeen de noodige nauwkeurigheid en volledigheid voordoet en leert, en omdat nauwelijks iemand anders dan die zich in het vrije maar aan de hoogste wetten van den geest gebonden rijk der wijsbegeerte heeft leeren thuis voelen en uitdrukken zich de noodige nauwkeurigheid en beknoptheid en tevens doorzichtigheid van uitdrukking in zijn eigen vak kan eigen maken.

„Denken en leven" gaf dit jaar in een extra-nummer een rede, gehouden te Bangdoeng door Ir. W. F. Staargaard, den bekenden Indischen spoorman, en schrijver van: „Logos", over:
De ontwikkeling van oude en nieuwe wijsheid tot centrale wetenschap." Wij halen daaruit eene zinsnede aan die het heeft over den bron van ons zuiver en krachtig handelen, over onze plicht tot bescheidenheid en over onzen geestesadel. Moge een en ander menigeen onzer lezers er toe brengen zich tot den heer Flentge te wenden om nadere kennismaking met dit belangrijk tijdschrift. De heer Staargaard schrijft:

„Nu even tot het gebied der nog niet wetenschappelijke wijsheid terugkeerend, begrijpen wij in dit wetenschappelijk licht, hoe wezenlijke waarheid mogelijk kan zijn in logische intuïtie, ingeving, geloof, openbaring, — en tevens hoeveel bij-geloof (dat is nog het onzuivere) in zulk geloof, in zulke ingevingen, zulke zekerheden enz. nog gemengd kan zijn. De Logos (God als het logische wereld-wezen) toont zich in ons of spreekt in ons, in ons denken, in onze begrippen, oordeelen, d.w.z. voor zoover wij logisch denkende wezens zijn; het hangt nu maar van de zuiverheid en scherpte van ons innerlijke geestes-oor of geestes-oog af, in hoeverre wij het logische, het ware zuiver of onzuiver zien. Het onzuivere ontstaat door de onvermijdelijke beperkingen van dit of dat ik, zijn kleine subjektieve wenschen en verlangens, waardoor het objektieve ware beeld subjektief verwrongen wordt.

Alle waarlijk groote wijzen en in het algemeen groote mannen der wereld (een Boeddha, Mozes, Jezus, Mohammed, de groote filosofen als Thales, Pythagoras, Heraklitos, Sokrates, Plato, Aristoteles, een Kant ,een Hegel, groote natuurvorschers als Keppler, de groote kunstenaars als een Bach, een Beethoven, Rembrandt enz.) waren in staat, betrekkelijk zuiver en objektief de stem en 't beeld van het logische en harmonische wezen der dingen, van den Logos in zich te hooren en te aanschouwen en naar dit in-zicht zuiver en krachtig te handelen, en ieder onzer is min of meer zuiver daartoe in staat.

Die stem der rede in ons is dus niet anders dan de uitspraak van onze eigen hoogste en diepste menschelijkheid, die aldus in al onze menschelijke beperktheid toch onze goddelijke afkomst en aard openbaart. Zoo leeren wij eenerzijds bescheiden te zijn, zonder toch anderzijds ons ware zelf, onze macht tot kennis van dat ware zelf, ons goddelijk vermogen tot ware wijsheid en waarachtige wetenschappelijkheid te miskennen. Als dit of dat [illegible] vol meening, waan, onwaarheid, bijgeloof enz., maar als het algemeene Ik in ons hebbend, dat is als de Logos, de Geest, het van zichzelf bewuste logische wezen dezer wereld in ons d.w.z. in onze hoogste en diepste menschelijkheid dragende, zijn wij het Oneindige, het Algemeene en Objektieve, het Onvergankelijke en Ware deelachtig."

Bloemendaals Weekblad, 22 october 1927, blz. 6

Tentoonstelling „In Consten Een".

Werkende leden van bovengenoemde kunstvereeniging exposeeren in de Waag op de Markt hun werk.

Een zeer verdienstelijk doek zond L. Heimans „Arme Vrouw". Oud en arm, door 't louterend leven geslagen en verstild en tot zich zelve ingekeerd. Het is gaaf en zuiver van schildering, monumentaal gebouwd. Dit doek, met z'n teekening van een wagenbewoner behoort tot het beste.

J. Collette is een zoeker met groote mogelijkheden. Hij wordt sterk beheerscht door allerlei invloeden, de dwang van een innerlijke noodzaak die zijn werk stempelen moet tot een eigen stijl beheerscht zijn scheppingsdrang nog niet. Het meest zich zelf is hij in no. 37 „St. Stafanus", hij komt dan tot een gave bouw en een gevoelig gebaar, waarvan de innigheid ontroert

De etsen en lino-sneden van E. Lucker zijn bekend. Hij is een knap en vlot werker, die zijn materiaal beheerscht. Het gemak waarmee hij werkt, maakt dat de aandacht-spanning soms ontbreekt en zijn werk iets stugs en ongevoeligs krijgt.

P. Bodifée is als altijd een vlot schilder, die aan zich zelf gelijk blijft. Ook B. Ferwerda blijft frisch en ernstig en toont zich op de hem bekende wijs. Ernstig en vol toegewijde overgave aan zijn arbeid is G. Frohwein in no. 28, een stilleven van liefdevolle, stille ernst.

Er zijn meerdere inzenders, men oordeele echter zelf.

LEO NIEHORSTER.

Tentoonstelling van karikaturen en portretten door S. H. Speenhoff.

Speenhoff is een man die geen toelichting behoeft, een man die als dichter-zanger zich een plaats veroverde in het hart van ons volk. Duizenden en duizenden heeft hij verkwikt en bekoord, met z'n humor en ironie, met z'n teederheid en weemoed, met z'n sober zingende ernst, die nog lang zal worden gehoord als Speenhoff niet meer zal zijn.

Wie zijn bundels liedjes kennen, weten dat hij teekende, al weten dan niet allen, dat de beeldende kunst zijn liefde had. Een groot aantal portretten en karikaturen worden thans in de Waag door hem geëxposeerd. En al is Speenhoff hierin niet de Speenhoff zooals we hem gaarne na te zingen hooren in ons zelve, zoo openbaart dit veelzijdige bewustzijn, in dezen vorm van kunst, zich op een wijze, die belangrijk is en waardeering verdient.

Al deze geteekende portretten met inkt en vlakke kleuren ingevuld, zijn streng van bouw en observatie. Het zijn allen bekenden uit de wereld der politiek, wetenschap en kunst, de meesten zeer sterk gekarakteriseerd.

Ook hier ontbreekt niet de ironie en de goedmoedige spot. Al deze koppen zijn scherp gezien en straf gedaan met een zekerheid die verrast. Al blijft het moeilijk om, bij dit zien, de veelzijdige herinneringen aan den dichter-zanger te vergeten en het bewonderde herinneringsbeeld van dezen zeldzamen zanger ergens op den achtergrond van ons bewustzijn te laten rusten; interessant is hij ook zoo.

Een architectonisch ontwerp met platte gronden en détails, voor een paleis der naties in Genève, verbaast door het onverwachte van dit technisch kunnen en een bewijs voor de verwonderlijke veelzijdigheid van dezen veelbegaafden mensch.

LEO NIEHORSTER.

KUNST EN LETTEREN

Chr. Le Roy.

In het kunstzaaltje van den heer Teunissen, Steenenkruisstraat 33, zijn op het oogenblik drie litho's van onzen bekenden stadgenoot Chr. Le Roy geëxposeerd, waarop we de aandacht even willen vestigen.

Meer en meer wordt Le Roy de uitbeelder van het intieme vogelleven, zooals weinigen voor hem. Sterk en gevoelig weet hij zich in te leven in hun bijzondere geaardheid, monumentaal en decoratief is een jonge boschkraai, droomend in zich zelf. Geestig is het dartele, speelsche aan een groepje zwartkop meezen, elegant een vlugge ekster. Zijn techniek is gaaf en beheerscht, het detail is met groote toewijding verzorgd, terwijl grootheid van bouw en eenheid van compositie gehandhaafd blijft.

LEO NIEHORSTER.

Willem Mengelberg.

Dr. Willem Mengelberg is gisteravond te Amsterdam gearriveerd.

Toorop.

De kunstschilder Jan Toorop is heden naar het Roode Kruis-ziekenhuis te 's Gravenhage overgebracht. Zijn toestand blijft langzaam achteruitgaan

KUNST EN LETTEREN

Vogel-Litho's van Chr. le Roy.

In de vitrine van den Boekhandel der firma H. ten Hoet, K. Burchtstraat, zijn een aantal vogel-litho's van Chr. le Roy geëxposeerd. Het is prachtig werk, waarover onze vorige medewerker voor de beeldende kunst, de heer Leo Niehorster, meermalen met groote waardeering heeft geschreven. Hier moge nog eens volgen wat Niehorster in ons blad van 9 Sept. 1927 heeft geschreven toen Le Roy zijn werk tentoonstelde in den kunsthandel Teunissen—Donders:

„De kunst van Le Roy is de uiting van een grooten ernst. De algeheele overgave aan zijn arbeid, het karaktervolle van zijn wil, openbaart een oprechtheid, die streng en zuiver, zonder voorbehoud zich geeft. Dit werk is geen speelsche uiting of luchthartig spel, het is gevolg van een innerlijk moeten, dat, beheerscht en zeker van zich zelve, in strenge bepaaldheid het stijlvolle van een zeer eigen karakter onthult. Kranig zijn vooral zijn litho's, meesterlijk beheerscht bij deze techniek. Zijn vormgeving is stellig, zijn liefde voor het object ontroert. Zijn beheerschtheid spiegelt zich in de monumentaliteit van zijn compositie, zijn toewijding in de verzorgdheid van het détail, waardoor de deelen opgaan in den samenhang van een stijlvol geheel.

Het werk van Le Roy is richting gevend aan het stuurlooze geëxperimenteer van dezen tijd. Het is verheugend deze inhoudsvolle zekerheid te ondergaan, die aan bekende vormen een nieuwen zin te geven weet. Te weinig vond deze kunstenaar de waardeering, die hem toekomt; ook hij zal echter door den tijd geoordeeld worden en dan niet de minste zijn".

Het bovenstaande zal voor de kunstliefhebbers onder onze lezers zeker een aansporing zijn om de vogel-litho's van Le Roy bij de firma H. ten Hoet te gaan zien. Reeds den eersten dag der expositie werden er enkele verkocht.

KUNST EN LETTEREN

Kunsthandel—Lijstenfabriek A. Teunissen—Donders, Van Welderenstraat 126, Nijmegen.

Heden 8 September is in de van Welderenstraat 126 alhier geopend de Kunsthandel—Lijstenfabriek van den heer A. Teunissen. Beter hadden wij kunnen zeggen, dat de zaak A. Teunissen—Donders is verplaatst van de Steenenkruisstraat 33 naar het pand van Welderenstraat 126.

Dit feit is voor Nijmegen een gebeurtenis, omdat we hebben ervaren, dat de belangstelling voor kunst in onze stad aanwezig is; meer dan dat, zij is groeiende. Tot het opwekken van die belangstelling heeft de heer A. Teunissen niet weinig bijgedragen, en bekenden en vertrouwden van het kleine, maar degelijke huiske aan de Steenenkruisstraat zullen dit ten volle beamen. Steeds bereid en steeds den tijd vindende tot het geven van inlichtingen, van ter zake kundige voorlichting, is de heer Teunissen in den kunsthandel de rechte man op de rechte plaats.

Er is meer.

Als man van smaak konden wij aan den heer Teunissen onze encadrementen toevertrouwen en wij wisten ten leste, dat zijn smaak en fijn gevoel veelal beter was dan de onze.

„Elk wat wils" is ook nu weer het devies van de nieuwe inrichting. Lijsten van allerlei vorm en kleur en prijs staan ter beschikking van „Een Ieder".

Zij, die voorlichting behoeven, vinden in den heer Teunissen den vertrouwensman, die objectief deze voorlichting geeft.

Vertrouwensman!

Zóó dient het te zijn in den handel in het algemeen, in den kunsthandel in het bijzonder.

Wij voor ons zijn er van overtuigd, dat door den kunsthandel van Welderenstraat 126, de rij van schoone voorbeelden, dat gesteld vertrouwen niet zal worden geschokt, met één zal worden vermeerderd.

Er is en wordt veel gepraat en geschreven over de verhouding van kunsthandel tot kunstenaar en van deze beiden tot het belangstellend publiek.

Deze verhouding is heel eenvoudig!

Zij berust op wederzijdsch vertrouwen, op begrijpen van elkaars nooden en op de waardeering van andermans smaak.

Een financieele basis „moet" er zijn, dat „kan" niet anders, maar in „principe" mag dèze basis niet domineeren op een wijze, die storend werkt op het aesthetisch element.

Dan zal zich een innige band vormen tusschen kunsthandel, artist en belangstellenden, waarbij wederzijdsche inzichten en opvattingen zullen worden geëerbiedigd, een band, ferm gesloten om deze Drieëenheid, waarbinnen geen plaats is voor afknabbelende factoren als: jalouzie, broodnijd enz.

De zaak zelve:

Zij is een sieraad voor Nijmegen!

De inhoud:

Deze mag er zijn!

Wij vinden er werk van Tj. Bottema, de Bruicker, J. C. W. Cossaar, C. Hammes, Suze de Lint, Leo Niehorster, Pierre Paulus, H. Roodenburg, Chr. le Roy, Jan Voerman Jr, van Vucht Thijssen en vele anderen.

Belangstellenden kunnen de schilderijen, aquarellen, etsen, litho's, houtsneden, gravures, reproducties, prenten enz. bezien en eventueel keuze maken.

Een rijke keuze aan lijsten is voorradig. De inrichting is gerieflijk, overzichtelijk en doet rustig en fraai aan. Het licht is uitstekend. De beide vitrines zijn smaakvol en „up to date".

Wij hopen, dat de heer Teunissen, met zijn echtgenoote, veel, heel veel genoegen zullen mogen beleven van hun energiek aanpakken. Wij hopen, dat belangstellend Nijmegen op prijs zal weten te stellen, wat hier werd tot stand gebracht.

Wij hopen het niet alleen, maar wij weten, dat dit het geval zal zijn.

Op een en ander zal nader worden teruggekomen.

CHR. LE ROY.

KUNST EN LETTEREN

Kunsthandel—Lijstenfabriek A. TEUNISSEN—DONDERS.

Zaterdag j.l. hebben wij melding gemaakt van den Kunsthandel van den heer A. Teunissen in de van Welderenstraat 126. Op een en ander zou nader worden teruggekomen.

Wij kennen menigen kunsthandel hier te lande van de capaciteit van bovengenoemden. Als wij dan gaan vergelijken, kan de nieuwe zaak van den heer Teunissen den toets dier vergelijking doorstaan, zelfs meer dan dat, en wij brengen hulde aan de opvatting van den Nijmeegschen architect Willem Th. Reijnen Jr., die zich als man van fijnen smaak deed kennen, speciaal wat de verdeeling en inrichting der vitrines betreft. Ook het interieur en de voorgevel zijn smaakvol in alle opzichten. Hetzelfde kan gezegd worden van de uitvoering van genoemde opvatting, eene uitvoering, toevertrouwd aan de goede zorgen van den aannemer, de firma Hofman & Arts, alhier, die zich correct, soliede en vlot van haar taak heeft gekweten.

Over het aanwezige werk een enkel woord. Beginnen wij met de beide dames mejuffrouw Knottenbelt en Suze de Lint.

De eerste laat een paar doorkijkjes zien, die de aandacht waard zijn. Wij hebben om nog andere redenen dan de zuiver artistieke respect voor mejuffrouw Knottenbelt en wel om haar energie onder bepaalde deprimeerende omstandigheden.

Suze de Lint laat in hoofdzaak etsen zien. Eenvoudig, zonder valschen schijn, kwijt deze sympathieke Haagsche kunstenares zich van haar taak. Zij bekijkt met liefde haar onderwerp en.... maakt er zich niet van af. Noemen wij speciaal haar boerenhuisjes en schuren, een boschgezicht, een ezelskopje, de elzenkatjes en een uiterst subtiel stilleventje. Kracht paart zich veelal aan goeden smaak. Dit ernstige werk hoort thuis in menig degelijk interieur. Van de olieverfstudies stippen wij dat met de cactusplant aan.

Thans de heeren, ook in alphabetische volgorde.

Tj. Bottema zond eenige sterk persoonlijke kleuretsen, waarin wij evenwel de noodige fijnheid missen.

Cossaar laat twee van zijn bekende kerk-interieurs zien. Cossaar is een bekende figuur bij het kunstminnend menschdom. Wie den arbeid van dezen rasunstenaar kent, destijds ontstaan te Londen en Parijs, neemt diep zijn hoedje af voor dezen werker. ot het wereldstadsbeeld, het groote stadsleven, tot erken en kathedralen voelde Cossaar zich sterk aanetrokken. Dat beeld evenwel vol beweeg van menchen, omnibussen, trams etc. raakte op den achterrond, de kerk en de kathedraal bleef. Deze sujetten erden gevraagd; Cossaar verdiepte er zich in, omdat ij 't zoo geweldig en mooi vond.... totdat.... het een verdiepen meer was, maar „maken". Wij hebben ersoonlijk groote achting voor vriend Cossaar, wat iet wegneemt, dat 't ons spijt, dat Cossaar „de kerkchilder" werd. Wie ingewijd is in de geheimenissen an de gaarkeuken van kunstenaar en kunsthandel, ie behoort tot het artistiek begaafde deel van het unstminnend publiek, zal dit beseffen en.... beamen. ossaar zal blijven, niet speciaal door zijn kerken en athedralen, maar omdat hij zooveel heeft tot stand ebracht wat „schoon" is en onder dat schoone zijn ok wel kerken en kathedralen. Er is een groote wet, aaraan wij gelooven: „Wat goed is blijft, wat slecht valt van zelf". Weten wij dan, of 't geen wij tot tand brengen tot dat „goede" zal behooren. Neen, atuurlijk niet, maar wel is er soms de hoop, dat het oo mag zijn. Zoo werd ons eens toegevoegd: „Maar at is dàt dan ellendig en tragisch, dat niet weten!" Vij hebben geantwoord: „Neen, heelemaal niet tragisch, maar groot en mooi." Geen streven naar eerucht, of menschjesroem, of naar het op tijd en zoo auw mogelijk „binnen zijn" is ons doel; 't eenige oel is te geven van het beste waarover wij beschiken, in de hoop daardoor iets bij te dragen tot de ontvikkeling van den mensch. Het nageslacht, de histoie zal wel uitmaken of hetgeen wij maakten.... al lan niet bleek stand te houden. 't Is zelfs te hopen, lat het nageslacht heel streng zal zijn bij de groote chifting; dan zal er veel, heel veel vallen en weinig lijven, maar wàt dan blijft, zal ook „goed" zijn. Denken zij, die zich kunstenaar noemen, er veelal zoo ver? In een donker hoekje van hun binnenkamer vel, willen wij hopen, maar naar buiten uit straalt veelal de zelfoverschatting tegen, de bluf en het „superieur" vinden van „eigen" werk. Dat is heel ammer.

Een mijner oud-leermeesters te Leiden, nu wijlen Floris Verster, heeft mij eens dit gezegd: „Zorg er voor, dat je je nimmer blind staart op één genre", op één manier van werken, en wàt je doet, doe het met ernst en liefde, met inspanning van alle krachten, of.... laat het na. Laat je arbeid zoo „goed" mogelijk zijn, maar zorg er voor, dat ze nimmer zal worden: „akelig van goedheid". De rest moet je koud laten. Je zult dan een harden strijd hebben, alléén komen te staan, maar wie alléén staat, staat sterk, mits hij daarvoor niet te zwak is, want dan valt hij en.... t is goed, dat hij dan valt."

Daarin ligt een machtige waarheid voor den kunstenaar opgesloten.

C. Hammes zond o.a. etsen. Als wij de etsen van Hammes bekijken komen wij steeds onder de bekoring Aan gaafheid van compositie paart zich gaafheid van techniek, koppelt zich meermalen grootheid van opvatting. In Hammes bezitten wij een bekwaam etser, een man, die weet wat ernstige arbeid beteekent.

Leo Niehorster is vertegenwoordigd met twee kleuretsen: Sneeuwgezicht en Raadhuis te Rothenburg, sterk persoonlijk werk, groot gezien. Wij hopen, dat we binnen afzienbaren tijd van den bekwamen en gevoeligen Niehorster meer werk te zien zullen krijgen, ontstaan in zijn nieuwe omgeving, te meer waar wij van onzen kant het op prijs zouden stellen, dat nieuwe werk onder de aandacht van belangstellend Nijmegen te brengen.

Pierre Paulus is knap en dramatisch aangelegd.

Eugène Lücker is aanwezig met zijn bekend etswerk. Reeds eenige malen hebben wij over dit werk gesproken en onze meening daaromtrent is bekend. In herhaling treden lijkt ons op den duur vervelend en niet gewenscht.

Roodenburg is de sympathieke en kundige etser; zijn werken zijn evenzoovele vriendelijkheden aan den wand.

Jan Voerman Jr. is ons ook bekend van de kortgeleden gehouden expositie in de Nijmeegsche Vrouwenclub. Wij treden ook hier niet in herhaling.

Van Vucht Thijssen heeft slechts een paar kleuretsen in de voorkamer van den Kunsthandel A. Teunissen—Donders hangen; knap werk. Wij wachten het oogenblik af, dat wij meer werk van den heer van Vucht Thijssen bijeen zien, om dan eene bespreking van dat werk te geven; wij hopen slechts, dat wij den bekwamen etser en mensch Thijssen spoedig in een pennevrucht mogen „bewerken".

Dat niemand de geboden gelegenheid in de van Welderenstraat 126 een kijkje te gaan nemen, moge verzuimen is onze wensch.

CHR. LE ROY.

In de Nijmeegsche Vrouwenclub houden de articursisten een kleine tentoonstelling. De aangename eerste kennismaking ligt ons nog versch in het geheugen, te versch om deze expositie een afzonderlijke beurt te geven. Zoodra weder een uitvoerige tentoonstelling zal plaats hebben, waar de articursisten ook van hun doorgevoerde werken, naast de impressies, zullen laten zien, hopen wij onze opwachting bij deze harde en stoere werkers te maken en.... onze critische opmerkingen te noteeren.

CHR. LE ROY.

Tentoonstelling van werken door C. Le Roy.

In het smaakvol ingerichte kunstzaaltje van den heer Teunissen (van Welderenstraat) exposeert bovengenoemde kunstenaar zijn werk.

Le Roy is een van de weinige kunstenaars van dezen tijd, die onaangedaan door de overal heerschende verwarring van het gevoelsleven, zich een eigen stijl te scheppen wist.

In het algemeen is de verwarring in de kunst van tegenwoordig, het gevolg van een stervende kultuur, waarin het gevoelsleven verzwakt en machteloos in zichzelve, teruggrijnt in z'n wanhoop naar de kunst van voorbije perioden, waarin alles nog in hoofdzaak potentie was. De kunst van wilden en van kinderen om van krankzinnigen te zwijgen, verheugd zich in de algemeene aandacht en wordt de kunstenaars tot voorbeeld. De bewuste onbeholpenheid en het onontwikkelde worden verstandelijk gezocht en gewild. Ieder einde, ook van een cultuur-proces is voorbereiding tot een nieuw begin. Wanneer een bepaalde kultuur z'n einde nadert en de mogelijkheden van dit proces zich hebben gerealiseerd, richt het verzwakte en uitgeleefde gevoelsleven, zich op al wat begin heet, als op een verloren paradijs. Het decadente einde richt zich op den aanvang, op de kinderlijkheden van het begin en de kinderachtigheid wordt een noodwendig resultaat. De moderne kunst, met al haar ismen, geeft hiervan het duidelijk beeld.

Er zijn maar weinigen onder de hedendaagsche kunstenaars, die in zichzelf sterk en zuiver genoeg waren, om de vrucht van onze West-Europeesche kultuur, het hoog ontwikkelde intellect, mede te aanvaarden als een middel voor de scheppende krachten der ziel. De moderne kunstenaar heeft, door de onmacht van het scheppende gevoelsleven, getracht het intellect te negeeren, zeer terecht beseffend dat het analytische verstand zonder meer, een rem is voor de synthetische functie van dit scheppende gevoel. Een intellectueel primitivisme, dat alle echtheid miste, werd door een decadente tijdgeest aanvaard als het hoogste in de kunst.

Le Roy is in zooverre een kind van zijn tijd, als een sterk intellect hem eigen is, dat echter niet als bij zooveel modernen, uit vrees en onmacht wordt gecamoufleerd, door een opzettelijke onbeholpenheid. Hij aanvaardt de erfenis der tijden, die, door een diep en sterk beleven beheerscht, een factor wordt in een nieuwen vorm van schoonheid.

De strenge tucht van het wetenschappelijk intellect, op zich zelf ontoereikend, om den zin der dingen te benaderen, is echter een der grandiose winsten van den geest onzer moderne kultuur. Deze tucht in dienst der schoonheid is een der voorwaarden voor een nieuwe vorm van kunst. Hiervoor echter wordt een sterk karakter vereischt, een karakter dat de kracht heeft en de moed, zichzelf als analyseerend verstand, te onderwerpen aan de macht van z'n synthetiseerend gevoel.

Deze eigenschappen zijn karakteristiek voor een kunstenaar als Le Roy. Zijn lithografische arbeid, in den lande genoegzaam bekend en gewaardeerd, is het resultaat van een diep innerlijk beleven, dat zich vorm gaf onder de tucht van een wetenschappelijk intellect. Dit is dan ook de werkelijke schoonheid van zijn strenge gave litho's, hierin wortelt de zekerheid van zijn lijn en zijn compositie, de harmonische eenheid van het aandachtig bestudeerde détail. Men zie o.a. op deze expositie z'n „Reiger kolonie" en z'n „Kansuil" en onder meer een inktteekening „Bonte kraaien".

Een kunstenaar als Le Roy, die in zijn werk, de conflicten en moeilijkheden van den tijdgeest te boven wist te komen, staat, krachtens deze zijn geaardheid voor geen problemen of moeilijkheden stil. Niet tevreden met z'n reeds bereikte resultaten, zocht hij in een ander materiaal en een andere techniek. Met denzelfden ijver greep hij naar het palet en wierp zich op de studie van de kleur.

Op deze expositie zien we Le Roy worstelen met deze voor hem betrekkelijk nieuwe materie. We zien hem in z'n „Kemphanen", „Meerkoeten" en „Kievitten" zoekend bezig. Men zie het paneel met twee kieviten en een klein met één. De kleur krijgt daarin waarde en een eigen techniek ontwaakt. Ook in een kleine meerkoet heerscht een eigen opvatting. Dan komen geschilderde stillevens en bloemen, waarin de hand meester over het materiaal begint te worden, waarin de kleur en de techniek wordt beproefd. Men zie voor dit laatste de fel-kleurige zinnia's. Een stilleven met een dooden haan is mooi van techniek en bezonken van kleur. Dan wendt Le Roy zich tot een ander onderwerp. Weer komt zijn liefde voor de lijn en het karakteristieke boven, en hij uit dit in een doorleefd gelaat, een kleine teekening met pastel, een oude mannekop, tegen een geel fond. De kleur, hoewel ondergeschikt, draagt toch het geheel. Dan eenige kleine geschilderde portretten en een groote teekening in kleur met verf. In deze laatste overheerscht de bouw. Als geboetseerd staat deze mannekop op het paneel; analytisch gezien en toch saamgegrepen in een sterk gebaar. Zoo schrijdt hij voort in zijn worsteling om beheersching der materie, totdat tenslotte hij zich geeft in een beheerscht geheel; het groote olieverf paneel, portret van een oud man.

Dit groote doek is het schitterend resultaat, dat verre perspectieven opent voor z'n poging tot algeheele vernieuwing. Groot is hier de lijn, doorzichtig en sterk. Zijn innerlijke zuiverheid, de oprechtheid tegenover zijn gegeven, zijn kennis en zijn tucht die een beheerschte aandacht leidt, bouwden hier een zeer eigen vormschoonheid op. Zijn kleur is bezig, fel en ongezocht en geboren uit dezelfde noodzaak die zijn lijn doet worden. Hier geen poging, om uit armoed, door opzettelijke onbeholpenheid, de kennis en de feiten te negeeren, hier geen verstandelijke moedwil om, uit onmacht, den vorm terug te brengen tot de hooggeroemde kinderlijkheid voor het moderne experiment. Een sterke wil, een zeer bewuste helderheid en weten, bouwde hier onder de leiding van een diep gevoel voor harmonie, een kunstwerk, van groote monumentale kracht. In dit werk heeft Le Roy getoond hoe te ontkomen is aan de verwarring van het hedendaagsche gevoelsleven, hoe de resultaten van onze stervende kultuur, kunnen en moeten worden opgenomen in de vormenschoonheid van de komende kunst.

Dit is veel beteekenend. Het is in dezen zin, dat we met groote verwachting het verder werken van Le Roy tegemoet zien. Ongewild, in zijn laatste werk, bepalend en baanbrekend, hetwelk eerst later zal worden begrepen en gezien.

LEO NIEHORSTER.

OCCULTISME EN HYSTERIE.

In de Commercieele Club is gisteravond een leergang begonnen in Zuivere Rede, waarin ir. B. Wigersma (elken Dinsdagavond 23—27 Nov.), Leo Niehorster (4, 11 en 18 Dec.) en J. Hessing Zondags 10.30, voor 't eerst 27 Januari a.s.) zullen spreken. De cursus zal gaan over Het Leven.

Er was veel belangstelling, den aard van den cursus in aanmerking genomen.

Ir. B. Wigersma gaf tot inleiding van zijn onderwerp een en ander over occultisme en hysterie. Hij begon met te herinneren aan zijn vorigen cursus, waarin hij heeft aangetoond, dat het Leven niet door het natuurwetenschappelijke denken is te begrijpen. De uitbuiting van het principium tertii, de causaliteit, de omstandigheid dat het wezen der natuur als een oneindige veelheid wordt voorgesteld, staan in den weg.

Als we alle elementen van het leven kenden, zouden we toch het leven niet kennen, dat een eenheid is. We moeten het begrip van het leven grijpen.

De geest is de waarheid, indien hij zich in vrijheid waar maakt. De heele natuur is dan ook niets anders als het middel van den geest, om zichzelf waar te maken. De geest is ook de werkende oorzaak in den gang der natuur. Men kan in plaats van den geest ook van God spreken. God bedoelt met de wereld slechts zichzelf: alles is uit, door en tot God. Alle middelen ontwikkelen zich en vergaan, maar ze ontstaan ook voortdurend weer.

Er is in de wereld evengoed involutie als evolutie. Bij de zelfbewustwording van den geest ziet deze, dat, hetgeen zijn doel is, al middel is geweest. Hij gaat zijn doel voorbijstreven en het doel weer tot middel maken tot een nieuw doel. De geest maakt zich allerlei tot gewoonte en die gewoonte wordt tot tweede natuur (kloppen van het hart, de groei). Een gezonde geestelijkheid is die, welke begrijpt, dat alles gebeurt en is als het gebeurt en is. Een ongezonde geestelijkheid is die, welke meent, dat men in het gebeuren kan ingrijpen. De grens is moeilijk te trekken, want allemaal hebben we iets van het ongezonde te pakken.

Het gemiddelde komt nergens voor, allemaal zijn we min of meer abnormaal. De hysterische gesteldheid is daar, waar de geest zich afwendt van gezonde middelen, terwijl de ongezonde geest meent zich tegen zijn natuurlijke gesteldheid te kunnen verzetten. Hysterie ontstaat door verzet tegen en dus onderdrukking van bepaalde gevoelens (sexueele, uitingen van schrik enz.). Men kan die onderdrukking sublimeeren door een uitweg aan den drang te geven. De hystericus doet dat niet en nu wreekt de algemeene drang zich door beperking van functies. De hysterie bestaat ook in de samenleving, namelijk wanneer het normale voortdurend wordt onderdrukt.

De verenging van het bewustzijn vinden we ook bij hypnose .De meeste mediums zijn dan ook hysterische personen. Een somnambule kan zich door de verenging van haar bewustzijn met dit verengde bewustzijn bijzonder concentreeren op iets bepaalds (b.v. de zwaartekracht, waardoor het bewegen van tafels, enz.). Zoo kan een medium in trance allerlei doen, wat het in bewusten toestand niet kan. Spr. twijfelt dan ook niet aan de spiritistische verschijnselen, hoeveel bedrog er ook bij is.

Belangwekkend zijn de spiritistische verschijnselen niet, want het zijn onbenulligheden. Veel belangrijker dan de spiritistische verschijnselen vindt spr. dat wij elkaar kunnen verstaan en begrijpen, dat wij groeien, enz. Het alledaagsche is veel interessanter dan welk spiritistisch verschijnsl ook. We vinden het niet interessant, omdat we er niet over denken.

Belangwekkend is, dat niets van God (de Geest) verlaten is.

Alle occultisme is onbelangrijk, want dan keert de geest zich eigenlijk af van zijn doel en hij stelt tot doel, wat hij allang als middel heeft gebruikt.

Het merkwaardigste is, meent spr., dat de menschen, die zich daarmee bezighouden, daarin eenige bevrediging schijnen te vinden. Hij ziet daarin een mislukt streven om in godsdienst of wetenschap bevrediging te vinden.

Spreker heeft dit occultisme-lievend Den Haag eens onomwonden willen zeggen, maar hij heeft zich ook verblijd, dat datzelfde Den Haag hem zoo'n onverwacht talrijk gehoor zond. Men kome nu vijfmaal terug, want zijn doel is den hoorder en de hoorderes aan zichzelf te ontdekken en hen daarvan bewust te doen worden.

ZUIVERE REDE.

Er heeft zich alhier gisteren gevormd de Haagsche Kring ter bevordering van leergangen in zuivere rede, in waardeering en tot steun van het werk van het comité. In den eerstvolgenden cursus, die het comité heeft voorbereid, zal de heer Leo Niehorster uit Loosduinen spreken over Kunst van wilden, krankzinnigen en modernen, en wel in Korte Voorhout 12A, Dinsdag 4, 11 en 18 December 's avonds 8 uur.

Het comité wordt gevormd door de heeren prof. J. G. Wattjes, D. Kok, jhr. H. de Brauw, W. Kröner en Leo Niehorster.

HET VADERLAND

STAAT- EN LETTERKUNDIG NIEUWSBLAD

verschijnt tweemaal per dag.

Directeur: E. DE LANG.

Het Vaderlandt ghetrouwe
Blijf ick tot in den doet.
Wilhelmuslied.

5 DECEMBER 1928

KUNST VAN WILDEN, KRANKZINNIGEN EN MODERNEN.

Voor den Haagschen Kring ter bevordering van leergangen in Zuivere Rede heeft in de Commercieele Club Leo Niehorster gisteravond gesproken over bovenstaand onderwerp. De lezingen worden 11 en 18 December voortgezet.

De belangstelling had grooter kunnen zijn. Prof. Wattjes leidde den spreker met enkele woorden in; bijzonder den heer Niehorster begroetend, omdat hij de dingen weer eens op andere manier zou zeggen. Verandering van spijs doet eten, geldt ook voor de Zuivere Rede.

De heer Niehorster zegt, dat zijn onderwerp voor drie avonden te groot is. Daarom moet hij veel samendringen.

Kunst bevredigt niet meer zoo, als toen Kunst en Religie nog waren verbonden. Dat verschijnsel ziet men in alle cultuurperioden. Onze tijd is overwegend kritisch, terwijl volgens spr. het gevoel, het ondergaan van het kunstwerk moet voorop gaan. Pas daarna moeten we eigenlijk ons gevoel door kritiek realiseeren. Kunst is eigenlijk niet aan een denkende behandeling te onderwerpen. In het Paradijsverhaal is het denken begin van het kwaad. Volgens spr. behoort de geest niet tot het kunstwerk en is dus denkende behandeling zeer wel mogelijk, want in de kunst geeft de geest zich gestalte.

Onjuist is, dat de beeldende kunst afbeelding van natuur moet zijn. Ware dit zoo, dan zou de foto hoogste kunstwerk zijn, maar aan den anderen kant is het amorphisme uit den booze. (Onderwerpeloosheid.) Kandinsky is daarvan een apostel, Mondriaan is ook een voorbeeld ervan. Zij verarmen, meent spr., de kunst door een van haar eischen te laten overheerschen. Het verschijnsel is in de heele wereld en komt dus niet voort uit de gril van een enkeling. De geschiedenis is zich aan het omkeeren en verkeeren in zijn tegendeel. Culturen worden en vergaan. De idealiteit des geestes wordt nooit tot een feit.

Spr. wees er op, dat onze tijd belang stelt in de kunst der wilden. Negermuziek en negerkunst zijn aan de orde, maar door Westersche behandeling dalen zij beneden hun oorsprong. Ons nadoen maakt die kunst decadent (Jos. Baker). De Jazzband is mede de doodssnik van een stervende cultuur. Het primitieve in die kunst trekt ons, omdat ons het ware leven ontbreekt.

Spr. wees vervolgens op de belangstelling voor de ziel, die den geest moet vervangen. De ziel is geen object dat kijkend kan worden nagegaan. In Heidelberg heeft Prins Horn 5000 kunstproducten van geesteszieken verzameld. Merkwaardig is, dat dit werk dikwijls dat der modernen ver overtreft. Het werk lijkt op werk van primitieven (inboorlingen) en op werk van moderne kunstenaars. Lombroso maakte het eerst gewag van het verrassend werk van geesteskranken.

De reactie van den modernen kunstenaar is niet zonder beteekenis en begrijpelijk.

Spr. wil volstrekt niet kunst van wilden krankzinnigen en modernen identificeeren, maar de overeenkomst in het resultaat bracht hem tot zijn studie.

Na de pauze gaf spr. gelegenheid tot het stellen van vragen, waarvan dankbaar gebruik werd gemaakt.

„De Idee".

In de 1e aflevering van den zevenden jaargang van het orgaan van het Bolland-genootschap schrijft A. J. Bergsma over Hegel's „realisme".

„Wil men met geweld Hegel's leer realisme noemen, men doe, wat men niet laten kan, maar dan niet materie-realisme, niet speculatief, maar absoluut realisme, dat zóó absoluut is, dat het eigen tegendeel zelfs niet buitensluit. Maar aangezien de realistische verhouding door de heele leer heen, fungeert als aanvankelijke blijvend aanvankelijke houding (of zichzelf — in zijne vervulling n.l. — ontkennende eisch) is er meer voor te zeggen de leer te noemen naar haar blijvend resultaat (vervulling), en te blijven spreken van absoluut idealisme, dat alle realiteit begrijpt als zijne realiteit, welke het blijvend stelt en in zich opheft."

B. Wigersma geeft het begin van een studie over hysterie en occultisme, de eerste niet als volledig ziekteproces gezien, maar vooral met het oog op den zin van de z.g. dubbele persoonlijkheid, waardoor, volgens Janet, de hysterie is gekenmerkt.

Het laatste opstel in de aflevering is van de hand van Leo Niehorster en heeft betrekking op de moderne kunst en die van wilden en krankzinnigen.

Wetenschappelijke Berichten.

Op Zaterdag 25 en Zondag 26 Mei zal te Amersfoort in de Internationale School voor Wijsbegeerte de jaarlijksche algemeene bijeenkomst van het Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede plaats hebben.

In de wijsgeerige bijeenkomsten op Zaterdagavond en Zondagochtend zullen spreken de heeren Leo Niehorster uit 's-Gravenhage over een aesthetisch onderwerp en mr. B. M. Telders over het begrip van het positieve recht.

Marktberichten.

HOORN, 18 Mei. Veemarkt. Melkkoeien ƒ 250 à 325, stieren ƒ 225, nuchtere kalveren ƒ 13—17, zeugen ƒ 160 à 180, schrammen ƒ 34 à 50, biggen ƒ 24 à 35, schapen ƒ 32 à 46, lammeren ƒ 17 à 26, jonge bokken en geiten ƒ 1.50 à 3.50, paarden ƒ 150 à 200.

BOLLAND-GENOOTSCHAP VOOR ZUIVERE REDE.

Het Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede heeft op 25 en 26 dezer in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort haar jaarlijksche bijeenkomst gehouden.

De voorzitter herdacht mej. Ester Vas Nunes, op 14 April j.l. overleden, die de zaak der zuivere rede met groote toewijding heeft gediend en wier heengaan een groot verlies beteekent.

Uit het jaarverslag van den secretaris-penningmeester bleek, dat het ledental in het afgeloopen jaar is toegenomen en dat in het winterseizoen in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht geregeld cursorische lezingen zijn gehouden, die zich in een toenemende belangstelling mochten verheugen.

De aftredende voorzitter mr. H. A. Kindermann en het aftedende bestuurslid Leo Niehorster werden herkozen, in twee verdere bestuursvacatures benoemde de vergadering mevr. E. van Lier—Eichmann te Hilversum en den heer Jhr. H. de Brauw te 's-Gravenhage.

In de daarop gevolgde wijsgeerige bijeenkomsten hield de heer Leo Niehorster een rede over de Onmiddellijkheid des Geestes in en als de schoone Gestalte en de heer mr. B. M. Telders uit Den Haag over „Het begrip van het positieve' recht".

Beide bijeenkomsten werden druk bezocht.

WETENSCHAPPEN.

BOLLAND-GENOOTSCHAP.

Voor zuivere rede.

Het Bolland-Genootschap voor zuivere Rede hield op 25 en 26 dezer in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort haar jaarlijksche bijeenkomst.

Bij den aanvang der bijeenkomst herdacht de voorzitter mejuffrouw Ester Vas Nunes, op 14 April j.l. overleden, die in hare voordrachten en hare publicaties de zaak der zuivere rede met groote toewijding heeft gediend en wier heengaan een groot verlies beteekent.

De aftredende voorzitter mr. H. A. Kindermann en het aftredende bestuurslid Leo Niehorster werden herkozen; in twee verdere bestuursvacatures benoemde de vergadering mevrouw E. van Lier Eichmann te Hilversum en den heer jhr. H. de Brauw te 's-Gravenhage.

In de wijsgeerige bijeenkomsten hield de heer Leo Niehorster een voordracht over de „Onmiddellijkheid des Geestes in en als de schoone Gestalte" en mr. B. M. Telders uit Den Haag een voordracht over „Het begrip van het positieve recht".

Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede.

Het Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede heeft op 25 en 26 dezer in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort haar jaarlijksche bijeenkomst gehouden.

Bij den aanvang der bijeenkomst herdacht de voorzitter mejuffrouw Ester Vas Nunes, op 14 April j.l. overleden, die in hare lezingen en hare publicaties de zaak der zuivere rede met groote toewijding heeft gediend en wier heengaan een groot verlies beteekent.

Uit het jaarverslag van den secretaris-penningmeester bleek, dat het ledental in het afgeloopen jaar is toegenomen en dat in het winterseizoen in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht geregeld cursorische voordrachten zijn gehouden, die zich in een toenemende belangstelling van leden en van anderen mochten verheugen.

De aftredende voorzitter mr. H. A. Kindermann en het aftredende bestuurslid Leo Niehorster werden herkozen. In twee verdere bestuursvacatures benoemde de vergadering mevrouw E. van Lier Eichmann te Hilversum en den heer jhr. H. de Brauw te 's Gravenhage.

In de daarop gevolgde wijsgeerige bijeenkomsten hield de heer Leo Niehorster een voordracht over de „Onmiddellijkheid des Geestes in en als de schoone Gestalte" en de heer mr. B. M. Telders uit Den Haag een voordracht over „Het begrip van het positieve recht."

Beide bijeenkomsten, die ook voor niet-leden toegankelijk waren, werden druk bezocht.

NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT

VRIJDAG 2 AUGUSTUS 1929 Directeur: H. NIJGH — Hoofdredacteur: Mr. G. G. v. d. HOEVEN 86E JAARGANG — No. 212

Bij de illustraties

HOTEL DE PLASMOLEN AFGEBRAND.

Uit een bericht in ons avondblad van gisteren en uit een meer uitgebreide mededeeling in ons Ochtendblad van heden weet men, dat hotel De Plasmolen te Mook gistermiddag nagenoeg geheel en al is afgebrand. Alleen de beneden-verdieping — en dit ter verbetering van het bericht in ons Ochtendblad — is niet geheel uitgebrand.

Vandaag, juist een week geleden, zaten we er nog genoeglijk te déjeuneeren met een vroolijk gezelschap officieren met hun dames, allen betrokken bij de Vierdaagsche Afstandsmarschen en bij die gelegenheid konden we nog de rustige ligging van het hotel aan den wijden plas bewonderen en genieten van de heerlijke omstreken, vol verscheidenheid, met de mooie bosschen, de eenzame Mokerhei en de sappige uiterwaarden langs de boorden van de Maas.

Het was dan ook wel een uitgezocht oord voor toeristen; de auto's kwamen er aanzoemen langs de breede „Mokerbaan" en 's ochtends vroeg al kwamen scholen, onder de veilige hoede van toegewijde nonnetjes en vrome broeders, een dagje feestvieren, waartoe de kinderen volop gelegenheid hadden dank zij de bootjes en de waterfietsen.

De hotelgasten wisten op de drukke dagen, als de dagjesmenschen hun rumoerige pret uitschalden over den plas, rust en stilte te vinden langs de beken in het bosch aan de overzijde; ze zwommen in „het groene water", of ze dwaalden langs eenzame paden naar het Reichwald.

Geen wonder, dat schilders zich aangetrokken gevoelden tot deze streek.

Ocker werkte er hard; met zijn nijdigen haat tegen conventie en tegen het brave fatsoen van al die nette hotelgasten, was hij er een heerlijk type; ook van Mourik en Niehorster hebben er *hun onderwerpen gevonden.*

En wat zal er nu gebeuren?

Krijgen we er een nieuw hotel? Zullen de heer en mevrouw van der Grinten hun bedrijf voortzetten? We mogen het hopen.

„De Plasmolen" afgebrand

Het bekende hotel De Plasmolen aan den rijksweg Nijmegen—Mook, dat gisteren afgebrand is.

TIJDSCHRIFTEN.

„Denken en Leven."

De jongste aflevering van het tweemaandelijksch wijsgeerig tijdschrift bevat eene beschouwing over den Staat, van dr. P. C. M. Meerum Terwogt en een opstel van Leo Niehorster over de schoonheidsontroering; het recht en de gerechtigheid, door ir. W. F. Staargaard; het grenzen stellende verstand, door H. R. Roelfsema.

De schilders Louis Cardinaals, Reder en Leo Niehorster hebben elk een werk afgestaan ten bate van het Herman Heuff-fonds, waarvoor thans bij Kleykamp een tentoonstelling wordt gehouden.

VERVOLG MEDEDEELINGEN OVER DE VER. „HAAGSCHE KUNSTKRING"

Er zijn 72 werken, waaronder 7 beeldhouwwerken, geëxposeerd van de eerste afdeeling, n.l. van Hubert Bekman, H. F. Bieling, Mej. J. Bieruma Oosting, Co Breeman, Mej. Edmee Broers, Jan Boon, Fred. Brouwer, P. W. Bulthuis, Mej. L. J. van Bijsterveld, Mevr. M. P. Callenfels-Carsten, J. Cossaar, Hein von Essen, Mej. A. S. Fontein, Mevr. C. Franzen-Heslenfeld, J. Franken P.zn, Jos. H. Gosschalk, W. F. Haas, Mevr. Marianne Hartong, C. Huisman, V. Huszar, D. Jordens, C. Kloos, Mevr. A. Koppenol Lehman, G. H. Kramer, R. van Lavieren, A. M. Luyt, J. van Lunteren, J. van Mastenbroek, Harmen Meurs, Christiaan de Moor, P. Cornelis de Moor, Leo Niehorster, C. C. van Niekerk, A. B. Neujean, W. Oepts, Mej. Ru Paré, M. Schipper, S. Schröder, Leon Senf, Mej. A. J. E. van Stolk, M. Stuber, J. Thielens, Mej. H. Vaillant, Joh. de Vries en Jan Wittenberg.

Van de 2e afdeeling zijn ontwerpen en foto's van bouwwerken tentoongesteld van Dr. H. P. Berlage, W. Kromhout, J. C. van Dorsser, C. Brandes, J. R. Prent, Ir. J. P. Fokker, Jan Wils, Jan Wils en Frans Lourijsen, A. J. Kropholler, Frans Lourijsen, Ir. A. van Rood en A. C. van Heyningen, terwijl van de sierkunstenaars die in de tweede afdeeling thuis hooren, werk aanwezig is van P. A. Hofman, C. Mus, W. Gordel, Frans ter Gast en J. van Lunteren.

Verder werd ingezonden van de afdeelingen Letterkunde en Muziek door Baer van Hemmersweil, Ben van Eysselsteyn, Hein von Essen, Frans de Prez, Noto Soeroto, Jan Ubink, Albert Vogel, P. C. Brederode en Hugo van Dalen. Bij het werk van deze afdeelingen is mede geëxposeerd een portret van Hein von Essen en een schets van Frans de Prez, beide geteekend door Willem van Konijnenburg, en een reproductie naar een schilderij van Han van Meegeren, zijnde een portret van Jan Ubink.

De tentoonstelling is dagelijks geopend van 10—5 uur en duurt tot en met Zondag 18 Juni.

De Crisistentoonstelling

De Burgemeester opent

Dr H. E. van Gelder heeft, zooals op pagina 1 is gemeld, hedenmiddag de Crisistentoonstelling „Kunst in Nood S.O.S." ingeleid. Vele belangstellenden waren opgekomen, o.w. de burgemeester, Willem Witjens, Smith, Frans Hartman, Willy Sluiter, v. d. Stok, v. Lelyveld, Bakker, van Niekerk, Luyt, Arend Hendriks, Houbolt, J. Franken Pzn., Willem Roelofs jr, Louis Bron, Jan Bogaerts, Han Krug, Stordio, Kardinaals de Kruyf, Pol Dom, Elise Dom en Betsy Dom, Leo Niehorster, Jos. Gosschalk, Dirk Bus, Roeland Koning, Van Lunteren, Johan de Vries, Haver Droeze, Wibbo Hartman, mej. E. Knuttel, C. Mension, Mijndert den Berg, Alfred Löb, Jos. Seckel, mevr. Brouwer, mevr. Spanjaard, Berends, Ype Wenning, Boudin, Schreuder van den Coolwijk, Fokko Mees, mevr. v. Hoytema, Moulijn, v. Waning—Stevens, enz.

Na de inleiding heeft de burgemeester, jhr mr dr L. H. N. Bosch Ridder van Rosenthal, de tentoonstelling geopend.

Openingsrede van den Burgemeester.

De Burgemeester herinnerde aan de belangstelling, welke hier te lande steeds voor de schilderkunst heeft bestaan, vooral in bloeitijden als van Frederik Hendrik, Johan de Witt, enz. In slechte tijden werd echter steeds kunst als luxe beschouwd. En nu moge het waar zijn, dat de kunst in den grond beter gedijt in dagen van ongunst, dan wanneer zekere levensgemakkelijkheid overheerscht, voor den kunstenaar blijft de houding van het publiek, dat het éérst op kunst bezuinigt, een hard gelag. De Overheid kan nooit veel meer doen dan het geven van opdrachten, doch de vrije kunst helpen kon en kan ze moeilijk. Ook de regentenstukken waren meest persoonlijke opdrachten.

Intusschen de echte Hollander, de „binnenvetter", heeft altijd zijn huis graag volgehangen met kunst, al blijkt, dat de zuinigheid dikwijls de wijsheid bedroog.

Spr. gelooft dat er ook nu nog koopkracht is voor kunst en hij juicht daarom deze tentoonstelling toe. Zij kan het contact tusschen publiek en kunstenaar herstellen, te meer waar de laatste de prijzen zeer naar beneden drukte. Spr. doet daarom een dringend beroep op hen, die nog kunnen koopen, mee te helpen, Nederlandsch cultuurbezit te redden en den kunstenaar door moeilijke tijden heen te helpen.

Met dezen hartelijken wensch verklaarde spr. daarna de *tentoonstelling voor geopend.* (Applaus).

Na de rede, deed de Burgemeester nog de mededeeling, dat B. en W. besloten hebben voor f 1000 op deze tentoonstelling aan te koopen. (Daverende toejuichingen).

Dank van Louis Bron.

De voorzitter der Federatie, de heer Louis Bron, heeft daarop zijn groote dankbaarheid uitgesproken over het verkregen contact tusschen Overheid en Federatie en den Burgemeester bijzonder dank gebracht voor den aankoop. Verder dankte hij Pulchri voor haar gastvrijheid en allen, die welwillend hulp verleenden (o.a. door gratis drukken van geschriften en reclame), waardoor deze tentoonstelling mogelijk is geworden.

DE S. O. S.-TENTOONSTELLING.

Op de S. O. S.-tèntoonstelling in Pulchri Studio zijn nog verkocht: Suze de Lint, Huisje van Jans; Leo Niehorster, Rothenburg; mej. A. J. E. Brouwer, Gezicht op den Briel; V. Huszar, Oude Boer; Willem Witjens, Amsterdam. Het Ned. Kunst-Verbond, afd. 's-Gravenhage heeft aangekocht P. Stordiau, Druiven.

De 1500ste betalende bezoeker, de heer W. Groeneveld, Hobbemastraat, kreeg een teekening van den heer J. Haver Droeze, afgestaan door den schilder.

Van de eerste 40 koopers ontving één na loting de helft van het betaalde bedrag terug en kocht voor dit bedrag weer iets aan op de Crisistentoonstelling. Daar er in totaal 75 werken verkocht zijn en deze direct door andere vervangen zijn, heeft de tentoonstelling een geheel ander aanzien gekregen.

— Nu de cursus over het Materialisme en Psychisch-Monisme, welke prof. mr dr Leo Polak voor de Vrijdenkers-Studieclub alhier gehouden heeft, is geëindigd, zet deze club haar arbeid voort met een tweetal lezingen over „Schoonheidszin en Kunst". Deze lezingen zullen gehouden worden door den heer Leo Niehorster op 2 en 9 November te 8 uur in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis.

Het secretariaat is gevestigd Isingstr. 208

COMMISSIE TER BEVORDERING VAN LEERGANGEN IN ZUIVERE REDE TE 's-GRAVENHAGE.

De commissie heeft weder leergangen in zuivere rede voorbereid, die 23 October zullen aanvangen, vóór Kerstmis 8 Dinsdagavonden en in het begin van 1935 12 Dinsdagavonden.

De heer W. L. Thieme uit Rotterdam zal bespreken. „Herinnering en Geheugen", op Dinsdag 23 October en de volgende 4 Dinsdagavonden. Daarna zal Dinsdag 27 November en de volgende 2 Dinsdagavonden de heer Leo Niehorster bespreken: „De kunstzinnige geest'.' Prof. Hessing heeft zich weder bereid verklaard hier een leergang te geven van 12 Dinsdagavonden van 15 Januari 1935 tot 2 April, waarin de verhouding zal worden begrepen van „Samenleving en Religie".

Secr.-penningm. der commissie is jhr H. de Brauw.

DE KUNSTZINNIGE GEEST.

De commissie voor leergangen in zuivere rede deelt ons mede, dat de heer Thieme uit Rotterdam zijn leergang in zuivere rede, d.i. zuiver denken, waarin Herinnering en Geheugen zijn doordacht, heeft beëindigd en is gekomen tot den kunstzinnigen geest.

Dit onderwerp zal drie aanstaande Dinsdagavonden worden besproken door den heer Leo Niehorster, beeldend kunstenaar en philosoof alhier.

Den eersten Dinsdag, 27 November, is er in Korte Voorhout 12a vrije toegang.

HAAGSCH AMERSFOORTSCHE KRING

Leo Niehorster zal 28 April voor den Kring in het Spinozahuis spreken over: De kunstzinnige geest.

DE KUNSTZINNIGE GEEST

Beschouwing van Leo Niehorster

Voor den Haagsch-Amersfoortschen Kring heeft Leo Niehorster gisteravond in het Spinozahuis over bovengenoemd onderwerp gesproken.

De voorzitter, dr Van Senden leidde met een enkel woord den spreker in.

De heer Niehorster acht zijn taak in één avond niet te volbrengen. Hij kan het onderwerp alleen maar aanroeren en hoopt dat deze avond tot een cursus zal leiden.

Spr. bepaalt zich tot passieve en actieve kunstzinnigheid, na een korte inleiding over het redelijke denken en zijn proces. Dit is het stelselmatig doordenken van het begrip. Redelijk denken is de ontwikkeling van het gestelde. Het begrip van den kunstzinnigen geest geeft zich te denken als phrase of moment in het proces van den zich tot zijn vrijheid ontwikkelenden geest. De bepaling van elke ontwikkeling is een proces. Daarom is er geen sprake van bepaalde, onveranderlijke vastheid. Alles is betrekkelijk waar en onwaar is het denkproces. Zoo is het begrip „kunstzinnige geest" een proces van ontwikkeling, want de waarheid is onkenbaar; het is alles benadering, alleen het onvaste is bestendig.

Spr. ontwikkelde vervolgens eenige Hegelsche gedachten over het denken en het proces der verkeering; het denken denkt zichzelf en verkeert zichzelf, al denkende zich telkens meer opheffende.

Spr. beschouwde daarbij den mensch, de samenleving en het heele terrein des levens.

De kunstzinnige geest is geen aparte geest, maar een deel van den zich ontwikkelenden geest. Spr. wijst in dit verband op den demon, den inspirator waarvan zoovele kunstenaars hebben getuigd. De kunstenaar is onderworpen aan een macht, die hem beheerscht, onbewust. Dit onbewuste overheerscht het onmiddellijke bewustzijn (het onontwikkeld bewustzijn van het kind en den primitief). De kunstenaar moet het hem beheerschende beheerschen, wat de primitief niet kan. Alleen als de kunstenaar beheerscher van het hem beheerschende is, kan hij het vorm geven. Is dat niet het geval, dan kan de kunstenaar niet vormen. Inspiratie en intuïtie brengen zonder meer geen kunst voort.

De scheppende kunstzinnigheid zooals die zich doet gelden in de vele verschillende kunstenaars, is het zich doen gelden van de volledigheid des geestes op onmiddellijke wijs.

Voor de zich als kunstenaar wetende beteekent dit dat hij zich bewust ontvankelijk moet stellen voor dit onmiddellijk zich doen gelden van eigen volledigheid dat hem „als het ware" overkomt en beheerscht.

Het zich verlossen van het hem beheerschende is het vormen en objectiveeren van dit op onmiddellijke wijze beleefde in waarneembaren vorm. De geest verschijnt in de schoonheid aan zich zelf. De kunstenaar verlost zich door zijn kunstwerk, maar het kunstwerk kan anderen tot ondergang worden (Goethe's Werther).

In en als deze vorm, die als schoonheid in en door de kunst verschijnt, geeft de geest zich op onmiddellijke wijze aan zich zelve te kennen.

Dit herkennen van eigen waarheid is, als schoonheidsontroering, het onmiddellijk één zijn van het eindige subject met eigen oneindigheid.

Zoo is het schoone het ware, maar, als onmiddellijke waarheid, gevoelde, en zoo nog geen begrepen waarheid, en de zich tot zijn vrijheid ontwikkelende geest zal ook dezen door hem zelf gestelden vorm moeten doorbreken, om eerst in de wijsheid, in den vorm van het begrip, volledig tot zijn absolute vrijheid te komen.

Wanneer de kunstzinnige geest tot de verhevenheid komt, komt ze aan haar grensgebied en gaat het begrip van den kunstzinnigen geest over, tot den reeds in den kunstzinnigen geest schuilenden, religieuzen geest.

Dat zoovele kunstenaars op hun ouden dag zich werpen in de armen van de kerk heeft zijn begrijpelijkheid en dat alle groote kunstenaars op het eind van hun leven beseften, dat al hun werken niet in staat was geweest om te realiseeren wat ze innerlijk hadden beleefd, is beteekenisvol, want het is de beteekenis van het ideaal, dat alleen maar ideaal kan zijn in zoover het niet wordt verwerkelijkt, omdat het ideaal als bepaaldheid beperktheid is der idee, daarom verplaatst het ideaal zich voortdurend en breidt zich uit.

Ook het ideaal maakt den geest niet vrij. Gevangen als het zich moet geven aan een eenzijdigheid.

De onbereikbaarheid van het ideaal maakt, dat het voortdurend en doorloopend anders denkend wordt bepaald, in zijn onhoudbaarheid is het houdbaar. Zoo blijft de wereld in gang, die zonder idealen den mensch tot werkeloosheid zou doemen en zonder hoop zou laten.

In het begrip zijn alle idealen verzwolgen en opgeheven om verondersteld te blijven. In het absolute idealisme is men eenzijdigheden te boven en de philosoof begrijpt wat het vrome gemoed belijdt wanneer het in overgave zegt: Heer Uw wil geschiede, Uw wil is welgedaan.

Nadat nog eenige vragen gesteld en beantwoord waren heeft de voorzitter met warmen dank aan den spreker de bijeenkomst gesloten.

LEERGANGEN VAN ZUIVERE REDE

De Commissie voor Leergangen van zuivere rede alhier deelt mede, dat Maandag 1 November in Korte Voorhout 12a ir B. Wigersma zal aanvangen met een leergang van drie avonden en zal bespreken: Ideë en Natuur. Vervolgens zal op 3 of 4 Dinsdagavonden de heer Leo Niehorster een leergang geven getiteld: De Waarheid van-, De Waarheid áls het redelijke denken. Deze zal aanvangen 23 November.

Na de Kerstvacantie zal prof. Hessing met een twaalftal Donderdagavonden, beginnende 20 Januari 1938, aanvangen met: De Logica als Zelfontwikkeling van de Rede.

Vrije toegang is er voor belangstellenden op de beginavonden van iederen cursus.

LEERGANG VAN ZUIVERE REDE

De heer Leo Niehorster zal voor de Commissie voor Leergangen van Zuivere Rede een leergang van drie lessen houden over het onderwerp: De waarheid van —, de waarheid als het redelijke denken. Drie Dinsdagavonden, 23 en 30 November en 7 December, neemt deze leergang in beslag.

Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede.

's-GRAVENHAGE, 12 Juni. — In de Int. School voor Wijsbegeerte te Amersfoort heeft het Bolland-Genootschap zijn zeventiende algemeene jaarlijksche bijeenkomst gehouden onder leiding van den voorzitter ir. A. J. Bergsma. In het openingswoord sprak de voorzitter woorden van dank aan zijn voorganger, mr. H. A. Kindermann, die het genootschap op voortreffelijke wijze, gedurende ongeveer twaalf jaren, heeft geleid. Eenige oogenblikken werden gewijd aan de herdenking van de overleden leden, mevr. ir. M. E. Stellwag—Bes en de heeren Adrianus Mulder, mr. S. E. J. M. van Lier, E. D. Rink, dr. P. van Andel en dr. H. W. A. Deterding.

Uit het jaarverslag van den secretaris, jhr. H. de Brauw te 's-Gravenhage, bleek, dat het genootschap bloeit door toeneming van leden, belangstelling voor het orgaan „De Idee", dat regelmatig verscheen, en voor de leergangen te Amsterdam, 's-Gravenhage, Utrecht en Leiden.

In de plaats van mr. A. Meerkamp van Embden, die zich niet terstond herkiesbaar had gesteld, werd tot bestuurslid gekozen de heer Leo Niehorster te 's-Gravenhage.

In de wijsgeerige bijeenkomst van Zaterdagavond besprak de heer W. L. Thieme voor een groot gehoor van leden en belangstellenden het onderwerp „De Taal en haar Oorsprong". Zondagochtend voerde prof. ir. J. G. Wattjes het woord, besprekende: „De zin van het koningschap", waarvoor eveneens groote belangstelling was. Deze rede zal in de komende aflevering van „De Idee" in druk verschijnen.

TENTOONSTELLING

In de kunstzalen Bennewitz wordt van 8 Juli tot 1 Augustus een tentoonstelling gehouden van werken door Coba Ritsema, Jacoba Surie, Jacob Ritsema, Jos. Croin, D. H. W. Filarski, A. Colnot, Leo Nieborster en Ger. Harrewijn.

NIEUWS IN ENKELE REGELS

In de Kunstzalen Bennewitz wordt van 8 t.m. 31 Juli een tentoonstelling gehouden van werken door Coba Ritsema, Jacoba Surie, Jacob Ritsema, Jos. Croin, D. H. W. Filarski, A. Colnot, Leo Niehorster en Ger. Hartewijn. De tentoonstelling wordt Donderdag a.s. om 3 uur geopend.

Algemeen Handelsblad

13-07-1943

OP de tentoonstelling bij Bennewitz is Ger. Harrewijn een nieuwe verschijning met eenigszins problematisch werk. Hij toont bijna uitsluitend keukenstillevens, schuin van boven gezien, nadrukkelijk van vormenspraak, soms wel origineel in het arrangement, maar stijf van voordracht, schraal en blikkerig van kleur. Opvallend is echter de hardnekkigheid, waarmee de schilder zijn stof zoekt meester te worden. Deze geconcentreerde energie op één punt gericht moet ten slotte haar resultaat wel afwerpen. Men vindt dan ook hier en daar goede partijen (de doek op het stilleven met rozen bijv.) en er zijn aannemelijke bloemstukjes in klein formaat. Harrewijn zal echter het schrille en knarsende in zijn kleurwerking hebben te overwinnen. Tot welk een graad van diepte en verfijning het stilleven kan worden opgevoerd, zou op dezelfde tentoonstelling Jacoba Surie hem kunnen leeren. Onder de overigen is **Leo Niehorster** een onbekende. In zijn kleine inzending toont hij zich een neo-romantisch schilder van het landschap. Zijn molen op afstand als in een fijnen damp gezien door kale boomen heen is zeker geen alledaagsch geval, maar vooral door de belichting is het effect wat tooneelmatig gebleven. We geven dan ook de voorkeur aan een meer conventioneel schilderij als het gezicht op Loosduinen in de grijze atmosfeer van een winterdag, niet sterk maar in zijn eenvoud wel beminnelijk. Verder vindt men hier Jacob en Coba Ritsema, Colnot en Filarski. Voor Jos. Croin is een soort eerewand gemaakt in verband met zijn vijftigsten verjaardag. Japansche lelies, een stilleven met visch, twee karakteristieke hoekjes uit Parijs en een Bretonsch haventje vormen een ensemble, dat dezen kundigen en begaafden schilder zeer bevredigend vertegenwoordigt. Ook „Kunst van onzen Tijd" in de Sweelinckstraat geeft gelegenheid tot een kennismaking. Wij herinneren ons althans niet van Jan Hooimeijer al eerder werk te hebben gezien. Hij legt zich bijna uitsluitend op het landschap toe en blijft daarbij in nauw contact met de natuur, al brengt de veel voorkomende eigenaardige lichtwerking op den horizon een fantastisch element in deze vertrouwde gezichten uit den Hollandschen polder. Gaaf en in zichzelf voltooid is dit werk nog niet. Er zit nog iets onzekers en experimenteerends in en soms lijkt het te spoedig losgelaten, voor de vormen stevig in de ruimte staan. Ook dat gloeien van die gele schijnsels lijkt niet altijd heelemaal „echt". Maar Hooimeijer heeft toch uitgaande van een traditioneele landschapskunst (Willem Maris is hem niet vreemd geweest) een eigen weg gevonden, hij weet zeer wel wat hij wil en maakt niet zelden een sympathiek en genoeglijk schilderij. Het plasgezicht te Nieuwkoop heeft zelfs heel mooie kwaliteiten; verder is er in de boerderij te Wassenaar en de boerderij bij Gouda veel goeds bereikt.

J. NIEUWENHUIS.

Geldersche courant en Nijmeegsche courant

10-08-1943

Bij Teunissen—Donders in de van Welderenstraat

WERKEN VAN LEO NIEHORSTER

Hoe lang is het geleden dat wij hem noch zijn werk zagen; en plots staat daar zijn arbeid vóór ons. 6 schilderijen van klein formaat, maar groot van inhoud. Daar is het druilerige landschap met de typische molens uit den polder, de lucht, zwaar nog van damp en motregen, doch reeds opklarend. Dit werk ruikt men, men verkeert er "in". Dit werk is grijs coloristisch, synthetisch, gaaf, beschaafd. Het is stemming en sfeer. Wij zagen een wegje met molen, gestoffeerd met een enkel figuurtje, opgenomen in en omhuld met de atmosfeer van dit geval. Boeiend is ook dit schilderijtje. Zoo is er de Boschrand met de waterpartij in volle rust en 't is weer dat zelfde ziltige van atmosfeer en licht, dat ons bekoort. De boomgroep met duinen op den achtergrond heeft weer dat ruimtelijke met even het licht, gevangen op het duinzand, de boomen, strevend naar boven, zoekend, en vindend den weg. Nog een boomgroep, en tenslotte de waterpartij met het bootje, klaar, geheel apart, ruimtelijk, open. De ontmoeting met dit werk van Leo Niehorster is een ontmoeting met hem zelf, althans met een goed deel van hem zelf. Zijn werk is arbeid van een denker, die orde schept, is intellectueel afgestemd, doch blijvend: "volkomen natuurlijk". De ontmoeting met dit werk was als die met hem persoonlijk: gevoelig en dichterlijk: was in wezen gelijk aan die, jaren geleden, toen hij nog woonde op zijn hoogen post bij de Plasmolen in "zijn" molen, in den tijd toen hij medewerker was aan onze oude, trouwe Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant, nog onder Vieweg. Hij deed daar zijn arbeid 10 jaren lang. Men ga het werk van onzen Niehorster bij Teunissen—Donders zien en begrijpen en wie weet of deze begaafde artist, die rustig zijn bewogen weg gaat, nog niet weer eens de artistengelederen in deze streek komt "versterken" met zijn arbeid en met zijn persoon. Ja, er zijn te Nijmegen nog kunsthandelaren, die ons kunst brengen. Over hen mocht wel eens een apart woordje gezegd worden.

CHR. LE ROY

ARTS, DORUS. Stemhebbend lid van St. Lucas. Woont te Nijmegen.

BROUWERS, JULES. Hij is lid van den Limburgschen Kunstkring. Woont te Vilvoorde bij Brussel.

MOURIK, J. VAN. Tentoonstelling: „Kunst van Heden", Rijksmuseum, 1939. Oude ziel, Zwerver, Arme kinderen, Oude clown.

NIEHORSTER, LEO. Tent. „Kunst van Heden" Rijksmuseum 1939: Winter, Doode boomen (ets), Winter aan de Maas, Huize Nunspeet (ets). Woont te Amsterdam.

LEXICON
VAN
NEDERLANDSCHE SCHILDERS
EN
BEELDHOUWERS
1870-1940
DOOR
S. J. MAK VAN WAAY
DIRECTEUR DER MAATSCHAPPIJ VAN KUNST- EN ANTIEKVEILINGEN

N.V. WERELDBIBLIOTHEEK-AMSTERDAM 1944

Dirk Ocker wordt in dit lexicon niet vermeld. Geen eigen opname van **Jan Toorop**, wel wordt deze kunstenaar als leraar van verschillende kunstenaars genoemd. Het schijnt dat de opname in dit lexicon gebaseerd werd op vragenlijsten die de kunstenaars zelf ingevuld hebben.

WIKIPEDIA: „Onze kunst van heden" was een expositie, gehouden in het Rijksmuseum te Amsterdam in de winter van 1939-1940.

Vanwege de oorlogsdreiging waren de grote kunstwerken als De Nachtwacht in opdracht van de Nederlandse overheid uit het Rijksmuseum weggehaald en op een veilige plaats opgeborgen. Om de leeggekomen ruimte toch nuttig te kunnen gebruiken en bezoekers te trekken is een expositie gehouden met 750 kunstenaars en 3163 werken.

Ere-voorzitters waren de heer G. Bolkestein, minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, de heer A. baron Röell, commissaris van de Koningin voor de Provincie Noord-Holland en W. de Vlugt, burgemeester van Amsterdam. Beschermvrouwe was Hare Majesteit de Koningin.

In de brochure van de expositie schrijft museumdirecteur dr. F. Schmidt-Degener in het voorwoord over plaats en tijd van de tentoonstelling: De plaats is die bij uitstek nationale plek: het Rijksmuseum. De druk van het ogenblik behoeft geen nadere omschrijving: wij doorleven de bezorgdheid van de kleine staten, die zich bedreigd gevoelen in hun onafhankelijke groei. De inzender: kunstenaars in groten getale en die ditmaal de vaandels van hun verenigingen hebben verruild voor de éne banier der Saamhorigheid en wier eenparig streven gesymboliseerd wordt, op het affiche, door het Geuze-motief der ineengeslagen handen.

Het Vaderland : staat- en letterkundig nieuwsblad

01-07-1944

LEO NIEHORSTER

Bij “Les beaux Arts” vindt men thans een reeks landschappen door Leo Niehorster, schilderijen zoowel als kleuretsen. Aandachtig, behoedzaam, gevoelig werk. waartegen ik eigenlijk slechts één bedenking heb, bedenking inmiddels, die zwaar weegt bij de beschouwing van een deel van het aanwezige. Het is deze, dat de exposant over geringe coloristische gaven beschikt: zijn kleur doet meermalen weinig zuiver en onbehaaglijk aan en mist in het algemeen alle expressieve waarde. Daarentegen is Niehorster een goed teekenaar en toegewijd tonalist en in die werken, waarin bij de kleur tot het uiterste inhoudt, nagenoeg tot louter toonwaarden oplost, bevredigt hij aanstonds beter en bereikt hij nu en dan heel fijne resultaten. In landschappen als de nummers 3 en 4, het schemerige dorpsbeeld in de sneeuw nr 13, in het groote doek der kale kronkelige eiken tegen grijzig bewolkte lucht en in nog enkele andere stukken waardeert men de nauwgezette teekening, den zachte zorgzamen toets en het romantische der stille, eenigszins beschouwelijke stemming, die aan vroeg-negentiende eeuwsche voorbeelden herinnert.

Merkwaardig lijkt het mij toe, dat Niehorster nooit gelithograleerd heeft: deze techniek toch zou ham bij uitstek “liggen”. Wel maakte bij *vernis-mou* etsen, deze afdrukkend in tinten, en hiervoor kan hetzelfde gelden als voor de schilderstukken. Waar hij een kleuraccent versterkt, bijvoorbeeld het blauw van een water of een lucht, is het voor mijn gevoel mis en wordt het wat plaatjesachtig; waar hij zich daarentegen nagenoeg bepaald tot toonwaarden, als in die ets van knoestige oude boomen langs een besneeuwden weg, prijst men de onopzichtige kunde der uitvoering en het gevoelige, ik zou willen zeggen verkapt dichterlijke der waarneming

W. Jos. de Gruyter

Haagsche Courant 15-07-1944

LEO NIEHORSTER: Deze sympathieke schilder met het dichterlijke hart en het toon-gevoelige palet exposeert op het oogenblik in de Kunstzaal „Les beaux Arts" Noordeinde 113a, waar men ditmaal geen bezoek moet brengen wanneer men op picturale kleurfestijnen uit is, maar waarheen men zoet gaat wanneer men iets héél moois en innigs wil zien, iets van de intieme schoonheid eener ziel, die, soms met een zweem naar het droefgeestige, alle uitbundigheid afwijst teneinde de romantiek van het droombeeld niet te schaden. Niehorster is de schilder van de stilte, van de romantische verbeelding, die boomen en bloemen een eigen leven geeft en den hemel een eigen licht, waarvan de ziel meer weet heeft dan de zon. Zoo zal veel van zijn werk langer leven dan een enkele periode, omdat, hoe ook de wegen loopen, het hart altijd weer opnieuw naar deze schoonheid haar hunkeringen heeft. Men kan dezen voortreffelijken teekenaar als tonalist misschien ietwat te mat en egaal vinden, aan den anderen kant bereikt hij zooveel intieme schoonheid, — men lette eens op een doekje als no. 123, „Tegen den avond" — juist door zijn ingetogenheid dat men geneigd is deze soberheid van kleur als een verdienste te aanvaarden. — Johan Koning.

Schilder Leo Niehorster overleden

Te Wassenaar is, 74 jaar oud, de kunstschilder Leo Niehorster overleden. Hij is vooral in Noord-Limburg bekend geworden door zijn landschappen en kleuretsen uit de tijd toen hij in de Plasmolen bij Mook woonde in die periode schreef hij ook kritieken en kunstbeschouwingen in de provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant.

Later woonde hij in Den Haag, waar enkele jaren geleden nog exposities van zijn werken zijn gehouden. Van zijn hand verschenen ook artikelen op wijsgerig gebied en vele jaren is hij ook docent geweest aan de internationale school voor wijsbegeerte te Amersfoort.

Heden overleed zacht en kalm onze beste Vader, Grootvader, Broeder, Behuwdbroeder, Oom en Vriend

LEONARDUS JOSEPHUS NIEHORSTER

in de ouderdom van 74 jaar.

Mexico-City,
L. W. G. Niehorster
Leo

Hilversum,
L. W. G. Niehorster
T. J. J. Niehorster-Hoff
en kinderen

Noordwijk,
J. W. de Haan

Noordwijk, 27 april 1957.
Voorstraat 133.

Geen bezoek.

De verassing zal plaats hebben woensdag a.s. in het Crematorium te Velsen, na aankomst van trein 13.29 halte Driehuis-Westerveld. Vertrek van de rouwkamer Hooikade 46 te 's-Gravenhage te twaalf uur.

Bezoekuren van de rouwkamer dinsdag van 13-16 uur.